

INFORMATIEF DOCUMENT BIJ HET BESLUIT VAN 23 MAART 2014 VAN DE VLAAMSE REGERING
TOT AANWIJZING VAN DE SPECIALE BESCHERMINGSZONE 'BE2100019 HET BLAK, KIEVITSHEIDE,
EKSTERGOOR EN NABIJGELEGEN KAMSALAMANDERHABITATS' EN TOT DEFINITIEVE
VASTSTELLING VAN DE BIJBEHORENDE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN EN PRIORITEITEN

Ter informatie voor de lezer en gebruiker van dit rapport

Dit rapport is het rapport, opgemaakt door het Agentschap voor Natuur en Bos, dat de onderbouwing bevat van en de basis vormde voor de eerste principiële beslissing van de Vlaamse regering over de specifieke instandhoudingsdoelstellingen.

Na deze eerste principiële goedkeuring en na afwerking van alle rapporten werd een optimalisatie-oefening gehouden op Vlaamse schaal (kalibratie-oefening). Naar aanleiding hiervan werden de instandhoudingsdoelen en prioritaire inspanningen voor alle rapporten geoptimaliseerd. De instandhoudingsdoelen en prioritaire inspanningen in hoofdstuk 8 van dit rapport zijn dus niet meer van toepassing. Ook de in voorgaande hoofdstukken opgenomen onderbouwing van de instandhoudingsdoelen en prioritaire inspanningen is hierdoor niet meer actueel ten opzichte van de definitief goedgekeurde instandhoudingsdoelen en prioritaire inspanningen.

We wijzen er dan ook op dat dit rapport aanzien moet worden als informatief document. De definitieve goedkeuring van de instandhoudingsdoelen en prioritaire inspanningen gebeurde op 23 maart 2014. Enkel dit besluit van de Vlaamse regering tot definitieve goedkeuring van de instandhoudingsdoelstellingen d.d. 23 maart 2014 heeft juridische kracht.

De definitief goedgekeurde instandhoudingsdoelen en prioritaire inspanningen zijn raadpleegbaar op de website www.natura2000.vlaanderen.be.

RAPPORT 20

Instandhoudingsdoelstellingen voor speciale beschermingszones

BE2100019 Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats

Documentinformatie	Definitief rapport
Auteur	AGENTSCHAP VOOR NATUUR EN BOS
Datum	14/02/2011
Documentnummer	02 16 01 01 - 110214
Statuut van dit rapport	Voorliggend rapport is het definitief rapport dat is opgemaakt door het Agentschap voor Natuur en Bos en dat de basis vormt voor de beslissingen van de Vlaamse Regering over de specifieke instandhoudingsdoelstellingen.

Technische fiche

De technische fiche bevat de Europees te beschermen habitats en soorten, waarvoor in dit rapport instandhoudingsdoelstellingen worden opgesteld. Dit zijn habitats en soorten die vallen onder minimum één van onderstaande voorwaarden:

- De habitat of soort werd voorgedragen bij de aanmelding van het gebied als Europees te beschermen gebied in het kader van de Vogel- of Habitatrichtlijn
- De habitat of soort komt voor in het gebied, ongeacht of het werd aangemeld
- De habitat of soort werd door de G-IHD aan het gebied gekoppeld

In uitzonderlijke gevallen kan voor een habitat of soort die aan minimum één van deze voorwaarden voldoet toch beslist worden geen instandhoudingsdoelstellingen op te maken. In voorkomend geval wordt dit in het rapport gemotiveerd.

SBZ-H	BE2100019 Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats
Provincie	Antwerpen
Gemeenten	Brecht, Rijkevorsel, Malle en Beerse
Habitattypes Bijlage I	2330 Open grasland met Corynephorus- en Agrostissoorten op landduinen 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoëtes-Nanojuncea 3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische Chara spp. Vegetaties 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix 4030 Droge Europese heide 7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion 9190 Oude zuurminnende eikenbossen met Quercus robur op zandvlakten 91E0* Alluviale bossen met Alnion glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)
Soorten Bijlage II	Drijvende waterweegbree - Luronium natans Kamsalamander - Triturus cristatus
Soorten Bijlage III	Drijvende waterweegbree - Luronium natans Heikikker - Rana arvalis Kamsalamander - Triturus cristatus Laatvlieger - Eptesicus serotinus Ruige dwergvleermuis / Gewone dwergvleermuis - Pipistrellus species Rosse vleermuis - Nyctalus noctula Franjestaart - Myotis nattereri Watervleermuis - Myotis daubentonii Poelkikker - Rana lessonae

* Europees prioritair habitatype

Essentie van rapport

Om de biodiversiteit in de toekomst de noodzakelijke kansen te geven, is op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn een netwerk van Europees beschermde gebieden aangeduid: het Natura 2000-netwerk. In Vlaanderen zijn 62 Natura 2000-gebieden aangeduid, ook speciale beschermingszones (SBZ' s) genoemd. Deze gebieden zijn belangrijk om kansen te geven aan soorten en habitats die overal in Europa bedreigd en/of kwetsbaar of zeldzaam zijn. België heeft de verplichting om voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsmaatregelen te nemen om een gunstige staat van instandhouding te bereiken voor de Europees te beschermen habitats en soorten. Er is gekozen om het kader daarvoor, met name instandhoudingsdoelstellingen op te maken in overleg met de belangengroepen. Hierin worden uitspraken gedaan over de na te streven oppervlakte en kwaliteit van habitats en (leefgebieden van) populaties van soorten. Bijvoorbeeld welke oppervlakte heidehabitat en hoeveel broedparen Roerdomp worden nagestreefd binnen een bepaald natura-2000 gebied. Op basis van de instandhoudingsdoelstellingen per SBZ moeten in de toekomst de nodige instandhoudingmaatregelen genomen worden.

Over welk gebied gaat het hier?

Het habitatrictlijngebied "Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalanderhabitats" ligt in de Noorderkempen (provincie Antwerpen). Het is één van de kleinste Habitatrictlijngebieden van Vlaanderen. In totaal is het ongeveer 700 ha groot. De zeven deelgebieden liggen verspreid over de gemeenten Beerse, Rijkevorsel, Malle en Brecht langs beide zijden van het kanaal Dessel-Schoten.

In hoofdstuk 3 worden de verschillende deelgebieden gesitueerd.

Wie is actief in het gebied?

Typend voor deze regio is de baksteen- en non-ferro industrie. Een groot deel van het gebied is of was in gebruik als ontginningsgebied voor klei voor de baksteenindustrie. Momenteel is er vooral aan de rand van het gebied industriële activiteit. Binnen verschillende deelgebieden liggen waterplassen die het gevolg zijn van historische kleiwinningen. We noemen daarom het gebied kortweg de "Kempense kleiputten".

Een groot deel van het gebied is momenteel nog bestemd als ontginningsgebied, meestal met een nabestemming natuur. In het deelgebied Klokkeven-Volharding wordt nog klei-ontginning gepland met bijhorende natuurontwikkeling. De huidige ontginning gebeurt echter vooral buiten het gebied. De verlaten ontginningsgebieden en tussenliggende gebieden hebben een groene bestemming als natuur-, bos- of reservaatgebied. Ca 63% van het volledige gebied heeft een groene bestemming.

Andere bestemmingen zoals landbouw, industrie, recreatie of wonen komen slechts beperkt voor aan de randen van de verschillende deelgebieden.

Het grootste deel van het gebied is private eigendom.

Momenteel wordt 140 ha actief beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos, 23 ha wordt beheerd door de natuurvereniging Natuurpunt. Dit is ca. 23% van het volledige gebied.

Voor welke Europese natuur is dit gebied belangrijk?

Het gebied is van belang voor 9 Europese habitattypes en 8 Europese soorten. In het rapport wordt specifiek ingegaan op elk van deze habitats en soorten. Voor elk van deze habitats en soorten worden doelstellingen geformuleerd. Hierbij zijn de volgende algemene principes gehanteerd:

- Natuurdoelen worden in eerste instantie gerealiseerd door kwaliteitsverbetering. Effectieve uitbreiding en/of omvorming, waarbij Europese natuurtypen worden gerealiseerd op plaatsen die momenteel geen of nauwelijks natuurwaarden kennen, worden enkel toegepast indien de doelen niet bereikt kunnen worden door kwaliteitsverbetering;
- Versterking van natuurwaarden vindt in eerste instantie plaats aansluitend aan bestaande kernen met natuurwaarden en op de geëigende locatie met potenties. Hierdoor wordt op de meest efficiënte manier een bepaald minimumareaal bereikt en het natuurbeheer het meest kostenefficiënt georganiseerd;
- Het realiseren van de doelen voor de Europees te beschermen habitats en soorten wordt zoveel als mogelijk ruimtelijk gecombineerd en gerealiseerd op locaties waarbij er het kleinste ruimtebeslag nodig is (= principe van zuinig ruimtegebruik en optimale ruimtelijke allocatie);
- Er wordt actief gezocht naar samenwerking met alle partners voor het realiseren van

de doelen;

De habitats en soorten binnen de 'Kempense kleiputten' kunnen worden gegroepeerd in vier ecotoopclusters: (a) **plassen** (oude kleiontginningen), (b) **kleine poelen en vennen**, (c) **loofbossen** en (d) **heide**. Voor elk van deze ecotoopclusters wordt kort het natuurbelang geschetst. Tevens wordt ingegaan op de aandachtspunten (knelpunten) en de belangrijkste doelen.

Plassen De oevers van de plassen herbergen weinig opvallende, maar vaak zeldzame oeverkruidvegetaties, die typisch zijn voor een Europees beschermd habitat¹. Juist omdat het hier vaak kleine, weinig opvallende groene plantjes betreft (met onder meer Naaldwaterbies, Oeverkruid en Vlottende bies) is het voorkomen van dit habitat hier nog maar enkele jaren bekend. Dit Europees habitattypen komt voor in de deelgebieden: Het Blak (deelgebied 2a), De Leeuwerik (deelgebied 4) en de Volharding (deelgebied 5). Deze plassen zijn tamelijk voedselarm. De meeste plassen zijn immers omgeven door bossen of heidegebieden. Hierdoor zijn ze goed beschermd tegen de instroom van voedselrijk water. Sommige plassen worden echter beïnvloed door nabijge landbouwgebieden (eutrofiëring). Voor het duurzaam behoud van de oeverkruidvegetaties is het belangrijk dat de plassen voedselarm zijn.

Omwille van het grote belang van dit gebied voor deze oevervegetaties in Vlaanderen wordt de verbetering én uitbreiding van deze oevervegetaties tot doel gesteld. De totale tot doel gestelde oppervlakte (inclusief permanente wateroppervlakken) bedraagt 100-110 ha.

De plassen spelen daarnaast ook een belangrijke rol voor eenden, ganzen, zwanen en steltlopers. Dit heeft vooral te maken met de rust op en nabij de plassen. Het verbeteren van de kwaliteit van de plassen en het behoud van de rust kan de waarde van de plassen voor deze watervogels behouden en verhogen.

Poelen en vennen Onder 'poelen en vennen' verstaan we kleine, ondiepe wateren. In het gebied betreft het onder meer waterlichamen die ontstaan zijn door oude, artisanale kleiontginningen, vee-drinkpoelen, natuurlijke poelen en met het oog op natuurontwikkeling gegraven poelen. Deze poelen zijn vooral belangrijk voor de rijke amfibieënfauna. Heikikker, Poelkikker en Kamsalamander komen voor in het gebied. Het gebied is voor de Kamsalamander in Vlaanderen aangeduid als 'zeer belangrijk'. Doelstelling is het behoud en de versterking van de nog resterende populaties van de amfibieënsoorten.

De **Heikikker** is met zekerheid bekend van deelgebied Hoge Bergen – Ekstergoor. Recent zijn er ook meldingen van de soort in Volharding. De **Poelkikker** komt voor in deelgebied Blak-Abtsheide en deelgebied Klokkeven-Volharding. Het duurzaam voorkomen van deze soorten moet in deze deelgebieden worden gerealiseerd. Hiervoor moet bestaande poelen (voortplantingsgebieden) en landhabitats versterkt worden. Daarnaast moeten ook migratiemogelijkheden verzekerd worden. Op die manier worden deze soorten beschermd tegen uitsterven bij onverwachte omstandigheden zoals bijvoorbeeld een abnormaal droge zomer.

Kamsalamander is een soort die bijna in alle deelgebieden is vastgesteld. Het uitbouwen van sterke, duurzame populaties op verschillende plaatsen in het gebied is een belangrijke doelstelling. Voor deze soort worden concreet volgende maatregelen naar voor geschoven. De bestaande leefomgeving moet verbeterd worden. Hiervoor is een gepast beheer van poelen (= voortplantingsgebied) én hun directe omgeving (=het landhabitat) noodzakelijk. Daarnaast moeten bestaande populaties versterkt worden. Hiervoor dienen populaties met elkaar te worden verbonden.

Heide In de Kempense kleiputten komen verschillende droge heidevegetaties, vochtige heide en stuifduinen² voor. Heidehabitats komen momenteel in alle deelgebieden voor behalve deelgebied De Leeuwerik. Ze zijn meestal beperkt in oppervlakte (kleiner dan 2 ha).

---

¹ Het betreft habitat 3130 - Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoetes-Nanojuncea

² Het betreft de habitats 4030 - Droge Europese heide, 4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix en 2330 - Open grasland met Corynephorus- en Agrostissoorten op landduinen,

Volgende knelpunten moeten worden aangepakt:

- Verbossing en vergrassing door vegetatiesuccessie, waardoor voortdurend oppervlakte- en kwaliteitsverlies dreigt;
- De voorkomende heiderelicten zijn sterk versnipperd en weinig samenhangend. Daardoor ontbreken vaak habitattypische soorten of zijn deze erg zeldzaam.

Om de heidehabitats voor het gebied te behouden wordt gestreefd naar grotere, aaneengesloten kernen te realiseren. Dit is vanuit beheeroogpunt gemakkelijker en kosten efficiënter en zal ook kansen bieden aan typische heidesoorten als Nachtzwaluw en Boomleeuwerik. Binnen de grenzen van het habitatrichtlijngebied worden twee kerngebieden tot doel gesteld, samen met een oppervlakte van ca. 40 tot 50 ha.

Loofbossen

Een 250 ha in het gebied bestaat uit bos. In de deelgebieden Kievitsheide, Blak-Blakheide en Hoge Bergen-Ekstergoor gaat het vooral om naaldbos. In de andere deelgebieden overweegt loofhout. Zowel op droge als op natte gronden kunnen zich geleidelijk boshabitats ontwikkelen die behoren tot de Europees te beschermen boshabitats.

Op de natste gedeelten van het gebied treft men vooral "alluviale" bostypes³ aan. Deze bostypes komen verspreid in het gebied voor, maar meestal wel nabij of op oude ontginningslocaties waar de lagere ligging in het landschap een hogere bodemvochtigheid verklaart. Voor de alluviale boshabitats wordt het behoud van de oppervlakte en de kwaliteit van de bestaande habitatvlekken beoogd.

De zogenaamde oude, zuurminnende eikenbossen⁴ hebben de meeste kansen op de drogere gronden. De huidige droge boshabitats zijn nog relatief jong en danken hun ontstaansgeschiedenis indirect aan de klei-ontginning. Langs de randen van de ontginningslocaties groeiden spontaan inheemse boomsoorten. De (korte) ontstaansgeschiedenis verklaart ook de relatief beperkte ontwikkeling van flora en fauna en het enigszins versnipperde karakter van deze bossen. De verdere ontwikkeling van deze jonge loofbossen wordt tot doel gesteld (circa 50 ha). Daarnaast wordt de omvorming van ongeveer 40 ha bestaande naaldbossen naar voor geschoven. De totale doelstelling van 90 ha kwalitatief oud zuurminnend eikenbos wordt beoogd in de deelgebieden Blak-Abtsheide (boscomplex Blakheide), Hoge Bergen-Ekstergoor, Kooldries-Hoofsweer en in mindere mate in de Kievitsheide.

Welke inspanningen zijn noodzakelijk voor het realiseren van de doelen?

Voor de verschillende voorkomende habitats en soorten zijn doelen geformuleerd. Voor een aantal doelstellingen zijn bijkomende inspanningen noodzakelijk. De inspanningen kunnen onafhankelijk van elkaar worden uitgevoerd. Niet al deze inspanningen zijn op dezelfde termijn realiseerbaar. De realiseerbaarheid hangt onder andere af van de kostprijs van de inspanningen, de maatschappelijke context en de technische kennis.

Er wordt onderstreept dat het uitvoeren van de hieronder opgesomde lijst van inspanningen/acties niet alle knelpunten in het gebied zullen oplossen en niet alle doelen zal weten te bewerkstelligen. De hieronder opgelijste acties zijn dan ook te beschouwen als de prioritaire inspanningen.

Reddingsmaatregelen voor het leefgebied van de Heikikker

De versterking van de resterende populaties van Heikikker (Ekstergoor-Hoge Bergen en Volharding-Klokkeven) zodat ze voor de toekomst kan worden behouden. In deelgebied Volharding dienen specifieke acties te worden overwogen door ANB (Volharding) en de wildbeheereenheid actief in de omgeving van 'Klokkeven'.

Voor het nemen van maatregelen in deelgebied Ekstergoor-Hoge Bergen zal de aandacht liggen op de omgeving van de oude startbaan in het deelgebied Ekstergoor-Hoge Bergen. Het gebied is in eigendom van het Agentschap voor Natuur en Bos. Maatregelen kunnen in principe op korte termijn worden opgestart.

Uitbreiding van het leefgebied voor de Kamsalamander

Met het oog op het duurzaam behoud van de Kamsalamander dienen de beste leefgebieden gericht te worden versterkt. O.m. dienen clusters van poelen te worden gerealiseerd die omgeven zijn door geschikt landhabitat (bosjes en houtkanten). Het Agentschap voor Natuur en Bos nam al een eerste initiatief in het deelgebied Hoge Bergen-Ekstergoor door

³ Het betreft voluit de habitats 9190 - Oude zuurminnende eikenbossen met *Quercus robur* op zandvlakten en

91E0 - Alluviale bossen met *Alnion glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

⁴ Het betreft voluit habitattypen 9190 - Oude zuurminnende eikenbossen met *Quercus robur* op zandvlakten

het aanleggen van enkele van poelen. Bijkomende inspanningen zijn nog nodig in andere delen van het habitatrichtlijngebied i.h.b. in de deelgebieden Blak-Abtsheide en De Leeuwerik. De mogelijkheden voor samenwerking met privé-eigenaars (o.a. landbouwers) dient hierbij onderzocht.

Ontwikkeling van heidekernen

Voor de realisatie van de twee beoogde heidekernen – samen met een oppervlakte van 40 tot 50 ha – wordt gemikt op de deelgebieden: (a) Klokkeven-Volharding en (b) Blak-Abtsheide. Beide vereisen samenwerkingsverbanden (Voor a/ tussen ANB, natuurpunt en de wildbeheereenheid actief te Klokkeven, voor b/ tussen ANB en kleiontginnners).

Omvorming bestaande naaldbossen naar zuurminnende eikenbossen

Naaldbossen in deelgebieden Blak-Abtsheide (boscomplex Blakheide), Hoge Bergen-Ekstergoor, en in mindere mate in de Kievitsheide moeten door gericht beheer worden omgevormd naar de nagestreefde loofbossen op droge zandgronden. Voor de bossen, beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos (Hoge Bergen en Abtsheide), wordt er van uitgegaan dat op termijn minimaal 80% van de bosoppervlakte zal evolueren in de gewenste richting door de toepassing van de bestaande beheervisie van het Agentschap. In de private bossen gelegen in het Vlaams Ecologisch Netwerk kan omvorming gerealiseerd worden via de toepassing van de Criteria Duurzaam Bosbeheer. Minimaal 20% Europees boshabitat wordt hierdoor gerealiseerd in de deze naaldbossen.

Ontsnipperende maatregelen voor amfibieën

Voor het duurzaam voorkomen van amfibieën is het belangrijk dat deze vrij kunnen migreren. De samenhang tussen populaties moet zo goed mogelijk worden bewaard en waar mogelijk worden hersteld of versterkt. Mogelijkerwijze moeten ontsnipperende maatregelen genomen worden t.h.v. bestaande wegen of bij de aanleg van nieuwe weginfrastructuur. Beter inzicht is nodig in het voorkomen van populaties van de tot doel gestelde amfibieën zodat de meest efficiënte ontsnipperende maatregelen kunnen worden genomen.

Kwaliteitsverbetering oeverzones plassen

Voor het verhogen van natuurwaarden in de plassen is een herprofilering van één of meerdere kleiputten noodzakelijk. Het resultaat moet een uitbreiding van het Europees habitat 3130 (de oeverkruidvegetaties) zijn. De grote plassen in het habitatrichtlijngebied lenen zich hiertoe het best. Ze zijn gedeeltelijk in eigendom van het Agentschap voor Natuur en Bos (Volharding) en gedeeltelijk in private handen (De Leeuwerik, Het Blak). Om de doelstelling te bereiken moet naar samenwerking gezocht worden.

Beperking van de invloed vanuit landbouwenclaves aanpalend aan Volharding en de Abtsheide.

Instream van nutriënten (vermesting) naar de van nature mineraal- en voedselarme plassen van de Volharding dient opgeheven te worden. Verder is de landbouwenclave in de Abtsheide volledig omgeven door habitatrichtlijngebied⁵. De invloed van dit gebied op de tot doel gestelde natuurwaarden in het habitatrichtlijngebied dient in kaart te worden gebracht. Indien de landbouwenclave de IHD voor het gebied – en in het bijzonder de heidedoelstellingen – in het gedrang zou brengen, zijn specifieke acties nodig. In overleg met belanghebbenden dient dan een oplossing te worden gezocht.

Wat zijn de mogelijke maatschappelijke gevolgen van de natuurdoelen?

Voor het bereiken van de doelstellingen zijn actief inspanningen noodzakelijk. Daarnaast kunnen de natuurdoelen ook interacties hebben met:

- het gebruik binnen en buiten het gebied;
- de vergunningsplichtige activiteiten die kunnen plaats vinden in of aanpalend aan het gebied.

Onderstaand wordt getracht een beeld te schetsen van de mogelijke interacties. Dit overzicht is niet limitatief.

Mogelijke interacties met het gebruik van het gebied

SBZ- H en SBZ - V zijn geen zuivere natuurgebieden. Vaak worden ze door de mens gebruikt om te wonen, te werken of te recreëren. Afhankelijk van het type en de intensiteit van het menselijk gebruik zijn verschillende combinaties met de ontwikkeling van natuurwaarden mogelijk. Het is logisch dat op terreinen gebruikt door harde sectoren zoals vb. woon- of industriegebied minder mogelijkheden zijn voor de ontwikkeling van natuur-

⁵ De landbouwenclave maakt ook deel uit van het Vlaams Ecologisch Netwerk.

waarden

Het huidig gebruik door de mens in het gebied is momenteel niet intensief. Binnen het gebied zijn er bovendien weinig zones die ruimtelijk zijn afgebakend als 'harde bestemming'. Recreatief gebruik heeft - alvast naar oppervlakte - de grootste ruimtelijke impact. In verschillende deelgebieden wordt gewandeld en gefietst. Daarnaast wordt er ook gevist en gejaagd. Vooral de heidevegetaties zijn kwetsbaar voor betreding. In heidesystemen komen ook bepaalde typische vogelsoorten, die vaak op de grond broeden, voor. Het voorkomen en verder ontwikkelen van heidevegetaties sluit, ook in de toekomst, dergelijke niet-intensieve activiteiten niet uit. Wel moet bij de ontwikkeling van de heidekernen de ontsluiting goed georganiseerd worden. Daarnaast moet voldoende rust op de belangrijkste pleistergebieden van watervogels worden gegarandeerd (ontginningsputten van het Blak, Volharding, ...).

Mogelijke interacties met het landgebruik buiten het gebied

Wat betreft het extern gebruik vormt de instroom van nutriënten (eutrofiëring) een belangrijk aandachtspunt voor het gebied.

In deelgebied Klokkeven-Volharding komen zeldzame oeverkruidvegetaties (Europees habitat 3130) en de Europees beschermde soort Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*) voor. Afstroom van eutroof water naar dit gebied vanuit aanpalend landbouwgebied dient voorkomen (zie prioritaire inspanningen).

Ook een eventuele eutrofiërende invloed vanuit de landbouwenclave, aanpalend aan deelgebied Blak-Abtsheide, die een hypotheek zou leggen op de daar gestelde doelen, dient vermeden te worden (zie prioritaire inspanningen).

Mogelijke interacties met vergunningsplichtige activiteiten

Voor een speciale beschermingszone geldt voor elke vergunningsplichtige activiteit de verplichting om na te gaan of een passende beoordeling nodig is. Een passende beoordeling is nodig wanneer de activiteit betekenisvolle gevolgen kan hebben voor de staat van instandhouding van een te beschermen habitat of soort. De instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied creëren het kader voor de vergunningsaanvrager en vergunningverlener. Alleen wat in een definitief goedgekeurd S-IHD-besluit is opgenomen, is bindend. De onderliggende S-IHD-rapporten zijn informatief. De S-IHD-besluiten worden pas bindend nadat alle S-IHD-besluiten zijn goedgekeurd.

Inhoudstafel

<i>Technische fiche</i>	2
<i>Essentie van rapport</i>	3
<i>Inhoudstafel</i>	8
1. Inleiding	12
Leeswijzer	12
2. Algemeen kader voor de opmaak van instandhoudingsdoelstellingen	14
2.1. Voor welke gebieden, soorten en habitats moeten instandhoudingsdoelstellingen moeten worden opgemaakt?	14
2.2. Hoe komen de instandhoudingsdoelstellingen tot stand?	14
3. Over welk gebied gaat dit rapport	18
4. Overzicht van de Europees te beschermen habitats en soorten waarvoor het gebied belangrijk is	20
5. Beschrijving van de actuele toestand van de Europees te beschermen habitats en soorten in het gebied	22
5.1. Beschrijving van het fysische systeem	22
5.2. Samenvatting van voorkomen, actuele staat van instandhouding, trend en potenties van de habitats	23
2330 - Open grasland met Corynephorus- en Agrostissoorten op landduinen	23
3130 - Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoëtes-Nanojuncea	24
3140 - Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische Chara spp. Vegetaties	24
3150 - Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition	24
4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix en 7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion	25
4030 - Droge Europese heide	25
6230 - Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems	26
9190 - Oude zuurminnende eikenbossen met Quercus robur op zandvlakten	26
91 ^{F0} - Bossen op alluviale grond met Alnus glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	27
5.3. Samenvatting van voorkomen, actuele staat van instandhouding, trend en potenties van de soorten van bijlage II en III	28
Drijvende waterweegbree - Luronium natans	28
Kamsalamander - Triturus cristatus	29
Heikikker - Rana arvalis	29
Poelkikker - Rana lessonae	30
Rosse vleermuis - Nyctalus noctula, Ruige dwergvleermuis - Pipistrellus nathusii, Watervleermuis - Myotis daubentonii, Franjestaart - Myotis natterii	30
Gewone dwergvleermuis - Pipistrellus pipistrellus	30
Laatvlieger - Eptesicus serotinus	31
6. Beschrijving van de maatschappelijke context	32
6.1. Beschrijving van de planologische context	32
Ruimtelijke bestemmingen	32
Vlaams Ecologisch Netwerk en Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk	35
Ruimtelijke bescherming en beleid met betrekking tot Natuurlijke Rijkdommen	36
Ruimtelijke bescherming en beleid met betrekking tot onroerend erfgoed	37
Beheerplannen in het kader van het integraal waterbeheer	38

6.2.	Situering van een aantal eigenaars- en gebruikerscategorieën	39
	Eigendomssituatie	39
	Bevoegde besturen en beherende verenigingen	40
	Inventarisatie van het landbouwgebruik	41
	Inventarisatie van het bosbouwgebruik	43
	Parken en kasteeldomeinen	46
	Jacht en faunabeheer	46
	Inventarisatie van waterwinningen	47
	Inventarisatie van het recreatief gebruik	49
	Inventarisatie van de woongebieden	50
	Inventarisatie van de industriële en gerelateerde activiteiten	50
	Transportinfrastructuur	51
	Infrastructuur nutsbedrijven	51
7.	Analyse van de knelpunten voor het bereiken van een goede staat van instandhouding	53
7.1.	Analyse van de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen	53
7.1.1.	Overzicht van de sterktes	54
7.1.2.	Overzicht van de zwaktes	55
7.1.3.	Overzicht van bedreigingen	56
7.1.4.	Identificatie van de kwesties	60
7.2.	Overzicht van knelpunten en mogelijke oplossingen	64
7.3.	Samenvatting over de ernst van de knelpunten	67
	Wijze van voorstelling knelpunten	67
	Samenvatting van de analyse van de knelpunten voor habitats	68
	Samenvatting van de van de analyse van de knelpunten voor soorten	69
8.	De instandhoudingsdoelstellingen en prioritare inspanningen	71
8.1.	Doelstellingen voor de speciale beschermingszone BE2100019 - Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats	72
	Poelen & vennen en plassen	73
	Heiden	77
	Bossen	80
8.2.	Prioritaire inspanningen met het oog op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen	83
8.3.	Samenvattende tabel	84
	Wijze van voorstelling in samenvattende tabel	84
	Bijlage 1 – Het belang van het Europees te beschermen gebied in het licht van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen voor Vlaanderen	87
	De habitats van bijlage I	87
	De soorten van bijlage II	91
	De soorten van bijlage III	92
	Bijlage 2 - Analyse van de Europees te beschermen habitats en soorten	95
	Inleiding	95
	Toelichting over de gebruikte informatie en modellen	95
	Habitatkaart	95
	PotNat	96
	Soortgegevens	97
	De beoordeling van de actuele staat van instandhouding	98
	De habitats van bijlage I	100
	2330 - Open grasland met Corynephorus- en Agrostissoorten op landduinen	100

3130 - Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoëtes-Nanojuncea	104
3140 - Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische Chara spp. Vegetaties	112
3150 - Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition	112
4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix en 7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion	116
4030 - Droge Europese heide	121
6230 - Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems	126
9190 - Oude zuurminnende eikenbossen met Quercus robur op zandvlakten	126
91E0 - Bossen op alluviale grond met Alnus glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	134
De soorten van bijlage II en III	140
Drijvende waterweegbree - Luronium natans	141
Kamsalamander - Triturus cristatus	144
Heikikker - Rana arvalis	149
Poelkikker - Rana lessonae	152
Rosse vleermuis - Nyctalus noctula, Ruige dwergvleermuis - Pipistrellus nathusii, Watervleermuis - Myotis daubentonii, Franjestaart - Myotis natterii	154
Gewone dwergvleermuis - Pipistrellus pipistrellus	155
Laatvlieger - Eptesicus serotinus	155
Vogelsoorten van Bijlage I	156
Blauwborst - Luscinia svecica	156
Boomleeuwerik - Lullula arborea	156
Nachtzwaluw - Caprimulgus europaeus	157
Ijsvogel - Alcedo atthis	157
Zwarte specht - Dryocopus martius	157
Doortrekkende en overwinterende vogels	157
Regionaal belangrijke biotopen	158
Bijlage 3 – De aanmeldingsgegevens	161
De habitats van bijlage I	161
De soorten van bijlage II	164
Interpretatie van de aanmeldingsgegevens	164
Bijlage 4 – De expertgroep	168
Samenstelling	168
Bijlage 5 – Kaartenbijlage	169
Bijlage 6 – Rapportage landbouwgevoeligheidsanalyse Bijlage 7 – Methodiek waardering drinkwaterwinningen voor de openbare drinkwatervoorziening	170
Bijlage 7 – Methodiek waardering drinkwaterwinningen voor de openbare drinkwatervoorziening	171
Bijlage 8 - Landschapsecologie: theorie en principes	173
Bijlage 9 - Afkortingen- en begrippenlijst	179

INFORMATIEF DOCUMENT

1. Inleiding

Om de soortenrijkdom van planten en dieren en hun leefgebieden in de toekomst de noodzakelijke kansen te geven, is op grond van Europese richtlijnen, de Vogel- en Habitatrichtlijn, een samenhangend Europees netwerk van beschermde gebieden aangeduid: het Natura 2000-netwerk. In Vlaanderen zijn 62 Natura 2000-gebieden aangeduid, ook speciale beschermingszones (SBZ's) genoemd. Deze gebieden zijn belangrijk om kansen te geven aan soorten en habitats van Europees belang. Voor Vlaanderen handelt het om 48 habitattypes, 55 dier- en plantensoorten en 88 vogelsoorten.

Op de lidstaten van de Europese Unie rust de verplichting om de nodige maatregelen te nemen om een 'gunstige staat van instandhouding' te realiseren voor soorten en habitats van Europees belang. Eerst wordt de 'gunstige staat van instandhouding' van de voorkomende soorten en habitats vastgelegd. Dit zijn de zogenaamde instandhoudingsdoelstellingen of kortweg instandhoudingsdoelen. Er moet dus bepaald worden hoeveel individuen van een soort in een bepaald gebied nodig, hoe groot het leefgebied daarvoor moet zijn en hoe de kwaliteit van het leefgebied moet zijn om te kunnen spreken van een leefbare populatie. En hoe groot bijvoorbeeld een heidegebied moet zijn om onderdak te kunnen geven aan alle voor dat habitat typische heidesoorten. De instandhoudingsdoelen maken duidelijk waar men naar toe wil met een bepaald gebied. Deze doelen zullen ook bepalend zijn voor de te nemen instandhoudingsmaatregelen

Het vastleggen van de instandhoudingsdoelen gebeurt in twee stappen. In beide stappen is uitgebreid overlegd met betrokken doelgroepen. Hoeveel en welke natuur we in heel Vlaanderen nodig hebben, hoeveel bos, hoeveel heide, hoeveel duinen ... Deze doelen voor heel Vlaanderen worden de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen genoemd. Ze geven weer wat in het totaal nodig is, in het bijzonder welk areaal, welke oppervlakte en welke kwaliteit nodig zijn om in Vlaanderen de gunstige staat van instandhouding van alle Europees te beschermen soorten en habitats te realiseren. Deze doelstellingen zijn wetenschappelijk onderbouwd en werden in detail besproken en besproken met de doelgroepen. In een volgende stap worden deze globale instandhoudingsdoelen verfijnd per SBZ of groep van SBZ-H en SBZ-V. Hierbij wordt bekeken welk deel van de opdracht ieder gebied voor zijn rekening kan nemen: we spreken ook van de specifieke instandhoudingsdoelstellingen. Deze doelstellingen worden wetenschappelijk onderbouwd en worden ook besproken met vertegenwoordigers van de belangengroepen op Vlaams en lokaal niveau, de lokale besturen en Vlaamse administraties.

Op dit moment houdt u een rapport ter onderbouwing van de specifieke instandhoudingsdoelstellingen voor de speciale beschermingszone *BE2100019 - Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats* in handen. Op basis van dit rapport stelt de Vlaamse Regering de instandhoudingsdoelstellingen en prioriteiten voor dit gebied vast.

Leeswijzer

In dit rapport worden op onderbouwde wijze de instandhoudingsdoelstellingen opgesteld. Eerst wordt het algemeen kader voor de opmaak van de natuurdoelen geschetst (hoofdstuk 2) en wordt het betrokken gebied gesitueerd en kort besproken (hoofdstuk 3).

Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 het belang op Vlaams niveau van de hier voorkomende habitats en soorten weergegeven, op basis van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen (G-IHD).

In hoofdstuk 5 wordt een beknopt overzicht gegeven van het huidige voorkomen, de trend, de potenties en de actuele staat van instandhouding van de habitats en soorten in dit gebied. Een meer uitgebreide bespreking hiervan is terug te vinden in bijlage 2.

Om de instandhoudingsdoelstellingen op te maken dient ook rekening gehouden te worden met de maatschappelijke context en de natuurlijke en antropogene factoren die een –positieve of negatieve- invloed kunnen hebben op het gebied en de voorkomende of potentieel voorkomende habitats en soorten. In hoofdstuk 6 worden de voornaamste eigenaars- en gebruikersgroepen besproken en gebeurt een sterkte-zwakke-analyse met betrekking tot het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 7).

Uiteindelijk worden, aan de hand van de informatie uit de voorgaande hoofdstukken, in hoofdstuk 8 de instandhoudingsdoelstellingen per habitat en soort bepaald. Eveneens in hoofdstuk 8 wordt een aantal prioritaire acties voor het gebied voorgesteld die, naast andere acties, noodzakelijk zijn om de beoogde instandhoudingsdoelstellingen te kunnen behalen.

INFORMATIEF DOCUMENT

2. Algemeen kader voor de opmaak van instandhoudingsdoelstellingen

De opmaak van instandhoudingsdoelstellingen wordt geregeld door het besluit van de Vlaamse Regering van 3 april 2009 betreffende de aanwijzing van speciale beschermingszones en de vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen. Dit besluit bepaalt het algemeen kader. Het besluit geeft aan voor welke gebieden, habitats en soorten instandhoudingsdoelstellingen moeten worden opgemaakt (zie paragraaf 2.1). Het beschrijft ook op welke manier de instandhoudingsdoelstellingen moeten worden opgemaakt (zie paragraaf 2.2).

2.1. Voor welke gebieden, soorten en habitats moeten instandhoudingsdoelstellingen moeten worden opgemaakt?

Instandhoudingsdoelstellingen moeten worden opgemaakt voor alle Natura 2000-gebieden. Een "Natura 2000-gebied" is niets anders dan een verzamelnaam voor de speciale beschermingszones in hun verschillende vormen (Vogelrichtlijn⁶ en Habitatrichtlijn⁷) en stadia in de aanwijzingsprocedure (voorgestelde speciale beschermingszone, gebied van communautair belang of speciale beschermingszone). In Vlaanderen zijn er 62 Natura 2000-gebieden. **In hoofdstuk 3 wordt het in dit rapport betrokken gebied gesitueerd.**

"Europees te beschermen habitats" zijn de habitattypes vermeld in bijlage I van het Natuurdecreet⁸. Dit zijn de in Vlaanderen voorkomende habitats die volgens de Europese Habitatrichtlijn moeten worden beschermd, omdat ze worden bedreigd in heel Europa. In Vlaanderen komen er 48 van deze habitats voor, waarvan 8 prioritair. Een prioritair habitat is een habitat dat sterk bedreigd is in Europa en waarvoor Europa een grote verantwoordelijkheid draagt omdat het vooral in Europa ligt.

"Europees te beschermen soorten" zijn de soorten van bijlage II, III en IV van het Natuurdecreet en de geregeld voorkomende trekvogels⁹. Voor de soorten van bijlage II, de vogelsoorten van bijlage IV en de geregeld voorkomende trekvogels moeten speciale beschermingszones worden aangewezen. Voor de soorten van bijlage III moeten volgens het decreet natuurbehoud ook instandhoudingsmaatregelen worden genomen en moeten volgens de Habitatrichtlijn deze soorten over het hele Vlaamse grondgebied worden beschermd. De soorten van bijlage II en III zijn voor een groot deel echter dezelfde. In Vlaanderen komen op regelmatige basis 22 soorten voor van bijlage II, 33 soorten van bijlage III, 66 vogelsoorten van bijlage IV en 22 soorten geregeld voorkomende trekvogels (zoals bedoeld in artikel 4 van de Vogelrichtlijn).

2.2. Hoe komen de instandhoudingsdoelstellingen tot stand?

De instandhoudingsdoelstellingen voor een Europees te beschermen gebied (S-IHD) zijn "de verbeter- of behoudopgaven voor de Europees te beschermen habitats of populaties van Europees te beschermde soorten en hun leefgebieden, waarvoor het Europees te beschermen gebied is aangemeld of die in het Europees te beschermen gebied voorkomen." De bestaande regelgeving¹⁰ geeft aan dat er eerst doelen op het niveau van Vlaanderen, de zogenaamde gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen, moeten worden geformuleerd vooraleer er doelen op het niveau van een individuele speciale beschermingszone worden opgesteld.

⁶ RICHTLIJN van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand

⁷ RICHTLIJN 92/43/EEG van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna

⁸ Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu en zijn wijzigingen

⁹ ofwel de soorten van bijlage II en IV van de Habitatrichtlijn respectievelijk annex I van de Vogelrichtlijn, en de niet in bijlage IV van dit decreet genoemde en op het grondgebied van het Vlaamse Gewest geregeld voorkomende soorten trekvogels. Een trekvogel wordt als geregeld voorkomend beschouwd als de trekkende populatie voldoet aan de internationaal aanvaardde 1%-criterium, dit wil zeggen waarvan geregeld 1% van de West-Europese populatie in ons land verblijft.

¹⁰ Besluit van de Vlaamse Regering van 3 april 2009 betreffende de aanwijzing van speciale beschermingszones en de vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen

Die gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen zijn dus de verbeter- of behoudopgaven voor het behouden, herstellen of ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding op Vlaams niveau van de in het Vlaamse Gewest voorkomende Europees te beschermen habitats of soorten. Zij leggen vast wanneer een Europees te beschermen habitat, via doelen op vlak van areaal, oppervlakte en kwaliteit, en een Europees te beschermen soort, via doelen op vlak van areaal, populatie en kwaliteit van het leefgebied, in een gunstige staat van instandhouding zijn. Met andere woorden wanneer ze duurzaam zullen kunnen overleven in Vlaanderen. Het spreekt voor zich dat de instandhoudingsdoelstellingen van een speciale beschermingszone moeten bijdragen tot de realisatie daarvan. **In hoofdstuk 4 worden de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen die van belang zijn voor dit gebied voorgesteld.**

Ter informatie: Doelen voor areaal, oppervlakte, populaties en kwaliteit

Aeraal = het natuurlijke verspreidingsgebied van een habitat/soort binnen Vlaanderen. Dit komt ruwweg overeen met de ruimtelijke grenzen waarbinnen de habitat of soort binnen Vlaanderen voorkomt.

Oppervlakte = de som van de oppervlaktes van elke plek van een bepaald habitattype dat voorkomt. De gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen doen onder meer een uitspraak over de noodzakelijke oppervlakte-doelstellingen voor Vlaanderen en dit voor elk habitattype. In de S-IHD wordt het oppervlakte-doel per gebied bepaald.

Populatie = de totale populatie van de betrokken soort, dus in principe alle individuen bij elkaar opgeteld. De gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen doen een uitspraak over populatiedoelstellingen voor Vlaanderen voor afzonderlijke soorten. In de specifieke instandhoudingsdoelstellingen wordt het populatiedoel per gebied bepaald.

Kwaliteit = de mate waarin de ecologische kenmerken aanwezig zijn die kenmerkend zijn voor een habitat of het leefgebied van een soort. Voor bossen is er bijvoorbeeld sprake over natuurlijke verjonging, gevarieerde ouderdomsstructuur, nutriëntencycli en aanwezigheid van dood hout. Voor waterafhankelijke systemen is het ecohydrologische regime essentieel. De kwaliteit van het leefgebied van een soort wordt bijvoorbeeld bepaald door de grootte van voortplantingsgebieden, de foerageergebieden en de rustgebieden. In de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen worden algemene doelstellingen gegeven voor een aantal typische kenmerken van habitats en leefgebieden van soorten. In de specifieke instandhoudingsdoelstellingen wordt kwaliteitsdoelstellingen voor habitats en leefgebieden van soorten op gebiedsniveau omschreven.

De instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied of een complex van verschillende Natura 2000-gebieden worden opgemaakt op basis van een onderbouwend rapport dat de volgende componenten bevat:

1. Een analyse van het gebied in kwestie op vlak van de Europees te beschermen habitats en soorten.
2. De beoordeling van de actuele staat van instandhouding alsook, voor zover dat mogelijk is, de trends sinds de aanmelding, van de Europees te beschermen habitats en soorten, rekening houdend met de ecologische vereisten van die habitats en soorten.
3. Een inschatting van de potenties voor duurzame instandhouding van de relevante Europees te beschermen habitats en soorten in het gebied in kwestie.
4. Een beoordeling van het belang van het gebied voor elke relevante Europees te beschermen habitat en soort, in het licht van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen, en hieruit volgend een beoordeling van het belang van elke habitat en soort binnen het Europees te beschermen gebied in kwestie.
5. Het formuleren, op basis van punt 1 tot en met 4, van instandhoudingsdoelstellingen per relevante Europees te beschermen habitat en soort in het gebied, met het oog op het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen voor het Europees te beschermen gebied, zoals vermeld onder punt 9.
6. Een opgave van maatregelen die kunnen bijdragen aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen, vermeld in punt 5.

7. Een beschrijving, in hoofdlijnen, van de planologische status van het gebied en een socio-economische actorenanalyse van de voornaamste eigenaars- en gebruikerscategorieën in of in de nabijheid van het gebied.
8. Een beschrijving van de bedreigingen en kansen met betrekking tot het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen, vermeld in punt 5.
9. Het formuleren van een voorstel van instandhoudingsdoelstellingen voor het Europees te beschermen gebied, op basis van de doelstellingen, vermeld in punt 5, waarbij de prioriteiten werden geïntegreerd, rekening houdend met punt 4 en 8, en na punt 6 en 7 in overweging te hebben genomen.

Het Agentschap voor Natuur en Bos heeft de opdracht gekregen voor de opmaak van de onderbouwende rapporten. Ze wordt hierbij wetenschappelijk ondersteund door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Om het gehele proces van start tot finish te begeleiden heeft de minister ook een overleggroep in het leven geroepen. Deze Vlaamse overleggroep bestaat uit vertegenwoordigers van organisaties die belangen behartigen die rechtstreeks beïnvloed worden door of invloed hebben op de uitvoering van de instandhoudingsdoelstellingen. In de praktijk zijn dit vertegenwoordigers van de landbouworganisaties, natuurverenigingen, gebruikers van het buitengebied en de economische sector.

De minister stelt een voorontwerp van instandhoudingsdoelstellingen en prioriteiten vast voor een Europees te beschermen gebied, op basis van:

- 1° dit rapport;
- 2° een door het Agentschap voor Natuur en Bos opgemaakt verslag van de consultatie van de betrokken doelgroepen in het betrokken gebied;
- 3° het overleg met de overleggroep over de in de twee vorige punten vermelde documenten.

De minister legt dit voorontwerp voor aan de Vlaamse Regering, die hierover een principiële beslissing neemt en hieromtrent advies vraagt aan de Milieu- en Natuurraad Vlaanderen (Minaraad), de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en de Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij (SALV). Na dit advies stelt de Vlaamse Regering de instandhoudingsdoelstellingen en prioriteiten voor het desbetreffende gebied definitief vast.

Ter info: statuut van dit rapport

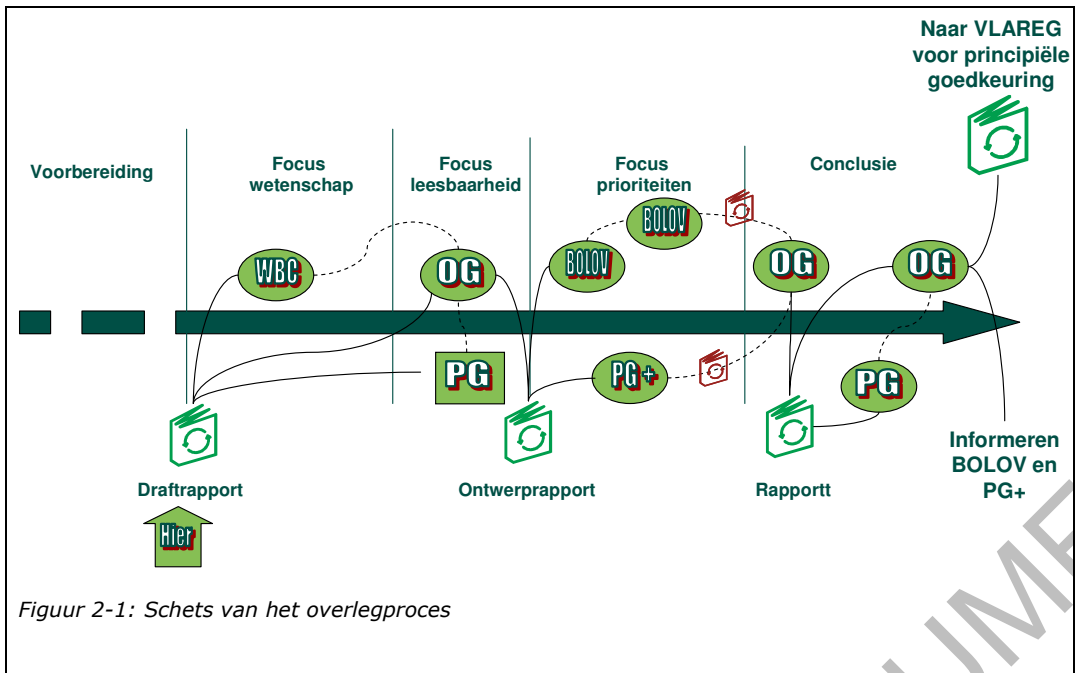
De rapporten voor de onderbouwing van de instandhoudingsdoelstellingen zijn opgemaakt door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Het ANB wordt wetenschappelijk ondersteund door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). In overleg met de Vlaamse Overleggroep is een consultatieproces ontworpen voor elk rapport.

In een eerste stap wordt een **ontwerprapport** wetenschappelijk getoetst door een Wetenschappelijke Begeleidingscommissie (WBC). Tevens wordt het draft rapport getoetst op zijn duidelijkheid en leesbaarheid door de Vlaamse Overleggroep (OG) en de betrokken Vlaamse administraties verzameld in de Projectgroep (PG). Op basis van de verzamelde reacties wordt door het ANB een ontwerp rapport opgemaakt.

In een tweede stap wordt het **ontwerprapport** voor advies voorgelegd aan de betrokken belangengroepen in het betrokken gebied: het bovenlokaal overleg (BOLOV). Ook wordt advies gevraagd aan lokale besturen (gemeente en provincie) en administraties (de belangrijkste betrokken administraties zetelen in de projectgroep). Door het ANB wordt een voorstel voor reactie (ontwerp van reactienota) uitgewerkt. Deze wordt besproken met de Vlaamse Overleggroep en de Projectgroep. Op basis van dit overleg werkt het ANB de ontwerpreactienota en het ontwerprapport bij.

Het **definitief rapport** vormt de basis voor de beslissingen van de Vlaamse Regering over de specifieke instandhoudingsdoelstellingen.

Voorliggend rapport is het definitief rapport dat is opgemaakt door het Agentschap voor Natuur en Bos en dat de basis vormt voor de beslissingen van de Vlaamse Regering over de specifieke instandhoudingsdoelstellingen.

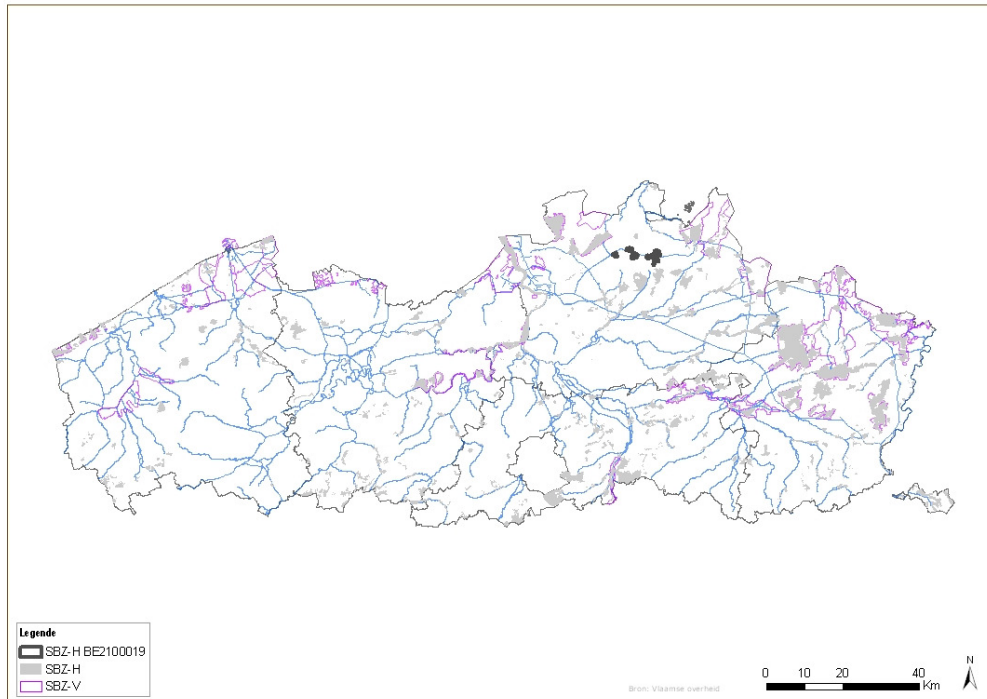

Figuur 2-1: Schets van het overlegproces

3. Over welk gebied gaat dit rapport

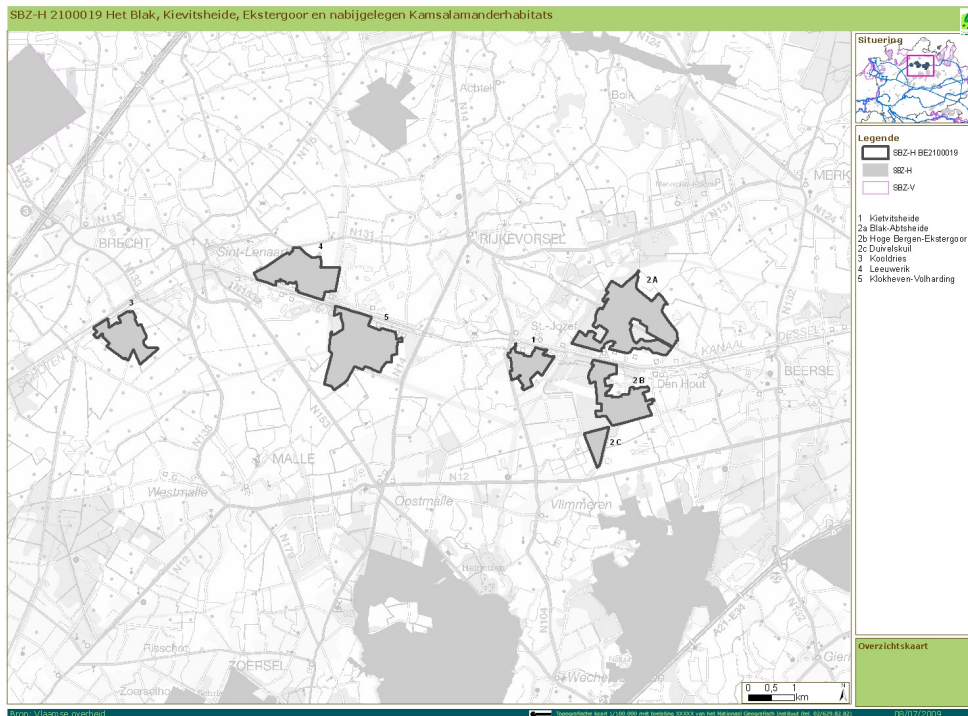
Dit rapport dient voor de onderbouwing van de specifieke instandhoudingsdoelstellingen voor het Habitatrictlijngebied 'BE2100019 - Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats'. Het Habitatrictlijngebied ligt in de Noorderkempen (zie [Figuur 3-1](#)) aan weerszijden van het kanaal Dessel-schoten. De zuidgrens van de Noorderkempen valt grotendeels samen met de lijn Zandvliet-Arendonk. De noordgrens valt samen met de Nederlandse grens.

Verwijderd: Figuur 3-1

Figuur 3-1. Situering van het gebied ten opzichte van het gehele Natura2000-netwerk in Vlaanderen.

Het habitatrictlijngebied bestaat uit zeven verschillende deelgebieden die gelegen zijn (van oost naar west) in de gemeenten Beerse, Rijkvorsel, Malle en Brecht in de provincie Antwerpen. Het gebied is ongeveer 700 ha groot. In Tabel 3-1 worden de namen en de oppervlaktes voor de verschillende deelgebieden weergegeven.

Figuur 3-2 Situering van het SBZ en zijn deelgebieden

Tabel 3-1. Overzicht van de deelgebieden gebruikt in het rapport

Deelgebiedcode	Deelgebiednaam	Oppervlakte (ha)
BE2100019-1	Kietvitsheide	49
BE2100019-2a	Blak-Abtsheide	191
BE2100019-2b	Hoge Bergen-Ekstergeoor	92
BE2100019-2c	Duivelskuij	24
BE2100019-3	Kooldries-Hoofsweer	75
BE2100019-4	De Leeuwerik	109
BE2100019-5	Klokkeven-Volharding	158
Totale oppervlakte		698

4. Overzicht van de Europees te beschermen habitats en soorten waarvoor het gebied belangrijk is

Op 8 mei 2009 hebben het Agentschap voor Natuur en Bos en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek een onderbouwend rapport aan de minister bevoegd voor het natuurbehoud overgemaakt. Op basis van dit rapport heeft de Vlaamse Regering de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen definitief goedgekeurd op 23 juli 2010. In dat rapport wordt het belang van een speciale beschermingszone voor het bereiken van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen gesitueerd.

Ter info: Het relatieve belang van de Speciale beschermingszones voor het realiseren van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen

Het rapport ter onderbouwing van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen geeft een indicatie over het relatieve belang van de verschillende speciale beschermingszones voor het realiseren van de globale Vlaamse instandhoudingsdoelen. Volgend onderscheid wordt gemaakt:

- In de "essentiële" en "zeer belangrijke" gebieden zijn, afhankelijk van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen, prioritaire acties aangewezen voor het halen of behouden van de Vlaamse doelen.
- De "belangrijke" gebieden hebben een klein oppervlakte- of populatieaandeel van Europees te beschermen habitats en/of soorten.

In de onderbouwende rapportage worden ook "kennislacunes" aangegeven die verder onderzocht moeten worden tijdens de opmaak van de specifieke instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze gebieden was het, tijdens de opmaak van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen, onduidelijk of ze een bijdrage kunnen leveren aan de Vlaamse doelstellingen.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de habitats en soorten waarvoor dit gebied van belang is volgens de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen. Voor de betrokken habitats en soorten wordt het belang van het gebied voor het duurzaam voortbestaan van habitat of soort (essentieel, zeer belangrijk of belangrijk) weergegeven. Daarnaast wordt een samenvatting van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen weergegeven. In Bijlage I zijn per habitat en soort de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen uitgebreider – met woordelijke toelichting – weergegeven.

Tabel 4-1. Samengevatte weergave van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen van toepassing in dit gebied (= 'behoud van de huidige situatie of '↑' verbetering) en het belang van het gebied voor de realisatie ervan (★★★ essentieel, ★★ zeer belangrijk of ★ belangrijk).

Habitats	belang gebied	areaal	oppervlakte	kwaliteit
2330 - Open grasland met Corynephorus- en Agrostissoorten op landduinen	★	=	↑	↑
3130 - Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoëtes-Nanojuncea	★★★	↑	↑	↑
3140 - Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische Chara spp. Vegetaties	★	↑	↑	↑
3150 - Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition	★	=	↑	↑
4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix	★	=	↑	↑
4030 - Droge Europese heide	★	=	↑	↑
7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion	★	=	=	↑
9190 - Oude zuurminnende eikenbossen met Quercus robur op zandvlakten	★	=	↑	↑
91E0 - Alluviale bossen met Alnion glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	★	=	↑	↑
Soorten				
Drijvende waterweegbree - Luronium natans	★	=	↑	=
Heikikker - Rana arvalis	★	=	=	↑
Kamsalamander - Triturus cristatus	★★	↑	↑	↑
Laatvlieger - Eptesicus serotinus	★	=	=	↑
Ruige dwergvleermuis / Gewone dwergvleermuis - Pipistrellus species	★★	=	=	↑
Rosse vleermuis - Nyctalus noctula	★★	=	=	↑
Poelkikker - Rana lessonae	★	=	=	↑

5. Beschrijving van de actuele toestand van de Europees te beschermen habitats en soorten in het gebied

In dit rapport worden, de specifieke instandhoudingsdoelstellingen voor de Europees te beschermen soorten en habitats in hoofdstuk 8 onderbouwd. Dit gebeurt op basis van ecologische, aangevuld met socio-economische analyses. In dit hoofdstuk wordt de ecologische analyse over de actuele toestand van de Europees te beschermen habitats en soorten besproken. In paragraaf 5.1 wordt eerst het functioneren van het fysische systeem van het gebied besproken. Welke bodemtypes komen voor? Zijn er belangrijke grondwaterstromen? Wat is de invloed van het reliëf? Enzoverder. Het fysische systeem vormt immers de basis voor de ontwikkeling van natuurwaarden. In paragrafen 5.2 en 5.3 wordt een samenvatting gegeven van de ecologische analyse van het actueel voorkomen van de Europees te beschermen habitats en soorten voor dit gebied. De ecologische analyse zelf vind je in Bijlage 2. Op basis van deze analyse, en rekening houdend met de socio economische context (zie hoofdstuk 6) worden in hoofdstuk 7 knelpunten geïdentificeerd en in hoofdstuk 8 doelen en prioriteiten bepaald.

Ter info: Toelichting van belangrijke termen gebruikt in dit hoofdstuk

Het *actuele voorkomen* is een beschrijving van waar een soort of habitat voorkomt en hoeveel.

De *actuele staat van instandhouding*: dit is een beschrijving van de huidige oppervlakte en kwaliteit van het Europees te beschermen habitat of van het leefgebied van een Europees te beschermen soort in dit gebied en de omschrijving van de achterliggende redenen.

De *trend* geeft de evolutie doorheen de tijd weer van de kwaliteit of kwantiteit van een habitat of soort.

De *potenties* geven aan hoeveel en eventueel waar er mogelijkheden zijn voor de uitbreiding of het herstel van een habitat of van een populatie van een soort.

5.1. Beschrijving van het fysische systeem

Het betrokken gebied is gelegen in de Noorderkempen. De zuidgrens van de Noorderkempen valt grotendeels samen met de lijn Zandvliet-Arendonk. De noordgrens valt samen met de Nederlandse grens. Grosso modo is het een fijnzandig gebied met klei in de ondergrond, globaal naar het noorden hellend. Buiten de beekdalen zijn er natte gronden op ondiepe klei.

Het geologisch substraat van de Noorderkempen bestaat uit de Formatie van de Kempen. Deze formatie omvat een 30 meter dik heterogeen pakket van klei en zand en omvat de Klei van St. Lenaarts-Rijkevorsel en de Klei van Turnhout, gescheiden door het Zand van Beerse. Het complex van deze afzettingen wordt ook wel de Kleien van de Kempen genoemd. Het betreft Oud-pleistocene kustvlakteafzettingen (wadsedimenten). Op deze kleien werden later tijdens het Jong of Laat Pleistoceen dekzanden afgezet.

Typisch is dat deze kleien, vooral de oudere onderste laag, uitgebaat werden door steenbakkerijen. In de ruime regio (Brecht-Ravels) werd afhankelijk van de beschikbaarheid van klei diep of ondiep ontgonnen. De daardoor ontstane kleiputten variëren in diepte. Sommige kunnen tot ongeveer 15 meter diep zijn. Soms werd enkel de bovenste laag ontgonnen en zijn de groeves slechts een zestal meter diep. In de Noorderkempen zijn op dit moment nog diverse groeves actief.

Het geografisch uitzicht van een landschap wordt bepaald door diverse landschapsvormende processen. Opstuwing, rivier- en winderosie zijn er daar enkele van. In wat nu de provincie Antwerpen is ontwikkelde zich een cuestareliëf. Deze cuesta is ontstaan door het verschil in erosiegevoeligheid tussen zand en klei, waardoor een heuvelrug is ontstaan die aan de ene kant stijf is (het zogenaamde cuestafrent) en andere kant geleidelijk afloopt. Relevant voor dit gebied is de cuesta van de Kleien van de Kempen. Deze vormt de waterscheiding tussen het Schelde-Netebekken (ten zuiden) en het Beneden-Maasbekken (ten noorden). Het zuidelijk georiënteerde cuestafrent is meestal laag en weinig steil, vandaar dat deze cuesta vaak wordt omschreven als een micro-cuesta. De steilrand is te volgen van Zandvliet over Malle, Beerse tot Turnhout en vormt de feitelijke begrenzing van de Noorderkempen. De hoogte van de cuesta van de Kleien van de Kempen varieert tus-

sen 20 meter in het westen en 35 meter in het oosten. Alle deelgebieden van dit Habitatrichtlijngebied liggen op de cuestasrug of op het cuestafront.

De cuestasrug van de Kleien van de Kempen daalt in de Noorderkempen zeer geleidelijk naar het noorden. Typisch zijn lange vlakke delen. Op de hoogste delen van de rug, tussen Brecht en Merksplas, is de Formatie van de Kempen weinig tot niet bedekt met dekzanden (vandaar ook de concentratie van de baksteennijverheid in deze regio). Lokaal zijn de kleien op de rug bedekt door dikkere lagen dekzand en komen duinmassieven voor. Relevant voor dit gebied is het duinmassief van Kievitsheide en Hoge Bergen.

De beken op de cuestasrug stromen noordwaarts en behoren tot het Beneden-Maasbekken. Lokaal werden beken behorend tot Schelde-Netebekken tot op de cuestasrug vergraven om kleiputten te kunnen bemalen (bijvoorbeeld de Diepteloop).

Met betrekking tot bodemtypen spreekt men hier van de zogenaamde Associatie van de Noordelijke Kempen. Deze bodem rust op de Formatie van de Kempen en de microcuesta. De topografie is golvend en heeft een uitgesproken microreliëf (met lokale hoogteverschillen tot 2 meter). De bodems in deze associatie bestaan uit natte en droge zandgronden met podzolprofiel, duinmassieven, ver van de bewoning (bijvoorbeeld Kievitsheide-Hoge Bergen), en plaggenbodems rond de bewoningskernen. In de Noorderkempen wordt op deze (zure) zandgronden vaak heide aangetroffen, afhankelijk van de grondwatertafel spreken we van natte (met gewone dopheide) of droge heide (met struikheide). In bepaalde omstandigheden kan een schijngrondwatertafel ontstaan door aanwezigheid of vorming van ondoordringbare lagen (klei, ijzeroer, andere) met de aanwezigheid van vennen tot gevolg.

Grondwater dat op de Formatie van de Kempen insijpelt, kan door aanwezigheid van klei niet onmiddellijk doorsijpelen naar diepere lagen. Dit water vloeit over de kleilagen naar het noorden. Per uitzondering is er grondwater dat naar het zuiden vloeit. Dit grondwater vloeit over de microcuesta en komt langsheen de steilrand aan de oppervlakte in kwelzones.

De aanwezigheid van het kanaal Dessel-Schoten is belangrijk voor het gebied. In de Kempen werden verschillende kanalen gegraven met als indirecte bedoeling de landbouw te stimuleren. De Kempen stonden immers bekend als een gebied met weinig oppervlaktewaters en schrale arme bodems. Het kanaal zorgt dat het grondwaterpeil in de zones langsheen het kanaal op een hoog peil blijft en voedt veelal de freatische grondwaterlaag. Dit grondwater treedt hierbij uit in de lager gelegen gebieden die in de Noorderkempen meestal aan de zuidelijke kant van deze kanalen liggen.

Het is echter waarschijnlijk dat het bufferend vermogen van de waterkolom in de waterplassen – dat kansen biedt aan het habitattypen 3130 – het gevolg is van diepe grondwaterstromen en niet zozeer van de invloed van kanaalwater.

5.2. Samenvatting van voorkomen, actuele staat van instandhouding, trend en potenties van de habitats

In deze paragraaf wordt een samenvatting gegeven van de actuele situatie van de Europees te beschermen habitats binnen het gebied. Voor elk Europees te beschermen habitat uit hoofdstuk 4 wordt het voorkomen, de analyse van de actuele staat van instandhouding, de trends ten opzichte van de aanmelding en de potenties voor uitbreiding samenvattend beschreven. Voor de volledige analyse wordt verwezen naar bijlage II - Analyse van de Europees te beschermen habitats en soorten.

2330 - Open grasland met Corynephorus- en Agrostisoorten op landduinen

- Het actuele voorkomen Dit habitat is momenteel zeer zeldzaam in het habitatrichtlijngebied. Het komt in slechts één van de deelgebieden binnen het gebied voor, Duivelskuil (deelgebied 2c).

- Actuele staat van instandhouding Mededoor de kleine oppervlakte is het aantal sleutelsoorten laag. Dit geldt ook voor het aantal voorkomende typische faunasoorten.
Het habitat bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
- Trend Het is niet duidelijk waar het habitat precies voorkwam in tijd van aanmelding.
- Potenties Binnen het habitatrictlijngebied zijn er slechts beperkte kansen voor uitbreiding, vooral in de meest oostelijk gelegen deelgebieden.

3130 - Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoëtes-Nanojuncea

- Het actuele voorkomen Het habitat komt voor in vier van de zeven deelgebieden, namelijk deelgebied 2c Duivelskuil, deelgebied 4 De Leeuwerik, deelgebied 5 Klokkeven en Volharding en deelgebied 2a Blak en Abtsheide. Het habitat komt hier nagenoeg steeds voor in de oeverzone van grote waterpartijen en oude kleiwinningsgebieden.
- Actuele staat van instandhouding De grote waterpartijen kennen de voor het habitat vereiste windwerking. De grote plassen hebben ook een lange oeverlengte en dus relatief veel biotoop. Er komen meerdere kensoorten voor, zij het slechts lokaal en niet in verzadigde vegetaties. Het systeem is van nature gebufferd maar er dient voor bepaalde plassen rekening gehouden te worden met de inbreng van nutriënten. Typische fauna komt momenteel nauwelijks voor.
Het habitat bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding'.
- Trend Het habitat is nog maar enkele jaren in het gebied gekend. Waarschijnlijk komt dit doordat het habitat gekenmerkt wordt door enkele kleine, weinig opvallende plantensoorten.
- Potenties De potenties hangen volledig samen met de ligging van grote waterpartijen – historische kleiwinningszones – die de beste kansen bieden voor het habitat.

3140 - Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische Chara spp. Vegetaties

De aanwezigheid van dit habitat kan afgeleid worden op basis van de aanwezigheid van één specifieke soort (*Nitella translucens*). Aangezien het voorkomen van deze soort wellicht te maken heeft met toevallige factoren en geen duurzaam karakter kent, wordt het betreffende habitat niet verder beschouwd in dit rapport.

3150 - Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition

- Het actuele voorkomen Het habitat komt voor in één deelgebied: het deelgebied 2a Blak-Abtsheide, meer specifiek in het Vlaams Natuurreservaat Pomp-Poelberg.

- Actuele staat van instandhouding
Het aantal sleutelsoorten (planten) is beperkt tot slechts één van de kensoorten (Loos Blaasjeskruid). Ook het aantal begeleidend soorten is eerder beperkt (Gele Plomp). De hoge visstand (karper) remt de verdere ontwikkeling van drijvende en ondergedoken waterplantenvegetaties. Bladval (beboste oevers) draagt bij aan eventuele eutrofiëring. Typische faunasoorten zijn slechts beperkt aanwezig.

Het habitat bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
- Trend
Geen gegevens bekend.
- Potenties
Het is niet duidelijk of dit habitat zich nog op andere plaatsen in het gebied zou kunnen ontwikkelen.

4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix en 7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion

De habitats 4010 en 7150 worden samengenomen. Ze zijn vaak nauw met elkaar verbonden en grenzen op het terrein zijn moeilijk te bepalen. Bovendien gaan ze door successie in elkaar over.

- Het actuele voorkomen
Het habitatcomplex is gekend in drie van de zeven onderscheiden deelgebieden. In deze deelgebieden komt het habitatcomplex op verschillende plaatsen voor. Grotere aaneengesloten zones waar het habitatcomplex zich kan ontwikkelen zijn eerder zeldzaam. Dit illustreert meteen het versnipperend areaal van het habitatcomplex binnen het gebied.

De totale huidige oppervlakte van het habitatcomplex bedraagt ongeveer 10.7 ha.
- Actuele staat van instandhouding
Het beperkt voorkomen van de voor het habitat typische dwergstruiken (dop- en struikheide) en de vergrassing (Pijpenstrootje) zijn problematisch. De habitatplekken zijn relatief klein en bereiken doorgaans geen 5 ha. Hierdoor is het duurzaam voorkomen van typische soorten zoals Groentje en Heideblauwtje niet gegarandeerd.

Het habitat bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
- Trend
Het is aannemelijk dat tot voor kort de kwantiteit en kwaliteit in de Abtsheide (ten westen van de geknikte weg) en in deelgebied 5 Klokkeven-Volharding in negatieve zin zijn geëvolueerd door respectievelijk verbossing en vergrassing.
- Potenties
Belangrijke kansen zijn gelegen in deelgebied 2a Blak-Abtsheide (zowel feitelijke Abtsheide als Lage Heide) en deelgebied 5 Klokkeven-Volharding (zowel reservaten Volharding, Bonte Klepper als Klokkeven). Ook elders zijn er lokaal kansen (bv. deelgebied 2b Hoge Bergen-Ekstergoor).

4030 - Droge Europese heide

- Het actuele voorkomen
Droge heidevegetaties komen voor in vijf van de zeven deelgebieden. Het betreft steeds kleine oppervlakken van hooguit enkele hectares. Op dit moment komt over het hele gebied in het totaal ongeveer 14,7 ha ervan voor.

- Actuele staat van instandhouding

De heiderelicten zijn vaak vergrast met Pijpenstrootje en zijn kleiner dan 5 ha, zodat ook verbossing dreigt. In verschillende deelgebieden wordt ondertussen actief beheer gevoerd, gericht op de ontwikkeling van habitatype 4030. Hierdoor komt lokaal nog vrij goed ontwikkelde droge heide voor. Door de kleine aaneengesloten oppervlakten van het habitat zijn typische soorten zoals het Groentje en de Boomleeuwerik zeldzaam of ontbreken ze zoals de Nachtzwaluw.

Het habitat bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
- Trend

Het is aannemelijk dat het habitat in de Abtsheide tot voor kort, zowel op vlak van oppervlakte als van kwaliteit, in negatieve zin is geëvolueerd door respectievelijk verbossing en vergrassing. Precieze monitoringsgegevens zijn echter niet beschikbaar.
- Potenties

Droge, zandige en niet-vergraven bodems bieden de beste kansen voor eventueel herstel van heidevegetaties. Aangenomen wordt dat deelgebieden 1 (Kievitsheide), 2a (Blak-Abtsheide), 2b (Eksteroog-Hoge Bergen) en 5 (Klokkeven-Volharding) de meeste perspectieven bieden.

6230 - Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems

Dit habitat komt in het habitatrictlijngebied voor in slechts zeer kleine oppervlakten en verweven met andere heidehabitats. Om die reden wordt er voor dit gebied geen apart doel naar voren geschoven.

9190 - Oude zuurminnende eikenbossen met *Quercus robur* op zandvlakten

- Het actuele voorkomen

Omdat de bossen in het gebied niet tegelijk voldoen aan (a) de vereiste ouderdom (>100 jaar) en (b) het dominant voorkomen van (inheemse) eiken, kunnen we in feite niet stellen dat dit habitat momenteel voorkomt.

Desalniettemin zijn er duidelijk bossen aanwezig met een grote affiniteit tot het habitatype. Het betreft in totaal ca. 52 ha bos verdeeld over de verschillende deelgebieden. O.m. valt een groot aandeel inheems loofhout op. Grote aaneengesloten entiteiten komen echter niet voor.
- Actuele staat van instandhouding

Aangezien het habitat volgens de strikte zin van de definitie momenteel (nog) niet voorkomt wordt er geen uitspraak gedaan over de actuele staat van instandhouding.
- Trend

Aan de rand van de ontginningsputten schiet vaak inheems loofhout op (berken, eiken). Bij het ouder worden van deze opslag ontstaat steeds meer het beeld van zuurminnende eikenbossen. De trend is dus positief.
- Potenties

We zien dat opschietend bos op de iets drogere gronden in dit habitatrictlijngebied gelijkenissen vertoont met dit habitatype. Ook op verstoorde bodems (aan de rand van kleiontginningsgebieden) blijkt dat het geval te zijn. De naaldbossen in de deelgebieden 1 (Kievitsheide), 2a (Blak-Abtsheide) en 2b (Hoge Bergen-Ekstergoor) kunnen - mits gepast beheer - wellicht allemaal evolueren in de richting van oude, zuurminnende eikenbossen.

91^E –Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

- Het actuele voorkomen
Het habitatype komt in vier van de vijf deelgebieden voor en hangt grotendeels samen met vroegere vergravingen ten behoeve van klei-ontginning. Hier ontstonden elzenbroekbossen op periodiek overstroomde plaatsen of plaatsen met stagnerend aangerijkt water.
- Actuele staat van instandhouding
Grote aaneengesloten entiteiten komen niet voor. Het habitatype komt fragmentair en in kleine oppervlaktes voor. Ook wat soortensamenstelling van boom- en struiklaag en aanwezigheid van typische fauna betreft, zijn de bestaande habitatvlekken allemaal gedegradeerd.
- Trend
De kwaliteit van de aanwezige elzenbroekbossen is laag. De evolutie is, zeker op kwalitatief vlak, positief. De spontaan ontwikkelde elzenbroekbossen zullen door rijping alleszins aan waarde winnen. Een aantal wilgenstruwelen in kleiputten evolueert tot elzenbroekbos. Daarnaast verbossen langdurig droogvallende oevers van voormalige ontginningsplassen door gebrek aan gericht beheer met o.a. Zwarte els.
- Potenties
Uitbreidingskansen zijn er nauwelijks. De potenties voor dit habitatype situeren zich in de beekvalleien ten noorden en ten zuiden van de cuesta van de Kleien van de Kempen, en dus buiten de verschillende deelgebieden van de SBZ-H. Immers alle deelgebieden liggen op de rug of het front van de cuesta. In deelgebied 2 (Blak, Hoge Bergen-Ekstergoor en Duivelskuil) zijn er niettemin matige potenties (7,8 ha).

5.3. Samenvatting van voorkomen, actuele staat van instandhouding, trend en potenties van de soorten van bijlage II en III

In deze paragraaf worden de verschillende voorkomende Europees te beschermen soorten opgelijst en worden daarvoor volgende aspecten toegelicht:

- Het actueel voorkomen;
- De potenties voor de soort binnen het gebied dat het rapport beslaat;
- De trend;
- De beoordeling van criteria en indicatoren aan de hand van de LSVI-tabellen.

Voor het actueel voorkomen van een soort wordt vertrokken van de beschikbare gegevens (zie hoger). Hierbij wordt in het rapport indicatief aangegeven, via zogenaamde kwartierhokkaarten, aangegeven waar de verschillende populaties zich bevinden. Kwartierhokkaarten geven aan dat de soort voorkomt in het aangeduide hok van 1 km op 1 km. Vlaanderen werd daartoe in een raster van dergelijk hokken opgedeeld.

Voor de potenties voor de soort binnen het gebied wordt vertrokken van de gegevens die beschikbaar zijn over het leefgebied van dergelijke soort. Vertrekkend van de ecologie van de soort wordt dan aangegeven waar verwacht wordt dat de soort in kwestie nog zou kunnen voorkomen.

De trend is de evolutie van het voorkomen van de soort in de tijd. Vaak zullen er geen monitoringgegevens aanwezig zijn en zal een inschatting gebeuren op basis van de evolutie van het voorkomen van het de ecotopen die onderdeel uitmaken van e leefgebieden van de soort.

Voor verschillende criteria zal aan de hand van bepaalde indicatoren nagegaan worden wat de leefgebiedgeschiktheid voor de soort is. De evaluatie van de criteria en indicatoren wordt per soort beschreven in voor alle leefgebieden in het habitatrictlijngebied samen. Enkel indien zulks relevant geacht wordt, worden in deze tabel specificaties van bepaalde deelgebieden opgenomen. Beoordeling van criteria en indicatoren leidt tot een conclusie aangaande de actuele staat van instandhouding.

Voor de volledige analyse wordt verwezen naar bijlage II - Analyse van de Europees te beschermen habitats en soorten.

Bepaalde soortengroepen worden samengenomen omwille van hun sterk gelijkend leefgebied (bijvoorbeeld de vleermuizen die foerageren boven water) of omdat de gegevens niet toelaten om een onderscheid toe te laten tussen de verschillende soorten (bijvoorbeeld het dwergvleermuizencomplex).

Bij het uitwerken van de bovenstaande punten wordt vertrokken van voor Vlaanderen algemeen basismateriaal. Omwille van de schaal of het detailniveau van dit basismateriaal wordt dit gecontroleerd en aangevuld door lokale experts uit onder andere het Agentschap voor Natuur en Bos en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Omwille van dit expertoordeel kunnen de conclusies afwijken van het basismateriaal, waarop ook de kaarten zijn gebaseerd.

Drijvende waterweegbree - *Luronium natans*

- Het actuele voorkomen De enige plaats waar de soort is aangetroffen is deelgebied 5 Klokken - Volharding. De soort is specifiek aangetroffen in Vlaams natuurreservaat De Volharding.
- Actuele staat van instandhouding De groeiplaatsen staan onder invloed van een landbouwgebied. De soort bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
- Trend Er zijn geen specifieke gegevens gekend voor het inschatten van de trend.

- **Potenties** De soort komt momenteel enkel voor in deelgebied 5 Klokkeven-Volharding. Er kan van worden uitgegaan dat ze hier ook de beste potenties kent. In bepaalde andere deelgebieden zou de soort ook kunnen voorkomen, bijvoorbeeld in deelgebied 4 De Leeuwerik.

Kamsalamander - Triturus cristatus

- **Het actuele voorkomen** De soort is in het verleden aangetroffen in deelgebied 3: Kooldries-Hoofsweer, deelgebied 4: De Leeuwerik, deelgebied 5 Klokkeven-Volharding, deelgebied 2a Blak-Abtsheide en deelgebied 2b Hoge Bergen-Ekstergoor. Veel waarnemingen dateren van vele jaren geleden zodat het actueel voorkomen niet helemaal duidelijk is.
- **Actuele staat van instandhouding** De Kamsalamander komt voor in meerdere delen van het habitatrictlijngebied. Zowel voortplantingshabitat (poelen) als landhabitat (bosjes en bossen) komen geregeld voor. Niet alle waterpartijen zijn echter even geschikt. Vele waterpartijen vertonen een of ander tekort (te zuur, te veel beschaduwing, te weinig waterplanten, te veel vis, te diep, ...).

De soort bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
- **Trend** Ondanks het feit dat deze soort reeds lang bekend is in dit gebied en zeker nog voorkomt, zijn er een aantal geschikte waterbiotopen verdwenen in de afgelopen decennia (Bauwens en Claus 1996).
- **Potenties** Er zijn nog grote groeimogelijkheden voor de populaties van Kamsalamander. Er zijn nog heel wat vennen, poelen en kleine plassen die momenteel niet geschikt zijn door bijvoorbeeld te sterke beschaduwing, maar die geschikt gemaakt kunnen worden.

Heikikker - Rana arvalis

- **Het actuele voorkomen** De soort is met zekerheid nog aanwezig in het oostelijk deel van het habitatrictlijngebied: deelgebied 2b (omgeving startbaan te Beerse) en mogelijk aanwezig in deelgebied 5 Volharding – Klokkeven (recente meldingen).
- **Actuele staat van instandhouding** De populatie te Hoge Bergen - Ekstergoor betreft een kleine populatie die voorkomt in een klein leefgebied (slechts enkele hectares). De populatie is geïsoleerd van andere populaties door de afstand met naburige populaties enerzijds en door het aanwezig zijn van barrières (wegen en kanalen) in de directe omgeving anderzijds.

De soort bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
- **Trend** Er zijn geen specifieke gegevens gekend voor het inschatten van de trend.
- **Potenties** De potenties voor de soort zijn vrij moeilijk in te schatten. Aangenomen kan worden dat niet alle waterpartijen in aanmerking komen voor de soort.

Poelkikker - *Rana lessonae*

- Het actuele voorkomen Kleine populaties die voorkomen in de deelgebieden 2a Blak-Abtsheide en 2b Hoge Bergen-Ekstergoor. Belangrijke populatie in deelgebied 5 Klokkeven-Volharding.
- Actuele staat van instandhouding Het Kanaal Dessel-Schoten, gelegen tussen populaties in deelgebieden 2a en 2b, werkt mogelijk als een barrière tussen de bestaande populaties in het gebied. Deze populaties zijn wellicht geïsoleerd van andere populaties in het SBZ-H gebied o.m. door het aanwezig zijn van barrières (wegen, kanalen) in de directe omgeving.

Het soort bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.
- Trend Er zijn geen specifieke gegevens gekend voor het inschatten van de trend.
- Potenties Alle kleinere plassen en vennen met een natuurlijke trofiegraad bieden in principe kansen voor deze soort.

Rosse vleermuis - *Nyctalus noctula*, Ruige dwergvleermuis - *Pipistrellus nathusii*, Watervleermuis - *Myotis daubentonii*, Franjestaart - *Myotis natteri*

- Het actuele voorkomen Meerdere van deze soorten zijn reeds in verschillende deelgebieden binnen het habitatrictlijngebied aangetroffen.
- Actuele staat van instandhouding Goede tot uitstekende staat van instandhouding door het aanwezig zijn van bosgebieden die fungeren als zomerverblijfplaats en waterpartijen die fungeren als jachtgebied.
- Trend Er zijn geen specifieke gegevens gekend voor het inschatten van de trend.
- Potenties Met het ouder worden van de bossen zullen de mogelijkheden voor deze soorten significant toenemen.

Gewone dwergvleermuis - *Pipistrellus pipistrellus*

- Het actuele voorkomen Algemeen verspreid in het gebied.
- Actuele staat van instandhouding Goede tot uitstekende staat van instandhouding door het talrijk voorkomen van geschikt leefgebied.
- Trend Er zijn geen specifieke gegevens gekend voor het inschatten van de trend.
- Potenties Veel kansen voor de soort.

Laatvlieger - *Eptesicus serotinus*

- Het actuele voorkomen   De soort is nog maar in één enkel deelgebied vastgesteld maar – op basis van de behoeften van de soort – kan een ruime verspreiding worden ingeschat.
- Actuele staat van instandhouding   Goede tot uitstekende staat van instandhouding door het talrijk voorkomen van geschikt leefgebied.
- Trend   Er zijn geen specifieke gegevens gekend voor het inschatten van de trend.
- Potenties   Veel kansen voor de soort.

INFORMATIEF DOCUMENT

6. Beschrijving van de maatschappelijke context

De Habitatrichtlijngebieden en Vogelrichtlijngebieden hebben niet enkel een ecologische betekenis. Een gebied wordt ook, actief en passief, gebruikt door verschillende gebruikers. De opmaak en realisatie van instandhoudingsdoelstellingen situeert zich lokaal dan ook binnen een bepaalde planologische, beleidsmatige en socio-economische context. De actuele natuurwaarden zijn tot op zekere hoogte een gevolg van die actuele en historische socio-economische activiteiten. Daarnaast heeft deze context ook invloed op de perspectieven voor de natuur en de verschillende betrokken actoren (sectoren, beheerders en gebruikers) aanwezig in een bepaald gebied. Het is dan ook evident dat deze context mee in overweging wordt genomen bij het bepalen van de instandhoudingsdoelstellingen en de prioriteiten voor een bepaald gebied.

Dit hoofdstuk beschrijft allereerst de planologische situatie (paragraaf 6.1). Daarnaast gebeurt een eerste situering van een aantal eigenaars- en gebruikerscategorieën die in het gebied actief zijn (paragraaf 6.2). De socio-economische context wordt mee in overweging genomen bij de uitwerking van de sterkte-zwakteanalyse (hoofdstuk 7) en van de doelstellingen (zie hoofdstuk 8). De verzamelde informatie zal bovendien gebruikt worden voor het opstellen van actieprogramma's in het kader van de realisatie van de natuurdoelen. In dit kader wordt de gehele socio-economische context verder verfijnd en aangevuld met meer gedetailleerde gegevens over de eigenaars en gebruikers. Dit hoofdstuk heeft dus niet de ambitie om een gedetailleerde en volledige beschrijving van de socio-economische toestand in het gebied te beschrijven. Het moet op basis van deze analyse wel mogelijk zijn om in overleg met betrokken doelgroepen, administraties en lokale besturen kansen en bedreigingen voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen te identificeren. De beschrijving in dit hoofdstuk kan bovendien waar nodig gedetailleerd worden op basis van dit overleg.

Verwijderd: 8

Noot bij de interpretatie van de cijfergegevens

Een groot deel van de analyses in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op GIS-gegevens. De praktijk leert dat niet alle gegevens geografisch even accuraat zijn. Bij de verschillende berekeningen en manipulaties kunnen bovendien kleine fouten optreden. Een concreet gevolg is dat de opgenomen cijfers enkel relatief geïnterpreteerd mogen worden. Voor de opmaak van percentages is als algemeen principe gebruik gemaakt van de afbakening van het Habitatrichtlijngebied. De totale oppervlakte van het Habitatrichtlijngebied is 698 ha.

De gegevens zijn steeds de weergave van de situatie op het moment van inventarisatie of de studie en dus niet noodzakelijk van de actuele situatie op het terrein. Daarom is steeds de bronvermelding van de gebruikte gegevens opgenomen. Eigen aan GIS is ook dat verschillende informatie-lagen niet steeds digitaal op elkaar afgestemd zijn. Bij berekeningen kunnen hierdoor snippers ontstaan, die het gevolg zijn van 'fouten' bij de digitalisering. Deze slivers worden benoemd in de rapportage.

6.1. Beschrijving van de planologische context

In de context van de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen zijn een hele reeks van planologische statuten mogelijk, die al dan niet onder de zuivere noemer "ruimtelijke ordening" (met name plannen van aanleg of ruimtelijke uitvoeringsplannen) vallen. In het kader van de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen beperken we ons tot de ruimtelijke bestemmingen, de oppervlaktedelfstoffenplannen, de ruimtelijke beschermingsstatuten vanuit het beleid op vlak van onroerend erfgoed en de planning in het kader van het integraal waterbeleid.

Ruimtelijke bestemmingen

De ruimtelijke bestemming van een gebied is vastgelegd in het Gewestplan en verschillende Ruimtelijke Uitvoeringsplannen. De verschillende bestemmingen kunnen geclusterd worden tot een aantal hoofdcategorieën. In [Tabel 6-1](#), wordt een overzicht gegeven van de voorkomende bestemmingen binnen de verschillende deelgebieden. Tevens wordt het relatieve aandeel per hoofdcategorie aangegeven. In bijlage 5 wordt de bestemmingsverdeling binnen het gebied gesitueerd op kaart.

Verwijderd: Tabel 6-1

Ongeveer 50% van het hele gebied heeft momenteel de bestemming 'natuur' (natuurgebieden, natuurreservaat, natuurgebied met wetenschappelijke waarde). In elk van de deelgebieden komt de natuurbestemming voor. Binnen deelgebied 2 komt ook een aanzienlijk deel 'bosbestemming'

voor. Opvallend is daarnaast het zeer ruime aandeel voor de bestemmingscategorie 'andere'. Het betreft hierbij in eerste instantie de bestemmingen 'ontginningsgebied' en 'stortgebied voor huishoudelijk en niet giftig afval'. Woon- en landbouwbestemmingen ontbreken quasi volledig. In deelgebied 3 ligt er binnen het gebied een bestemmingzone 'verblijfsrecreatie'. In deelgebied 2 ligt een deel met een industriële bestemming.

Tabel 6-1. Overzicht van de ruimtelijke bestemmingen en hun percentuele aandeel in de totale oppervlakte van het gebied. Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen.¹¹

Ruimtelijke bestemmings-categorie ¹²	Oppervlakte (ha)						Aandeel (% totale oppervlakte)
	Deel-gebied 1	Deel-gebied 2	Deel-gebied 3	Deel-gebied 4	Deel-gebied 5	Totaal	
Wonen		<0,5				<0,5	0,0
Recreatie	1	<0,5	3			4	0,6
Natuur en reservaat	20	123	62	39	87	331	47,5
Overig groen				14		14	2,1
Bos		92		2		95	13,6
Landbouw		<0,5	<0,5	2	<0,5	3	0,4
Industrie		7		1	<0,5	8	1,2
Andere	28	84	10	49	70	241	34,6

In uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen stelde de Vlaamse overheid in 2008 een ruimtelijke visie op landbouw, natuur en bos op voor de regio Noorderkempen. Op 12 december 2008 nam de Vlaamse Regering kennis van deze visie en keurde ze de beleidsmatige herbevestiging van de bestaande gewestplannen voor circa 31.300 ha agrarisch gebied én een operationeel uitvoeringsprogramma goed. In het operationeel uitvoeringsprogramma is aangegeven welke gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen (GRUP's) de Vlaamse overheid de komende jaren zal opmaken voor de afbakening van de resterende landbouw-, natuur- en bosgebieden. De acties uit het uitvoeringsprogramma bij het eindvoorstel van de gewenste ruimtelijke structuur worden onderverdeeld in drie categorieën:

1. Gebieden waarvoor onmiddellijk gestart kan worden met de voorbereiding van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP).
2. Gebieden waarvoor verder overleg en/of onderzoek nodig is.
3. Gebieden waarvoor de opmaak van een GRUP op korte termijn niet mogelijk is.

Binnen het gebied liggen geen herbevestigde agrarische gebieden. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de verschillende acties die opgenomen zijn in het operationeel uitvoeringsprogramma met betrekking tot voorliggend gebied. Tevens wordt aangegeven voor welke deelgebieden deze acties van toepassing zijn.

¹¹ Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Gewestplan, vector, toestand 01/01/2002 (Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, AGIV-product).

Gewestelijke Ruimtelijke Uitvoeringsplannen, vector, toestand 03/06/2009 (Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed).

¹² De ruimtelijke bestemmingscategorieën zijn gebaseerd op een clustering van de categorieën opgenomen in het Gewestplan aangevuld met de geldende G-RUP's in de verschillende Europees te beschermen habitats.

Tabel 6-2. Overzicht van de verschillende acties opgenomen in het operationeel uitvoeringsprogramma met betrekking tot het voorliggend gebied.¹³

Prioriteit	Naam	Omschrijving	Deelgebieden
Op te starten specifiek onderzoek voorafgaand aan uitvoeringsactie	Omgeving Blak – Abtsheide – Oosteneinde (actie nr. 41)	Opmaak van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor: Hernemen van de agrarische bestemming op de gewestplannen tussen Blak en Luisterborg (10.10) Het versterken van de bos- en natuurwaarden in en rond Het Blak-Abtsheide, Luisterborghoeve, in Luisterborg en Oosteneinde (15.9, 15.10, 15.11, 16.21) <u>Motivatie prioritering:</u> <i>Verder onderzoek en overleg nodig in functie van de nabestemmingen van de ontginningsgebieden in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen voor speciale beschermingszones. Afstemming met het project Blak-Meergoor (ALBON dienst Natuurlijke Rijkdommen, visie op de nabestemming), met gewestelijk RUP Klei van de Kempen en met acties genomen door provincie ihkv ecologische verbinding. Opmaken gevoeligheidsanalyse voor bestaande landbouwbedrijven in het gebied.</i>	2a
Gebieden waarvoor geen acties op korte termijn opgestart worden	Gebied tussen Oostmalle, Beerse en Rijkevorsel (actie nr 51)	Opmaak van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor het versterken van de natuurwaarden in Kievit (inclusief het woonuitbreidingsgebied en complex Hoge Bergen –vliegveld (15.12, 15.13)), het nader uitwerken van de verweving van landbouw, natuur en bos (18.9, 19.1) in het gebied tussen Einde en Beerse (18.9) en Heigoed-Ketsenberg (19.1) met aandacht voor weidevogels en ecologisch waardevolle graslanden. <u>Motivatie prioritering:</u> <i>Verder onderzoek en overleg nodig in functie van afstemming tussen natuur en de aanwezige landbouw. Ook verder overleg nodig in kader van de ruilverkaveling zodat de afspraken die gemaakt worden in het kader van de ruilverkaveling Malle-Beerse via dit RUP integraal gevaloriseerd zullen worden. Opmaken gevoeligheidsanalyse voor bestaande landbouwbedrijven in het gebied. Er wordt gewacht op de nuttigverklaring van de ruilverkaveling Malle-Beerse</i>	1 en 2b en 2c
	Omgeving ontginningsgebieden Kooldries en Leeuwerik-Klokkeven (actie nr. 46)	De opmaak van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor: Versterking van de natuurwaarden in Kooldries en Leeuwerik-Klokkeven (15.2, 15.3) Differentiatie van het bosgebied 16.9 als natuurverwevingsgebied Hernemen van de agrarische bestemming (10.3, 10.4) <u>Motivatie prioritering:</u> <i>Verder onderzoek en overleg nodig i.f.v. het gedetailleerd in kaart brengen van het landbouwgebruik en de landbouwbedrijfszetels, concrete mogelijkheden voor uitbreiden van natuurgebieden en specifieke inrichtingacties binnen het agrarisch gebied/bosgebied i.f.v de instandhoudingsdoelstellingen van de speciale beschermingszone. Opmaken gevoeligheidsanalyse voor bestaande landbouwbedrijven in het gebied.</i> <i>Afstemmen met provinciaal initiatief voor lawaaierige sporten</i> <i>Verdere besluitvorming rond de ontginningsgebieden</i>	3, 4 en 5

¹³ Operationeel uitvoeringsprogramma regio Noorderkempen, 12 december 2008

Prioriteit	Naam	Omschrijving	Deel-gebieden
		wordt afgewacht	

Vlaams Ecologisch Netwerk en Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk

Het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en het Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON) vormen twee belangrijke gebiedsgerichte instrumenten van het Vlaams natuur- en bosbeleid. Deze instrumenten worden gedeeld met het ruimtelijke ordeningsbeleid. De totale oppervlakte VEN en Natuurverwevingsgebied bedroeg op 1 januari 2009 respectievelijk 87.073 en 1.529 ha.

Het VEN vormt met haar grote aaneengesloten gebieden de ruggengraat van de toekomstige natuurlijke structuur (netwerken) in Vlaanderen. Het bestaat uit de Grote Eenheden Natuur (GEN) en Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling (GENO). Voor de instandhouding, ondersteuning en versterking van de natuurkernen wordt voorzien in de afbakening van Natuurverwevingsgebieden (NVWG). Zij vormen als het ware een beschermende jas voor de natuurkernen. Voor de verbinding van de verschillende natuurkernen worden Natuurverbindingsgebieden (NVBG) afgebakend. Samen vormen deze gebieden het IVON: het Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk. In deze gebieden worden bijkomende kansen gegeven aan planten en dieren. Andere functies zoals landbouw, recreatie, bosbouw, wonen, ... mogen hierdoor niet in het gedrang komen.

In [Tabel 6-3](#) wordt een overzicht gegeven van de voorkomende categorieën van het VEN en het NVWG binnen de verschillende deelgebieden. Tevens wordt het relatieve aandeel per categorie aangegeven. Er komt geen NVWG voor binnen het gebied. Een groot deel van het gebied (66%) is wel aangeduid als VEN. Het grootste aandeel is aangeduid als GEN. Enkel in deelgebied 1 komt geen VEN voor. In bijlage 5 worden het VEN en IVON in en rond het gebied geïllustreerd op kaart.

Verwijderd: Tabel 6-3

Tabel 6-3. Overzicht van de categorieën van het VEN en NVWG en hun percentuele aandeel in de totale oppervlakte. Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen.¹⁴

Categorie	Oppervlakte (ha)						Aandeel (% totale oppervlakte)
	Deel-gebied 1	Deel-gebied 2	Deel-gebied 3	Deel-gebied 4	Deel-gebied 5	Totaal	
VEN							
Grote eenheid natuur (GEN)	0	156	58	43	85	341	49,0
Grote eenheid natuur in ontwikkeling (GENO)	0	61	1	23	30	114	16,3
IVON							
Natuurverwevingsgebied (NVWG)	0	0	0	0	0	0	0

Natuurverbindingsgebieden worden aangeduid door de provincies binnen de provinciale ruimtelijke structuurplannen. In de omgeving van het gebied is het kanaal Dessel-Turnhout aangeduid als natuurverbingingsgebied¹⁵.

¹⁴ Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Gebieden van VEN en IVON, vector, toestand 10/07/2009 (Agentschap voor Natuur en Bos).

¹⁵ Adriaens T., Peymen J. & Decler K. (2007). Digitaal gegevensbestand Natuurverbindingsgebieden en ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang in Vlaanderen. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Ruimtelijke bescherming en beleid met betrekking tot Natuurlijke Rijkdommen

De plannen van aanleg, die voornamelijk in de jaren zeventig tot stand zijn gekomen, voorzien in ontginningsgebieden en uitbreidingsgebieden van ontginningsgebieden. De plannen van aanleg hebben bindende kracht.

Het beleid inzake het beheer van de oppervlakedelfstoffen werd ondertussen in het Oppervlakedelfstoffendecreet van 4 april 2003 vastgelegd en heeft als basisdoelstelling om de huidige en de toekomstige generaties op een duurzame wijze te voorzien in de behoefte aan oppervlakedelfstoffen. Het Oppervlakedelfstoffendecreet voorziet in een oppervlakedelfstoffenplanning. Die oppervlakedelfstoffenplanning is nodig voor het verzekeren van een duurzaam voorraadbeheer van delfstoffen zoals zand, leem, klei en grind. De oppervlakedelfstoffenplanning omvat het opmaken van een set van bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen, één per samenhangend oppervlakedelfstoffengebied, waar in hoofdzaak één welbepaalde oppervlakedelfstof besproken wordt. Die plannen bevatten ontwikkelingsperspectieven voor een termijn van minimaal 25 jaar en acties voor de volgende vijf jaar. Zij worden vijfjaarlijks geëvalueerd en vormen de basis voor de ruimtelijke beleidsvisie met betrekking tot ontginningen. Zij bevatten dus ook een evaluatie van de ontginningsgebieden die in de plannen van aanleg zijn vastgelegd en geven aan welke (delen van) deze gebieden een andere bestemming mogen krijgen en welke (delen van) deze gebieden nog steeds moeten behouden blijven. De bijzondere oppervlakedelfstoffenplannen zijn beleidsdocumenten zonder bindende kracht. Zij worden immers omgezet in een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan dat wel bindend is.

Plannen van aanleg¹⁶

Binnen elk van de deelgebieden komen er ontginningsgebieden op het gewestplan voor. De grootste oppervlakte komt voor in deelgebied 2. De zone ANT032 overlapt voor meer dan 133 ha met het voorliggende gebied. Een zeer beperkt deel daarvan is bestemd als uitbreidingsgebied voor ontginningen. In bijlage 5 worden de ontginningsgebieden op het gewestplan in en rond het gebied geïllustreerd op kaart.

Bijzondere Oppervlakedelfstoffenplannen (BOD)

Het Habitatrictlijngebied overlapt met het toepassingsgebied van het bijzonder oppervlakedelfstoffenplan 'Klei van de Kempen'. De Vlaamse regering heeft op 1 december 2006 het bijzonder oppervlakedelfstoffenplan 'Klei van de Kempen' definitief vastgesteld. De locatievoorstellen ANT023 'De Leeuwerik', ANT025 'Helhoekheide' en ANT032 'Blak-Meergoor' zijn gelegen binnen het gebied. Het locatievoorstel ANT021 'Uitbreiding Heihoefken' grenst aan het gebied. Het eindresultaat van de afwegingen die in het bijzonder delfstoffenplan worden gemaakt over de locatievoorstellen die liggen binnen of in de buurt van het gebied kan als volgt worden samengevat:

- Voor de bestaande ontginningsgebieden 'De Leeuwerik' en de 'Helhoekheide' wordt in het plan de nabestemming Natuur voorgesteld.
- 'Uitbreiding Heihoefken' bevat niet veel reserve, maar ontginning kan op korte termijn bijdragen tot versterking van de natuurwaarden zodat dit locatievoorstel als ontginningsgebied in het plan wordt aanvaard.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de oppervlakte van de locatievoorstellen voor de bijkomende ontginningsgebieden, de geschrapte gebieden en de overgedragen gebieden binnen de verschillende deelgebieden. In bijlage 5 worden de locatievoorstellen in en rond het gebied geïllustreerd op kaart.

---

¹⁶ Gebruikte datalagen voor analyse zijn:

Gewestplan, vector, toestand 01/01/2002 (Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, AGIV-product).

Gewestelijke Ruimtelijke Uitvoeringsplannen, vector, toestand 03/06/2009 (Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed).

Tabel 6-4. Overzicht van de categorieën van het Bijzonder oppervlakedelfstoffenplan 'Klei van de Kempen binnen het gebied'. Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen.¹⁷

Categorie	Oppervlakte (ha)						Aandeel (% totale oppervlakte SBZ)
	Deel-gebied 1	Deel-gebied 2	Deel-gebied 3	Deel-gebied 4	Deel-gebied 5	Totaal	
Zone te ontwikkelen		10		1	8	18	2,6
Zone over te geven aan een andere delfstof		50				50	7,1
Zone te schrappen	19	25	10	30	34	117	16,8
Zone voor verwerking		1				1	0,2

Gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Klei van de Kempen' (GRUP)¹⁸

Het bijzondere oppervlakedelfstoffenplan 'Klei van de Kempen' is een beleidsdocument zonder bindende kracht. Het dient immers omgezet te worden in een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan dat wel bindend is. Het ontwerp van gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Gebieden voor oppervlakedelfstoffenwinning: oppervlakedelfstoffenzone Klei van de Kempen' werd op 7 mei 2010 voorlopig vastgesteld door de Vlaamse Regering. Het RUP heeft betrekking op delen van het grondgebied van de gemeenten Brecht, Beerse, Essen, Hoogstraten, Malle, Merksplas, Rijkevorsel en Turnhout. Het openbaar onderzoek werd gevoerd in juli en augustus 2010.

Ruimtelijke bescherming en beleid met betrekking tot onroerend erfgoed

Het onroerend erfgoed wordt in Vlaanderen beschermd via een aantal ruimtelijke sporen: er is het spoor van de beschermde landschappen, dorpsgezichten, archeologische monumenten, archeologische zones, monumenten en het spoor van de tandem ankerplaatsen en erfgoedlandschappen. Via het nieuwe Decreet Ruimtelijke Ordening¹⁹ is het verplicht advies te vragen aan het Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed bij elke stedenbouwkundige vergunning binnen beschermde landschappen, stads- en dorpsgezichten, monumenten, archeologische monumenten, archeologische zones en erfgoedlandschappen, alsook binnen ankerplaatsen voor wat betreft de vergunningen, onderworpen aan de zorgplicht.

De bescherming van landschappen, dorpsgezichten, monumenten, archeologische monumenten en archeologische zones heeft gevolgen voor eigenaars, beheerders en gebruikers. Allereerst is er een zogenaamde onderhouds- en instandhoudingsplicht om het beschermde goed in goede staat te houden. Het uitvoeren van werkzaamheden is bovendien onderworpen aan een vergunning en/of toestemming. Ankerplaatsen en erfgoedlandschappen vormen een onderdeel van een vernieuwd landschapsbeleid. Erfgoedlandschappen worden aangeduid in de ruimtelijke uitvoeringsplannen. Erfgoedlandschappen zijn gebaseerd op de ankerplaatsen, de meest waardevolle landschappen van Vlaanderen, waarin een geheel van verschillende erfgoedelementen (naast landschappelijke ook monumentale of archeologische) voorkomt. Erfgoedlandschappen zijn momenteel niet van toepassing in het kader van het opstellen van instandhoudingsdoelstellingen. Er zijn momenteel twee erfgoedlandschappen die gelegen zijn buiten de Europees beschermde gebieden (mededeling Mira Van Olmen d.d. 22/07/2009). De aanduiding van ankerplaatsen op zich heeft geen rechtsgevolgen voor de burger. Na de aanduiding geldt voor de administratieve overheden wel een zorgplicht. De aanduiding van de ankerplaatsen heeft tot doel de landschappelijke waarden en landschappelijke

¹⁷ Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Definitief vastgesteld Bijzonder Oppervlakte Delfstoffenplan Klei van de Kempen, vector, toestand 01/12/2006 (Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen Dienst Natuurlijke Rijkdommen).

¹⁸ Toestand januari 2010. Mondeling mededeling ALBON.

¹⁹ decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening

gewijzigd bij de decreten van 28/9/1999, 22/12/1999, 26/4/2000, 8/12/2000, 13/7/2001, 1/3/2002, 8/3/2002, 19/7/2002, 28/2/2003, 4/6/2003, 21/11/2003, 7/5/2004, 22/4/2005, 10/3/2006, 16/6/2006, 7/7/2006, 22/12/2006, 9/11/2007 en 21/12/2007

kenmerken van deze landschappen mee te laten spelen in het afwegingskader bij het opstellen van die ruimtelijke uitvoeringsplannen die geheel of gedeeltelijk in ankerplaatsen gelegen zijn. Bij de opmaak van een dergelijk RUP worden de landschapswaarden en -kenmerken doorvertaald in stedenbouwkundige voorschriften. Vanaf de opname in de ruimtelijke uitvoeringsplannen worden de ankerplaatsen erfgoedlandschappen genoemd. De stedenbouwkundige voorschriften uit het RUP gelden voor alle burgers uit de betrokken gebieden. Drie categorieën van ankerplaatsen worden onderscheiden, met name definitief vastgestelde, voorlopig vastgestelde en voorstellen uit de landschapsatlas.

In Tabel 6-5 wordt een overzicht gegeven van de verschillende plannen uit het onroerend erfgoed, die betrekking hebben op gebied. In bijlage 5 worden de planlichamen met betrekking tot onroerend erfgoed in en rond het gebied geïllustreerd op kaart. Binnen het gehele gebied ligt een definitief vastgestelde Ankerplaats. Daarnaast komen nog twee beschermde landschappen voor.

Tabel 6-5. Overzicht van de specifieke statuten uit het beleidsveld onroerend erfgoed binnen het gebied.²⁰

Categorie	Naam	Deelgebieden van gebied	Oppervlakte totaal (ha)	Oppervlakte binnen gebied (ha)
Beschermd landschap	Brechtse Heide	3	1726	52
	Het Klokkeven	5	32	32
Beschermd dorpsgezicht				
Beschermd monument				
Ankerplaats				
Definitief vastgesteld	Brechtse Heide	3	2181	73
Voorlopig vastgesteld				
Voorstellen landschapsatlas				

Beheerplannen in het kader van het integraal waterbeheer

De contouren van het Vlaamse waterbeleid liggen vast in het Decreet Integraal Waterbeleid van 18 juli 2003. Het decreet is ook een vertaling van de Europese Kaderrichtlijn Water naar de Vlaamse wetgeving.

Het waterbeleid krijgt vorm in waterbeheerplannen. Er worden in Vlaanderen plannen opgemaakt voor de stroomgebiedsdistricten van de Schelde en de Maas, voor de elf bekkens en voor de 103 deelbekkens. Tussen al deze plannen is er een intense samenhang. De waterbeheerplannen hebben als doel een integraal waterbeheer in de praktijk te brengen, elk op het juiste niveau. **De stroomgebiedbeheerplannen moeten nog vastgesteld worden.** Op 30 januari 2009 keurde de Vlaamse Regering het besluit voor de vaststelling van de bekkenbeheerplannen en de bijhorende deelbekkenbeheerplannen definitief goed. Zowel in het bekkenbeheerplan als de deelbekkenbeheerplannen is een visie op het watersysteem en bijbehorende acties opgenomen.

Het Habitatrichtlijngebied ligt op de grens van het Maas- en het Netebekken. De deelbekkens van de Molenbeek-Bollaak, Beneden Aa (Nete) en Weerij, Mark (Maas). In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de verschillende acties opgenomen in de bekken- en deelbekkenplannen die in de buurt liggen van het voorliggende gebied.

Tabel 6-6. Overzicht van de acties opgenomen in waterbeheerplannen in de buurt van het gebied.²¹

Thema	Omschrijving van de actie	Initiatiefnemer	Deelgebieden van gebied

²⁰ Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Onroerend erfgoed en Landschapsatlas, vector, toestand 22/07/2009 (Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed).

²¹ <http://geoloket.vmm.be/bekkenwerking>

Thema	Omschrijving van de actie	Initiatiefnemer	Deelgebieden van gebied
Scheepvaart	Baggeren van het kanaal Dessel-Turnhout-Schoten om een diepgang van minimaal 2,10 m en een diepte van minimaal 2,50 m te verzekeren	NV De Scheepvaart	Niet eenduidig
Scheepvaart	Wegwerken van lokale ondieptes in het Albertkanaal, de Kempense kanalen, het Netekanaal en de Beneden-Nete	NV De Scheepvaart, W&Z, afd. Zeekanaal en Afd. Zeeschelde	Niet eenduidig
Scheepvaart	Uitbouwen van watergebonden bedrijvigheid langs het kanaal Dessel-Turnhout-Schoten	POM - Antwerpen	Niet eenduidig
Scheepvaart	Uitbreiden van de laad- en losfaciliteiten langs de Kempense kanalen	NV De Scheepvaart	Niet eenduidig
Scheepvaart	Uitwerken van een vlottere bediening van de kunstwerken op het kanaal Dessel-Turnhout-Schoten	NV De Scheepvaart	Niet eenduidig
Toerisme en recreatie	Aanleggen van recreatieve verbindingen langs het kanaal Dessel-Turnhout-Schoten	NV De Scheepvaart / gemeente Dessel	Niet eenduidig
Toerisme en recreatie	Verder uitbouwen van de waterfronten langs het kanaal Dessel-Turnhout-Schoten te Turnhout en langs het kanaal Bocholt-Herentals te Herentals	stad Herentals en Turnhout	Niet eenduidig
Natuur-ecologie	Aanleggen van fauna-uitstapplaatsen langs de kanalen in het Netebekken	nv De Scheepvaart; W&Z, Afd. Zeekanaal	Niet eenduidig
Sluitend voor-raadbeheer	Uitwerken van een laagwaterstrategie voor het Albertkanaal en de Kempense kanalen	nv De Scheepvaart	Niet eenduidig
Oppervlaktewaterkwaliteit	Uitvoeren van de bovengemeentelijke saneringsprojecten in het deelbekken Molenbeek-Bollaak die zijn opgenomen op het Investeringsprogramma (t.e.m. 2005) en het Optimalisatieprogramma (vanaf 2006)	VMM, nv Aquafin	Niet eenduidig

6.2. Situering van een aantal eigenaars- en gebruikerscategorieën

Een divers aantal eigenaars- en gebruikerscategorieën zal betrokken zijn bij de realisatie op het terrein van de instandhoudingsdoelstellingen of zal daar gevolgen van ondervinden. Bepaalde groepen kunnen actief bepaalde beheertaken leveren of hun activiteiten bijsturen. Andere groepen moeten ermee rekening houden in vergunningsprocedures. In dit hoofdstuk worden een aantal algemene eigenaars- en gebruikerscategorieën gesitueerd die een belangrijke rol zouden kunnen spelen in de uitvoering. Dit overzicht is zeker en vast niet volledig. In het kader van de realisatie van de natuurdoelen dient dit overzicht verder aangevuld en gedetailleerd te worden.

Eigendomssituatie

Achtergrondinformatie bij de analyse

Binnen Habitat- en Vogelrichtlijngebieden zijn er verschillende soorten eigenaars. Naast de vele kleinere en grote privé-eigenaars zijn er percelen eigendom van uiteenlopende openbare besturen en organisaties. Denk hierbij bijvoorbeeld maar aan de gemeenten, de OCMW's, de kerkfabrieken en natuurverenigingen. Het is op dit moment niet de bedoeling om elke individuele eigenaar te identificeren. Dergelijke oefening gebeurt op het moment van de realisatie van de natuurdoelen, waarbij meer in detail wordt gegaan. Het is op dit moment wel al interessant om op globaal niveau een zicht te hebben op de gronden die in eigendom (en beheer) zijn van de "natuursector" (ANB, natuurverenigingen, ...) en op de gronden die in eigendom zijn van andere eigenaars. Een belang-

rijk uitgangspunt bij de opmaak van de IHD is namelijk dat de sterkste schouders (de natuursector) de zwaarste lasten zullen moeten dragen.

In Tabel 6-7 wordt een overzicht gegeven van de eigendomssituatie in de verschillende deelgebieden. In bijlage 5 wordt de eigendomssituatie binnen het gebied op kaart gesitueerd.

Bijna 20% van de totale oppervlakte van het gebied is momenteel in eigendom van het Agentschap voor Natuur en Bos. De grootste oppervlakte eigendom situeert zich binnen de deelgebieden 2 en 5. Binnen ongeveer 5% van het gebied is het ANB verantwoordelijk voor het technisch beheer conform het Bosdecreet van 13 juni 1990. Dit bos, dat beheerd wordt door het ANB, is eigendom van de gemeenten Rijkevorsel, Beerse en Brecht. Binnen het gebied is daarnaast een beperkte oppervlakte in eigendom of beheer van Natuurpunt. De overige gronden zijn eigendom van privé-eigenaars of andere overheden. Op een deel van deze gronden (circa 10% van het gehele gebied) geldt een recht van voorkoop voor natuur die gekoppeld is aan de Vlaamse natuurreservaten Hoofswaer en De Duivelskuil. Op te merken valt dat binnen het VEN ook een voorkooprecht voor natuur geldt. Een situering van het VEN binnen het voorliggende gebied is hoger beschreven.

Tabel 6-7. Situering van de eigendomssituatie binnen het gebied. Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen.²²

	Nr. deelgebied	Categorie						Ander
		Eigendom ANB	Niet eigendom, beheer ANB	Technisch beheer conform bosdecreet	Eigendom Natuurvereniging	Beheer natuurvereniging	Gronden recht van voorkoop natuur ²³	
Oppervlakte per deelgebied (ha)	1	3		10				34
	2	86		16			6	198
	3	29				17	22	7
	4			15				94
	5	51				7		100
Totale oppervlakte (ha)		170		41	7	17	29	434
Aandeel (% totale oppervlakte SBZ)		24,3		5,9	1	2,4	4,2	62,3

Bevoegde besturen en beherende verenigingen

Achtergrondinformatie bij de analyse

De opmaak en de realisatie van de Vlaamse instandhoudingsdoelstellingen worden op Vlaams niveau gecoördineerd. Er zijn echter een groot aantal beheerniveaus en -organisaties die van belang zullen zijn bij de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daarnaast kunnen ook met privé-beheerders (vb. landbouwers, bosbeheerders, ...) afspraken gemaakt worden. De realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen zal gebeuren via samenwerking met deze verschillende groepen van betrokkenen. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste bevoegde

²² Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Patrimoniumdatabank, vector, toestand 02/07/2009 (Agentschap voor Natuur en Bos).

Erkende natuurreservaten v.z.w. Durme, vector, toestand 09/02/2009 (v.z.w. Durme)

Erkende natuurreservaten v.z.w. Limburgs Landschap, vector, toestand 03/04/2009 (v.z.w. Limburgs Landschap).

Erkende natuurreservaten v.z.w. Natuurpunt, vector, toestand 08/04/2009 (v.z.w. Natuurpunt).

Gebieden met recht van voorkoop in de visiegebieden van de Vlaamse en erkende natuurreservaten, vector, toestand 25/07/2008 (Agentschap voor Natuur en Bos).

²³ Het betreft hier enkel en alleen de gebieden met recht van voorkoop in relatie tot de Vlaamse en erkende natuurreservaten. In sommige gebieden kunnen nog andere rechten van voorkoop in relatie tot de ruimtelijke uitvoeringsplannen, ruilverkaveling, natuurinrichting etc. van kracht zijn. Daarnaast is er in het ganse VEN een voorkooprecht van kracht.

besturen en verenigingen die een ruimtelijk beheer voeren of privé beheer ondersteunen in de voorliggende context. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt ingegaan op een aantal groepen van privé-beheerders (vb. landbouwers, watermaatschappijen, bosbouwers, jagers,...). Dit overzicht is niet volledig. In het kader van de realisatie van de natuurdoelen dient dit overzicht verder aangevuld en gedetailleerd te worden.

Tabel 6-8. Situering van de bevoegde structuren en structuren binnen het gebied.²⁴

	Naam	Oppervlakte binnen gebied (ha)	Aandeel van gebied (%)
Betrokken provincies	Provincie Antwerpen	697	100
Betrokken gemeenten	Beerse	307	44,0
	Brecht	182	26,1
	Malle	33	4,7
	Rijkevorsel	176	25,3
Betrokken bekkenbesturen	Maasbekken	351	50,3
	Netebekken	347	49,7
Betrokken waterschappen	Kleine Nete en Aa	135	19,4
	Kleine Nete en Bollaak	211	30,3
	Mark en Weerijs	351	50,4
Betrokken regionale landschappen	Voorkempen	215	30,8
Erkende terreinbeherende natuurverenigingen	Natuurpunt	24	3,44
Betrokken bosgroepen	Antwerpen Noord	181	25,9
	Noorderkempen	517	74,1
Betrokken WBE's	Brechtse Heide ²⁵	0	0
	Groot-Brecht	184	26,4
	Groot-Malle	158	22,6
	Klei en zand	356	51

Inventarisatie van het landbouwgebruik

Achtergrondinformatie bij de analyse

De inventarisatie van het landbouwgebruik binnen het gebied gebeurt via de methodiek van de landbouwgevoeligheidsanalyse. Deze maakt een vergelijking tussen de landbouwgronden in de

²⁴Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Voorlopig referentiebestand provinciegrenzen, toestand 22/05/2003 (Vlaamse Landmaatschappij, AGIV-product).

Voorlopig referentiebestand gemeentegrenzen, vector, toestand 22/05/2003 (Vlaamse Landmaatschappij, AGIV-product).

Vlaamse Hydrografische Atlas - Zones, vector, toestand 27/05/2009 (Vlaamse Milieumaatschappij, Afdeling Operationeel Waterbeheer, AGIV-product).

Geografische indeling van watersystemen, vector, toestand 21/03/2008 (Vlaamse Milieumaatschappij, Afdeling Operationeel Waterbeheer, AGIV-product).

Regionale Landschappen, vector, toestand 22/09/2009 (Vlaams Overleg Regionale Landschappen)

Bosgroepen, vector, toestand 02/07/2009 (Agentschap voor Natuur en Bos).

Wildbeheerseenheden, vector, toestand 30/07/2009 (Hubertus Vereniging Vlaanderen).

²⁵ Deze WBE ligt aan de rand van deelgebied 3 en overlapt op basis van de gegevens in zeer beperkte mate (0,002 ha).

verschillende Speciale Beschermingszones (en hun deelgebieden). De meest "gevoelige" gronden zijn deze die voor de landbouw op dit moment het meest van belang zijn. Hierbij wordt zowel rekening gehouden met intrinsieke landbouwwaarde van de gronden alsook met het belang van de percelen in de bedrijfsstructuur van de huidige gebruiker. De methodiek is gebaseerd op een desk-topanalyse van bestaande datasets. De gegevens van de Mestbank vormen hiervoor een belangrijke bron, samen met heel wat geografisch kaartmateriaal over bodemtypes, juridische randvoorwaarden en dergelijke. Het is niet de bedoeling om op basis van deze ruwe data uitspraken te doen of conclusies te trekken voor individuele bedrijven. Maar het instrument biedt wel de mogelijkheid om de impact op de landbouw te vergelijken tussen de verschillende (deelgebieden van) Habitat- en Vogelrichtlijngebieden. Daarnaast moet ook aangegeven worden dat geen analyse kon gemaakt worden van de eigendoms- en pachtsituatie van de betrokken bedrijven. Deze zal bij de realisatie van de natuurdoelen en het maken van afspraken over maatregelen moeten bekeken worden, om de respectievelijke rol van pachter en verpachter te bepalen.

De toegepaste methodiek is voor dit proces op maat ontwikkeld door de Vlaamse Landmaatschappij in overleg met het Agentschap voor Natuur en Bos, het departement Landbouw en Visserij, de landbouworganisaties Boerenbond en ABS en het ILVO. De toepassing van de methodiek werd uitgevoerd door de VLM. Een toelichting over de gebruikte methodiek en een uitvoerige beschrijving van de uitkomsten is opgenomen in bijlage 6. Onderstaand wordt een korte synthese gegeven van de belangrijkste resultaten voor dit gebied. Een toelichting over de gebruikte methodiek en een uitvoerige beschrijving van de uitkomsten is opgenomen in bijlage 6 (landbouwgevoelighedsanalyse). Onderstaand wordt een korte synthese gegeven van de belangrijkste resultaten van deze landbouwgevoelighedsanalyse voor dit gebied.

In het Natura 2000-gebied 'Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen kamsalamanderhabitats' is 69 hectare landbouw geregistreerd door 34 bedrijven. De landbouwgebruikspercelen²⁶ liggen vooral langs de randen van de verschillende deelgebiedjes. In deelgebied 2 zijn (relatief gezien ten opzichte van de andere deelgebiedjes) de meeste gebruikspcelen gelegen. In het Habitatrichtlijngebied zelf liggen geen percelen met bedrijfsgebouwen. Binnen een straal van 300 meter rond het gebied liggen 28 percelen met bedrijfsgebouwen. 0,7 ha van de aanwezige landbouw behoort tot de 'vergrote huiskavel'²⁷ en wordt dus gezien als zeer waardevolle grond op het vlak van ruimtelijke ligging ten opzichte van de bedrijfsgebouwen.

Op juridisch en beleidsmatig vlak (Bijlage 6 kaart 20-2) bepalen vooral de parameters 'voorkeepsrecht natuur' en 'VEN' het verschil in gevoeligheid. Enkele percelen in deelgebied 1 en 2 scoren matig tot goed doordat ze niet binnen VEN en niet binnen de perimeter voor RVV 'natuur' liggen. De andere percelen scoren op juridisch en beleidsmatig vlak eerder laag.

Op fysische vlak (Bijlage 6 kaart 20-3) scoren de gronden relatief hoog en is er zeer weinig variatie in gevoeligheid. Deze kleine variatie in gevoeligheid wordt veroorzaakt door onder andere het verschil in kavelpervlakte en bodemtextuur. Erosie- en overstromingsgevoeligheid maken in dit gebied geen verschil.

Qua bedrijfsgebonden parameters (Bijlage 6 kaart 20-4) scoren de meeste gronden eerder matig gevoelig. De parameters 'leeftijd en uitbollingsgraad' en 'productieomvang' zorgen ervoor dat een deel van de gronden matig hoog scoren (voornamelijk in deelgebieden 1, 2 en 3). De andere percelen hebben een matig lage gevoeligheid. De meeste percelen liggen op grotere afstand van de bedrijfszetel (meer dan 500 meter, met uitzondering van een groot aantal percelen in deelgebied 2). Er komen vooral graslanden en maïsvelden voor. Dit weerspiegelt zich ook in de grondgebruiksintensiteit van de teelten. Wat de mest- en ruwvoederbalans betreffen, zijn er grote verschillen tussen de bedrijven, maar scoren de meeste gronden eerder laag voor deze parameters.

De totale gevoeligheid (Bijlage 6 kaart 20-1 en Tabel 6-9) van de landbouwpercelen in het gebied is matig tot meer gevoelig. De totaalscores liggen allemaal in klasse 2 tot klasse 17. De meeste gronden liggen echter in de gevoeligheidsklassen 9 tot 15 (in klasse 13 komt zelfs 30,9% van de totale landbouwoppervlakte voor). Dit gebied scoort ten opzichte van de andere Habitat- en Vogel-

²⁶ Aangegeven percelen van gekende terreinbeheerders werden niet als landbouwpercelen mee opgenomen en zijn niet meegerekend in het aantal bedrijven, het aantal percelen en de oppervlakte. Perceelstukken die aan de rand van het SBZ voor 5 meter of minder in het gebied liggen worden niet mee opgenomen om fouten bij het op elkaar leggen van kaartlagen te minimaliseren.

²⁷ De vergrote huiskavel is de aaneengesloten kavel (alle kavels die minder dan 3 meter van elkaar liggen vormen een aaneengesloten kavel) die aansluit bij de bedrijfsgebouwen. Meer achtergrondinformatie vindt men in Bijlage 6, paragraaf 1.3.5.1.

richtlijngebieden in de Kempen matig: gemiddeld gezien scoort het licht beter dan de andere Habitat- en Vogelrichtlijngebieden in het zuiden van deze landbouwstreek, maar minder dan de Habitat- en Vogelrichtlijngebieden in het noorden van de Kempen.

Tabel 6-9. Opdeling van de aanwezige landbouwgronden per gevoeligheidsklasse (zonder terreinbeherende verenigingen). Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen.

Gevoeligheidsklasse	Deel- gebied 1	Deel- gebied 2	Deel- gebied 3	Deel- gebied 4	Deel- gebied 5	Totaal (opp)	Totaal (%)
Tot. opp. deelgebied (in ha)	48	307	75	109	158	697	
Minst gevoelig (klasse 1)						<0,5	<0,5
Klasse 2		<0,5				<0,5	<0,5
Klasse 3		<0,5	<0,5			<0,5	<0,5
Klasse 4		<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
Klasse 5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
Klasse 6	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
Klasse 7	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
Klasse 8		1	<0,5	<0,5	<0,5	1	1
Klasse 9		2	1	<0,5	6	9	13
Matig gevoelig (klasse 10)	<0,5	2	2	7	<0,5	10	15
Klasse 11	1	2	1	<0,5		4	6
Klasse 12	1	1	2	1	2	8	12
Klasse 13	2	7	1	4	7	21	31
Klasse 14		6	<0,5	<0,5	<0,5	6	9
Klasse 15		5	<0,5	<0,5	<0,5	6	8
Klasse 16		<0,5	1			1	2
Klasse 17				1		1	1
Klasse 18						<0,5	<0,5
Meest gevoelig (klasse 19)						<0,5	<0,5
Totale oppervlakte in landbouw- gebruik (in ha)	5	26	9	13	16	69	100
Oppervlakte in landbouwgebruik/ totale oppervlakte (%)	9,6	8,6	12,1	12,3	10,0	9,9	

Inventarisatie van het bosbouwgebruik

Achtergrondinformatie bij de analyse

Zowel het type bos (fysisch) als het bosbeheer (eigendomsituatie, beheerplan, ...) zijn belangrijk voor het bepalen van de relatie van het actuele bosbouwgebruik met de instandhoudingsdoelstellingen. Beiden elementen worden zowel kwantitatief als kwalitatief besproken. Voor het bepalen van het type bos wordt gebruik gemaakt van de informatie aanwezig binnen de boskartering Vlaanderen. Een analyse gebeurt van de boomsamenstelling en de ouderdomssituatie van de verschillende bossen die voorkomen binnen het gebied. Deze twee elementen bepalen onder andere de economische return, de mogelijkheden voor aansluiting bij Europese habitats en soorten, ...

Om het beheer te typeren wordt eerst de eigendomsituatie in kaart gebracht. Een onderscheid wordt gemaakt tussen de openbare en private bossen. Zoals hoger reeds gesteld is het de bedoeling dat de sterkste schoulers de zwaarste lasten zullen dragen voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Voor openbare bossen is het bovendien sowieso verplicht om een uitgebreid beheerplan met oog voor de multifunctionele doelstellingen van een bos op te maken. Daar-

naast wordt ook een inschatting gemaakt van de stand van zaken met betrekking tot het beheer. Zo wordt kwalitatief besproken voor welke bossen een beheerplan bestaat. Daarnaast wordt een beeld gegeven van de huidige stand van zaken van de werking van de bosgroep in het gebied.

Binnen 'Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats' heeft iets meer dan 13% een bosbestemming op het gewestplan (zie [Tabel 6-1](#)). In totaal is circa 270 ha van het gebied opgenomen in de bosinventarisatie. Iets meer dan 21 ha is binnen de bosinventarisatie gekarteerd als niet-bos (water, open ruimte, te bebossen, ...). Volgens de bosinventarisatie is iets meer dan 35% van de totale oppervlakte bos. Het grootste aandeel bos situeert zich in gebied 2 met bijna 50% van de totale bosoppervlakte in het gehele gebied. Binnen dit deelgebied komt ongeveer evenveel middeloud loofhout als middeloud naaldhout gemengd met loofhout voor. In het gehele gebied domineren de loofhouttypen.

Verwijderd: Tabel 6-1

Een volledig overzicht van de aanwezige bostypen binnen het Europees gebied wordt weergegeven in Tabel 6-11. In bijlage 5 worden de voorkomende bostypen gesitueerd op kaart. Iets meer dan 85 ha van de oppervlakte die is opgenomen binnen de boskartering is eigendom van de Vlaamse overheid.

Een overzicht van de eigendomssituatie van het gekarteerde bosareaal binnen het gebied is opgenomen in Tabel 6-10. Ongeveer de helft van het bosareaal is eigendom van de overheid. Bijna 35% van de bosoppervlakte is domein van het Agentschap voor Natuur en Bos. In de meeste deelgebieden is er een sterk versnipperde eigendomssituatie. Ook de privé-eigendom is sterk versnipperd. In deelgebied 2b is wel een grote eigenaar aanwezig. Deelgebieden 3 en 4 zijn belangrijke werkingsgebieden voor het Agentschap Natuur en Bos. Enkel in deelgebied 2b is een bosgroepwerking actief. Voor de openbare bossen in deelgebied 2b is er een uitgebreid bosbeheerplan (2007-2008). Eén van de privé-eigenaars heeft een bosbeheerplan via de bosgroep (circa 3 ha). In de andere deelgebieden is er geen bosgroepwerking opgestart of gepland. Een overzicht van de eigendomssituatie voor bos wordt weergegeven in Bijlage 5.

Tabel 6-10. Overzicht van de eigendomssituatie van het geïnventariseerde bos binnen het gebied. Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen.²⁸

	Nr deelgebied	Categorie				Private eigendom
		Totale bosoppervlakte volgens boskartering	Eigendom ANB	Eigendom andere overheden	Eigendom Natuurvereniging	
Oppervlakte per deelgebied (ha)	1	28		10		18
	2	122	52	15		55
	3	37	14			22
	4	29				29
	5	35	16		2	17
Totale oppervlakte (ha)		251	83	25	2	141
Aandeel (% totale bosoppervlakte SBZ)			33,1	9,8	0,7	56,4

²⁸Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Bosreferentia laag van Vlaanderen, vector, toestand 2001 (Agentschap voor Natuur en Bos, AGIV-product).

Patrimoniumdatabank, vector, toestand 02/07/2009 (Agentschap voor Natuur en Bos).

Erkende natuurreservaten v.z.w. Durme, vector, toestand 09/02/2009 (v.z.w. Durme)

Erkende natuurreservaten v.z.w. Limburgs Landschap, vector, toestand 03/04/2009 (v.z.w. Limburgs Landschap).

Erkende natuurreservaten v.z.w. Natuurpunt, vector, toestand 08/04/2009 (v.z.w. Natuurpunt).

Tabel 6-11. Overzicht van de geïnventariseerde bostypen binnen het gebied. Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen.²⁹

	Nr deel- gebied	Categorie																				
		Loofhout				Loofhout gemengd met naaldhout				Naaldhout				Naaldhout gemengd met loofhout				Populier				Niet bebost
		Jong	Middeloud	Oud	Ongelijkjarig	Jong	Middeloud	Oud	Ongelijkjarig	Jong	Middeloud	Oud	Ongelijkjarig	Jong	Middeloud	Oud	Ongelijkjarig	Jong	Middeloud	Oud	Ongelijkjarig	
Oppervlakte per deelgebied (ha)	1				11						1			16								20
	2	2	1		43	1		12		3	49	1		2	4	3			2			185
	3	2	10		18			3			1							<0,5	2			38
	4	1	12	1	14														1			80
	5	10	6		8	3					<0,5			<0,5	4				<0,5	2		123
Totale oppervlakte (ha)		15	30	1	95	4		14		3	51	1		3	9	3	16	<0,5	5	2		446
Aandeel(% totale opper- vlakte SBZ)		2,1	4,3	0,2	13,7	0,5		2,0		0,4	7,3	0,1		0,4	1,2	0,4	2,2	0	0,7	0,3		64,0

²⁹ Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Bosreferentielaaq van Vlaanderen, vector, toestand 2001 (Agentschap voor Natuur en Bos, AGIV-product).

Parken en kasteeldomeinen

Achtergrondinformatie bij de analyse

Parken en kasteeldomeinen vormen een bijzondere eenheid binnen bepaalde Habitat- en Vogelrichtlijngebieden. Zij hebben vaak een typisch cultuurhistorisch karakter en uitzicht. Bepaalde parken en kasteeldomeinen hebben een bijzondere natuurkwaliteit doordat ze beschermd zijn gebleven van verstoring of/ensnippering. In het kader van de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen zal in bepaalde gevallen een afweging gemaakt moeten worden tussen cultuurhistorische en ecologische elementen. Langs de andere kant bieden parken en kasteeldomeinen ook kansen voor de ontwikkeling van natuurdoelen. Ze worden immers vaak gekenmerkt door een unieke eenheid in eigendomstructuur en/of beheer.

In het kader van de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen worden de gekende parken en kasteeldomeinen geïnventariseerd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de inventaris van parken en kasteeldomeinen van het Agentschap voor Natuur en Bos. Voor elk van de parken en kasteeldomeinen wordt de eigendomssituatie meegegeven.

Binnen het voorliggende gebied liggen geen parken en kasteeldomeinen³⁰.

Jacht en faunabeheer

Achtergrondinformatie bij de analyse

Binnen verschillende Habitat- of Vogelrichtlijngebieden wordt gejaagd. De jacht wordt georganiseerd via jachtrechten en wildbeheereenheden. Jaarlijks wordt de jacht en het faunabeheer gepland via wildbeheerplannen. In deze plannen staan de doelstellingen en de maatregelen met betrekking tot de jacht voor een bepaald gebied opgenomen.

De jacht is natuurlijk maar mogelijk indien een bepaalde natuurkwaliteit aanwezig is zodat bejaagbare soorten zich kunnen ontwikkelen. Het beheer door jagers van bepaalde gebieden (vb. aanplant kleine landschapselementen, bosbeheer, ...) schept bijkomende kansen voor de ontwikkeling van (Europese) natuurwaarden. Daarnaast kunnen bepaalde jachtactiviteiten (vb. bijvoeren, aanplanten van bepaalde soorten, ...) in bepaalde gevallen ook een knelpunt vormen. Faunabeheer kan ten slotte ook in bepaalde gebieden noodzakelijk zijn om de doelstellingen te behalen. Binnen het kader van de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen worden daarom de aanwezige jachtactiviteiten binnen een bepaald gebied in kaart gebracht. Naast een analyse van de bejaagbare oppervlakte binnen het gebied wordt ook de jachtrechtsituatie in kaart gebracht.

Binnen het voorliggende gebied liggen drie WBE's. Daarnaast ligt nog een vierde WBE (WBE Brechtse heide) op de rand van het gebied. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de betrokken WBE's en een aantal van hun kenmerken.

Tabel 6-12. Kenmerken van de betrokken WBE's³¹

	Aantal jacht-rechthouders binnen WBE	Totale oppervlakte WBE	Oppervlakte WBE binnen Natura 2000 gebied	Bejaagbare oppervlakte binnen Natura 2000 gebied
Brechtse Hei	10	1879	<0,5	<0,5
Groot-Brecht	25	6234	184	82
Groot Malle	17	3718	158	96
Klei en Zand	33	3543	356	188

³⁰ Gebruikte dataaag voor de analyse is:

Inventarisatie van de parkgebieden in Vlaanderen, vector, toestand 07/12/09 (Agentschap voor Natuur en Bos).

³¹ Gebruikte dataaag voor de analyse is:

WBE'S, tabel, toestand 01/01/2010 (Hubertus Vereniging Vlaanderen)

Voor elke wildbeheereenheid is er een wildbeheerplan. In onderstaande tabel wordt een samenvatting gegeven van de doelstellingen van de hierboven beschreven WBE's.

Tabel 6-13 Doelstellingen uit het wildbeheerplan van de betrokken WBE's

Naam WBE	Doelstellingen wildbeheerplan	Wildsoort voor doelstelling
Brechtse heide	Constante voorjaarstand Toename voorjaarstand Beperking negatieve gevolgen	Ree, haas en fazant Patrijs Canada gans, vos, verwilderde kat, houtduif, kraai en ekster
Groot Brecht	Constante voorjaarsstand Toename voorjaarsstand Constante jaarlijkse oogst Toename jaarlijkse oogst Beperking negatieve gevolgen	Konijn, fazant, meerkoet, houtduif Ree, haas, patrijs Ree, patrijs, fazant, wilde eend Haas, vos Konijn, wilde eend, meerkoet, grauwe gans, canada gans, vos, verwilderde kat, houtduif, kraai, gaai en ekster
Groot Malle	Toename jaarlijkse oogst Toename voorjaarstand Beperking negatieve gevolgen	Patrijs en fazant Patrijs, haas en fazant Canada gans, vos, verwilderde kat, houtduif, kraai en ekster, ree en wilde eend
Klei en zand	Constante voorjaarsstand Toename voorjaarsstand Constante jaarlijkse oogst Toename jaarlijkse oogst Beperking negatieve gevolgen	Ree Haas, Konijn, fazant, patrijs, wilde eend Ree, haas, Konijn, fazant, patrijs, wilde eend Haas, vos Grauwe gans, canada gans, vos, verwilderde kat, houtduif, kraai, gaai en ekster

Inventarisatie van waterwinningen³²

Achtergrondinformatie bij de analyse

Zowel voor de natuur als de mens is zuiver en voldoende kwaliteitsvol water van zeer groot belang. Het is dan ook duidelijk dat er in sommige gebieden een sterke interactie kan zijn tussen de winning van water voor menselijk gebruik en de aanwezige natuurwaarden. Enerzijds zijn de aanwezige natuurwaarden in bepaalde gebieden beschermd gebleven van externe kwaliteitsverstorende invloeden omwille van de aanwezigheid van winningen. Bepaalde natuurgebieden en het beheer in deze gebieden kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de drietrapsstrategie – vasthouden (én infiltreren), bergen en (vertraagd) afvoeren van water. Op die manier zijn natuurgebieden van belang als 'reservoir' of 'insijpelingsgebied' voor winningen. Langs de andere kant kunnen winningen de ontwikkeling van bepaalde natte natuurtypen hypothekeren. Gezien het belang van de relatie tussen de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen en de winning van water wordt bijzondere aandacht besteed aan de beschrijving van de waarde van de Habitat- en Vogelrichtlijngebieden voor de winning van water.

³² Gebruikte datalagen voor de analyse zijn:

Waterwingebieden SVW, vector, toestand 24/09/2009 (Samenwerkingsverband Vlaams Water)

Vergunde grondwaterwinningen, vector, toestand 03/09/2009 (VMM)

Bij waterwinningen wordt automatisch de link gelegd met drinkwater. Naast de winningen voor drinkwater zijn er echter nog een groot aantal grondwaterwinningen voor koeling, bedrijfsprocessen, irrigatie, ... Alle voorkomende winningen binnen het gebied worden daarom geïdentificeerd.

Gezien hun algemeen belang is voor de winningen voor drinkwater de relatie met de verschillende gebieden verder in detail onderzocht. Hierbij wordt zowel aandacht gegeven aan oppervlaktewaterwinningen als grondwaterwinningen. Door het Samenwerkingsverband Vlaams Water (SVW) is een methodiek voor een 'waardebepaling' van percelen uitgewerkt. Via deze methode wordt een 'waarde' gegeven aan de percelen in functie van de bijdrage van de percelen aan de kwaliteit en de kwantiteit van het opgepompte water. De uitkomst is een relatieve waardering van verschillende percelen in het kader van de drinkwatervoorziening. De relatieve waardering van de percelen voor drinkwatervoorziening wordt uitgedrukt in een vijfdelige schaal. Naast de aanwezige infrastructuur binnen een gebied (bijvoorbeeld waterbekkens, infiltratievoorzieningen, ...) moet voor grondwaterwinningen natuurlijk ook rekening gehouden worden met het belang van de ruimere omgeving. Voor grondwaterwinningen speelt immers ook de mate waarbij het perceel bijdraagt aan de winning. Om die waarde te bepalen voor grondwaterwinningen is de afpompijgskegel van de winning bij de vergunde capaciteit berekend. Percelen met een grote afpomping dragen veel bij aan de winning en krijgen een hogere relatieve waarde. Percelen met een lage afpomping krijgen een lagere relatieve waarde. Het kan op deze manier gebeuren dat een waterwinning niet gelegen is in een gebied, maar dat een aantal percelen binnen het gebied bijdraagt tot de kwantiteit en kwaliteit van de winning en dus gewaardeerd wordt. Vooral voor freatische grondwaterwinningen kan de bijdrage van de omliggende percelen aanzienlijk zijn. Een uitgebreide omschrijving van de methodiek is toegevoegd in bijlage 7.

Binnen het gebied zelf komt momenteel een vergunde grondwaterwinning voor. Deze winning is gekoppeld aan industriële activiteiten. In bijlage 5 wordt een overzicht op kaart gegeven van de verschillende winningen in het gebied.

Binnen 'Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats' liggen geen oppervlakte- of grondwaterwinningen voor drinkwater. Bepaalde percelen binnen het gebied hebben wel een bepaalde waarde in het kader van de winning van drinkwater. Ongeveer 65 ha binnen het deelgebied 2 is opgenomen op het gewestplan als 'waterwingebied' ('Blak') van Pidpa. Deze percelen krijgen de waarde 1. De studie 'Hydrogeologische studie van het Blak in de streek van Beerse-Rijkevorsel- Merksplas' uitgevoerd in 1979 door Prof. Dr. W. De Breuck geeft aan dat het gebied rond het Blak in aanmerking komt voor het uitbouwen van een oeverinfiltratiewinning. Synergieën zijn mogelijk met zandwinning. De noodzaak voor het uitbouwen van deze winning is nog niet aan de orde geweest

In Tabel 6-14 wordt een overzicht gegeven van de ruimtelijke interferentie van de verschillende deelgebieden. Voor elk deelgebied wordt de ruimtelijke overlap met de verschillende waarderingsklassen weergegeven³³. In bijlage 5 wordt de interferentie gesitueerd op kaart.

Tabel 6-14. Overzicht van de ruimtelijke interferentie van de winningen met het gebied. Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen .

Categorie waardering	Oppervlakte (ha)						Aandeel (% totale oppervlakte gebied)
	Deelgebied 1	Deelgebied 2	Deelgebied 3	Deelgebied 4	Deelgebied 5	Totaal	
5							
4							
3							
2							
1		64					9,2

³³ Er zijn vijf klassen onderscheiden. Klasse 1 omvat de ruimtelijke eenheden die relatief het minst gewaardeerd zijn. Ze zijn relatief gezien minder belangrijk voor de werking van de winning. Klasse vijf omvat de ruimtelijke eenheden die relatief het hoogst gewaardeerd werden. Zij zijn relatief gezien het meest belangrijk voor de werking van de winning.

Voor het transport van het drinkwater is een uitgebreid leidingennetwerk aanwezig. Deze leidingen moeten op geregelde tijdstippen gecontroleerd kunnen worden. Bovendien moeten ze, bij lekken, bereikbaar zijn voor onderhoud. Op termijn is het mogelijk dat ook de leidingen vervangen dienen te worden. In bijlage 5 is een kaart opgenomen met een situering van de hoofdleidingen voor drinkwater.

Inventarisatie van het recreatief gebruik

Achtergrondinformatie bij de analyse

Een groot aantal Habitat- en Vogelrichtlijngebieden heeft een bepaalde recreatieve waarde. Langs de andere kant legt recreatie in sommige gevallen een druk op bepaalde natuurwaarden. Binnen het kader van de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen wordt in eerste instantie een inschatting gemaakt van de voorkomende recreatie die ruimtelijk vastligt. De analyse gebeurt op basis van een analyse van de voorkomende, recreatieve bestemming volgens het gewestplan en/of geldende ruimtelijke uitvoeringsplannen. Deze informatie wordt aangevuld met recreatieve gebruiken binnen deze gebieden die geïnventariseerd werden in het kader van de opmaak van een ruimte-inventaris binnen de studie 'Ruimte voor toerisme en recreatie in Vlaanderen'³⁴ die opgemaakt werd door WES in opdracht van Toerisme Vlaanderen. Binnen deze studie werden volgende ruimtelijke entiteiten weerhouden in de ruimte-inventaris:

- Niet-geplande aantrekkings-elementen (wandelbossen, natuurgebieden met bezoekerscentra);
- Geplande aantrekkings-elementen (attractie- en themaparken, zoo's en dierenparken, openluchtrecreatieve en waterrecreatieve aantrekkingspolen,...);
- Logiesaccomodatie (openluchtrecreatieve verblijven);
- Overige recreatieve infrastructuur (jachthavens).

Deze gegevens zijn aangevuld met ruimtelijke informatie van BLOSO ontvangen met betrekking tot de ruimtelijke ligging van sportinfrastructuur. Het is ook mogelijk dat andere vormen en infrastructuur met betrekking tot recreatie aanwezig zijn (bijvoorbeeld routes voor wandelen, fietsen, ruitersport, puntsgewijze recreatieve infrastructuur, ...). Deze gebruiken worden verder in detail geïnventariseerd in het kader van de realisatie van de natuurdoelen.

Binnen 'Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats' is algemeen slechts een beperkte oppervlakte via de ruimtelijke ordening bestemd voor recreatie (zie [Tabel 6-1](#)). In deelgebied 3 ligt een aanzienlijke oppervlakte met als bestemming 'verblijfsrecreatie' (3,5 ha). Binnen het ganse gebied is enkel het speelbos 'Gemeentebos Kievitsheide' opgenomen in de ruimte-inventaris binnen de studie 'Onderzoek ruimte en toerisme en recreatie in Vlaanderen'. Een volledig overzicht van de aanwezige recreatieve infrastructuur binnen het gebied wordt weergegeven in Tabel 6-15. In bijlage 5 wordt de interferentie gesitueerd op kaart.

Verwijderd: Tabel 6-1

Tabel 6-15. Overzicht van de geïnventariseerde recreatieve infrastructuur³⁵ en sportinfrastructuur³⁶ binnen het gebied.

Categorie recreatieve en sport infrastructuur	Naam	Deel-gebieden van gebied	Oppervlakte totaal (ha)	Oppervlakte binnen gebied (ha)
Niet-geplande aantrekkings-elementen	speelbos 'Gemeentebos Kievitsheide'	1	3	3
Geplande aantrekkings-elementen				
Logiesaccomodatie				
Overige recreatieve infrastructuur (jachthavens)	/			

³⁴ WES 2007.

³⁵ Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Ruimte voor Toerisme en Recreatie in Vlaanderen, vector, toestand 19/06/2006 (Toerisme Vlaanderen).

³⁶ Sportinfrastructuur in Vlaanderen, vector, toestand 15/10/2009 (Bloso)

Inventarisatie van de woongebieden

Achtergrondinformatie bij de analyse

Binnen Habitat- of Vogelrichtlijngebieden kan natuurlijk ook worden gewoond. De bestaande bewoning wordt geregeld via de vergunning in het kader van de ruimtelijke ordening. De opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen verandert hier niets. Habitat- of Vogelrichtlijngebieden kunnen uitzonderlijk (deels) overlappen met woongebieden of woonuitbreidingsgebieden. In die uitzonderlijke situaties kan het verder ontwikkelen van het woongebied of woonuitbreidingsgebied mogelijks interfereren met de instandhoudingsdoelstellingen voor de diersoorten en/of hun leefgebieden in de speciale beschermingszone. Ook voor woongebieden of woonuitbreidingsgebieden die grenzen aan een speciale beschermingszone kan er interferentie zijn. Binnen het kader van de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen wordt daarom in eerste instantie een inschatting gemaakt van de voorkomende bestemmingscategorieën volgens het gewestplan en/of de geldende ruimtelijke uitvoeringsplannen.

In bijlage 5 wordt een overzicht gegeven van de aanwezige woongebieden in en rond het gebied. Binnen het gebied is slechts in zeer beperkte mate woongebied aanwezig. Binnen deelgebied 2 ligt een kleine snipper ('sliver') 'woongebied met landelijk karakter'. Deelgebied 2 ligt immers dicht tegen de kern van Beerse aan. Rond deelgebied 1 is een groot deel van de oppervlakte bestemd voor woon- en woonuitbreidingsgebied.³⁷

Inventarisatie van de industriële en gerelateerde activiteiten

Achtergrondinformatie bij de analyse

Binnen Habitat- of Vogelrichtlijngebieden komen verschillende vormen van industriële en gerelateerde activiteiten zoals ontginningen, storten, watervoorzieningen, etc voor. De relatie met de instandhoudingsdoelstellingen van een Habitat- of Vogelrichtlijngebied kan sterk verschillen van activiteit tot activiteit. In bepaalde situaties zullen bepaalde instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden op terreinen van industriële en gerelateerde activiteiten. Langs de andere kant is het duidelijk dat bepaalde activiteiten een druk leggen op bepaalde natuurwaarden.

Binnen het kader van de opmaak van de instandhoudingsdoelstellingen wordt in eerste instantie een inschatting gemaakt van de voorkomende industriële en gerelateerde activiteiten die ruimtelijk vastliggen. De analyse gebeurt op basis van een analyse van de voorkomende bestemmingscategorieën volgens het gewestplan en/of de geldende ruimtelijke uitvoeringsplannen. Deze informatie wordt aangevuld met informatie van het Agentschap Ondernemen over de voorkomende bedrijvenzones en ligging van de bedrijfspcelen.

Binnen het gebied komen verschillende zones voor die bestemd zijn voor industriële en gerelateerde activiteiten (zie [Tabel 6-1](#)). De meeste industriële activiteiten zijn gebonden aan de industriële baksteenproductie. Een groot deel van het gebied is of was in gebruik als ontginningsgebied voor klei voor de baksteenindustrie. Zowel binnen als aan de rand van het gebied is er industriële activiteit. In Tabel 6-16 wordt een overzicht gegeven van de voorkomende industriële bestemmingen binnen het gebied. Tevens wordt een overzicht gegeven van de voorkomende bedrijvenzones en bedrijfspcelen binnen het gebied (zie ook bijlage 5).

Verwijderd: Tabel 6-1

³⁷ Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Gewestplan, vector, toestand 01/01/2002 (Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, AGIV-product).

Gewestelijke Ruimtelijke Uitvoeringsplannen, vector, toestand 03/06/2009 (Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed).

Tabel6-16. Overzicht van de geïnventariseerde, industriële bestemmingen en het industrieel gebruik binnen het gebied. Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen.³⁸

Categorie	Oppervlakte (ha)						Aandeel (% totale oppervlakte SBZ)
	Deel-gebied 1	Deel-gebied 2	Deel-gebied 3	Deel-gebied 4	Deel-gebied 5	Totaal	
Industriële bestemming							
Industrie		7		1	<0,5	8	1,2
Ontginning	28	84	10	49	70	241	34,6
Industrieel gebruik							
Bedrijvzones							
Inge vulde bedrijfspercelen	0	7	2	3	1	13	1,9

Transportinfrastructuur

Het habitatrictlijngebied bestaat in feite uit zeven afzonderlijke entiteiten waartussen transportinfrastructuur aanwezig is, gaande van gemeente- en gewestwegen tot het kanaal Dessel-Schoten. Gewestweg N131 grenst van kilometerpaal 2,5 tot 2,6 aan deelgebied 4 (De Leeuwerik). De overige gewestwegen (N133, N153, N14) liggen tussen de verschillende deelgebieden of op enige afstand ervan (N12). Wegbeheerder is het Agentschap Wegen en Verkeer. Het kanaal Dessel-Schoten wordt beheerd door nv De Scheepvaart.

In bijlage 5 wordt een overzicht gegeven van de aanwezige infrastructuur³⁹.

Achtergrondinformatie bij de analyse

In en rond de Europese gebieden komen verschillende soorten transportinfrastructuur (autowegen, spoorwegen, waterwegen) voor. De restruimte rond deze infrastructuur biedt kansen voor de ontwikkeling van bepaalde natuurwaarden. Langs de andere kant kan de aanwezigheid en het gebruik van deze infrastructuur aanleiding geven tot een bepaalde druk.

Infrastructuur nutsbedrijven

Elia

Elia is de beheerder van het Belgische hoogspanningsnet en staat in voor de transmissie van elektriciteit. Over het hoogspanningsnet wordt stroom vervoerd van de producenten naar de distributienetbeheerders en de industriële grootverbruikers. Elia bezit alle Belgische netinfrastructuur van 150 tot 380 kV en nagenoeg 94% van de netinfrastructuur van 30 tot 70 kV.

³⁸ Gebruikte datalagen voor berekening zijn:

Gewestplan, vector, toestand 01/01/2002 (Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, AGIV-product).

Gewestelijke Ruimtelijke Uitvoeringsplannen, vector, toestand 03/06/2009 (Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed).

Bedrijventerreinen, Gebruikspercelen, vector, toestand 19/12/2008 (Agentschap Ondernemen, AGIV-product).

Bedrijventerreinen, Terreinen, vector, toestand 19/12/2008 (Agentschap Ondernemen, AGIV-product).

³⁹ Gebruikte dataaag:

Transportnetwerk (NAVTEQ - GIS-Vlaanderen), vector, toestand 29/04/2009 (NAVTEQ, Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen en Agentschap Wegen en Verkeer).

De infrastructuur van Elia kan op verschillende manieren interfereren met de instandhoudingsdoelstellingen van een gebied. Zowel ondergrondse als bovengrondse leidingen moeten bijvoorbeeld bereikbaar zijn voor periodiek onderhoud of voor herstellingswerken. Verandering van de fysische bodemkarakteristieken (vb. vernatting, afgraving, ...) kan leiden tot structurele problemen voor infrastructuur zoals pilonen of hoogspanningsstations. Tenslotte dient men voor de bovengrondse leidingen ook rekening te houden met de bestaande veiligheidsvoorschriften. Het is omwille van de veiligheid verboden om bebouwing, maar ook opgaand groen (bijvoorbeeld bomen) neer te zetten binnen een bepaalde veiligheidsafstand. Bomen binnen deze afstand moeten periodiek gesnoeid worden indien ze te dicht bij de geleiders komen. De veiligheidsafstand is groter naarmate de spanning toeneemt. Op te merken valt dat binnen deze veiligheidszone ook opportuniteiten liggen om hoogwaardige natuur na te streven. Indien gekozen wordt voor bepaalde 'lage vegetatie' is zelfs een win-win situatie mogelijk.

In bijlage 5 staan de verschillende installaties van Elia weergegeven die gelegen zijn in de buurt van of in de betrokken Natura 2000 gebieden⁴⁰.

Fluxys

Er werd geen informatie aangeleverd door Fluxys. Toetsing bij Fluxys over mogelijke interacties moet gebeuren in het kader van de implementatie van de maatregelen.

---

⁴⁰ Gebruikte dataaag:

Hoogspanningsverbindingen beheerd door Elia in Vlaanderen, vector, toestand 26/01/2009 (Elia).

7. Analyse van de knelpunten voor het bereiken van een goede staat van instandhouding

Op Vlaams niveau zijn doelen voor de Europese habitats en soorten afgesproken. Afspraken zijn ook gemaakt over het belang van elk van de Habitat- en Vogelrichtlijngebieden (zie hoofdstuk 4). Een aantal habitats en soorten is momenteel niet in een goede staat van instandhouding (zie hoofdstuk 5). Voor het bereiken van een duurzame oplossing moeten bestaande knelpunten opgelost en bedreigingen gekeerd worden. Hierbij moet optimaal gebruik gemaakt worden van actuele sterkten en toekomstige kansen. De socio-economische context (zie hoofdstuk 6) geeft input voor het identificeren van de kansen en bedreigingen.

In dit hoofdstuk wordt een analyse van de sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen gepresenteerd (zie paragraaf 7.1). Op basis hiervan worden de belangrijkste knelpunten geïdentificeerd. Voor elke van de knelpunten worden de mogelijke oplossingsrichtingen geschetst. (zie paragraaf 7.2). In paragraaf 7.3 wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste knelpunten. Op basis van de analyses in dit hoofdstuk worden in hoofdstuk 8 de conclusies getrokken worden over de doelstellingen en prioritaire inspanningen per gebied.

7.1. Analyse van de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen

In deze paragraaf worden de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen geanalyseerd. Eerst wordt een overzicht gegeven van de verschillende sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen. Vervolgens worden de belangrijkste kwesties geïdentificeerd.

Ter info: Methodologisch kader voor de analyse van sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen

De methodiek van de SWOT-analyse, die gangbaar wordt toegepast bij het opstellen van bedrijfsplannen voor ondernemingen, wordt gevolgd. In dat kader wordt aan de hand van de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen gekeken naar de toekomst van de organisatie. Volgende stappen worden hierbij gezet:

1. **Bepalen sterke en zwakke punten** (Strengths & Weaknesses):
  - 1° Sterktes. De sterktes zijn in dit kader die biotische en abiotische elementen en processen in de natuur die helpen de instandhoudingsdoelstellingen te halen. Voorbeelden van sterktes zijn onder andere de aanwezigheid van kwel, grote aaneengesloten natuurkernen, voorkomen van voor het habitat typische soorten, ...
  - 2° Zwaktes. De zwaktes zijn die biotische en abiotische elementen en processen in de natuur die de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen tegenwerken. Voorbeelden van zwaktes zijn onder meer vergrassing van heidevegetatie, overstromingen van kwetsbare vegetatie, ontbreken van structuurdiversiteit in bos, ...
2. **Kansen en bedreigingen** (Opportunities & Threats)
  - 1° Kansen. De kansen zijn "krachten" die niet eigen aan de natuur zijn, maar acties of menselijke activiteiten die wel helpen de instandhoudingsdoelstellingen te halen. Welke be-

staande of potentiële socio-economische activiteiten kunnen de natuur helpen om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken? Zijn er al plannen die knelpunten zullen oplossen?

Voorbeelden van kansen zijn onder meer de aanwezigheid van een goed werkende bosgroep, lopende of geplande beheerinspanningen van het ANB, bestaande afspraken met landbouwers over natuurgericht beheer, ...

- 2° Bedreigingen. Bedreigingen zijn "krachten" die niet eigen aan de natuur zijn en die de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen tegenwerken. Welke bestaande of potentiële socio-economische activiteiten zullen het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen juist moeilijk maken voor de natuur? Zijn er al plannen die knelpunten zullen veroorzaken?

Voorbeelden van bedreigingen zijn onder andere de geplande aanleg van infrastructuurwerken, de instroom van nutriënten in een gebied, versnipperde eigendomsstructuur van bossen.

3. **Identificatie van de kwesties**

In een volgende stap wordt de relatie tussen de verschillende sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen geanalyseerd. Voor elke sterkte en zwakte wordt onderzocht of/en op welke manier ze een relatie heeft met de kansen en bedreigingen. Zo wordt onderzocht welke kansen sterktes versterken of zwaktes oplossen. En wordt onderzocht welke bedreigingen zwaktes versterkt en sterktes beperkt. Deze analyse wordt gepresenteerd via een matrix, de zogenaamde confrontatiematrix, met in de rijen de sterktes en zwaktes en in de kolommen de kansen en bedreigingen. Op basis van deze analyse worden de belangrijkste kwesties geïdentificeerd. De kwesties zijn die relaties tussen sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen die het belangrijkste zijn voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen.

7.1.1. Overzicht van de sterktes

1. Van bepaalde soorten komen meerdere populaties voor: risicospreiding tegen het uitsterven van soorten.

Voor de meeste habitats en soorten geldt dat er meerdere deelgebieden zijn waar ze voorkomen of mogelijk voorkomen. Het tijdelijk verdwijnen van een soort in een bepaald deelgebied betekent dus niet direct het verdwijnen van deze soort in het gehele habitatrichtlijngebied. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Kamsalamander en een aantal typische diersoorten gebonden aan habitattypes 3130, 4010, 4030 en 9190.

2. Variatie in fysico-chemische en morfologische karakteristieken

Het gebied is gekenmerkt door tal van waterpartijen met een verschillend karakter en een verschillende oorsprong. Hierdoor zijn er enerzijds voedselarme en mineralenarme vennen aanwezig en anderzijds ook oligo- tot mesotrofe, vaak vrij grote plassen. Beide worden gekenmerkt door een eigen typische flora en fauna.

Bij uitbreiding kan worden gesteld dat het hele gebied een bijzondere variatie vertoont op vlak van zijn abiotische karakteristieken. Uitgesproken droge, zandige bodems wisselen af met zeer natte bodems.

3. Spontane bosontwikkeling met een groot aandeel loofhout

Tussen verschillende kleiontginningszones heeft spontane bosontwikkeling plaatsgevonden. Deze boszones hebben vaak een groot aandeel van berk en eik en een natuurlijke verticale structuur.

7.1.2. Overzicht van de zwaktes

1. Verdwijnen van open vegetaties door vegetatiesuccessie naar bos

In dit habitatrictlijngebied worden verschillende habitats met een uitgesproken open karakter tot doel gesteld, namelijk de oligotroof-mesotrofe vennen (type 3130) en de heidehabitats (types 2330, 4010, 4030). Deze habitats zijn gevoelig aan processen van vegetatiesuccessie. Zonder gericht beheer kunnen ze evolueren naar andere ecotopen. Onder andere door het feit dat de heidehabitats versnipperd voorkomen en niet allemaal een voldoende aangepast beheer kennen, is momenteel lokaal sprake van verbossing en gaan heiderelicten verloren.

2. Het voorkomen van exoten

Het voorkomen van de invasieve exoot *watercrassula* kan bij verdere uitbreiding het behoud en de kwaliteitsverbetering van het habitattype 3130 negatief beïnvloeden.

Ook soorten als Nijlgans en Canadese gans kunnen het waterecosysteem verstoren.

3. Barrières tussen deelgebieden van het Habitatrictlijngebied

Het habitatrictlijngebied bestaat in feite uit zeven afzonderlijke entiteiten waartussen harde barrières zoals wegen en waterwegen voorkomen. Zo liggen de deelgebieden Duivelskuil (2c), Hoge Bergen-Ekstergoor (2b), Kievitsheide (1) Kooldries-Hoofsweer (3) en Klokkeven-Volharding (5) allemaal ten zuiden van het Kanaal Dessel-Schoten, terwijl Abtsheide-Blak (2a) en De Leeuwerik (4) ten noorden van dit kanaal gelegen zijn. Specifiek voor deelgebied 2a komt binnen dit gebied een belangrijke versnipperende weg voor. De weg tussen Beerse-Den Hout en Rijkevorsel (de Rijkevorselseweg) scheidt de Abtsheide van de omgeving Blak en Lage Heide. Het effect van een barrière is afhankelijk van soort tot soort. Voor bv. insecten kan een verhard fietspad al een barrière zijn. Het kanaal Dessel-Schoten vormt –naast zoogdieren- vooral voor amfibieën een barrière. Verlichting kan een ook barrière vormen bv. voor vleermuizen en ertoe leiden dat (delen van) vliegroutes minder in trek raken of in onbruik raken, en dat het gebruik ervan richting foerageergebieden wordt vertraagd. Delen van het landschap kunnen als gevolg van verlichting minder goed of zelfs onbereikbaar worden voor vleermuizen.

4. Versnipperd voorkomen van de heide- en boshabitats

De aaneengesloten oppervlakken van de heidehabitats (types 2330, 4010, 4030) zijn klein in het gebied. Het betreft doorgaans oppervlakten onder de vijf hectare. Dit heeft gevolgen voor het voorkomen en de duurzaamheid van de populaties van typisch heide diersoorten. Zo is bijvoorbeeld de Nachtzwaluw niet meer aanwezig. Ook het slechts lokaal voorkomen van Heikikker en de grote zeldzaamheid van de soorten Boomleeuwerik en Heideblauwtje in het gebied zijn illustraties.

Ook boshabitats (types 91^{E0} en 9190) komen slechts her en der in kleine snippers voor.

5. Intrinsieke kwetsbaarheid van de heidevegetaties

Heidevegetaties (zowel droge als natte) zijn op Vlaams niveau zeldzaam en gevoelig voor diverse verstoringvormingen (verzuring, vermesting, bodemverstoring). De heidevegetaties in het gebied zijn veelal klein en daardoor extra kwetsbaar,

7.1.3. Overzicht van bedreigingen

1. Toekomstige kleiontginning

Binnen en in de omgeving van het habitatrictlijngebied hebben kleiwinningen plaatsgevonden. Dit heeft kansen met zich meegebracht voor het tot stand komen van natuurwaarden. Ook zijn belangrijke natuurwaarden verloren gegaan. Op verschillende plaatsen, waar nu kleiwinningen aanwezig zijn, waren voordien heide-ecotopen aanwezig. Het oppervlakedelfstoffenplan 'Klei van de Kempen' van 2006 voorziet een bijkomende ontginning in het noordelijk deel van deelgebied 2a, aansluitend bij de ontginningsput van Het Blak. Positief is dat het oppervlakedelfstoffenplan binnen habitatrictlijngebied verschillende gebieden geschrappt heeft voor (verdere) ontginning.

Er is nog klei aanwezig in de ondergrond. Historisch artisanale ontginningen ontgonnen de dieper liggende kleilagen niet. Dit is onder meer gekend van de Kievitsheide (deelgebied 4), de omgeving van Pomp-Poelberg (deelgebied 5), de Lage Heide (deelgebied 5) en Kooldries-Hoofswear (deelgebied 1). Hier is in principe nog bijkomende ontginning mogelijk. Dit zou het verlies kunnen betekenen van inmiddels ontwikkelde natuurwaarden (direct verlies van habitats en leefgebieden van soorten). Ook zou dit de standplaatscondities voor bepaalde vegetaties in de directe omgeving negatief kunnen beïnvloeden (verdroging).

Er wordt van uitgegaan dat de afspraken gemaakt in het oppervlakedelfstoffenplan gevolgd worden.

2. Industrie langsheen het Kanaal Dessel-Schoten

Langsheen het Kanaal Dessel-Schoten bevinden zich tussen Brecht en Beerse meerdere bedrijven, al dan niet watergebonden. Veel van de bedrijven zijn historisch verankerd (steenbakkerijen, non-ferro industrie). Nieuwe bedrijven hebben zich gevestigd op voormalige fabriekssites. In Brecht en Rijkevorsel zijn de oude fabriekssites ingenomen door nieuwe bedrijven (KMO, overslag, bouwbedrijven). Ten zuiden van deelgebied 4 De Leeuwerik en ten westen van deelgebied 5 Klokkeven-Volharding is nog één steenbakkerij actief (Floren). Ten westen van de Volharding bevinden zich langsheen het kanaal bedrijven in bouwstoffen en -materialen. In beide hogervermelde deelgebieden sluiten deze bedrijventerreinen aan op het Habitatrictlijngebied. In Beerse zijn een aantal historische bedrijven (non-ferro-industrie en steenbakkerijen) gedeeltelijk ingebed in het gebied.

De aanwezigheid van de industrie vormt op drie punten een aandachtspunt.

Voor de heidevegetaties dient in de eerste plaats ten aanzien van de industriële activiteiten rekening gehouden met mogelijke hindereffecten door verzurende deposities. Zandige bodems, maar ook voedselarme wateren op weinig bufferend substraat, zoals vennen op zandige bodems, zijn onderhevig aan verzuring (Kuijken 2001). Door verzuring vergrast heide en wordt het bufferend vermogen in de bodem aangetast. Een maximaal depositieniveau van 300 tot 700 ZEq/ha.j wordt vermeld in het MINA-plan 2 om verzuringsgevoelige habitats als heide en vennen te beschermen. In gans Vlaanderen is er een hoge achtergrondwaarde door onder andere het verkeer. De impact vanwege de verschillende bedrijven langs het kanaal is dan ook niet duidelijk. Een zekere impact kan niet bij voorbaat worden uitgesloten.

Bij de productieprocessen in de non-ferrobedrijven kwamen historisch grote hoeveelheden zware metalen vrij in de directe omgeving (o.a. cadmium en lood). Er worden nog steeds verhoogde immisiewaarden gemeten (VMM). Bij verzuring in de bodem worden metalen zoals cadmium, zink, arseen en kwik in verhoogd mate uitgelooft, met negatieve gevolgen ten aanzien van het grondwater. Het is onbekend in hoeverre de (historische) depositie van zware metalen van invloed is op de plantensoorten die kenmerkend zijn voor de nagestreefde habitats. Zware metalen vormen wel een mogelijk probleem bij het beheer, aangezien de beheerkosten er in een aantal gevallen door verhoogd zal worden (verwerking beheerresten bij plaggen, venherstel,

edm). De werkgroep natuur van het BeNeKempem-projeet (OVAM) maakte een aantal praktische leidraden op voor natuurterreinbeheerders die geconfronteerd worden met verontreiniging door zware metalen. Verschillende scenario's werden bestudeerd en verwerkt in handleidingen. Het project focuste vooral op de zinkvervuiling in het oosten van de provincie Antwerpen. De handleidingen kunnen mogelijk een leidraad bieden aan de terreinbeheerders die in deze SBZ-H geconfronteerd worden een gelijkaardige problematiek.

Naast verstoringseffecten kan de aanwezigheid van de industriële activiteit ook leiden tot direct ruimtelijke effecten zoals ruimte-inname, fragmentatie en barrièrewerking.

Zo zullen de bedrijventerreinen van Campine en Wienerberger (tussen het Kanaal Dessel-Schoten en deelgebied 2a Blak-Abtsheide) de komende jaren uitbreiden. Dit zal onder meer tot gevolg hebben dat de open ruimte gelegen tussen beide bedrijven zal worden ingenomen. Het gewestelijk RUP Regionaalstedelijk Gebied Turnhout, meer specifiek deelgebied Kanaalzone West (GRUP vastgesteld op 4 juni 2004), geeft hiervoor het kader aan. Binnen het RUP werd 27 ha natuurgebied herbestemd als specifiek regionaal watergebonden bedrijventerrein. 8,6 ha Droge en vochtige heide en 1,1 ha eutrofe plassen (habitats voor Kamsalamander) verdwijnt hierdoor. Door raamovereenkomsten opgemaakt tussen het Vlaams Gewest en de bedrijven Campine en Wienerberger-Terca zijn mitigerende en compenserende maatregelen vastgelegd. Hierdoor zullen de negatieve effecten voor fauna en flora in principe worden ondervangen. Bij verdere industrialisering langs het Kanaal Dessel-Schoten dreigt de regionaal belangrijke noord-zuid gerichte natuuras hierdoor in twee delen uiteen te vallen. Voor Europees beschermde amfibieënsoorten kan – op basis van de huidige kennis – verondersteld worden dat het kanaal reeds een belangrijke barrièrewerking heeft en bijkomende industrialisering langs dit kanaal, geen bijkomende impact heeft op de bestaande barrière. In de context van een passende beoordeling zal eventuele bijkomende industrialisering dus in eerste instantie op zijn impact dienen te worden onderzocht voor wat betreft ruimte-inname en kwaliteitsverlies van Europees beschermde habitats en leefgebieden van Europees beschermde soorten.

3 De impact van recreatie

Heidehabitats zoals stuifduinen (habitat 2330) en vochtige en droge heidehabitats (habitats 4010/7150 respectievelijk 4030) zijn kwetsbaar voor menselijke verstoring (Arcadis, 2009). De zones waar deze habitats (nog) voorkomen zijn bovendien klein. De habitats in dit gebied zijn hierdoor extra kwetsbaar. Anderzijds dient vastgesteld dat een matige recreatiedruk zandige open zonbeschenen plaatsen ontstaan waar bepaalde soorten ongewervelden van kunnen profiteren.

Lokaal is er in deelgebied 2a – deelzones Pomp-Poelberg en Blakheide – en in deelgebied 1 Kievitsheide een hoge druk door wildrecreatie (zwemmen, jetski, MTB, wildcrossen). Lokaal staan de heiderelicten in de rand van de waterplassen van Kievitsheide en Blakheide onder sterke betredingsdruk. Hierdoor is er degradatie van aanwezige ven- en heiderelicten.

Verdere recreatieve ontsluiting in het gebied is voorzien of reeds in uitvoering⁴¹. Bij de (geplande) recreatieve ontsluiting van deelgebied 2b Hoge Bergen-Ekstergoor en deelgebied 2c Duivelskuil (uitgevoerd) en deelgebied 2a – deel Abtsheide (voorzien) - werd rekening gehouden met de geplande natuurontwikkeling.

4. Bijkomende weginfrastructuur

Het gewestelijk RUP Regionaalstedelijk Gebied Turnhout schept de mogelijkheid van de aanleg van een ontsluitingsweg voor de bedrijven gelegen langs het Kanaal Dessel-Schoten (deelgebied Kanaalzone West). De weg creëert een verbinding tussen de Rijkeworselsesteenweg en de Antwerpsesteenweg. Er is een plan-MER in opmaak die verschillende tracé-alternatieven tegen elkaar afweegt. Voorgestelde tracé-alternatieven snijden deelgebieden 2b Hoge

⁴¹ In deelgebied 3 Kooldries-Hoofsweer wordt gedacht aan een wandellus doorheen Brechtse heide, Kooldries en Hoofsweer. In deelgebied 2b Hoge Bergen-Ekstergoor en deelgebied 2c Duivelskuil wordt in uitvoering van de visie voor het gebied een ontsluiting voor wandelrecreatie voorzien (wandellussen reeds gerealiseerd, bouw kijkhutten lopende). Een wandellus in de noordelijk gelegen gebieden Pomp-Poelberg en Abtsheide is eveneens voorzien

Bergen-Ekstergoor en de Abtsheide (in deelgebied 2a) aan. Dit zou leiden tot habitatverlies en bijkomende versnippering, barrièrewerking en verstoringdruk binnen het habitatrictlijngebied. Wat betreft versnippering en barrièrewerking zijn in eerste instantie amfibieënsoorten (o.m. Kamsalamander, Heikikker en Poelkikker) een aandachtspunt. Het effect van een barrière echter is afhankelijk van soort tot soort. Voor bv. insecten kan een verhard fietspad al een barrière zijn.

5. Ruimtelijke ontwikkelingen net buiten het habitatrictlijngebied

In principe moet het de betrachting zijn om binnen de grenzen van het habitatrictlijngebied een duurzame situatie te realiseren voor tot doel gestelde habitats en soorten. Voor een aantal habitats en soorten is dat momenteel echter nog niet het geval (zie §5.2 voor samenvattende beschouwingen ten aanzien van de actuele staat van instandhouding). De situatie voor die habitats en soorten is momenteel dus nog kritisch en het duurzaam behoud ervoor hangt in een aantal gevallen nog af van het voorkomen van betreffende natuurwaarden in de directe omgeving van het habitatrictlijngebied.

Ruimtelijke ontwikkelingen net buiten het habitatrictlijngebied kunnen dus momenteel een belangrijke negatieve impact betekenen.

Dit geldt in het bijzonder voor leefgebied voor de Kamsalamander. Enkele poelen waar nu en in het verleden Kamsalamander werd waargenomen, liggen buiten het Habitatrictlijngebied. Zo liggen er bijvoorbeeld aan de oostzijde van deelgebied 2c Duivelskuil en net ten zuidwesten van Pomp-Poelberg (deelgebied 2a) een aantal van deze poelen. Verlies van poelen zou leiden tot een verzwakking van het metapopulatiennetwerk voor amfibieën in de regio in het algemeen en voor de Kamsalamander in het bijzonder.

Eens de duurzame situatie gerealiseerd zal zijn voor tot doel gestelde habitats en soorten zullen lichte verliezen *in de omgeving* van het habitatrictlijngebied niet noodzakelijk meer doorwerken op de staat van instandhouding *binnen* de grenzen van het habitatrictlijngebied.

6. Jacht en visvangst

De compatibiliteit van de beheermaatregelen voor de jacht en de tot doel gestelde natuurwaarden (schrane, voedselarme vegetaties en voedselarme waters) dient te worden afgewogen. In een aantal deelgebieden wordt gejaagd (deelgebied 4 De Leeuwerik, Klokkeven in deelgebied 5, en Lage Heide in deelgebied 2a). Door de jagerij wordt een soortgericht beheer gevoerd gericht op bejaagbaar wild (fazant, wilde eend, Canadese gans, haas, konijn, ree). Soortgerichte maatregelen i.f.v. bejaagbaar wild en/of het onbreken van een gericht natuurbeheer kunnen het bereiken van de doelstellingen die gebonden zijn aan arme, open vegetatietypes bemoeilijken. Anderzijds is ook de jagerij gebaat met meer structuurvariatie en open vegetatietypes binnen de jachtterreinen (niet noodzakelijk habitatwaardig): structuurrijke vegetaties voor kuikens pluimwild, open zandige plekken i.f.v. zandbad pluimwild, edm).

Te hoge, onnatuurlijke visstand heeft negatieve gevolgen op de ontwikkeling van de kwetsbare watervegetaties en beperkt de ontwikkelingskansen voor amfibieën waaronder Kamsalamander. Waardevolle vegetaties zijn overbegraasd. Larven van amfibieën krijgen geen kans om te ontwikkelen. In de gebieden Leeuwerik, Pomp en Lage heide zijn er (private) visvijvers met verbraseming en een te hoge visstand als gevolg van het uitzetten van vis voor de hengelrecreatie. Het ongeconroleerd bepoten van oppervlaktewateren met vis remt ook habitatontwikkeling en het duurzaam voorkomen van soorten in Kooldries en Hoofswaar.

7. Drukken van uit de landbouw

Landbouw kan verschillende typen van effecten met zich meebrengen. In eerste instantie wordt gedacht aan eutrofiëring (door instroming, inspoeling of verwaaiing van nutriënten) maar ook aan verzuring en verdroging.

Dit speelt ter hoogte van deelgebied 2a Blak-Abtsheide en ter hoogte van deelgebied 5 Klokkeven-Volharding.

De landbouwenclave aanpalend aan deelgebied 2a Blak-Abtsheide heeft mogelijks negatieve effecten: (a) op de bestaande heiderelicten en leefgebieden voor amfibieën en (b) op de tot doel gestelde heidekern in deelgebied 2a Blak-Abtsheide.

Directe instroom van voedselrijk water afkomstig van omliggend landbouwgebied in het kleiputtencomplex van de Volharding is sterk negatief: er is rechtstreekse aanvoer van landbouwwater in een aantal kleiputten die behoren tot habitattype 3130.

Kansen

1. Veel gronden kennen reeds een natuurgericht beheer

Grote en ecologisch zeer waardevolle delen van het habitatrichtlijngebied zijn in eigendom en/of beheer van het Agentschap voor Natuur en Bos of Natuurpunt: Hoofsweer-Kooldries, Volharding-Bonte Klepper, Kievitsheide, Hoge Bergen-Ekstergoor, Duivelskuil, Abtsheide-west, Pomp-Poelberg en Blakheide.

2. Samenwerking tussen bedrijven en de Vlaamse Overheid

Het habitatrichtlijngebied overlapt met ontginningsgebied ('Klei van de Kempen'). In de meeste van de deelgebieden heeft kleiontginning plaatsgevonden. Deze kleiontginningen hebben bijgedragen aan het tot stand komen van het landschap zoals het nu is, inclusief zijn natuurwaarden. Kleiontginningen gaan momenteel nog steeds door buiten het habitatrichtlijngebied. Nieuwe ontginningen zijn gepland in Kraaijenhorst te Brecht/Malle, in Sint-Jozef te Rijknevorsel, in Meergoor te Beerse en in Halve weg en Boensberg te Beerse en Merksplas (Multigroeve-MER; Arcadis, 2009). Deze ontginningen brengen lokaal natuurverliezen met zich mee. Ze bieden echter ook kansen indien de nabestemming natuur wordt voorzien en indien herstructurering van het ontginningsgebied gericht is op het creëren van een gunstige uitgangspositie met het oog op natuurontwikkeling. Dit geldt in het bijzonder voor de ontginning van Meergoor. Een inrichtingsschets is opgemaakt voor een gebied van 62 ha. Een plassengebied wordt voorzien met overgangen naar ecotopen in de heidesfeer (Haskoning, 2009). Dit natuurontwikkelingsgebied sluit aan op het habitatrichtlijngebied. Vanuit een landschapsecologische en populatiedynamische context zal de inrichting van dit gebied dus wel degelijk een versterking inhouden⁴².

De hierboven geschetste kansen voor natuurontwikkeling zijn ten dele gekoppeld aan geboden kansen voor verdere ontwikkeling en uitbreiding van de fabrieken te Wienerberger te Beerse, waar natuurverliezen mee gepaard gaan (zie hoger onder 'bedreigingen').

Ook de voorziene uitbreiding voor het bedrijf Campine en de daarmee gepaard gaande natuurverliezen (zie hoger onder 'bedreigingen') zijn – middels een raamovereenkomst tussen het bedrijf en de Vlaamse Overheid – gekoppeld aan maatregelen gericht op het creëren van een meerwaarde op vlak van natuur. Het gaat specifiek om een terrein van een dertigtal hectare in de Abtsheide (deelgebied 5 van het SBZ-H), in eigendom van Campine, en dat in erfpacht is gegeven aan de Vlaamse Overheid en wordt beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos.

Het bovenstaande zijn goede illustraties van samenwerking die opportuniteiten kunnen bieden voor natuurontwikkeling en –versterking. Dergelijke partnerschappen waarbij gezocht wordt naar win-winsituaties kunnen zich ook in de toekomst nog voordoen.

In die context dient ook de thematiek van grondverzet en grondoverschotten in overweging te worden genomen. In Vlaanderen gebeurt heel wat grondverzet ten behoeve van het realiseren van projecten (bijvoorbeeld de aanleg van autowegen, realisatie van gebouwen, ...). Daarbij dienen grondoverschotten vaak naar elders getransporteerd te worden. Grondoverschotten van projecten buiten het Habitatrichtlijngebied kunnen aangewend worden om

⁴² Opgemerkt dient te worden dat deze ontwikkeling nog dient verankerd te worden via een GRUP.

historisch ontstane, diepe ontginningen met een steil oeverprofiel te herprofilen. Het Kanaal Dessel-Schoten biedt mogelijkheden om deze gronden aan te voeren.

De optie om waterplassen eventueel te verontdiepen heeft echter nader onderzoek. Het gegeven dat het habitattype 3130 met zijn typische oevervegetaties voorkomt is mogelijk juist mede te danken aan het gegeven dat de plassen vrij diep zijn. Hierdoor wordt de plas gevoed door dieper grondwater wat het gebufferd karakter van het plaswater wellicht verklaart. Verkondiging van plassen zou mogelijkwijs de aanvoer van dit grondwater inperken waardoor het water zuurder wordt. Bovendien zou verkondiging van de plas ook kunnen leiden tot een troebele waterkolom wat nadelig zou zijn voor de watervogels die nu in het gebied voorkomen. Nader onderzoek is dus nodig om na te gaan of verkondiging van plassen al dan niet in een positief ecologisch effect genereert.

3. Aanwezigheid van jacht en visserij

In een aantal deelgebieden wordt gejaagd en gevestigd. Deze activiteiten zijn – wanneer bepaalde randvoorwaarden zijn ingevuld – verenigbaar met de natuurdoelen die in het habitatrictlijngebied worden voorop gesteld. Er zijn gelijklopende belangen zoals een verbetering van de algemene milieukwaliteit, organisatie van de toegankelijkheid etc. De jacht en visserij kan ook een meerwaarde betekenen op het gebied van sociale controle, het beheer van bepaalde habitats en leefgebieden etc. Daarnaast is de jagerij de partner om maatregelen rond wild- en faunabeheer te bespreken.

4. Aanwezigheid van en samenwerking met landbouw

In een aantal deelgebieden, maar vooral in de rand ervan (dus buiten de SBZ) is er landbouwgebruik. Landbouw is een partner om in en buiten de SBZ het metapopulatiernetwerk voor amfibieën in de regio in het algemeen en voor kamsalamander in het bijzonder te herstellen, te ontwikkelen en te onderhouden. Mogelijke maatregelen door landbouw zijn bv. de aanleg of heraanleg van poelen, aanleg en onderhoud van heggen, houtkanten en –wallen, edm. Via de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) kan voor aanleg en/of onderhoud een vergoeding worden bekomen. Daarnaast kunnen ook vrijwillige afspraken worden gemaakt inzake natuurgericht beheer voor de realisatie van bepaalde doelstellingen.

7.1.4. Identificatie van de kwesties

In de bovenstaande paragraaf zijn verschillende sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen besproken. Het is duidelijk dat er een relatie bestaat tussen een aantal sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen. Sommige kansen versterken sterktes of lossen zwaktes op. Sommige bedreigingen versterken zwaktes of beperken sterktes. In onderstaande tabel (de zogenaamde confrontatiematrix) worden de belangrijkste kwesties geïdentificeerd. De kwesties zijn die relaties tussen sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen die het belangrijkste zijn voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Volgens worden de belangrijkste kwesties uit de tabel besproken. De kwesties vormen de basis voor het identificeren van de verschillende knelpunten (zie paragraaf 7.2).

Tabel 7-1. Confrontatiematrix, waarbij de interne factoren (sterktes en zwaktes) met de externe (kansen en bedreigingen) worden geconfronteerd ter identificatie van de kwesties

Confrontatiematrix	Kansen			Bedreigingen						
	Grote delen na-	Partner-	Jacht en visserij	Klei-	Watergebonden	Recreatie-	Nieuwe weginfra-	Ruimtelijke ont-	Jacht en	Landbouw

	tuurge- richt be- heer	schappen	ontginning	industrie	druk	structuur	wikkelin- gen buiten SBZ-H	visserij	
sterktes	Bepaalde soor- ten meerdere populaties						(10)Nega- tieve kwestie		
	Natuurlijke, gevarieerde abiotiek							(11)Nega- tieve kwestie	(13)Nega- tieve kwestie
	Spontane ontwikkeling inheems bos		(12) Positieve kwestie						
zwaktes	Vegetatie- successie	(1) Posi- tieve kwestie							
	Voorkomen exoten								
	Harde barriè- res			(4)Nega- tieve kwestie	(5)Nega- tieve kwestie		(8)Nega- tieve kwestie		
	Habitatsnip- pers	(2) Posi- tieve kwestie	(3) Posi- tieve kwestie				(9)Nega- tieve kwestie		
Kwetsbaarheid vegetaties				(6)Nega- tieve kwestie	(7)Nega- tieve kwestie			(14)Nega- tieve kwestie	

- 1° Successie van vegetaties is een probleem voor de heidehabitats en voor de poelen en vennen die als leefgebied voor amfibieën fungeren. Het natuurgericht beheer in grote delen van het gebied moet het mogelijk maken om het beoogde successiestadium vast te houden⁴³. → **Belangrijke** positieve kwestie
- 2° In recent door het Agentschap voor Natuur en Bos verworven gebieden bestaan mogelijkheden om relicten van bepaalde vegetaties uit te breiden en robuuster te maken. → Belangrijke positieve kwestie
- 3° Middels partnerschappen met de economische sector kan er toe worden bijgedragen dat grotere, aaneengesloten entiteiten van natuurgebieden ontstaan. Deze opportuniteiten spelen zich echter vooral af aanpalend aan het Habitatrichtlijngebied en niet erbinnen. Toch kan op die manier ook worden gewerkt aan versterking op landschapsecologisch niveau. → Positieve kwestie
- 4° Kleiontginning kan - bij afwezigheid van (natuurgerichte) herstructurering - leiden tot het ontstaan van barrières → Negatieve kwestie
- 5° Uitbreiding van watergebonden bedrijvigheid kan bestaande barrières - waaronder het Kanaal Dessel-Schoten - versterken. → Negatieve kwestie

---

⁴³ Hierbij kan echter niet voorbij gegaan worden aan het feit dat meerdere heidesnippers (nog) geen gericht beheer kennen en dreigen verloren te gaan.

- 6° Steenbakkerijen, non-ferro industrie en transport door wegvervoer draagt bij tot verzurende deposities in kwetsbare heidevegetaties → Negatieve kwestie
- 7° Er kan uitgegaan worden van een toenemende recreatiedruk in de gebieden waar aan natuurgericht beheer wordt gedaan. Kwetsbare heidevegetaties staan in de toekomst mogelijk meer onder druk van tredverstoring. → Belangrijke negatieve kwestie
- 8° Nieuwe weginfrastructuur (bijvoorbeeld de geplande omleidingsweg te Beerse) zou de bestaande barrières tussen populaties nog kunnen versterken. → Belangrijke negatieve kwestie
- 9° Het aansnijden van ecotopen en habitats door nieuwe weginfrastructuur leidt tot bijkomende ecotoop- en habitatversnippering. → Negatieve kwestie
- 10° Ruimtelijke ontwikkelingen in de directe omgeving van het habitatrictlijngebied kunnen natuurverliezen genereren die het duurzaam behoud van habitats of soorten binnen habitatrictlijngebied hypothekeren. → Negatieve kwestie
- 11° Soortgerichte maatregelen door jacht en visserij kunnen aanleiding geven tot het moeilijker bereiken van doelstellingen die gebonden zijn aan arme, open vegetatietypes of structuurrijke waterplantenvegetaties (bv. behoud beboste oevers i.f.v. dekking waterwild, verbraseming, te hoge onnatuurlijke visstand)
- 12° Vanuit het standpunt van de jacht kan het interessant zijn om struiken of bomen aan te planten om schutting te geven aan wild. Hierdoor kan de ontwikkeling van inheems loofbos gestimuleerd worden. Daarnaast kunnen ze ook gerichte beheermaatregelen treffen. → Positieve kwestie
- 13° Inspoelen van meststoffen via grachten kan de abiotische variatie van waterpartijen verstoren. Dit speelt eerder lokaal, maar kan hier een langdurig effect genereren. → Negatieve kwestie
- 14° De tot doel gestelde vegetaties – zeker deze in de heidesfeer – zijn gevoelig voor eutrofiëring en verzuring. Dit speelt eerder lokaal, maar kan hier een langdurig effect genereren. → Negatieve kwestie

7.2. Overzicht van knelpunten en mogelijke oplossingen

Op basis van de geschetste kwesties kan een aantal knelpunten worden geïdentificeerd. Voor deze knelpunten moeten oplossingen gezocht worden om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. In onderstaande paragraaf worden de belangrijkste knelpunten besproken en mogelijke oplossingen voorgesteld. De voorgestelde mogelijke oplossingen zijn noch limitatief noch bindend. Concrete maatregelen zijn in een S-IHD-rapport niet aan de orde. In een latere fase moet in overleg met alle betrokken actoren bekeken worden waar welke maatregelen best worden ingezet. In paragraaf 7.3 worden conclusies met betrekking de ernst van de knelpunten gepresenteerd.

1. Knelpunt: Suboptimale ontwikkeling van habitats en leefgebieden van soorten

Duiding. Een aantal tot doel gestelde habitats zijn open van karakter. Ook een aantal van de tot doel gestelde soorten vereisen open ecotopen. Vegetatiesuccessie is dus een constante bezorgdheid en gericht beheer vergt de nodige continuïteit in het beheer. Het knelpunt geldt voor alle habitats in de heidesfeer (2330 Stuifduinen, 4010 Vochtige heide en 4030 Droge heide). Gebieden die niet in beheer zijn (bv. Lage heide in deelgebied 2a Blak-Abtsheide) dreigen hierdoor te vergrassen en te verbossen.

Naaldbossen die hun ontstaansgeschiedenis kennen vanuit een financiële overwegingen hebben een zekere betekenis voor natuurwaarden gebonden aan bossen. Niettemin zouden meer natuurlijke bossen (met meer loofhout) een grotere ecologische waarde hebben.

Oevervegetaties van het habitattype 3130 komen nu vaak slechts over een smalle strook voor langs de waterplassen. De soortendiversiteit op deze plaatsen is doorgaans relatief beperkt.

Mogelijke oplossingen. (kwestie 1)

- Aangepast beheren van open vegetaties in de heidesfeer. Dit kan de verwerving van zones met relictvegetaties door het Agentschap voor Natuur en Bos of een terreinbeherende vereniging inhouden;
- Natuurinrichtingsprojecten & Natuurprojectovereenkomsten: Er kan worden nagegaan of het aangewezen is bepaalde waterpartijen te herprofilieren, in eerste instantie door het afschuiven van oevers. Aanpalende (oever)habitats of leefgebieden van waterminnende soorten kunnen op die manier worden versterkt.;
- Duurzaam bosbeheer.

2. Knelpunt: Versnippering van habitats of leefgebieden van soorten en kleine oppervlakken (kwestie 10)

Duiding. De oppervlakte van leefgebieden en habitats is belangrijk voor een goede staat van instandhouding.

In habitats met een voldoende groot oppervlak kunnen natuurlijke processen tot stand komen die bijdragen aan de duurzame instandhouding. Binnen het habitatrichtlijngebied is er vooral een probleem voor de habitattypes 2330 Stuifduinen, 4010 Vochtige heide en 4030 Droge heide.

Ook leefgebieden van soorten dienen groter te zijn dan een kritische oppervlakte opdat de soort potentieel geschikte ecotoop- of habitatvlekken ook effectief als leefgebied in aanmerking komen. Dit is dus een belangrijke sturende factor ten aanzien van de vraag (a) of de soort voorkomt en (b) met welke aantallen. Voor soorten van open ecotopen is dit voor dit gebied een belangrijk knelpunt. De open zones, die nu in het gebied aanwezig zijn, zijn als kleine snippers verspreid in het gebied gelegen. Ter illustratie geven we aan dat er circa 30 afzonderlijke habitatsnippers in de heidesfeer gelegen zijn in het habitatrichtlijngebied. Gezien de totale oppervlakte aan betreffende habitats 25 ha bedraagt, betekent dit dus dat de snippers gemiddeld minder dan 1 ha groot zijn..

Het voortbestaan van typische heidesoorten in een dergelijk versnipperd netwerk is niet gegarandeerd. Populaties van soorten dreigen achteruit te gaan en mogelijk uit te sterven. Goede voorbeelden zijn de Heikikker en het Heideblauwtje. De typische heidevogel Nachtzwaluw verdween al eerder uit het gebied.

Ook de leefgebieden van amfibieënsoorten zoals de Kamsalamander kennen een versnipperd voorkomen.

Mogelijke oplossingen. (kwestie 2 en 3)

- Natuurinrichtingsprojecten & Natuurprojectovereenkomsten;
- Samenwerking tussen de Vlaamse overheid en bedrijven. "Groen voor rood"-oplossingen kunnen ruimtelijk strategisch worden bepaald zodat ook versterking van versnipperde habitats en leefgebieden van soorten kan worden gerealiseerd;
- Een doordacht ruimtelijk beleid: hierbij dient steeds rekening gehouden te worden met landschapsecologische principes zoals het vrijwaren en versterken van ecologische verbindingen en kernpopulaties voor soorten. In die context is het ook aangewezen dat er voldoende rekening wordt gehouden met Europese natuurwaarden net buiten het Habitatrichtlijngebied. Behoud van deze zones heeft evenzeer een wezenlijk effect op de duurzaamheid van het netwerk. Zeker in een fase dat de beoogde ecologische doelstelling voor bepaalde habitats en soorten nog niet is bereikt. We denken hierbij in het bijzonder aan Kamsalamanderpopulaties die voorkomen in de omgeving van deelgebieden 2a en 2c.

3. Knelpunt: Harde barrières (kwestie 5, 6 en 9)

Duiding. Het ontstaan van harde barrières tussen leefgebieden van soorten betekent dat netwerken van soorten uiteenvallen. Het habitatrichtlijngebied bestaat in feite uit zeven afzonderlijke entiteiten waartussen transportinfrastructuur en andere vormen van grondgebruik aanwezig zijn. Het effect van een barrière is afhankelijk van soort tot soort. Voor bv. insecten kan een verhard fietspad al een barrière zijn. Wegen en het kanaal Dessel-Schoten vormen –naast zoogdieren- vooral voor amfibieën een barrière. Verlichting kan een ook barrière vormen voor bv. vleermuizen en ertoe leiden dat (delen van) vliegroutes minder in trek raken of in onbruik raken, en dat het gebruik ervan richting foerageergebieden wordt vertraagd. Delen van het landschap kunnen als gevolg van verlichting minder goed of zelfs onbereikbaar worden voor vleermuizen. Aanleg van nieuwe wegen en in-en uitbreiding van bebouwde oppervlaktes tussen de verschillende deelgebieden zijn in de context voor deze SBZ belangrijke aandachtspunten. Focus ligt hierbij op de verschillende amfibieënsoorten, vleermuizen maar ook andere habitat-typische soorten met een beperkt dispersievermogen (o.m. vlinders).

Mogelijke oplossingen.

- Een doordacht ruimtelijk beleid: hierbij dient steeds rekening gehouden te worden met landschapsecologische principes zoals het vrijwaren en versterken van ecologische verbindingen en kernpopulaties voor soorten.
- Met betrekking tot wegen – en de aanleg ervan - dient in de eerste plaats gezocht te worden naar alternatieven die geen negatieve effecten hebben op de doelstellingen van het habitatrichtlijngebied. Mitigerende (diverse soorten faunapassages, ecorasters, hop-overs, edm) en – desgevallend - compenserende maatregelen kunnen dan worden vermeden.

4. Knelpunt: Verdroging (kwestie)

Duiding. Verschillende van de tot doel gestelde habitats zijn vochtig tot nat van aard (bijvoorbeeld natte heide en slenkvegetaties). Ook leefgebieden van bepaalde soorten situeren zich in de natte sfeer (Drijvende waterweegbree, Kamsalamander, Heikikker, ...). Verdroging van habitats en leefgebieden van soorten is dus een belangrijk aandachtspunt.

Mogelijke oplossingen.

- Het doorvoeren van aanpassingen aan grachtenstelsels die palen aan het habitatrichtlijngebied (bodemverhoging, plaatsen van stuwten, ...) als vermoed wordt dat deze effecten hebben op de vochttoestand van habitats en leefgebieden van soorten (voorbeeld deelgebied 2c Duivelskuil en deelgebied 2a Blak-Abtsheide);
- Bijzondere aandacht voor verdrogingseffecten in het traject van de vergunningsverlening voor kleiontginningen. Monitoring van de effecten tijdens kleiontginning.

5. Knelpunt: Verzuring (kwestie 7)

Duiding. Inbreng van verzurende depositie, via de lucht (zure depositie) of via waterstromen (oppervlaktewater, grondwater) is een probleem voor meerdere van de heidehabitats (4010 Vochtige heide, 4030 Droge heide) en bepaalde soorten (zoals Heikikker). Zure depositie –via lucht- wordt in Vlaanderen veroorzaakt door verkeer, industrie, gebouwenverwarming, energie-sector en land- en tuinbouw, en is deels afkomstig uit het buitenland. Het kan bovendien in de

hand worden gewerkt door bedrijvigheid (industrie en landbouw) binnen of in de directe omgeving van het gebied. Wat het aandeel van de te onderscheiden bronnen betreft, wordt verwezen naar VMM-rapportering⁴⁴ hierover.

Mogelijke oplossingen.

Onderstaande mogelijke oplossingen focussen op lokale bronnen van verzurende depositie (binnen- of in de directe omgeving van het gebied). De maatregelen zijn aanvullend op bestaand, algemeen beleid t.a.v. emissiedoelstellingen en (inter)nationale ontwikkelingen:

Toepassen van Best Beschikbare Technologie (BBT) voor bedrijven in de omgeving van het habitatrichtlijngebied in het algemeen en bedrijven gelegen naast het Kanaal Dessel-Schoten in het bijzonder. Hiermee worden -gezien de aard van de lokale bedrijvigheid- niet enkel doelen t.a.v. verzurende deposities afgedekt.

- Gezamenlijke projecten in consensus tussen Vlaamse overheid en industrie en landbouw waarbij effecten vanwege industrie en landbouw worden uitgemiddeld door kwaliteitsverbeterende maatregelen van de habitats die negatieve effecten kunnen ondervinden (-> positieve natuurbalans). In het kader van een hervergunnings- en MER-traject voor een bedrijf in de directe buurt van deze SBZ ligt heden een eerste voorstel ter tafel.

Opmerking [TC1]: Op vraag van VOKA wordt de formulering van de 'mogelijke oplossingen' besproken op de IHD-Overleggroep van 18/11

6. Knelpunt: Recreatiedruk (kwestie 8)

Duiding. In kleine natuurgebieden kan recreatie een grote invloed hebben op de tot doel gestelde vegetaties en de daaraan verbonden soorten. Dit is in de eerste plaats te wijten aan het feit dat in dergelijke gebieden slechts kleine populaties voorkomen van vaak kwetsbare soorten. Dit geldt ook voor alle typische diersoorten die verbonden zijn aan heidehabitats in het gebied omdat deze in het gebied een gemiddelde oppervlakte hebben van slechts 1 ha (zie ook hoger). Ook de vegetaties in de heidesfeer (4010 Vochtige heide, 4030 Droge heide en 2330 Stuifduinen) zijn intrinsiek gevoelig aan tredverstoring. Daarnaast is ook de verstoringgevoeligheid van watervogels in het gebied een bijzonder aandachtspunt. Dit geldt vooral voor de grotere plassen, die een hoge aantrekkingskracht uitoefenen op deze vogels (Blak, Volharding, plassen in De Leeuwerik).

Mogelijke oplossingen.

- In gemeentebossen en domeinen van ANB wordt specifiek aandacht besteed aan het voorkomen van effecten door recreatie. Recreative ontsluiting in bestaande natuurgebieden wordt herzien. Voor in te richten gebieden wordt een weloverwogen ontsluiting georganiseerd;
- Bijzondere aandacht geven aan het aspect van verstoring bij herstructurering en het realiseren van de nabestemming voor ontginningsgebieden. Voor plassen kan dit bijvoorbeeld de ontsluiting van een gebied aan slechts één zijde inhouden.

7. Knelpunt: Eutrofiëring (kwestie 14 en 15)

Duiding. Eutrofiëring is een probleem voor meerdere van de tot doel gestelde soorten en habitats. Dit geldt onder meer voor Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*), de oeverkruidvegetaties (Europees habitat 3130) en de heidehabitats (Europese habitats 2330, 4010, 4030). In het habitatrichtlijngebied kan een negatieve invloed vanuit de landbouw zich onder andere voordoen in deelgebied 2a (landbouwenclave) en deelgebied 5 (landbouw ten westen van Volharding).

Mogelijke oplossingen.

- Rekening houden met de afwatering van de grachtenstelsels komende uit aanpalende landbouwgebieden en – indien inspoeling van eutrofiërende stoffen kan worden verwacht – gepaste acties nemen. Dit kan op verschillende manieren:
  - *Beheerovereenkomsten.* Perceelsrandenbeheer kan een bijdrage leveren bij het reduceren van de verspreiding van eutrofiërende stoffen naar de omgeving;
  - *Extensiveren* van landbouw aanpalend aan eutrofiëringgevoelige habitats en leefgebieden met het oog op een verlaging van de vermestende invloed;

⁴⁴ VMM-rapportering Wienerberger en Metallo

- *Aankopen*. De aankoop van landbouwgronden die gelegen zijn in het richtlijngebied of die er bij aansluiten ten behoeve van kwetsbare vegetaties en een natuurgericht beheer kunnen randinvloeden uitschakelen.
- *Inrichtingsmaatregelen*: Het doorvoeren van aanpassingen aan grachtenstelsels.

8. Knelpunt: Exoten (zwakte 2)

Het voorkomen van de invasieve exoot *Watercrassula* kan bij verdere uitbreiding het behoud en de kwaliteitsverbetering van het habitattype 3130 negatief beïnvloeden.

Ook soorten als Nijlgans en Canadese gans kunnen het waterecosysteem verstoren.

Mogelijke oplossingen:

- Bestrijding invasieve en uitheemse waterplanten, al dan niet i.s.m. de waterloopbeheerder(s)
- Faunamaatregelen door -en in overleg- met de WBE's.

7.3. Samenvatting over de ernst van de knelpunten

In deze paragraaf wordt een samenvatting gegeven van de analyse van de knelpunten.. In de samenvattende tabel wordt eerst aangegeven hoe belangrijk het habitatrictlijngebied is voor het betreffende habitat of de soort rekening houdend met de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen. Voor elk van de tot doel gestelde habitats en soorten wordt daarnaast aangegeven **hoe ernstig de beschouwde knelpunten** zijn. De ernst van een knelpunt is ofwel groot ofwel klein voor een Europees te beschermen habitat of soort (voorstellingsvorm zie inzet). Daarnaast wordt ook aangegeven **hoe zeker het beschouwde knelpunt** voorkomt binnen het gebied. Afhankelijk van bepaalde kansen of bedreigen zullen immers bepaalde knelpunten al dan niet optreden (voorstellingsvorm zie inzet)

Wijze van voorstelling knelpunten

Tabel 7-2. Legende voor het weergeven van de ernst van een knelpunt voor een specifiek habitat of soort in de prioriteitentabel.

Kleurcode	Ernst	Omschrijving
	Groot	<ul style="list-style-type: none"> • Habitat / soort is verdwenen, verdwijnt of zal verdwijnen, of • Oppervlakte / kwaliteit van habitat neemt sterk af of zal sterk afnemen, of • Populatie / leefgebied (kwaliteit of oppervlakte) neemt sterk af of zal sterk afnemen, of • Mogelijkheden voor uitbreiding of verbetering sterk beperkt
	Klein	<ul style="list-style-type: none"> • Habitat van goede kwaliteit is beperkt aanwezig of kwaliteit gaat langzaam achteruit, of • Duurzame populaties zijn beperkt aanwezig of nemen beperkt af, of • Oppervlakte / kwaliteit van habitat / leefgebied neemt beperkt af, of • Mogelijkheden voor uitbreiding of verbetering beperkt

Tabel 7-3. Legende voor het weergeven van de mate van zekerheid van het optreden van een knelpunt voor een specifiek habitat of soort in de prioriteitentabel.

Code	Zekerheid	Omschrijving
!!	Zeker	Zeker aanwezig: abiotische en vegetatiekundige of andere gegevens duiden op hetzelfde knelpunt.
!	Waarschijnlijk	Waarschijnlijk aanwezig: abiotische, vegetatiekundige of andere gegevens duiden op het knelpunt.
?	Onduidelijk	Het is onduidelijk of het knelpunt optreedt of hoe groot het is.

.Tabel 7-4. Legende voor het weergeven van de bijdrage aan de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen in de prioriteitentabel.

Kleurcode	Omschrijving
★★★	Essentiële Speciale Beschermingszone
★★	Zeer belangrijke Speciale Beschermingszone
★	Belangrijk Speciale Beschermingszone

Samenvatting van de analyse van de knelpunten voor habitats

De belangrijkste conclusies zijn:

- Voor de habitats in de heidesfeer dient prioritair gewerkt aan het verkrijgen van voldoende grote aaneengesloten entiteiten die goed worden beheerd. Dit betekent dat de beheermiddelen bij voorkeur worden ingezet op de grotere entiteiten binnen het gebied;
- Eutrofiëring is in bepaalde deelgebieden gekend als een ernstig knelpunt (bv. deelgebied Klokkerven-Volharding) met effecten voor habitat 3130;
- Er zijn verschillende knelpunten waarvan niet met zekerheid kan worden gesteld dat ze effectief optreden of dat ze optreden ten aanzien van specifieke habitats. Nader onderzoek is hier aangewezen. Dit betekent echter niet dat de knelpunten niet ernstig zouden kunnen zijn.

Een overzicht van de knelpunten wordt gegeven in onderstaande tabel

HABITATS	2330	3130	3150	4010 / 7150	4030	9190	91E0
Belang voor G-IHD	★	★★★	★	★	★	★	★
knelpunten	ernst van het knelpunt						
1. vegetatiesuccessie	?			!!	!!		
2. versnipperd voorkomen van habitats of ecotopen, kleine oppervlakken	!!			!!	!!		
3. harde barrières				!	!		
4. verdroging				?			
5. verzuring	?			?	?		
6. recreatiedruk	?	!	!	?	!	!	
7. vermesting en eutrofiëring		!!	!		?		
8. Exoten		!!					

Samenvatting van de van de analyse van de knelpunten voor soorten

De belangrijkste conclusies zijn:

- Een soortgelijke conclusie als bij de habitats vermeld: voor meerdere soorten dient prioritair te worden ingezet op het vergroten en meer bij elkaar aansluiten van leefgebieden;
- Barrières zijn in het habitatrictlijngebied een ernstig probleem. Door te werken aan het eerste punt wordt dit reeds enigszins aangepakt, omdat grotere, op zich zelf staande en robuuste leefgebieden voor (weinig mobiele) soorten worden gecreëerd. Toch is het aangewezen ook gericht te werken aan het voorkomen en opheffen van barrières;

- Eutrofiëring is in bepaalde deelgebieden gekend als een ernstig knelpunt (bv. deelgebied Klokkeven-Volharding) met effecten voor Drijvende waterweegbree en Heikikker.

Een overzicht van de knelpunten wordt gegeven in onderstaande tabel

SOORTEN	Drijvende waterweegbree	Kamsalamander	Heikikker	Poelkikker	watergebonden vleermuizen (Watervleermuis, Rosse vleermuis, Franjestaart, Rui- ge dwergvleermuis)	Gewone dwergvleermuis	Laatvlieger
Belang voor G-IHD	★	★★	★	★	★★		★
knelpunten	ernst van het knelpunt						
1. vegetatiesuccessie		?	?	?			
2. versnipperd voorkomen van leefgebieden van soorten en kleine leefgebieden	!!	!!	!!	!!	!		
3. harde barrières		!!		!	!		
4. verdroging	!!						
5. verzuring			?	?			
6. recreatie							
7. vermessing en eutrofiëring	!!	?	!	?			
8. Exoten							

8. De instandhoudingsdoelstellingen en prioritaire inspanningen

In dit hoofdstuk worden de specifieke instandhoudingsdoelstellingen voor het Habitatrictlijngebied 'Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats' beschreven. Daarnaast worden ook de prioritaire inspanningen voor het bereiken van deze doelstellingen opgelijst. De doelstellingen en prioriteiten volgen uit de verschillende analyses gepresenteerd in de voorgaande hoofdstukken. In hoofdstuk 4 werd beschreven voor welke habitats en soorten bijkomende inspanningen noodzakelijk zijn binnen het voorliggende gebied om de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen te realiseren. De actuele toestand van deze habitats en soorten werd beschreven en geanalyseerd in hoofdstuk 5. Voor een aantal habitats en soorten is de actuele toestand niet voldoende. In hoofdstuk 7 werden knelpunten voor de verschillende habitats en soorten besproken. Hierbij werd ook rekening gehouden met de maatschappelijke context (hoofdstuk 6).

In paragraaf 8.1 worden de doelstellingen voor de Europees te beschermen soorten en habitats gepresenteerd. Per soort en habitat wordt een kwantiteitsdoel (populaties of oppervlakten) en kwaliteitsdoel beschreven. De doelstellingen worden gemotiveerd met elementen uit de voorgaande hoofdstukken. In de volgende paragraaf wordt een overzicht gegeven van de inspanningen die noodzakelijk zijn voor het bereiken van de verschillende doelstellingen⁴⁵.

---

⁴⁵ Zoals beslist in de laatste Vlaamse Overleggroep (30/08) wordt het concept van de aanbevelingen gewijzigd. Verbindingen die noodzakelijk zijn voor de realisatie van in het rapport gestelde doelen worden opgenomen bij paragraaf 8.1-doelstellingen. Realisatie van de IHD niet-noodzakelijke verbindingen wordt opgenomen in het indicatieve gedeelte van het rapport. Deze verbindingen worden in een onderbouwende nota aan de Projectgroep van 29 september 2010 en aan de Vlaamse Overleggroep van 18 oktober 2010 voorgelegd.

8.1. Doelstellingen voor de speciale beschermingszone BE2100019 - Het Blak, Kievitsheide, Ekstergoor en nabijgelegen Kamsalamanderhabitats

Legende	
Symbool	Omschrijving
↑	Het doel is een stijging van oppervlakte of populatiegrootte of een verbetering van de kwaliteit
=	Het minimale doel is het behoud van de oppervlakte of populatiegrootte of het behoud van de kwaliteit

Poelen & vennen en plassen

Onder 'poelen & vennen' verstaan we kleine, ondiepe wateren. In het gebied betreft het onder meer waterlichamen die ontstaan zijn door oude, artisanale kleiontginningen, veedrinkpoelen, natuurlijke poelen en met het oog op natuurontwikkeling gegraven poelen. Anderzijds zijn er de plassen die groter en dieper zijn en allemaal ontstaan zijn door kleiontginning. Aan beide zijn specifieke Europees beschermde natuurwaarden (habitat types en soorten) verbonden.

De poelen & vennen zijn vooral belangrijk voor de rijke amfibieënfauna: Heikikker, Poelkikker en Kamsalamander. Voor het duurzaam voorkomen van deze soorten dient in eerste instantie gewerkt te worden aan inrichting en beheer van kerngebieden waar kwalitatief goed ontwikkelde voortplantingsgebieden en landhabitats samen voorkomen. Daarnaast dient er aandacht te zijn voor migratiemogelijkheden tussen populaties. De Kamsalamander vraagt bijzondere aandacht omdat dit gebied 'zeer belangrijk' is voor het behoud van de Kamsalamander in Vlaanderen. Maar ook voor Heikikker is aandacht nodig aangezien het voorkomen van de soort in het gebied wellicht nog niet ten volle gekend is en wellicht grote populaties voorkomen.

De oevers van heel wat plassen herbergen typische vegetaties die behoren tot het Europees beschermde habitatype 3130 - Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoëtes-Nanojuncea. Het habitatrichtlijngebied is 'essentieel' voor dit habitatype en heeft dus een grote bijdrage aan het realiseren van de GIHD voor dit habitat in Vlaanderen. Binnen het gebied is er meer dan 100 ha van dit habitat aanwezig. Hierin zijn zowel de eigenlijke oevervegetaties als de grote wateroppervlakken van de betreffende plassen begrepen. De kwalitatieve verbetering en de uitbreiding van de eigenlijke oevervegetaties vormen de basis bij het formuleren van doelen.

In het behoud en de verbetering van de kwaliteit van het habitatype spelen ook de bossen of heidegebieden er omheen een belangrijke rol aangezien deze als buffer/scherm fungeren ten aanzien van negatieve invloeden uit te omgeving.

De plassen spelen daarnaast ook een belangrijke rol voor eenden, ganzen, zwanen en steltlopers. Dit heeft vooral te maken met de rust op en nabij de plassen. Door het verbeteren van de kwaliteit van de plassen en het behoud van de rust kan de waarde van de plassen voor deze watervogels nog verhogen. De plassen zijn ook belangrijk voor vleermuizen die foerageren boven waterpartijen en hun zomerverblijfplaatsen hebben in bosgebieden.

Habitat	oppervlakedoelstelling		Kwaliteitsdoelstelling	
	doel	toelichting	doel	Toelichting
3130 - Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoëtes-Nanojuncea	↑	<p><u>Doel:</u> Doel is een oppervlakte van het habitatype van ca. 100 tot 110 ha. Een verdubbeling van de feitelijke oppervlakte aan oeverkruidvegetaties wordt beoogd. Kwalitatief is de doelstelling een goede tot uitstekende staat van instandhouding.</p> <p><u>Motivatie:</u> Het gebied is essentieel voor dit habitatype in Vlaanderen (cfr. G-IHD). Het habitat bevindt zich in een gedeeltelijk aangestaste actuele staat van instandhouding.</p>	↑	<p><u>Doel:</u> Voor minstens 2 van de grote plassen waar het habitat voorkomt (deelgebied 2a, deelgebied 4, deelgebied 5) geleidelijk hellende oevers (verhouding 1:10). Dit in het bijzonder voor de zuidoostelijk gelegen oever van deze plassen. Kwalitatieve doelstelling is ook een natuurlijke trofie voor de betreffende plassen.</p> <p><u>Motivatie:</u> Op dit moment komt de vegetatie nagenoeg uitsluitend voor in smalle stroken</p>

3150 - Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition	<p>De doelstelling kan ten dele worden gerealiseerd binnen de domeinen van ANB (deelgebied 5) en ten dele via partnerships (o.m. deelgebied 2a en deelgebied 4).</p> <p><u>Doel:</u> Behoud van de huidige oppervlakte van 1 ha.</p> <p><u>Motivatie:</u> Momenteel is er sprake van een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding. Uitbreidingskansen zijn echter onzeker en worden daarom niet naar voren geschoven. De doelstelling kan worden gerealiseerd binnen de domeinen van ANB.</p>	<p>langs eerder steile oevers. Afschuiving van oevers moet leiden tot uitbreiding. Instroom van nutriënten is o.m. gekend in deelgebied 5.</p> <p><u>Doel:</u> Waterkwaliteit overeenkomstig de vereisten van het habitatype (zie De Saeger e.a., 2009). Een volledig ecosysteem met meer typische soorten.</p> <p><u>Motivatie:</u> Er is momenteel sprake van aanrijking met nutriënten door hengelsport. Waterkwaliteit is cruciaal bij de verdere kwalitatieve ontwikkeling van dit habitat.</p>
--	---	--

Soort	Populatie-doelstelling		kwaliteitseisen aan de leefgebieden	
	doel	Toelichting	doel	Toelichting
Drijvende waterweegbree - <i>Luronium natans</i>	↑	<p><u>Doel:</u> Doelstelling is één grote aaneengesloten populatie of verschillende structureel samenhangende groeiplaatsen, samen meer dan 50m² en met meer 1.000 planten per populatie. Deze doelstelling dient behaald in deelgebied 5 Klokkeven-Volharding.</p> <p><u>Motivatie:</u> De soort bevindt zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding, dus versterking is nodig. Deelgebied Klokkeven-Volharding is de enige plaats waar de soort voorkomt zodat deze versterking hier dient te worden gerealiseerd.</p> <p>De doelstelling kan worden gerealiseerd</p>	↑	<p><u>Doel:</u> Initiëren van dynamische processen en voldoende zonlicht ter hoogte van de groeiplaatsen.</p> <p>Waterkwaliteit overeenkomstig de vereisten van het habitatype (zie De Saeger e.a., 2009).</p> <p><u>Motivatie:</u> Dynamiek, voldoende zonlicht, eutrofiëeringsgraad en zuurtegraad zijn essentiële factoren met het oog op het voortbestaan van populaties van deze soort. Instroom van nutriënten is momenteel gekend in deelgebied 5. Eutrofiëring van huidige vindplaatsen in deelgebied 5 dient vermeden.</p>

Heikikker - Rana arvalis

binnen de domeinen van ANB.

Doel:

Uitbreiding van de huidige populatie van Hoge Bergen – Ekstergoor (deelgebied 2b) tot een kernpopulatie (=minimaal 200 roepende mannetjes). Realisatie van satelietpopulaties hierrond.

In geval dat aanwezigheid van deze soort in deelgebied 5 Klokkeven-Volharding wordt bevestigd wordt ook hier een kernpopulatie (=minimaal 200 roepende mannetjes) voorop gesteld.

Motivatie:

Behoud van de soort in de speciale beschermingszone is belangrijk met het oog op het behoud van het areaal van de soort in Vlaanderen (in de directe omgeving van het SBZ-H komt de soort niet meer voor). Er is momenteel sprake van een actueel aangetaste staat van instandhouding in deze speciale beschermingszone.

Doel:

Er dient een complex van geschikte water- en landhabitats te worden gerealiseerd in de omgeving van Hoge Bergen-Ekstergoor. Dit dient een complex te zijn van vochtige heide, vochtig bos en oligotrofe wateren (minstens 5 geschikte poelen). Als richtcijfers moeten al deze habitats, inclusief het complex aan vennen, gelegen zijn op een onderlinge afstand van minder dan 1km. Een oppervlakte van ongeveer 10 ha dient optimaal ingericht te worden ten behoeve van deze soort. Uitbreidingskansen naar andere potentiële leefgebieden (satelietpopulaties) dienen behouden te worden (geen versnipperende ingrepen op een afstand van minder dan 1 km rond het leefgebied).

Mocht blijken dat de soort effectief ook voorkomt in Volharding wordt ook daar een leefgebied, voornamelijk bestaande uit vochtige heide en vennen, tot doel gesteld.

Motivatie:

Voor de soort is het noodzakelijk dat er een landschappelijk samenhangend leefgebied ontstaat waarin waterhabitat en landhabitat vervat zitten.

Doel:

Er worden complexen beoogd van minstens 3 tot 5 geschikte poelen in de hiernaast genoemde deelgebieden. Hierbij zijn de poelen ingebed in een kleinschalig landschap met bossen, ruigtevegetaties, houtwallen en niet tot weinig bemeste graslanden.

Binnen de kernpopulaties dient eutrofië-

Kamsalamander - Triturus cristatus

Doel:

Minimaal 3 populaties moeten uitgroeien tot voldoende grote kernpopulaties waar de soort duurzaam kan voorkomen. Dit wordt beoogd voor de deelgebieden 2b Hoge Bergen – Ekstergoor, deelgebied 2a Blak-Abtsheide ter hoogte van Pomp – Poelberg en deelgebied 4 De Leeuwerik.

Poelkikker - *Rana lessonae*

Motivatie:

De speciale beschermingszone is voor deze soort 'zeer belangrijk' (cfr. G-IHD). Er is momenteel sprake van een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.

Duurzaam voorkomen van de soort in het gebied wordt best gegarandeerd vanuit sterke kernpopulaties.

In deelgebied 2b kan het doel volledig worden gerealiseerd op ANB-domeinen, voor de kernpopulatie in deelgebied 2a is dit ten dele het geval.

Doel:

Voor huidige populaties worden duurzame kernpopulaties beoogd (minimaal 200 roepende mannetjes) in deelgebied 5 Volharding - Klokkeven en in de omgeving van deelgebied 2a Blak-Abtsheide. Deze laatste meer specifiek in de Abtsheide en in de Lage Heide (respectievelijk ten zuiden en ten noorden van de Rijkvorselseweg).

Motivatie:

Doelen kaderen er in minstens de huidige populaties te behouden en waar mogelijk te versterken.

Doel:

Minstens het behoud van de totale oppervlakte aan (zomer)verblijfplaatsen (=bossen) en foerageergebieden (=alle waterplassen, poelen en vennen in het gebied).

Motivatie:

Het gebied wordt vanuit de GIHD als 'zeer belangrijk' beschouwd voor soorten als Ruige dwergvleermuis en Rosse vleermuis.

ring te worden vermeden.

Motivatie:

Voor de soort is het noodzakelijk dat er een landschappelijk samenhangend leefgebied ontstaat waarin waterhabitat en landhabitat vervat zitten.

Doel:

Er dienen maatregelen getroffen op de locaties waar de soort voorkomt zoals aanleg van nieuwe of de herstel van bestaande voortplantingsbiotopen. Een cluster van minimaal 3 tot 5 geschikte poelen dient gerealiseerd worden beoogd. Onderlinge verbondenheid van populaties die voorkomen binnen eenzelfde deelgebied (ihb deelgebied 2a).

Motivatie:

Meerdere samenhangende poelen zijn nodig met het oog op het realiseren van een duurzame populatie.

Doel:

Waterplassen die voor vleermuizen bereikbaar zijn vanuit de bosgebieden. Bosgebieden met een goede horizontale en verticale structuur. Gericht beheer van bossen volgens de Criteria voor Duurzaam Bosbeheer (voor privé-boseigendommen gelegen in VEN) en via de beheervisie (voor ANB) speelt hier in principe voldoende op in. Bijzondere aandacht dient gegeven aan oude bomen, open plekken en geleidelijk-

ke bosranden, vooral nabij open waterpartijen.

Motivatie:

De meeste van deze vleermuissoorten hebben zomerverblijfplaatsen en kraamkolonies in holle bomen.

Heiden

In de Kempense kleiputten komen verschillende droge heidevegetaties, vochtige heide en stuifduinen voor. Het betreft de Europees beschermde habitats:

- Habitattype 2330 - Open grasland met Corynephorus- en Agrostissoorten op landduinen;
- Habitattype 4030 - Droge Europese heide;
- Habitattype 4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix en
- Habitattype 7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion.

De totale oppervlakte van deze habitattypes bedraagt momenteel ca. 15,5 ha. Deze oppervlakte komt gefragmenteerd voor in bijna alle deelgebieden van deze speciale beschermingszone behalve in deelgebied De Leeuwerik. Buiten het gegeven dat de totale oppervlakte aan heidehabitats klein is, is vooral het gegeven dat deze habitats heel gefragmenteerd voorkomen (eenheden doorgaans kleiner dan 2 ha) problematisch. Doordat de voorkomende heiderelicten sterk versnipperd voorkomen en weinig samenhangend zijn, ontbreken de habitattypische soorten of zijn deze erg zeldzaam.

De kwaliteit van de heidegebieden dient ook sterk te worden verbeterd. Verbossing en vergrassing door vegetatiesuccessie, waardoor voortdurend oppervlakte- en kwaliteitsverlies dreigt, zijn belangrijke aandachtspunten.

Om de heidehabitats voor het gebied te behouden en te voorzien in een goede kwaliteit wordt gestreefd naar grotere, aaneengesloten kernen. Binnen de grenzen van het habitatrichtlijngebied worden twee kerngebieden tot doel gesteld, samen met een oppervlakte van ca. 40 tot 50 ha. De totale beoogde oppervlakte van de heidehabitats in het gebied bedraagt: 48 tot 58 ha, zijnde 23 tot 33 ha meer dan nu aanwezig is.

Hierbij wordt vertrokken van de belangrijkste heiderelicten. Deze zijn gelegen in deelgebied 5 Volharding-Klokkeven en in deelgebied 2a Blak-Abtsheide. Dit is vanuit beheer oogpunt gemakkelijker en kosten efficiënter dan volledig in te zetten op (louter) het behoud van de bestaande heiderelicten en zal ook kansen bieden aan habitattypische heidesoorten als Klokjesgentiaan, Groentje, Levendbarende hagedis, Boomleeuwerik en Nachtzwaluw.

Habitat	oppervlakte doelstelling		Kwaliteitsdoelstelling	
	doel	toelichting	doel	Toelichting
2330 - Open grasland met Corynephorus- en Agrostissoorten op landduinen	=	<u>Doel:</u> De huidige oppervlakte in deelgebied 2c Duivelskuil wordt behouden (=0,5 ha). Binnen de grenzen van het SBZ-H wordt geen verdere uitbreiding voorzien.	↑	<u>Doel:</u> Korte vegetaties, geen boomopslag en met voldoende dynamiek. <u>Motivatie:</u>

4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix & 7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion

Motivatie:

Er is sprake van een gedeeltelijk aangestaste actuele staat van instandhouding. De kansen binnen de grenzen van het SBZ-H zijn beperkt. Het tot doel stellen van het habitat is aangewezen gezien het habitat werd aangemeld voor het gebied en ingebed ligt een (klein) heidecomplex.

Doel:

Doelstelling is de uitbreiding met 20-25 ha tot een totale oppervlakte van 30-35 ha. Uitbreiding (middels omvorming) wordt gezocht binnen deelgebied 2a (Lage heide-Abtsheide) (+ ca. 10 ha) deelgebied 2b Hoge Bergen-Ekstergoor (+ ca. 5 ha) en deelgebied 5 Klokkeven-Volharding (+ ca. 5 - 10 ha).

Motivatie:

Het habitatype is aangemeld en de speciale beschermingszone is 'belangrijk' voor het habitat. Er is sprake van een gedeeltelijk aangetaste staat van instandhouding op niveau van het gehele habitatrichtlijngebied. Op dit moment komt vochtige heide zeer beperkt voor in het gebied (ca. 1,5% van het gebied). Momenteel zijn er twee deelzones in het Habitatrichtlijngebied waar het habitat in goede lokale staat aanwezig zijn (Duivelskuil, deelgebied 2c en De Bonte Klepper, deelgebied 5). De goed ontwikkelde habitatplekken betreffen echter kleine oppervlakken (beide <2 ha) die het duurzaam voorkomen van habitattypische soorten onvoldoende garanderen (o.m. het zeldzame Heideblauwtje). Oppervlakte-uitbreiding is mede noodzakelijk met het oog op het duurzaam behoud van Heideblauwtje (deelgebied 5) en Heikik-

De vereiste dynamiek en de typische pionierssituaties kunnen worden behouden door het voortzetten van de begrazing met paarden

Doel:

Kwalitatief goed ontwikkelde heidegebieden: beperkte boomopslag, aandeel pijpenstrootje beperkt en pioniersstadia aanwezig (=habitatype 7150). Behoud van de bestaande goede lokale staat van instandhouding in de Duivelskuil (deelgebied 2c) en De Bonte Klepper (deelgebied 5).

Motivatie:

Vergrassing en verbossing vormen een actueel voorkomend probleem in de heiderelicten in deelgebied 2a Abtsheide en deelgebied 5 Blak-Klokkeven en vormen een bijzonder aandachtspunt.

4030 - Droge Europese heide

ker (deelgebied 2b en deelgebied 5).

Doel:

Doel is de versterking vanuit bestaande kernen van droge heide en/of kernen van andere habitats in de heidesfeer. Het doel is een totale oppervlakte van 18-23 ha droge heide met twee belangrijke kernen nl. in deelgebieden:

(a) 2a (Lage heide-Abtsheide) (+ ca. 5 ha door omvorming)

(b) 5 Klokkeven-Volharding (+ 5 – 10 ha door omvorming).

Momenteel is er in totaal circa 14,5 ha van dit habitat verspreid over vele habitatievlekken en vele deelgebieden.

Motivatie:

Het habitatype is aangemeld en de speciale beschermingszone is 'belangrijk' voor het habitat. Er is sprake van een gedeeltelijk aangetaste staat van instandhouding. Op dit moment komt droge heide zeer versnipperd en beperkt voor in het gebied (ca. 2% van het gebied). Het is aangewezen in te zetten op het creëren van heidekernen in een beperkt aantal deelgebieden die beter beheerbaar zijn (kostefficiëntie).

Doel:

Met het oog op een hoge structuurrijkdom dienen alle ouderdomsstadia (van pionier- tot degeneratiestadium) aanwezig te zijn. Het aandeel Pijpenstrootje en de verbossingsgraad dienen beperkt te zijn (overeenkomstig voldoende tot goede lokale staat van instandhouding).

Motivatie:

Vergrassing en verbossing stellen momenteel op verschillende plaatsen een probleem.

Soort	Populatie-doelstelling		Kwaliteitseisen aan de leefgebieden	
	doel	Toelichting	doel	Toelichting
Heikikker - <i>Rana arvalis</i>	↑	<u>Doel & Motivatie:</u> Het voorkomen van de soort hangt niet enkel af van de oppervlakte van vennen, poelen en plassen maar ook van de heidehabitats en bossen (landhabitat). De oppervlakte-doelstellingen die vermeldt zijn onder deze habitatclusters zijn in principe toereikend en dekkend voor de doelstellingen van deze soort.	↑	<u>Doel & Motivatie:</u> Het voorkomen van de soort hangt niet enkel af van de kwaliteit van vennen, poelen en plassen maar ook van de heidehabitats en bossen (landhabitat). De kwaliteitsdoelstellingen die vermeldt zijn onder deze habitatclusters zijn in principe toereikend en dekkend voor de doelstellingen van deze soort.

Poelkikker - *Rana lessonae*

Doel & Motivatie:

Het voorkomen van de soort hangt niet enkel af van de kwaliteit van vennen, poelen en plassen maar ook van de heidehabitats en bossen (landhabitat). De oppervlakedoelstellingen die vermeldt zijn onder deze habitatclusters zijn in principe toereikend en dekkend voor de doelstellingen van deze soort.

Het voorkomen van de soort hangt niet enkel af van de kwaliteit van vennen, poelen en plassen maar ook van de heidehabitats en bossen (landhabitat). De kwaliteitsdoelstellingen die vermeldt zijn onder deze habitatclusters zijn in principe toereikend en dekkend voor de doelstellingen van deze soort.

Bossen

Een 250 ha in het gebied bestaat uit bos. In de deelgebieden Kievitsheide, Blak-Blakheide en Hoge Bergen-Ekstergoor gaat het vooral om naaldbos. In de andere deelgebieden overweegt loofhout. Zowel op droge als op natte gronden kunnen zich geleidelijk boshabitats ontwikkelen die behoren tot de Europees te beschermen boshabitats.

Op de natste gedeelten van het gebied treft men vooral "alluviale" bostypes aan. Deze bostypes komen verspreid in het gebied voor, maar meestal wel nabij of op oude ontginningslocaties waar de lagere ligging in het landschap een hogere bodemvochtigheid verklaart. Voor de alluviale boshabitats wordt het behoud van de oppervlakte en de kwaliteit van de bestaande habitatvlekken beoogd.

De zogenaamde oude, zuurminnende eikenbossen hebben de meeste kansen op de drogere gronden. De huidige droge boshabitats zijn nog relatief jong en danken hun ontstaansgeschiedenis indirect aan de kleiontginning. Langs de randen van de ontginningslocaties groeiden spontaan inheemse boomsoorten. De (korte) ontstaansgeschiedenis verklaart ook de relatief beperkte ontwikkeling van flora en fauna en het enigszins versnipperde karakter van deze bossen. De verdere ontwikkeling van deze jonge loofbossen wordt tot doel gesteld (circa 50 ha). Daarnaast wordt de omvorming van ongeveer 40 ha bestaande naaldbossen naar voor geschoven. De totale doelstelling van 90 ha kwalitatief oud zuurminnend eikenbos wordt beoogd in de deelgebieden Blak-Abtsheide (boscomplex Blakheide), Hoge Bergen-Ekstergoor, Kooldries-Hoofsweer en in mindere mate in de Kievitsheide.

Habitat	oppervlakedoelstelling		Kwaliteitsdoelstelling	
	doel	toelichting	doel	Toelichting
9190 - Oude zuurminnende eikenbossen met <i>Quercus robur</i> op zandvlakten	↑	<u>Doel:</u> Het doel is om door natuurgericht beheer van bestaand bossen (omvorming) het habitat te laten uitbreiden door de omvorming van 40 ha naaldbos in de grotere aaneengesloten boscomplexen van de	↑	<u>Doel:</u> Voor de bestaande bossen met reeds een zekere affiniteit tot dit habitatype (ca. 50 ha) is het doel op middellange termijn (ca. 50 jaar) te komen tot een goede ontwikkelde, oude inheemse bosbestan-

	<p>Blakheide (deelgebied 2a), Hoge Bergen-Ekstergoor (deelgebied 2b). Samen met de bestaande oppervlakte waar reeds een boscotoop voorkomt met affiniteit tot het habitat wordt dan op termijn ca. 90 ha tot doel gesteld.</p> <p><u>Motivatie:</u> De grote bosoppervlakte in het gebied (totaal 245 ha) biedt een potentie voor belangrijke bijdrage aan de gewestelijke instandhoudingsdoelen. De doelstelling zal hier gerealiseerd kunnen worden in gemeentelijke bossen, domeinen van ANB en in privé-bossen.</p>	<p>den met voldoende structuurrijkdom. Voor de bijkomende 40 ha worden binnen genoemde termijn gemengde bestanden beoogd met oude bomen (toekomstbomen), open plekken, geleidelijke bosranden.</p> <p><u>Motivatie:</u> Bij de kwalitatieve doelstelling wordt rekening gehouden met de uitgangssituatie.</p>
<p>91E0 - Bossen op alluviale grond met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)</p>	<p>= <u>Doel:</u> Minimaal het behoud van de bestaande oppervlakte (8, 21 ha). De doelstelling kan gerealiseerd kunnen worden op domeinen van het ANB en private natuurvereniging.</p> <p><u>Motivatie:</u> Het voorkomen van het habitatype hangt grotendeels samen met vroegere vergravingen ten behoeve van kleiontginning. Hier ontstonden elzenbroekbossen op periodiek overstroomde plaatsen of plaatsen met stagnerend aangerijkt water. Uitbreidingskansen zijn er nauwelijks.</p>	<p>= <u>Doel:</u> Minimaal het behoud van de bestaande kwaliteit.</p> <p><u>Motivatie:</u> Zie hiernaast.</p>
	Populatie-doelstelling	kwaliteitseisen aan de leefgebieden
Soort	doel Toelichting	doel Toelichting
<p>Rosse vleermuis - <i>Nyctalus noctula</i>, Watervleermuis - <i>Myotis daubentonii</i>; Ruige dwergvleermuis - <i>Pipistrellus nathusii</i>; Franjestaart - <i>Myotis natterii</i></p>	<p>= <u>Doel & Motivatie:</u> Zie onder 'poelen & vennen en plassen'.</p>	<p>↑ <u>Doel & Motivatie:</u> Zie onder 'poelen & vennen en plassen'.</p>

Hierboven niet behandelde soorten

Soort	Populatie doelstelling		kwaliteitseisen aan de leefgebieden	
	doel	Toelichting	doel	Toelichting
Laatvlieger - <i>Eptesicus serotinus</i>	=	<u>Doel:</u> Behoud van de bestaande populaties	=	<u>Doel:</u> Behoud van de bestaande kwaliteit van de leefgebieden, behoud van de connectiviteit tussen de gebieden.
Gewone dwergvleermuis - <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	=	<u>Doel:</u> Behoud van de bestaande populaties	=	<u>Doel:</u> Behoud van de bestaande kwaliteit, behoud van de connectiviteit tussen de gebieden.

8.2. Prioritaire inspanningen met het oog op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen

Voor de verschillende voorkomende habitats en soorten zijn doelen geformuleerd. Voor een aantal doelstellingen zijn bijkomende inspanningen noodzakelijk. De inspanningen kunnen onafhankelijk van elkaar worden uitgevoerd. Niet al deze inspanningen zijn op dezelfde termijn realiseerbaar. De realiseerbaarheid hangt onder andere af van de kostprijs van de inspanningen, de maatschappelijke context en de technische kennis. In paragraaf 8.3 wordt een overzicht gegeven van de prioriteit, dekkingsgraad en de nodige inspanning hiervoor.

Er wordt onderstreept dat het uitvoeren van de hieronder opgesomde lijst van inspanningen/acties niet alle knelpunten in het gebied zullen oplossen en niet alle doelen zal weten te bewerkstelligen. De hieronder opgeijste acties zijn dan ook te beschouwen als de prioritaire inspanningen⁴⁶.

In Bijlage 5 – kaartenbijlage - worden de prioritaire inspanningen weergegeven op kaart.

Reddingsmaatregelen voor het leefgebied van de Heikikker

De versterking van de resterende populaties van Heikikker (Ekstergoor-Hoge Bergen en Volharding-Klokkeven) zodat ze voor de toekomst kan worden behouden. In deelgebied Volharding dienen specifieke acties te worden overwogen door ANB (Volharding) en de wildbeheereenheid actief in de omgeving van 'Klokkeven'.

Voor het nemen van maatregelen in deelgebied Ekstergoor-Hoge Bergen zal de aandacht liggen op de omgeving van de voormalige startbaan in het deelgebied Ekstergoor-Hoge Bergen. Het gebied is in eigendom van het Agentschap voor Natuur en Bos. Maatregelen kunnen in principe op korte termijn worden opgestart.

Uitbreiding van het leefgebied voor de Kamsalamander

Met het oog op het duurzaam behoud van de Kamsalamander dienen de beste leefgebieden gericht te worden versterkt. O.m. dienen clusters van poelen te worden gerealiseerd die omgeven zijn door geschikt landhabitat (bosjes en houtkanten). Het Agentschap voor Natuur en Bos nam al een eerste initiatief in het deelgebied Hoge Bergen-Ekstergoor door het aanleggen van enkele van poelen. Bijkomende inspanningen zijn nog nodig in andere delen van het habitatrictlijngebied i.h.b. in de deelgebieden Blak-Abtsheide en De Leeuwerik. De mogelijkheden voor samenwerking met privé-eigenaars (o.a. landbouwers) dient hierbij onderzocht.

Ontwikkeling van heidekernen

Voor de realisatie van de twee beoogde heidekernen – samen met een oppervlakte van 40 tot 50 ha – wordt gemikt op de deelgebieden: (a) Klokkeven-Volharding en (b) Blak-Abtsheide. Beide vereisen samenwerkingsverbanden (Voor a/ tussen ANB, natuurpunt en de wildbeheereenheid actief te Klokkeven, voor b/ tussen ANB en kleiontginners).

Omvorming bestaande naaldbossen naar zuurminnende eikenbossen

Naaldbossen in deelgebieden Blak-Abtsheide (boscomplex Blakheide), Hoge Bergen-Ekstergoor, en in mindere mate in de Kievitsheide moeten door gericht beheer worden omgevormd naar de nagestreefde loofbossen op droge zandgronden. Voor de bossen, beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos (Hoge Bergen en Abtsheide), wordt er van uitgegaan dat op termijn minimaal 80%

---

⁴⁶ Zoals beslist in de laatste Vlaamse Overleggroep (30/08) wordt het concept van de aanbevelingen gewijzigd. Verbindingen die noodzakelijk zijn voor de realisatie van in het rapport gestelde doelen worden opgenomen bij paragraaf 8.1-doelstellingen. Realisatie van de IHD niet-noodzakelijke verbindingen wordt opgenomen in het indicatieve gedeelte van het rapport. Deze verbindingen worden in een onderbouwende nota aan de Projectgroep van 29 september 2010 en aan de Vlaamse Overleggroep van 18 oktober 2010 voorgelegd.

van de bosoppervlakte zal evolueren in de gewenste richting door de toepassing van de bestaande beheersvisie van het Agentschap. In de private bossen gelegen in het Vlaams Ecologisch Netwerk kan omvorming gerealiseerd worden via de toepassing van de Criteria Duurzaam Bosbeheer. Minimaal 20% Europees boshabitat wordt hierdoor gerealiseerd in de deze naaldbossen.

Ontsnipperende maatregelen voor amfibieën

Voor het duurzaam voorkomen van amfibieën is het belangrijk dat deze vrij kunnen migreren. De samenhang tussen populaties moet zo goed mogelijk worden bewaard en waar mogelijk worden hersteld of versterkt. Mogelijkerwijze moeten ontsnipperende maatregelen genomen worden t.h.v. bestaande wegen of bij de aanleg van nieuwe weginfrastructuur. Beter inzicht is nodig in het voorkomen van populaties van de tot doel gestelde amfibieën zodat de meest efficiënte ontsnipperende maatregelen kunnen worden genomen.

Kwaliteitsverbetering oeverzones plassen

Voor het verhogen van natuurwaarden in de plassen is een herprofilering van één of meerdere kleiputten noodzakelijk. Het resultaat moet een uitbreiding van het Europees habitat 3130 (de oeverkruidvegetaties) zijn. De grote plassen in het habitatrictlijngebied lenen zich hiertoe het best. Ze zijn gedeeltelijk in eigendom van het Agentschap voor Natuur en Bos (Volharding) en gedeeltelijk in private handen (De Leeuwerik, Het Blak). Om de doelstelling te bereiken moet naar samenwerking gezocht worden.

Beperking van de invloed vanuit landbouwenclaves aanpalend aan Volharding en de Abtsheide.

Instream van nutriënten (vermesting) naar de van nature mineraal- en voedselarme plassen van de Volharding dient opgeheven te worden. Verder is de landbouwenclave in de Abtsheide volledig omgeven door habitatrictlijngebied⁴⁷. De invloed van dit gebied op de tot doel gestelde natuurwaarden in het habitatrictlijngebied dient in kaart te worden gebracht. Indien de landbouwenclave de IHD voor het gebied – en in het bijzonder de heidedoelstellingen – in het gedrang zou brengen, zijn specifieke acties nodig. Indien impact op landbouwgebruik voorkomt, zou dit via bestaande instrumenten vergoed kunnen worden. Bovendien kan in sommige gevallen ook de landbouw een bijdrage leveren aan de realisatie van de natuurdoelen (dus niet alleen probleemoplossend) en hiervoor een vergoeding ontvangen. Sowieso dient steeds in overleg met belanghebbenden een oplossing gezocht.

8.3. Samenvattende tabel

Wijze van voorstelling in samenvattende tabel

De verschillende prioriteiten hebben een verschillende urgentie. In de prioriteitentabel wordt een voorrangsorte aangegeven voor het aanpakken van de prioriteit. De omschrijving en betekenis van de vier categorieën van prioriteit (groot, matig, laag of onbekend) wordt weergegeven in [.Tabel 8-1](#).

Verwijderd: .Tabel 8-1

.Tabel 8-1. Legende voor het weergeven van de prioriteit voor het oplossen van een knelpunt in de prioriteitentabel.

Kleurcode	Grootte van de prioriteit	Omschrijving
	Groot	Als actie niet wordt opgestart treedt onherroepelijk verlies op van Europees te beschermen habitats of van populaties Europees te beschermen soorten of ernstig verlies van de eventuele herstelpotenties van die soorten en habitats.

⁴⁷ De landbouwenclave maakt ook deel uit van het Vlaams Ecologisch Netwerk.

▲	Matig	Als actie niet wordt opgestart zullen Europees te beschermen habitats en het leefgebied of de populatie van Europees te beschermen soorten slechts matig ontwikkelen of treedt er een matig verlies op van de herstelpotenties voor die soorten en habitats.
▲	Laag	Ook zonder deze actie is het instandhoudingsdoelstelling binnen bereik.
?	Onbekend	Verder onderzoek is nodig om het belang van de actie knelpunt uit te klaren.

Tevens wordt in de samenvattende tabel een indicatie gegeven van de inspanning die het de betrokken actoren (eigenaar, gebruiker, overheid,...) zal kosten om de actie uit te voeren. De omschrijving en betekenis van de drie categorieën van inspanning (groot, matig en laag) wordt weergegeven in [Tabel 8-2](#).

Verwijderd: Tabel 8-2

Tabel 8-2. Legende voor het weergeven in de prioriteitentabel van de inschatting van de grootte van de inspanning die het oplossen een knelpunt zal kosten.

Kleurcode	Grootte van de inspanning	Omschrijving
◆	Groot	De distance to target is groot of de inspanning nodig om die te overbruggen is groot voor de betrokken actoren
◆	Matig	De distance to target is matig of de inspanning nodig om die te overbruggen is matig voor de betrokken actoren
◆	Klein	De distance to target is klein of de inspanning nodig om die te overbruggen is laag voor de betrokken actoren

Tot slot wordt in de samenvattende tabel aangegeven in welke mate de actie wordt gedekt door bestaand of gepland beleid, zoals natuurinrichtingsprojecten, bekkenbeheerplannen, bosbeheerplannen en dies meer. De omschrijving en betekenis van de categorieën van de dekkingsgraad (groot, matig en laag) wordt weergegeven in [Tabel 8-3](#).

Verwijderd: Tabel 8-3

Tabel 8-3. Legende voor het weergeven van de inschatting van de mate waarin het oplossen van een knelpunt gedekt wordt door gepland beleid in de prioriteitentabel.

Kleurcode	Mate van de dekking
●	Niet gedekt
●	Niet of nauwelijks gedekt
●	Gedeeltelijk gedekt
●	Volledig gedekt
?	De dekking is onduidelijk

Tabel 8-4. Evaluatie en samenvatting van de prioritaire inspanningen

Prioritaire acties	Globale prioriteit	Dekkingsgraad	Inspanning
1. Redding van de heikikker	▲	●	◆
2. Op naar een duurzame populatie voor de Kamsalamander	▲	●	◆
3. Realisatie twee heidekerngebieden	▲	●	◆
4. Omvorming bestaande naaldbossen	▲	●	◆
5. Ontsnipperende maatregelen voor amfibieën	▲	●	◆
6. Uitbreiding van de oeverkruidvegetaties en verbetering van rust- en foerageergebieden voor doortrekkende en overwinterende watervogels.	▲	●	◆
7. Redding van de soort Drijvende waterweegbree.	▲	●	◆
8. Beperking van de invloed vanuit de landbouwenclave in de Abtsheide.	▲	●	◆

Bijlage 1 – Het belang van het Europees te beschermen gebied in het licht van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen voor Vlaanderen

De habitats van bijlage I

2330 - Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*soorten op landduinen

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidig areaal
	Oppervlakte	↑	uitbreiding met 280 - 380 ha
	Kwaliteit	↑	Oplossen van eutrofiëring en/of verzuring, niet afgestemd menselijk gebruik, ontbreken van natuurlijke dynamiek, vegetatiewijziging

Belang van het gebied voor het habitat **Belangrijk**

3130 - Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de *Littorelletalia uniflora* en/of de *Isoëtes-Nanojuncea*

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	↑	sterke uitbreiding van het huidig areaal
	Oppervlakte	↑	uitbreiding met 44 - 57 ha
	Kwaliteit	↑	Oplossen van verstoring van de waterhuishouding, ongunstige waterkwaliteit, eutrofiëring en/of verzuring, niet afgestemd menselijk gebruik, vegetatiewijziging

Belang van het gebied voor het habitat **Essentieel**

3140 - Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. Vegetaties

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	↑	sterke uitbreiding van het huidig areaal
	Oppervlakte	↑	uitbreiding met 5 - 25 ha

Kwaliteit	↑	Oplossen van verstoring van de waterhuishouding, ongunstige waterkwaliteit, eutrofiëring en/of verzuring, niet afgestemd menselijk gebruik, vegetatiewijziging
-----------	---	--

Belang van het gebied voor het habitat

Belangrijk

3150 - Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	minimaal behoud van het huidig areaal en zo mogelijk uitbreiding van het huidig areaal
	Oppervlakte	↑	uitbreiding met 25 - 85 ha
	Kwaliteit	↑	Oplossen van verstoring van de waterhuishouding, ongunstige waterkwaliteit, eutrofiëring en/of verzuring, niet afgestemd menselijk gebruik, vegetatiewijziging

Belang van het gebied voor het habitat

Belangrijk

4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidig areaal
	Oppervlakte	↑	uitbreiding met 700 - 900 ha
	Kwaliteit	↑	Oplossen van verstoring van de waterhuishouding, eutrofiëring en/of verzuring, niet afgestemd menselijk gebruik, vegetatiewijziging

Belang van het gebied voor het habitat

Belangrijk

7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidig areaal
	Oppervlakte	=	lokale uitbreiding in functie van de lokale kwaliteit in complex met de habitats 4010

en 7140.

Kwaliteit	↑	Oplossen van verstoring van de waterhuishouding, ongunstige waterkwaliteit, eutrofiëring en/of verzuring, vervuiling, vegetatiewijziging
-----------	---	--

Belang van het gebied voor het habitat **Belangrijk**

4030 - Droge Europese heide

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidig areaal
	Oppervlakte	↑	uitbreiding met 640 - 480 ha
	Kwaliteit	↑	Oplossen van eutrofiëring en/of verzuring, niet afgestemd menselijk gebruik, vegetatiewijziging

Belang van het gebied voor het habitat **Belangrijk**

9190 - Oude zuurminnende eikenbossen met *Quercus robur* op zandvlakten

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidig areaal
	Oppervlakte	↑	uitbreiding met 520 - 890 ha door effectieve bosuitbreiding en 4.800 - 6.400 door bosvorming
	Kwaliteit	↑	Oplossen van versnippering, niet afgestemd menselijk gebruik, vegetatiewijziging

Belang van het gebied voor het habitat **Belangrijk**

91E0 - Alluviale bossen met *Alnion glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidig areaal
	Oppervlakte	↑	uitbreiding met 1.800 - 3.000 ha door effectieve bosuitbreiding en 8.775 - 11.700 ha

door bosomvorming

Kwaliteit ↑

Oplossen van verstoring van de waterhuishouding, eutrofiëring en/of verzuring, versnippering, niet afgestemd menselijk gebruik, ontbreken van natuurlijke dynamiek, vegetatiewijziging

Belang van het gebied voor het habitat

Belangrijk

INFORMATIEF DOCUMENT

De soorten van bijlage II

Kamsalamander - *Triturus cristatus*

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	↑	uitbreiding van het huidige areaal
	Oppervlakte	↑	Uitbreiding van het huidig aantal populaties en versterken van de resterende populaties waarbij gestreefd wordt naar minimum 50 adulte individuen per populatie, die zich in een of meerdere kleine, nabijgelegen waterpartijen voortplanten.
	Kwaliteit	↑	Oplossen van eutrofiëring en/of verzuring, versnippering, tekort aan kwaliteit van het leefgebied Geen extra oppervlakte leefgebied nodig naast de vooropgestelde extra oppervlaktes Europees te beschermen habitats en leefgebied van andere Europees te beschermen soorten en de algemene kwaliteitsverbetering ten gevolge van het huidige milieubeleid.

Belang van het gebied voor de soort

Zeer Belangrijk

Drijvende waterweegbree - *Luronium natans*

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidig areaal
	Oppervlakte	↑	uitbreiding van de huidige populatie
	Kwaliteit	=	Oplossen van ongunstige waterkwaliteit, eutrofiëring en/of verzuring, vegetatiewijziging, tekort aan kwaliteit van het leefgebied Geen extra oppervlakte leefgebied nodig naast de vooropgestelde extra oppervlaktes Europees te beschermen habitats en leefgebied van andere Europees te beschermen soorten en de algemene kwaliteitsverbetering ten gevolge van het huidige milieubeleid.

Belang van het gebied voor de soort

Belangrijk

De soorten van bijlage III

Heikikker - *Rana arvalis*

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidige areaal
	Oppervlakte	=	Behoud van de huidige populaties, waarbij gestreefd wordt naar minimaal 200 roepende mannetjes per populatie, die zich in een grote of meerdere kleine, nabijgelegen waterpartijen voorplanten.
	Kwaliteit	↑	Oplossen van eutrofiëring en/of verzuring, tekort aan kwaliteit van het leefgebied Geen extra oppervlakte leefgebied nodig naast de vooropgestelde extra oppervlaktes Europees te beschermen habitats en leefgebied van andere Europees te beschermen soorten en de algemene kwaliteitsverbetering ten gevolge van het huidige milieubeleid.

Belang van het gebied voor de soort

Belangrijk

Poelkikker - *Rana lessonae*

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidige areaal
	Oppervlakte	=	Instandhouding van de huidige populaties, waarbij gestreefd wordt naar minimum 200 roepende mannetjes per populatie, die zich in een grote of meerdere kleine, nabijgelegen waterpartijen voorplanten.
	Kwaliteit	↑	Oplossen van eutrofiëring en/of verzuring Het verhinderen van hybridisatie van poelkikker met meerkikker en bastaardkikker. Geen extra oppervlakte leefgebied nodig naast de vooropgestelde extra oppervlaktes Europees te beschermen habitats en leefgebied van andere Europees te beschermen soorten en de algemene kwaliteitsverbetering ten gevolge van het huidige milieubeleid.

Belang van het gebied voor de soort

Belangrijk

Ruige dwergvleermuis - *Pipistrellus nathusii*

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidige areaal
	Oppervlakte	=	behoud van de huidige populatie
	Kwaliteit	↑	Oplossen van tekort aan kwaliteit van het leefgebied

naast de vooropgestelde extra oppervlaktes Europees te beschermen habitats en leefgebied van andere Europees te beschermen soorten en de algemene kwaliteitsverbetering ten gevolge van het huidige milieubeleid.

Belang van het gebied voor de soort **Zeer belangrijk**

Rosse vleermuis - *Nyctalus noctula*

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidige areaal
	Oppervlakte	=	behoud of groei van de huidige populatie
	Kwaliteit	↑	Oplossen van tekort aan kwaliteit van het leefgebied

Instandhouding, herstel en ontwikkeling van waterrijke gebieden in een straal van 10 km van de zomerkolonies, naast de vooropgestelde extra oppervlaktes Europees te beschermen habitats en leefgebied van andere Europees te beschermen soorten en de algemene kwaliteitsverbetering ten gevolge van het huidige milieubeleid.

Belang van het gebied voor de soort **Zeer belangrijk**

Laatvlieger - *Eptesicus serotinus*

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidige areaal
	Oppervlakte	=	behoud van de huidige populatie
	Kwaliteit	↑	Oplossen van versnippering, niet afgestemd menselijk gebruik, tekort aan kwaliteit van het leefgebied

bied

Geen extra oppervlakte leefgebied nodig naast de vooropgestelde extra oppervlaktes Europees te beschermen habitats en leefgebied van andere Europees te beschermen soorten en de algemene kwaliteitsverbetering ten gevolge van het huidige milieubeleid.

Belang van het gebied voor de soort **Belangrijk**

Gewone dwergvleermuis - Pipistrellus pipistrellus

Vlaamse doelstellingen voor het habitat	thema	doel	Omschrijving van het doel
	Areaal	=	behoud van het huidige areaal
	Oppervlakte	=	behoud van de huidige populatie
	Kwaliteit	↑	Oplossen van tekort aan kwaliteit van het leefgebied

naast de vooropgestelde extra oppervlaktes Europees te beschermen habitats en leefgebied van andere Europees te beschermen soorten en de algemene kwaliteitsverbetering ten gevolge van het huidige milieubeleid.

Belang van het gebied voor de soort **Belangrijk**

Bijlage 2 - Analyse van de Europees te beschermen habitats en soorten

Inleiding

Bij het formuleren van doelstellingen voor de Europees te beschermen habitats en soorten worden verschillende aspecten in beschouwing genomen, waaronder (a) de beoordeling van de huidige kwaliteit van het habitat of soort in het gebied (de zogenaamde actuele staat van instandhouding), (b) de trend voor het habitat of het leefgebied van de soort in het gebied en (c) de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen, die een doorwerking hebben op gebiedsniveau.

Vaststellingen hierbij kunnen leiden tot het besluit dat uitbreiding vereist is voor het habitat of het leefgebied van de soort. In dat geval is het belangrijk om in te kunnen schatten of uitbreiding binnen het betreffende gebied effectief tot de mogelijkheden behoort. Met andere woorden, de potenties voor de habitats of de leefgebieden van de soort moet gekend zijn.

In deze bijlage 2 wordt per tot doel gestelde habitat en soort informatie gegeven over:

- a. de beoordeling van het habitat of soort in het gebied in de huidige situatie (actuele staat van instandhouding);
- b. de trend voor het habitat of het leefgebied van de soort in het gebied;
- c. potenties voor de habitats of de leefgebieden van de soort.

Deze informatie ondersteunt het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen op niveau van het gebied.

Om aan te geven waarop de kwaliteitsbeoordelingen, de inschatting van potenties en dergelijke berusten, wordt in een eerst volgende paragraaf aangegeven welke modellen en basisinformatie worden gebruikt voor het bepalen daarvan.

In de daarop volgende paragrafen wordt voor elke Europees te beschermen habitat of soort de concrete situatie geanalyseerd. Nadat beknopt ingegaan wordt op de actuele aanwezigheid van het habitat of de soort in het gebied ('het actuele voorkomen'), zullen de drie hoger genoemde aspecten worden toegelicht (actuele staat van instandhouding, trend en potenties).

Afsluitend wordt kort aangegeven hoe het staat met de in het gebied voorkomende regionaal belangrijk biotopen. Een regionaal belangrijk biotoop is een vegetatie die op Vlaams niveau zeldzaam en bedreigd is. Om het voortbestaan daarvan in Vlaanderen niet in het gedrang te brengen en omdat deze biotopen vaak een leefgebied zijn van Europees te beschermen soorten is het belangrijk om ook daar een zicht op te hebben.

Toelichting over de gebruikte informatie en modellen

Habitatkaart

De habitatkaart (v.5.2) geeft de best beschikbare informatie weer over de verspreiding van de Natura 2000 habitats en regionaal belangrijke biotopen in Vlaanderen (Paelinckx et al. 2009). De verspreiding op het niveau van individuele Natura 2000 gebieden kan met de habitatkaart dus nagegaan worden.

De indicatieve situering van de habitattypen en regionaal belangrijke biotopen is de resultante van:

- een vertaling van de Biologische Waarderingskaart v.2 naar de Natura 2000 habitattypen en regionaal belangrijke biotopen;

- gericht veldwerk; met name sinds 2003 werd er binnen de habitatrictlijngebieden rechtstreeks met Natura 2000 habitattypen gekarteerd. In dit opzicht werd een habitatsleutel ontwikkeld (De Saeger et al. 2008);
- integratie met aanvullende datalagen (vnl. vegetatiekaarten) voor habitats die anders niet eenduidig of onvoldoende gedetailleerd uit de Biologische Waarderingskaart af te leiden zijn.

De belangrijkste 'sterkten' van de habitatkaart zijn:

- een uniforme, gebiedsdekkende situering en typering van nagenoeg alle habitattypen in Vlaanderen;
- een vaste, uniforme werkwijze voor heel Vlaanderen, waardoor alle toepassingen die nood hebben aan de situering van de habitattypen herhaalbaar, controleerbaar en objectiever worden.

De belangrijkste 'zwakten' van de habitatkaart zijn:

- de tijdsperiode 1997–2009 nodig voor het beëindigen van een volledige karteercyclus is lang, waardoor de informatie voor sommige SBZ's gedateerd kan zijn;
- het vertalen van de geraadpleegde informatiebronnen in het algemeen, en deze van de BWK (vnl. veldwerk van voor 2003) in het bijzonder blijft voor sommige habitattypen onderhevig aan kennislacunes.

Op basis van terreininventarisaties die plaatsvonden in het kader van de opmaak van voorliggend S-IHD rapport, kunnen in functie van het rapport nog specifieke correcties doorgevoerd worden. Deze komen aan bod onder de respectievelijke habitats.

Paelinckx D., De Saeger S., Oosterlynck P., Demolder H., Guelinckx R., Leyssen A., Van Hove M., Weyembergh G., Wils C., Vriens L., T'Jollyn F., Van Ormelingen J., Bosch H., Van de Maele J., Erens G., Adams Y, De Knijff G, Berten B., Provoost S., Thomaes A., Vandekerckhove K., Denys L., Packet J., Van Dam G. & Verheirstraeten M. 2009. Habitatkaart, versie 5.2. Indicatieve situering van de Natura 2000 habitats en de regionaal belangrijke biotopen. Integratie en bewerking van de Biologische Waarderingskaart, versie 2. Rapport en GIS-bestand INBO.R.2009.4. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

De Saeger S., Paelinckx D., Demolder H., Denys L., Packet J., Thomaes A. & Vandekerckhove K. 2008. Sleutel voor het karteren van NATURA2000 habitattypen in Vlaanderen, grotendeels vertrekkende van de karteringseenheden van de Biologische Waarderingskaart, versie 5. Intern Rapport INBO.IR.2008.23. Instituut voor Natuur- en bosonderzoek, Brussel.

PotNat

Het INBO ontwikkelde een methode om voor heel Vlaanderen op basis van (a)biotische factoren de potenties voor natuur in te schatten, het potentiële natuur (PotNat) model. Het model toont waar in Vlaanderen bepaalde natuurtypen zich kunnen ontwikkelen.

Potnat steunt op twee kennispijlers, enerzijds de abiotische eisen die een natuurtype stelt aan haar standplaats, en anderzijds het ruimtelijk voorkomen van die standplaatskenmerken in Vlaanderen.

Voor 60 in Vlaanderen voorkomende terrestrische natuurtypes werden abiotische profielen opge maakt. Deze profielen geven voor 9 standplaatskenmerken (zijnde bodemtextuur, bodemzuurtegraad, bodemprofiel, trofie, gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand, gemiddelde laagste grondwaterstand, overstromingstolerantie, waterkwaliteit en zouttolerantie) de waarden aan waarbinnen een bepaald natuurtype kan voorkomen. Hierbij moet opgemerkt dat op eenzelfde standplaats doorgaans verschillende natuurtypen tot ontwikkeling kunnen komen (ecoserie). Welk natuurtype uit de ecoserie uiteindelijk voorkomt is een gevolg van het gevoerde beheer. Voor de tweede pijler werd het ruimtelijk voorkomen van deze 9 standplaatskenmerken in Vlaanderen in kaart gebracht.

Het PotNat-model is een GIS-toepassing. Het combineert beide kennispijlers en toont waar in Vlaanderen de standplaatskenmerken geschikt zijn voor welk natuurtype (of ecoserie). Het resul-

taat is een geschiktheidscore van een bepaalde locatie voor een bepaald natuurstype. De scores gaan van zeer geschikt tot ongeschikt. Bij essentiële ontbrekende data is de score onbekend. De scores worden weergegeven op een kaart. De kaart geeft ruimtelijk weer waar in Vlaanderen een bepaald natuurstype kan voorkomen (potentie).

Beperkingen van het model:

- het model is beperkt tot terrestrische natuurstypen, waterhabitats worden niet besproken;
- het model geeft voorvergaven terreinen bv. ten gevolge van klei-ontginning geen potenties weer;
- het model maakt gebruik van meerdere datalagen. De beperkingen van elk van deze datalagen afzonderlijk werken steeds door in de resultaten van het PotNat-model;
- de vereiste standplaatskenmerken voor een natuurstype zijn niet altijd voldoende gekend. Ook ontbreekt soms voldoende gedetailleerde en gebiedsdekkende info van de standplaatskenmerken in Vlaanderen.

Wouters J. & Decler K. (in prep). PotNat, een model voor het inschatten van natuurpotenties in Vlaanderen. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel, http://www.inbo.be/content/page.asp?pid=BOL_NAT_PotNat

Soortgegevens

De verspreidingsgegevens van soorten van de Habitat- en Vogelrichtlijn zijn uit diverse bronnen afkomstig. Een groot deel komt uit databanken van het INBO of Natuurpunt, en werd als punt- of hokgegevens aangeleverd. Gegevens over libellen werden verstrekt door de Libellenvereniging Vlaanderen. Daarnaast werden ook LIKONA, Natuurstudiewerkgroep Dijleland, www.waarnemingen.be, Vlaamse Vereniging voor Entomologie, de Nationale Plantentuin, KBIN, ANB en privégegevens van enkele waarnemers geraadpleegd. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de herkomst van gegevens over de verschillende soortgroepen.

Tabel 0-1. Herkomst van de soortgegevens.

Soortengroep/soort	Databank	Instantie
amfibieën en reptielen	Hyla databank	Natuurpunt
broedvogels	broedvogeldatabank	INBO
watervogels	watervogeldatabank	INBO
flora	florabank, herbarium Nationale Plantentuin en veldgegevens Vlaamse Bryologische Werkgroep	INBO, Nationale Plantentuin
libellen	Libellenvereniging Vlaanderen	Libellenvereniging Vlaanderen
vissen	VIS Informatiesysteem	INBO
zoogdieren	databank zoogdierenwerkgroep, databank vleermuizenwerkgroep, diverse	Natuurpunt, INBO, ANB, LIKONA

Vliegend Hert	INBO	INBO
Spaanse Vlag	diverse	LIKONA, Natuurstudiewerkgroep Dijleland, www.waarnemingen.be, Vlaamse vereniging voor Entomologie
weekdieren	diverse	KBIN, INBO, privégegevens Bart Vercootere, Koen Verschoore en Floris Verhaeghe

Deze set van gegevens, hoewel uitgebreid, was niet altijd volledig. Eventuele kennislacunes konden worden opgevangen door nazicht van een expertgroep, en indien nodig door het bevragen van lokale waarnemers.

De beoordeling van de actuele staat van instandhouding

De *actuele staat van instandhouding* is de staat van instandhouding op niveau van het gebied als geheel.

Om te komen tot de actuele staat van instandhouding voor een habitatype wordt gestart met de beoordeling op niveau van één of meerdere afzonderlijke habitatplekken. Deze eerste stap laat toe om een uitspraak te doen over de *lokale staat van instandhouding* van een specifiek habitatype. Voor het beoordelen van de *lokale staat van instandhouding* – voor habitattypen en soorten – zijn beoordelingstabellen beschikbaar. Deze tabellen – ontworpen voor de beoordeling van afzonderlijke habitatvlekken en leefgebieden van soorten – worden verder LSVI-tabellen genoemd. De LSVI-tabellen voor de beoordeling van habitats en soorten zijn terug te vinden in verschillende rapporten (Adriaens et al. 2008, Adriaens & Ameeuw 2008, T’Jollyn et al. 2009).

De LSVI-tabellen bevatten een aantal criteria en indicatoren die evaluatie behoeven om te komen tot de lokale staat van instandhouding voor de Europees te beschermen habitats. Voor de soorten kunnen zowel de toestand van de lokale populatie als de kwaliteit van de leefomgeving aan de hand van indicatoren getoetst worden aan weloverwogen drempelwaarden. Voor habitattypen wordt dit beoordeeld aan de hand van de criteria habitatstructuur, aanwezige verstoringen en vegetatieontwikkeling.

De keuze van de indicatoren en de bijhorende drempelwaarden in de beoordelingstabellen van dit rapport is gebaseerd op hun objectiviteit (nationale en internationale literatuur), eenduidigheid, praktische bruik- en meetbaarheid en de volledigheid waarmee ze de ecologie van de soorten en habitats beschrijven. Ook hun relevantie werd hierbij in overweging genomen.

Voor de beoordeling van individuele indicatoren dient gekozen tussen volgende scores:

- Score A: goed;
- Score B: voldoende;
- Score C: gedegradeerd.

Voor elk habitat of soort wordt uiteindelijk een beoordeling gegeven van de huidige situatie op ecologisch vlak.

Dit wordt gedaan door het samennemen van de verschillende scores over de indicatoren heen zodat voor een heel gebied één score verkregen wordt voor de staat van instandhouding van een Europees habitat of een soort binnen het voorliggende gebied.

Voor de beoordeling van de actuele staat van instandhouding worden twee eindbeoordelingen onderscheiden:

- Goede tot uitstekende staat van instandhouding;
- Gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.

De conclusie van de actuele staat van instandhouding wordt afgeleid uit de geïntegreerde scores van criteria en indicatoren over de verschillende deelgebieden en habitatvlekken heen. Deze worden als volgt gekoppeld aan een einduitspraak over de actuele staat van instandhouding.

- Indien alle beoordelingen van de indicatoren vallen binnen de categorieën 'overal voldoende tot goed', 'overwegend voldoende tot goed' en 'deels voldoende tot goed' dan wordt besloten tot een eindbeoordeling van de actuele staat van instandhouding als 'Goede tot uitstekende staat van instandhouding';
- Indien er één of meer beoordelingen van de indicatoren vallen binnen de categorieën 'overwegend gedegradeerd' of 'overal gedegradeerd' dan wordt besloten tot een eindbeoordeling van de actuele staat van instandhouding als 'Gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding'.

Intermezzo: Fauna als criterium bij de beoordeling van de actuele staat van instandhouding voor habitats

De LSVI-tabellen bevatten ook steeds een beoordelingsluik "fauna" dat toelaat te toetsen naar de geschiktheid voor faunasoorten die in het habitatype (voor het habitat typische soorten) mogen verwacht worden. Dit criterium wordt in regel niet beoordeeld op niveau van één of meerdere habitatvlekken, maar op een groter schaalniveau. Dit kan een complex van gelijkaardige en aaneengesloten habitats zijn, of op het niveau van een deelgebied zijn, indien voldoende groot, of op het niveau van het hele gebied. Redenen hiervoor zijn:

- het speelt op een hoger schaalniveau (niet op niveau van een afzonderlijke habitatvlek of een kleine groep van habitatvlekken);
- het hoeft niet te gaan over soorten die actueel aanwezig zijn (en dus niet hoeven vastgesteld, in tegenstelling tot alle andere beoordelingscriteria), maar over het creëren van de nodige oppervlaktevoorwaarden of ecologische vereisten voor een normale respectievelijk optimale ontwikkeling op vlak van voor het habitat typische faunasoorten (een voldoende respectievelijk goede oppervlaktevereiste en ecologische vereisten voor faunaontwikkeling);
- het laat toe tot gedifferentieerde uitspraken te doen, zonder een geïntegreerd oordeel te vellen over de lokale staat van instandhouding: qua habitatstructuur en vegetatie heeft het habitatype in dit gebied bijvoorbeeld een voldoende kwaliteit (waarbij vooral criteria x en y een aandachtspunt zijn), maar er komt geen of er komt slechts een beperkt percentage van de voor het habitat typische faunasoorten voor.

Via literatuur, expertoordeel,... kan dit faunaluik verder geduid en geargumenteed worden.

Dezelfde redenering gaat op voor de beoordeling van de staat van instandhouding op niveau van habitatrichtlijnsoorten. Ook hier is het de bedoeling dat in een eerste stap beoordelingen plaatsvinden op niveau van afzonderlijke leefgebieden ('*lokale staat van instandhouding*') en dat deze in een tweede stap worden geïntegreerd om te komen tot de staat van instandhouding op niveau van het gebied (*actuele staat van instandhouding*).

De habitats van bijlage I

In deze paragraaf worden de verschillende voorkomende Europees te beschermen habitats opge-lijst en worden daarvoor volgende aspecten toegelicht:

- Het actueel voorkomen;
- De potenties voor het habitat binnen het gebied dat het rapport beslaat;
- De trend;
- De beoordeling van de actuele staat van instandhouding aan de hand van de LSVI-tabellen.

Voor het actueel voorkomen van een habitat wordt vertrokken van de hoger vermelde habitatkaart. De Vlaanderen dekkende kaart wordt kort toegelicht en waar nodig becommentarieerd en aangevuld.

Met het bepalen van de potenties wordt bedoeld dat wordt nagegaan waar in het gebied het habitat zich nog zou kunnen ontwikkelen op basis van de ecologische vereisten van dat habitat. Op deze wijze wordt de op ecologische basis maximale mogelijke oppervlakte-uitbreiding bepaald. Voor het bepalen van de potenties wordt vertrokken van een experteninschatting. Het model POTNAT wordt aangewend ter ondersteuning van deze inschatting. Het resultaat van deze modellen wordt kort toegelicht, becommentarieerd en aangevuld.

Wanneer specifieke gegevens bekend zijn over de evolutie van de kwantiteit of de kwaliteit van een habitat wordt dat beschouwd onder 'trend'.

De beoordeling van criteria en indicatoren wordt in tabellen weergegeven.

De eerste tabel geeft de conclusies weer door integratie over alle deelgebieden heen. De daar op volgende tabellen geven de beoordeling van elk indicator, gebruikt in de LSVI-tabellen, weer voor elk deelgebied waarin het habitat voorkomt. Deze tabel wordt gevolgd door een tabel waarin de geïntegreerde beoordeling over de criteria heen wordt afgeleid uit de beoordelingen van de criteria op niveau van afzonderlijke deelgebieden of habitatvlekken.

Afgesloten wordt met een eerste formulering van ecologische doelen voor de habitats vertrekkend van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en de analyses uit deze bijlage.

2330 - Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*soorten op landduinen

Het actuele voorkomen

Dit habitat is momenteel zeer zeldzaam in het habitatrichtlijngebied. Het komt slechts in één van de deelgebieden binnen het gebied voor, met name Duivelskuil (deelgebied 2c). Het betreft een grasland in een reservaat, begraasd door paarden. Het voorkomend subtype is dat van het dwerg-haververbond.

Voor de actuele verspreiding van dit habitat verwijzen we naar Kaart 5-4.

Potenties

Potenties binnen het habitatrichtlijngebied zijn beperkt. Goede potenties zijn vooral aanwezig buiten het gebied, in de omgeving van Hoge Bergen te Beerse. Het betreft profielloze bodems in een voormalig verstuiwend gebied, getuige hiervan zijn de landduinen die aanleiding geven tot een markant reliëf en een golvend landschap. Hier zijn landduinen aanwezig die bebost zijn met naaldhout. Hier zijn potenties voor het Buntgrasverbond, dat nu niet voorkomt in het gebied.

Dit wordt ook bevestigd door de potentiekaart van dit habitat (Kaart 5-8). Waar de potentiekaart goede kansen voorspelt, lijkt dit - vanuit expertenoordeel - ook betrouwbaar. Ook de potentiekaart duidt op reële potenties in de omgeving van Hoge Bergen te Beerse.

De potenties voor het dwerg-haververbond laat zich iets minder goed voorspellen via PotNat maar het potentieel voorkomen ervan wordt niet bij voorbaat uitgesloten.

Trend

Het habitat is aangemeld voor het habitatrictlijngebied, maar het is niet duidelijk waar het precies voorkwam in tijd van aanmelding. Dat het toen voorkwam, is echter waarschijnlijk. Het gemeentelijk bos 'Blakheide' bevat nu nog vegetatieplekken die aanleunen bij dit habitatype. De aanmeldingsgegevens (uitgedrukt in %) geven echter wellicht geen accuraat beeld van wat er – in termen van oppervlakte – precies voorkwam.

Tabel 0-2. Actuele oppervlakte (in ha) en aangemelde oppervlakte (in % t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) en potenties van habitat (in ha) habitatype 2330 Open grasland met *Corynophorus*- en *Agrostis*soorten op landduinen.

	Actuele opp. (ha)	Aanmelding (%)	Potenties (ha)
Deelgebied 1	0		Potenties op dwerghaververbond mogelijk, opp. moeilijk te becijferen.
Deelgebied 2a	0		Potenties op dwerghaververbond mogelijk, opp. moeilijk te becijferen.
Deelgebied 2b	0		Potenties vooral buiten de grenzen van het SBZ-H (Hoge Bergen), opp. ca. 80 ha, subtype buntgrasverbond. Maar slechts ca. 15 ha binnen SBZ-H
Deelgebied 2c	0,59		Wellicht niet veel meer extra mogelijkheden dan huidige oppervlak.
Deelgebied 3	0		Geen potenties
Deelgebied 4	0 ha		Geen potenties
Deelgebied 5	0 ha		Geen potenties
Totaal	0,59 ha	20,9 ha	10-20 ha

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Tabel 0-3. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitatype 2330 Open grasland met *Corynophorus*- en *Agrostis*soorten op landduinen.

2330		BE2100019
Habitatstructuur	Indicator - éénjarigen: door de begrazing door Konikpaarden betreft het een terrein dat preferentieel door éénjarigen wordt ingenomen	overal voldoende tot goed
Vegetatiesamenstelling	Indicator - Aantal sleutelsoorten: beperkt (wel o.m. Dwergviiltkruid, Vroege haver en Klein vogelpootje), mogelijk een combinatie van kleine oppervlakte, geen dergelijke vegetaties in ruime omgeving, suboptimale bodemkarakteristieken	overal gedegradeerd
Verstoring	Indicator verbossing: verbossingsgraad: nauwelijks beschadwing omdat het terrein vrij intensief wordt begraasd	overal voldoende tot goed

Indicator invasieve exoten: niet vastgesteld

overal voldoende
tot goed

Faunabeoordeling

Verwachtingskansen voor de aan het habitatype gebonden fauna: totale oppervlakte habitat ongeveer 0.59 ha. Het betreft slechts een zeer kleine oppervlakte van dit habitat zodat typische faunasoorten slechts beperkt aanwezig kunnen zijn. Er zijn geen gegevens van ongewervelden beschikbaar. Doordat het terrein aansluit bij enkele ha droge heide (HT 4030) komt Boompieper en onregelmatig ook Boomleeuwerik voor.

overwegend ge-
degradeerd

Conclusie actuele staat van instandhouding

Mede door de kleine oppervlakte is het aantal sleutelsoorten laag. Dit geldt waarschijnlijk ook voor het aantal voorkomende typische soorten. Geconcludeerd wordt dat het habitat zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding bevindt.

Voor de concrete beoordeling van de **lokale staat van instandhouding** voor deelgebieden en/of habitatvlekken wordt verwezen naar onderstaande tabellen.

Tabel 0-4. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitatype 2330 Open grasland met Corynophorus- en Agrostissoorten op landuinen in Deelgebied 2c. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden

2330	BE210019
Habitatstructuur	Indicator - éénjarigen: door de begrazing door Konikpaarden betreft het een terrein dat preferentieel door éénjarigen wordt ingenomen -> A A
Vegetatiesamenstelling	Indicator - Aantal sleutelsoorten: beperkt (wel o.m. Dwergviltkruid, Vroege haver, Klein vogelpootje), mogelijk een combinatie van kleine oppervlakte, geen dergelijke vegetaties in ruime omgeving, suboptimale bodemkarakteristieken -> C C
Verstoring	Indicator verbossing: verbossingsgraad: nauwelijks beschadwing omdat het terrein vrij intensief wordt begraasd -> A A
	Indicator invasieve exoten: niet vastgesteld -> A A

Tabel 0-5. Samenvatting en conclusies van de lokale staat van instandhouding voor habitatype 2330: Open grasland met *Corynephorus* en *Agrostis*-soorten op landduinen

	Deelgeb. 1	Deelgeb. 2a	Deelgeb. 2b	Deelgeb. 2c	Deelgeb. 3	Deelgeb. 4	Deelgeb. 5	Conclusie
Actuele oppervlakte	0 ha	0 ha	0 ha	0,59 ha	0 ha	0 ha	0 ha	
Actueel oppervlakte-aandeel voor weging	0 %	0 %	0 %	%	0 %	0 %	0 %	100%
Habitatstructuur								overal voldoende tot goed
- éénjarigen	Een oud moto-cross-terrein resulteert in een ecotoop met affiniteit tot dit habitat maar kan niet als dusdanig worden beschouwd		Habitat komt momenteel niet voor, wel mogelijkheden net buiten de grenzen van het SBZ-H (Hoge Bergen)	A-B				
Vegetatiesamenst.								overal gedegradeerd
Aantal sleutelsoorten	Niet aanwezig			C	Niet aanwezig	Niet aanwezig	Niet aanwezig	
Verstoring								overal voldoende tot goed overal voldoende tot goed overwegend gedegradeerd
- verbost				A				
- invasieve exoten				A				
Faunabeoordeling	Verwachtingskansen voor de aan het habitatype gebonden fauna: totale oppervlakte habitat ongeveer 0.59 ha Het betreft slechts een zeer kleine oppervlakte van dit habitat zodat typische faunasoorten beperkt aanwezig zijn. Er zijn geen gegevens van ongewervelden beschikbaar. Doordat het terrein aansluit bij enkele ha droge heide (HT 4030) is het areaal wel voldoende groot voor Boompieper en soms Boomleeuwerik.							

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

Oppervlakte-doelstelling Binnen de grenzen van het SBZ-H worden de ambities beperkt gehouden tot de bestaande zone in deelgebied 2c Duivelskuil met een oppervlakte van ca. 0,5 ha.

Kwaliteits-doelstelling Voor wat betreft de kleine beoogde zone binnen de grenzen van het SBZ-H wordt enige dynamiek – en bijhorende pioniersvegetaties – behouden middels begrazing door paarden.

3130 - Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Littorelletalia uniflora en/of de Isoëtes-Nanojuncetea

Het actuele voorkomen

Het habitat komt voor in vier van de zeven onderscheiden deelgebieden, met name in deelgebied 4 De Leeuwerik, deelgebied 5 Klokkeven & Volharding, deelgebied 2a Blak & Abtsheide en deelgebied 2c Duivelskuil. Het habitat komt hier nagenoeg steeds voor in de oeverzone van grote waterpartijen en oude kleiwinningsgebieden. De ontwikkelingsgraad is behoorlijk, dit wordt het best geïllustreerd door het voorkomen van meerdere sleutelsoorten in het gebied. De totale oppervlakte die in de habitatkaart is ingetekend bedraagt iets meer dan 100 ha. Opgemerkt wordt dat de eigenlijke waterplassen hier deel van uitmaken. Slechts enkele hectares van dit totale oppervlak betreft oevervegetaties met de voor het habitat typische plantensoorten.

Voor de actuele verspreiding van dit habitat verwijzen we naar Kaarten 5-1 tot 5-7.

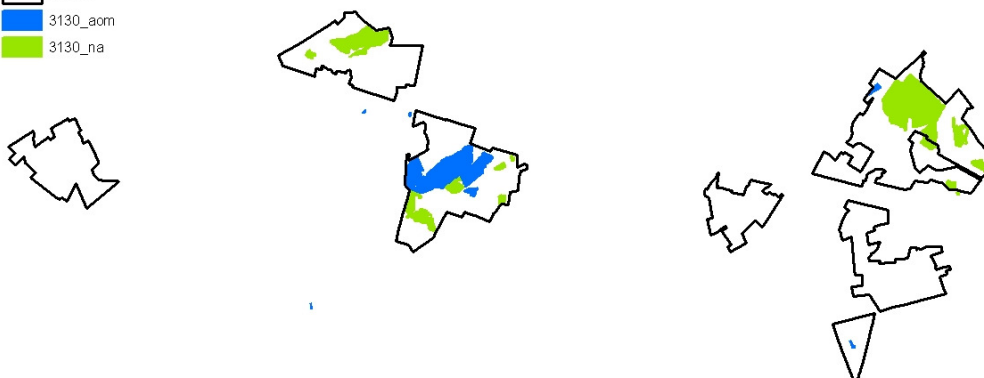
Dit habitattype valt nog uiteen in 2 subtypen:

- 3130_na: "oeveren van tijdelijke of permanente plassen of poelen met eenjarige dwergbiezenvegetaties (Isoëto-Nanojuncetea)". Dit is aanwezig in de meeste kleiputten heeft in dit SBZ als meest typische soorten Naaldwaterbies en Gesteeld glaskroos; vb. droogvallende delen van Blak, Klokkeven, Leeuwerik.
- 3130_aom: "oligotrofe tot mesotrofe vijvers en vennen met pioniersgemeenschappen op de kale oever of in de ondiepe oeverzone (oeverkruidgemeenschappen; Littorelletea)". Dit is aanwezig in enkele vennetjes (vb. Duivelskuil, vijver weekendverblijf ten westen van Blak, Volharding, domein Schrijvers), met als aanwezige typische soorten: Oeverkruid, Drijvende waterweegbree, Vlottende bies en Moerashertshooi (het vennetje nabij de Bonte klepper met Witte waterranonkel ligt net buiten SBZ).

Voor de specifieke verspreiding van deze beide subtypen verwijzen we naar onderstaande kaart.

Legende

- SBZ-H
- 3130_aom
- 3130_na

Potenties

De potenties laten zich goed aflezen op basis van het huidige voorkomen. Grote waterpartijen – historische kleiwinningszones – bieden de beste kansen. Meer beschermd gelegen waterpartijen komen in principe niet in aanmerking. Ook de zure, voedselarme en natuurlijke waterpartijen zijn niet geschikt.

Trends

Over de evolutie van het habitat in de laatste decennia kan nauwelijks iets worden gezegd. Het habitat is nog maar enkele jaren in het gebied gekend, maar dit kan wellicht niet worden geïnterpreteerd als een vooruitgang of een uitbreiding van het habitat. Dat het habitat nog niet lang gekend is, heeft wellicht in de eerste plaats te maken met het feit dat het voorkomen van het habitat slechts kan worden afgeleid uit het voorkomen van enkele kleine, weinig opvallende plantensoorten.

Tabel 0-6. Actuele oppervlakte (in ha) en aangemelde oppervlakte (in % t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) en potenties van habitat (in ha) 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de *Littorelletalia uniflora* en/of de *Isoëtes-Nanojuncea*.

	Actuele opp. (ha)	Aanmelding (%)	Potenties (ha)
Deelgebied 1	0		
Deelgebied 2a	43,5		idem
Deelgebied 2b	0		
Deelgebied 2c	0,3		
Deelgebied 3	0	Niet aangemeld	
Deelgebied 4	13,5		idem
Deelgebied 5	44,5		idem
Totaal	101,8		idem

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Tabel 0-7. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitattypen 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de *Littorelletalia uniflora* en/of de *Isoëtes-Nanojuncea*.

3130	BE2100019	
Habitatstructuur	Indicator Horizontale structuur: soms vrij grote oppervlakken, als 'lint' voorkomend (oever)	overal voldoende tot goed
	Indicator Oeverzone zuid-westzijde; betreft vaak grote plassen met steeds een goed geëxposeerde oever	overwegend voldoende tot goed
	Indicator Doorzicht: goed, nauwelijks erosieverschijnselen of afspoeiing van landbouwgronden	overal voldoende tot goed
Vegetatie	Indicator Aantal sleutelsoorten: Naaldwaterbiesvegetatie, Oeverkruid, Witte waterranonkel, Vlottende bies en Drijvende waterweegbree zijn gekend van SBZ-H, meerdere soorten echter slechts zeer lokaal in het gebied.	deels voldoende tot goed
Verstoring	Indicator Verzuring-indicatoren: lokaal wel Knolrus, veenmossen en Waternavel maar zeer beperkt in oppervlakte en slechts aan bepaalde plassen waar dit habitat voorkomt	overal voldoende tot goed
	Indicator Eutrofiërings-indicatoren: her en der wat Gele Iis, Riet,	overal voldoende

	lisdodde, Kattestaart, biezen. Gekende instroom van nutriënten ter hoogte van deelgebied Klokkeven-Volharding.	tot goed
	Indicator Vergrassing: lokaal in het gebied wel Pijpenstrootje op de oever	overal voldoende tot goed
	Indicator Invasieve exoten: nauwelijks aanwezig	overal voldoende tot goed
Faunabeoordeling	Het voorkomen van voor dit habitat typische libellen – zoals Speerwaterjuffer en Gevlekte witsnuitlibel – en amfibieën – zoals Rugstreeppad en Knoflookpad – is niet bekend. Wel komt Heikikker lokaal voor.	deels voldoende tot goed

Conclusie actuele staat van instandhouding

De grote waterpartijen brengen de voor het habitat noodzakelijke windwerking met zich mee. De grote plassen resulteren ook in een lange oeverlengte en dus relatief veel biotoop. Er komen meerdere kensoorten voor maar vaak is dit enkel lokaal het geval en komen typische soorten niet in een goed ontwikkelde vegetatie voor. Typische fauna komen slechts zeer beperkt voor (Heikikker).

Er wordt geconcludeerd dat het habitat zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding bevindt.

Voor de concrete beoordeling van de **lokale staat van instandhouding** voor deelgebieden en/of habitatvlekken wordt verwezen naar onderstaande tabellen. Hierbij wordt een aparte beoordeling doorgevoerd voor beide voorkomende subtypes.

3130_aom

Tabel 0-8. Actuele oppervlakte (in ha) en aangemelde oppervlakte (in % t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) en potenties van habitat (in ha) **3130_aom** (Oeverkruidgemeenschappen)

	Actuele opp. (ha)	Aanmelding (%)	Potenties (ha)
Deelgebied 1	0		
Deelgebied 2a	0,5		idem
Deelgebied 2b	0		
Deelgebied 2c	0,3		idem
Deelgebied 3	0	Niet aangemeld	
Deelgebied 4	0		
Deelgebied 5	33,5		idem
Totaal	34,3		idem

Tabel 0-9. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat **3130_aom** (Oeverkruidgemeenschappen) in SBZ-H BE2100019 **Deelgebied 2a**. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur: ± 200m ² → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> oeverzone zuid-westzijde: bomen tot op de oever → C	C
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> doorzicht: onbekend	x
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal sleutelsoorten: Oeverkruid → B	B
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verzurings-indicatoren: Knolrus en veenmossen komen met lage bedekking voor → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> eutrofiërings-indicatoren: beperkt aanwezig → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrassing: Pijpenstrootje afwezig in de oever → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> invasieve exoten: niet aanwezig → A	A

Tabel 0-10. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat **3130_aom** (Oeverkruidgemeenschappen) in SBZ-H BE2100019 **Deelgebied 2c**. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden. **Bron: vegetatiekartering van de ecosysteemvisie Visbeek (Backx & Meire)**

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur: enkele m ² → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> oeverzone zuid-westzijde: vrij van hoge bomen → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> doorzicht: onbekend → x	x
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal sleutelsoorten: enkel Vlottende bies lokaal frequent → C	C
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verzurings-indicatoren: knolrus en veenmossen: abundant in de oeverzone; occasioneel in het open water → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> eutrofiërings-indicatoren: Pitrus lokaal frequent aanwezig (enkel oostelijke oeverzone) → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrassing: Moerasstruisgras occasioneel aanwezig in de oever → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> invasieve exoten: niet aanwezig → A	A

Tabel 0-11. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat **3130_aom** (Oeverkruidgemeenschappen) in SBZ-H BE2100019 **Deelgebied 5**. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.*

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur: > 1000 m ² → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> oeverzone zuid-westzijde: het betreft een vrij grote plas waar windwerking kan plaatsvinden → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> doorzicht: goed, helder water → AB	AB

Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal sleutelsoorten: Moerashertshooi (occasioneel), Vlottende bies (lokaal frequent) + zeer grote populatie Oeverkruid en Drijvende waterweegbree → A	A
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verzurings-indicatoren: Knolrus en veenmossen komen in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> eutrofiërings-indicatoren: komen in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor. → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrassing: Pijpenstrootje komt in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> invasieve exoten: niet aanwezig → A	A

3130_na

Tabel 0-12. Actuele oppervlakte (in ha) en aangemelde oppervlakte (in % t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) en potenties van habitat (in ha) 3130_na (Eénjarige dwergbiezenvegetaties).

	Actuele opp. (ha)	Aanmelding (%)	Potenties (ha)
Deelgebied 1	0		
Deelgebied 2a	43,0		idem
Deelgebied 2b	0		
Deelgebied 2c	0		
Deelgebied 3	0	Niet aangemeld	
Deelgebied 4	13,5		idem
Deelgebied 5	11,0		idem
Totaal	67,5		idem

Tabel 0-13. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat **3130_na** (Eénjarige dwergbiezenvegetaties) in SBZ-H BE2100019 **Deelgebied 2A**. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.*

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur: > 1000 m ² → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verticale structuur: hoog opgaande vegetatie in de oever slechts beperkt aanwezig → AB	AB
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal sleutelsoorten: enkel Naaldwaterbies en Gesteeld glaskroos → C	C
Verstoring		A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verzurings-indicatoren: Knolrus en veenmossen komen in	

verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	
<i>Indicator LSVI-tabel:</i> eutrofiërings-indicatoren: komen in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrassing: Pijpenstrootje komt in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
<i>Indicator LSVI-tabel:</i> invasieve exoten: niet aanwezig → A	A

Tabel 0-14. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat **3130_na** (Eénjarige dwergbiezenvegetaties) in SBZ-H BE2100019 **Deelgebied 4**. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.*

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur: > 10 m ² → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verticale structuur: hoog opgaande vegetatie in de oever slechts beperkt aanwezig → AB	AB
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal sleutelsoorten: enkel Naaldwaterbies en Gesteeld glaskroos → C	C
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verzurings-indicatoren: Knolrus en veenmossen komen in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> eutrofiërings-indicatoren: komen in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrassing: Pijpenstrootje komt in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> invasieve exoten: niet aanwezig → A	A

Tabel 0-15. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat **3130_na** (Eénjarige dwergbiezenvegetaties) in SBZ-H BE2100019 **Deelgebied 5**. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.*

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur: enkele 1000 m ² → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verticale structuur: hoog opgaande vegetatie in de oever slechts beperkt aanwezig → AB	AB
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal sleutelsoorten: enkel Naaldwaterbies en Gesteeld glaskroos → C	C
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verzurings-indicatoren: Knolrus en veenmossen komen in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> eutrofiërings-indicatoren: komen in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrassing: Pijpenstrootje komt in verhouding tot de hele plas slechts marginaal voor → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> invasieve exoten: niet aanwezig → A	A

INFORMATIEF DOCUMENT

Tabel 0-16. Samenvatting en conclusies van de lokale staat van instandhouding voor Habitattype 3130: Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren (beide subtypes worden hier samengenomen)

	Deelgeb. 1	Deelgeb. 2a	Deelgeb. 2b	Deelgeb. 2c	Deelgeb. 3	Deelgeb. 4	Deelgeb. 5	Conclusie gebied
Actuele oppervlakte	0 ha	43,5 ha	0 ha	0,3 ha	0 ha	13,5 ha	44,5 ha	
Actueel oppervlak- taandeel voor weging		40%				13%	45%	100%
Habitatstructuur	Niet aanwezig							
Horizontale structuur		A-B		A		A	A	overal voldoende tot goed
Oeverzone zuid- westzijde		A-B		C		A-B	A-B	overwegend voldoende tot goed
Doorzicht		X		x		A-B	A-B	overal voldoende tot goed
Vegetatie								
Sleutelsoorten		C		B		C	Deels A (33,5 ha)- deels C (11 ha)	deels voldoende tot goed
Verstoring								
- Verzurings- indicatoren		A-B		B		A	A	overal voldoende tot goed
- Eutrofiërings- indicatoren		A-B		A		A	A	overal voldoende tot goed
- Vergrassing		A		A		A	A-B	deels voldoende tot goed
- Invasieve exo- ten		A		A		A	A	overal voldoende tot goed
Faunabeoordeling	Het voorkomen van voor dit habitat typische libellen – zoals Speerwaterjuffer en Gevlekte witsnuitlibel – en amfibieën – zoals Rugstreeppad en Knoflookpad – is niet bekend. Wel komt Heikikker voor.							deels voldoende tot goed

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

oppervlaktedoelstelling Toename van de oppervlakte waar effectief de typische vegetatie voorkomt. Een verdubbeling van de feitelijke oppervlakte aan oeverkruidvegetaties wordt beoogd. Totale oppervlakte, inclusief de wateroppervlakken wordt grosso modo behouden op 100 – 110 ha.

kwaliteitsdoelstelling Voor minstens 2 van de grote plassen waar het habitat voorkomt (deelgebied 2a, deelgebied 4, deelgebied 5) geleidelijk hellende oevers tot stand brengen (verhouding 1:10). Dit in het bijzonder voor de zuidoostelijk gelegen oever van deze plassen.

3140 - Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische Chara spp. Vegetaties

Dit vegetatietype werd op de habitatkaart ingekleurd omwille van het voorkomen van de soort *Nitella translucens* op een specifieke plaats in deelgebied 3 Kooldries-Hoofsweer (schriftelijke mededeling S. De Saeger).

Op basis van deze soort kan de plas in principe inderdaad tot habitattype 3140 gerekend worden, maar het voorkomen van het habitat is wel onverwacht te noemen gezien de abiotiek van de streek. Er kan dan ook aangenomen worden dat het voorkomen ervan berust op eerder toevallige factoren die geen duurzaam karakter kennen.

Dit habitat wordt in dit rapport daarom niet verder in beschouwing genomen.

3150 - Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition

Het actuele voorkomen

Het habitat komt slechts voor in één deelgebied, met name deelgebied 2a Blak-Abtsheide en meer specifiek in het Vlaamse natuureservaat Pomp-Poelberg. Het betreft één specifieke plas, die een totale oppervlakte heeft van ongeveer 1 ha.

Voor de actuele verspreiding van dit habitat verwijzen we naar Kaart 5-1 tot 5-7.

Potenties

Het is niet duidelijk of dit habitat zich nog op andere plaatsen zou kunnen ontwikkelen. Dit kan niet bij voorbaat worden uitgesloten. Momenteel zijn de meeste, grotere ontginningsplassen mogelijk te diep, maar ze bieden wel kansen op de ontwikkeling van dit habitat. Zo zijn er enkele typische soorten van dit habitattype die in de directe omgeving van het SBZ werden aangetroffen: Glanzend fonteinkruid (in kleiput), Kikkerbeet en Loos blaasjeskruid in kleinere plassen.

Trends

Geen gegevens.

Tabel 0-17. Actuele oppervlakte (in ha) en aangemelde oppervlakte (in % t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) en potenties van habitat (in ha) 3150 (van nature eutrofe meren met vegetaties van het type Magnopotamion of Hydrocharition) in SBZ-H BE2100019

	Actuele opp. (ha)	Aanmelding (%)	Potenties (ha)
Deelgebied 1	0		
Deelgebied 2a	Ca. 1		Mogelijk kansen, grotere plassen
Deelgebied 2b	0		
Deelgebied 2c	0	Niet aangemeld	
Deelgebied 3	0		Mogelijk kansen, grotere plassen
Deelgebied 4	0		Mogelijk kansen, grotere plassen
Deelgebied 5	0		Mogelijk kansen, grotere plassen
Totaal	1		

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Tabel 0-18. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitattypen 3150 (van nature eutrofe meren met vegetaties van het type Magnopotamion of Hydrocharition) in SBZ-H BE2100019

3150	BE2100019	
Habitatstructuur	<i>Indicator horizontale structuur:</i> vegetatievlak > 10m ²	Overal voldoende tot goed
	<i>Indicator doorzicht:</i> secchi-diepte ≥ 1,5m	Overal voldoende tot goed
Vegetatie	<i>Indicator sleutelsoorten:</i> aantal sleutelsoorten: één sleutelsoort (Loos Blaasjeskruid) is abundant aanwezig	Overal voldoende tot goed
Verstoring	<i>Indicator eutrofiëring:</i> eutrofiëeringsindicatoren niet zichtbaar aanwezig (geen draadalgen, wieren of andere genoemde soorten > 10%) maar door uitbating van de betreffende vijver als visvijver en de verbrassing van de visstand is sprake van een wezenlijke verstoring	Overal gedegradeerd
	<i>Indicator invasieve soorten:</i> niet waargenomen tot heden	Overal voldoende tot goed
Faunabeoordeling	De visstand is naar aantallen en soortensamenstelling onnatuurlijk (hengelsport) en beperkt mogelijk voorkomen van amfibieën en ongewervelde dieren afhankelijk van dit habitattypen. Voorkomen van eerder algemene soorten libellen: Lantaarntje, Grote keizerlibel, Gewone oeverlibel, Gewone pantserjuffer, Houtpantserjuffer, Bruine glazenmaker. Van de fuutachtigen komt enkel Fuut tot broeden. De plas vormt een geschikt foerageergebied voor <i>Watervleermuis</i> , mogelijk <i>Rosse vleermuis</i> en IJsvogel.	Overwegend gedegradeerd

Conclusie actuele staat van instandhouding

Het aantal sleutelsoorten (planten) is beperkt tot slechts één van de kensoorten (Loos Blaasjeskruid), ook het aantal begeleidende soorten is eerder beperkt (Gele Plomp). Verbraseming en een (te) hoge visstand (karper) remmen de verdere ontwikkeling van drijvende en ondergedoken waterplantenvegetaties. Bladval (beboste oevers) draagt bij aan mogelijke eutrofiëring.

Er wordt geconcludeerd dat het habitat zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding bevindt.

Voor de concrete beoordeling van de **lokale staat van instandhouding** voor deelgebieden en/of habitatvlekken wordt verwezen naar onderstaande tabellen.

Tabel 0-19. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitattypen 3150 (van nature eutrofe meren met vegetaties van het type Magnopotamion of Hydrocharition) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 2b. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	Indicator LSVI-tabel: vegetatievlek > 10m ² → A	A
	Indicator LSVI-tabel: voor ondiepe plassen: secchi-diepte ≥ 1,5m → A-B	A
Vegetatie	Indicator LSVI-tabel: aantal sleutelsoorten: één sleutelsoort (Loos Blaasjeskruid) is abundant aanwezig → B	B
Verstoring	Indicator LSVI-tabel: quasi afwezigheid van eutrofiëringsindicatoren (geen draadalgen, wieren of andere genoemde soorten > 10%) maar door uitbating van de betreffende vijver als visvijver en de verbraseming van de visstand is sprake van een wezenlijke verstoring → B	C
	Indicator LSVI-tabel: invasieve soorten: niet waargenomen tot heden → A	A

Tabel 0-20. Samenvatting en conclusies van de lokale staat van instandhouding voor Habitatype 3150: van nature eutrofe meren

	Deelgeb. 1	Deelgeb. 2a	Deelgeb. 2b	Deelgeb. 4	Deelgeb. 5	Deelgeb. 6a	Deelgeb. 6b	Conclusie gebied
Actuele oppervlakte								
Actueel oppervlak- taandeel voor weging	%	%	%	%	%	%	%	100%
Habitatstructuur								
horizontale struc- tuur			A					Overal voldoende tot goed
doorzicht			A-B					Overal voldoende tot goed
Vegetatie								
sleutelsoorten	HT niet aanwezig	HT niet aan- wezig	B	HT niet aan- wezig	HT niet aan- wezig	HT niet aan- wezig	HT niet aan- wezig	Overal voldoende tot goed
Verstoring								
- eutrofiërings- indicatoren			B					Overal gedegradeerd
- invasieve exo- ten			A					Overal voldoende tot goed
Faunabeoordeling	De visstand is naar aantallen en soortsaanstelling onnatuurlijk (hengelsport) en beperkt mogelijk voorkomen van amfibieën en ongewervelde dieren afhankelijk van dit habitatype. Voorkomen van eerder algemene soorten libellen: Lantaarntje, Grote keizerlibel, Gewone oeverlibel, Gewone pantserjuffer, Houtpantserjuffer, Bruine glazenmaker. Van de fuutachtigen komt enkel Fuut tot broeden. De plas vormt een geschikt foerageergebied voor <i>Watervleermuis</i> , <i>mogelijk Rosse vleermuis</i> en IJsvogel							Overwegend gedegradeerd

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

**populatie-
doelstelling** Behoud van de huidige oppervlakte van 1 ha.

**kwaliteits-
doelstelling** Waterkwaliteitsverhoging om te komen tot een vollediger ecosysteem met meer typische soorten. Daling van eutrofiëringsgraad.

4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix en 7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion

Het actuele voorkomen

De habitats 4010 en 7150 worden samengenomen. Ze zijn vaak nauw met elkaar verbonden en grenzen op het terrein zijn soms moeilijk te bepalen. Bovendien gaan ze in elkaar over door successie.

Het habitatcomplex is gekend van 3 van de 7 onderscheiden deelgebieden. In deze deelgebieden komt het habitatcomplex op verschillende plaatsen voor. Dit illustreert meteen het versnipperend areaal van het habitatcomplex binnen het gebied. Er kunnen drie grotere kernen worden onderscheiden: één in deelgebied 5 Klokkeven-Volharding (reservaat De Bonte Klepper), deelgebied 2a Blak-Abtsheide (Abtsheide-Noord) en deelgebied 2c Duivelskuil.

De totale huidige oppervlakte van het habitat bedraagt ca. 10.7 ha.

Voor de actuele verspreiding van dit habitat verwijzen we naar Kaart 5-1 tot 5-7.

Potenties

Voor de potentiekaart van dit habitat verwijzen we naar Kaart 5-9.

Wanneer de PotNat voorspellingskaart voor dit habitatcomplex wordt vergeleken met het actueel voorkomen dan blijkt dat de ligging moeilijk te voorspellen valt. Dit heeft in de eerste plaats te maken met de talrijke vergravingen in het gebied waarvoor PotNat geen goede voorspellingen kan verrichten. Blijkbaar zijn er op heel wat plaatsen kansen voor dit habitatcomplex. Door vergravingen (bv. door een leidingsstrook) kunnen soms onverwacht kensoorten van het habitatcomplex opduiken. Grotere aaneengesloten zones waar het habitatcomplex zich kan ontwikkelen zijn eerder zeldzaam. Eén van de grootste zones met kansen op het habitatcomplex is de Abtsheide in deelgebied 2a Blak-Abtsheide en in tweede orde de Lage heide (zelfde deelgebied) en deelgebied 5 Klokkeven-Volharding. In deze laatste is het habitatcomplex overigens inderdaad aanwezig en goed ontwikkeld (zie ook hoger).

Trends

Er bestaan geen betrouwbare monitoringsgegevens om een evolutie in de oppervlakte en de kwaliteit van dit habitat in beeld te brengen. Het achterwege blijven van beheer in de Lage heide (deelgebied 2a Blak-Abtsheide) kan aangenomen worden lokaal wel ongunstig te hebben uitgedaakt. Tot voor kort zal ook de kwantitatieve en kwalitatieve evolutie in de Abtsheide (ten westen van de geknikte weg) in negatieve zin te zijn geëvolueerd (door resp. verbossing en vergrassing). Door het recent ingestelde beheer en de in uitvoering zijnde inrichtingswerken wordt deze evolutie nu in positieve zin omgedraaid.

Tabel 0-21. Actuele oppervlakte (in ha) en aangemelde oppervlakte (in % t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) en potenties van habitat (in ha) 4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix & 7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion

	Actuele opp. (ha)	Aanmelding (%)	Potenties (ha)
Deelgebied 1			0
Deelgebied 2a	5,0		Ca. 8 ha
Deelgebied 2b			Ca. 30 ha
Deelgebied 2c	0,65		10-15 ha
Deelgebied 3			0
Deelgebied 4	0,25		0
Deelgebied 5	4,79		Ca. 25 ha
Totaal	10,69	7 ha (1%)	Ca. 73-78 ha

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Tabel 0-22. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitatcomplex 4010 - Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix & 7150 - Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion

4010/7150	BE2100019	
Habitatstructuur	Indicator: Dwergstruiken: in 2 van de 3 deelgebieden is het aandeel Gewone dopheide zeer laag, in één gebied heeft dat met vergrassing te maken	overal gedegradeerd
	Indicator: Veenmoslaag: overal goed ontwikkeld aanwezig	overal voldoende tot goed
	Indicator: Horizontale structuur: In één deelgebied is bijna heel het oppervlak vergrast en is er geen variatie tussen, open kale delen en dwergstruikvegetaties	deels voldoende tot goed
Vegetatie	Indicator Aantal sleutelsoorten: Op alle plaatsten zijn goede indicatorsoorten aanwezig en in één gebied zijn bijna alle kensoorten aanwezig	overal voldoende tot goed
	Indicator Aantal veenmosen: Voorkomen gekend, determinaties niet uitgevoerd, minstens 1	overal voldoende tot goed
Verstoring	Indicator Vergrast: Problematisch in 1 van de drie gebieden	overwegend gedegradeerd
	Indicator Verboest: redelijk onder controle door gericht beheer	overal voldoende tot goed
Faunabeoordeling	Het betreffen slechts kleine habitatvlekken (< 5 ha) maar in het SBZ-H worden toch heel wat typische soorten waargenomen zoals Groentje, Heideblauwtje, Bont dikkopje, Levendbarende hagedis, Heidesabelsprinkhaan, Koraaljuffer en Venwitsnuitlibel. Een enkele keer wordt ook een territoriumhoudende Blauwborst vastgesteld. (Natuurpunt, 2004)	deels voldoende tot goed

Conclusie actuele staat van instandhouding

Het beperkt voorkomen van de voor het habitat typische dwergstruiken (dop- en struikheide), de beperkte horizontale structuur van de vegetatie en de vergrassing (Pijpenstrootje) tekenen de ecologisch ongunstige situatie. De situatie voor de vochtige heide in deelgebied 2a, is er nog steeds niet goed, maar recent ingesteld beheer kan de situatie verbeteren. De habitatplekken zijn relatief klein en bereiken doorgaans geen 5 ha. Hierdoor is er geen sprake van het duurzaam behoud van habitattypische soorten zoals Groentje en Heideblauwtje.

Er wordt geconcludeerd dat het habitat zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding bevindt.

Voor de concrete beoordeling van de **lokale staat van instandhouding** voor deelgebieden en/of habitatvlekken wordt verwezen naar onderstaande tabellen.

Tabel 0-23. Beoordeling van de criteria en indicatoren voor habitatcomplex 4010 (Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix) / 7150 (Slenken in veengronden) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 2a. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> dwergstruiken: Gewone dopheide is nog slechts beperkt aanwezig en is zeker niet abundant aanwezig (Abtsheide: Haskoning, 2008; Lage heide: eigen terreinwaarnemingen 2009) → C	C
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> veenmoslaag: is lokaal frequent aanwezig maar eigenlijk betreft het over het geheel van het gebied slechts een kleine oppervlakte → A-B	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur: er komen momenteel geen slenkvegetaties voor (Abtsheide: Haskoning, 2008; Lage heide: eigen terreinwaarnemingen 2009) → C	C
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> Abtsheide: aantal sleutelsoorten: Enkel Veenpluis en Gewone dopheide komen voor (Haskoning, 2008). <i>Lage heide:</i> Er zijn recent of zelfs momenteel nog tal van bijzondere plantensoorten van natte heide en vennen aanwezig, zoals Moeraswolfsklauw, Klokjesgentiaan, ... Historisch was dit een zeer bijzonder gebied, getuige de meerdere vondsten in de 20 ^{ste} eeuw van Waterlobelia en Lavendelheide. Ook Wilde gagele is enkel uit het verleden bekend. → B	B
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal veenmossen: veenmos is aanwezig maar er is geen soortinventarisatie beschikbaar → A-B	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrassing: grote delen van het gebied zijn vergrast (Pijpenstrootje) (Abtsheide: Haskoning, 2008; Leege heide: eigen terreinwaarnemingen 2009) → C	C
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verbossing: door het gevoerde beheer in de laatste jaar is de verbossing relatief beperkt (ca. 20%) → B	B

Tabel 0-24. Beoordeling van de criteria en indicatoren voor habitatcomplex 4010 (Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix) / 7150 (Slenken in veengronden) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 2b. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> dwergstruiken Gewone dopheide en Struikheide zijn relatief schaars. Dit heeft mogelijk ook te maken met de begrazing door Konikpaarden.: → C	C
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> veenmoslaag: lokaal frequent aanwezig → A	A
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur: slenkvegetaties en pionierstadien van heiden komen frequent voor. Dit heeft in hoge mate te maken met het doorvoeren van een begrazingsbeheer. → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal sleutelsoorten: Naast Gewone dopheide en zonnedauw spec. Komt ook Witte snavelbies voor → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal veenmossen: veenmos komt voor, het aantal soorten is onbekend → A-B	A

Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrassing: van vergrassing is nauwelijks sprake, wellicht te danken aan het begrazingsbeheer → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verbossing: nauwelijks sprake van spontane boomopslag, wellicht mede te danken aan begrazingsbeheer → A	A

Tabel 0-25. Beoordeling van de criteria en indicatoren voor habitatcomplex 4010 (Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix) / 7150 (Slenken in veengronden) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 5. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> dwergstruiken: Gewone dopheide is in de meeste vlekken niet meer abundant aanwezig → C	C
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> veenmoslaag: is in vele vlekken nog aanwezig → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur: in de meeste vlekken nog aanwezig → B	B
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> totaal aantal sleutelsoorten in het hele deelgebied: Kleine en Ronde zonnedauw, Veenpluis, Klokjesgentiaan, Witte snavelbies, Bruine snavelbies, Gewone dophei, Gewone veenbies en Moeraswolfsklauw komen alle voor (beheerplan Bonte Klepper – Natuurpunt, 2004 + veldwaarnemingen juni 2009). De meeste vlekken natte heide zijn echter soortenarm en hebben naast Dophei meestal slechts één, hooguit enkele sleutelsoorten → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal veenmossen: veenmossen aanwezig maar er is geen determinatie van de aanwezige veenmossen gebeurd → x	x
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrassing: bedraagt meer dan 50% → C	C
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verbossing: lokaal treedt verbossing op → B	B

Tabel 0-26. Samenvatting en conclusies van de lokale staat van instandhouding voor complex van de habitatype 4010: Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix en 7150 Slenken in veengronden

	Deelgeb. 1	Deelgeb. 2a	Deelgeb. 2b	Deelgeb. 2c	Deelgeb. 3	Deelgeb. 4	Deelgeb. 5	Conclusie gebied
Actuele oppervlakte	0 ha	5,0 ha	0 ha	0,65 ha	0 ha	0,25 ha	4,79 ha	
Actueel oppervlak- taandeel voor we- ging		%		%			%	100%
Habitatstructuur								overal gede- gradeerd overal vol- doende tot goed deels voldoen- de tot goed
- dwergstruiken		C		C			C	
- veenmoslaag		A-B		A			B	
horizontale struc- tuur		C		A			B	
Vegetatiesamenst	Niet aanwe- zig		Komt niet voor wel potenties t.h.v. "bosbes- senperceel"		Niet aanwe- zig	Geen specifieke gegevens be- schikbaar, gezien oppervlakte niet determinerend		
- aantal sleutel- soorten		B		B			B	
aantal veenmos		A-B		A-B			A-B	
Verstoring								overwegend gedegradeerd overal vol- doende tot goed
- vergrast		C		A			C	
- verbost		B		A			B	
Faunabeoordeling	Het betreffen slechts kleine habitatvlekken (< 5 ha) maar in het SBZ-H worden toch heel wat typische soorten waargenomen zoals Groentje, Heideblauwtje, Bont dikkopje, Levendbarende hagedis, Heidesabelsprinkhaan, Koraaljuffer en Venwitsnuitlibel. Een enkele keer wordt ook een territoriumhoudende Blauwborst vastgesteld. (Natuurpunt, 2004)							deels voldoen- de tot goed

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

oppervlaktedoelstelling Doelstelling is de uitbreiding met 20-25 ha tot een totale oppervlakte van ongeveer 30-35 ha. Uitbreiding wordt gezocht binnen deelgebied 2a Lage heide-Abtsheide, deelgebied 5 Klokkeven-Volharding en in mindere mate in deelgebied 2b Hoge Bergen-Ekstergoor.

kwaliteitsdoelstelling Maatregelen voor het tegengaan van vergrassing in deelgebied 2a Blak-Abtsheide en in deelgebied 5 Klokkeven-Volharding.

Behoud van de bestaande kwaliteit in de momenteel best ontwikkelde deelzones (o.m. Duivelskuil en De Bonte Klepper)..

4030 - Droge Europese heide

Het actuele voorkomen

Droge heidevegetaties komen voor in vijf van de zeven deelgebieden. Het betreft steeds kleine oppervlakten van hooguit enkele hectares. Deelgebied 2a (Blak-Abtsheide) bevat momenteel de grootste oppervlakte van het habitat, hoewel zelden goed ontwikkeld (zie verder). Op dit moment komt over het hele gebied in het totaal ongeveer 134,7 ha van het habitat voor.

Voor de actuele verspreiding van dit habitat verwijzen we naar Kaart 5-1 tot 5-7..

Potenties

Droge, zandige en niet-vergraven bodems bieden de beste kansen voor eventueel herstel van heidevegetaties. Geschat wordt dat deelgebieden 1 (Kievitsheide), 2a (Blak-Abtsheide), 2b (Hoge Bergen-Ekstergoor) en 5 (Klokkeven – Volharding) de meeste perspectieven bieden voor dit habitat.

Dit wordt ook ondersteund door de potentiekaart van dit habitat (Kaart 5-10).

Hieruit blijkt dat de potenties vooral liggen in de oostelijk gelegen deelgebieden. In deelgebied 1 Kievitsheide liggen de kansen vooral binnen de bossen gelegen aan de oostzijde van het gebied. In deelgebied 2b Hoge Bergen-Ekstergoor zijn de beste kansen eveneens gesitueerd ter hoogte van de huidige naaldbossen.

Opgemerkt wordt dat struikheidevegetaties in realiteit echter ook in andere deelgebieden worden aangetroffen, zij het beperkt (bijvoorbeeld deelgebied 3 Kooldries-Hoofsweer; deelgebied 5 Klokkeven-Volharding).

Trends

Er bestaan geen betrouwbare monitoringsgegevens om een evolutie in de oppervlakte en de kwaliteit van dit habitat cijfermatig in beeld te brengen. Door het achterwege blijven van beheer in de Lage heide (deelgebied 2a Blak-Abtsheide) en de Kievitsheide (deelgebied 1) kan worden aangenomen dat er lokaal ongunstig evoluties zijn voorgekomen. Tot voor kort zal ook de kwantitatieve en kwalitatieve evolutie in de Abtsheide (ten westen van de geknikte weg) negatief zijn geweest door respectievelijk verbossing en vergrassing. Door het recent ingestelde beheer en de in uitvoering zijnde inrichtingswerken wordt deze evolutie nu in positieve zin gekeerd. Ook het beheer in deelgebied 2c Duivelskuil en deelgebied 3 Kooldries - Hoofsweer heeft bepaalde heidezones weten te herstellen.

Tabel 0-27. Actuele oppervlakte (in ha) en aangemelde oppervlakte (in % t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) en potenties van habitat (in ha) 4030 Droge Europese heide

	Actuele opp. (ha)	Aanmelding (%)	Potenties (ha)
Deelgebied 1	2,16		Ca. 5 – 10 ha
Deelgebied 2a	8,3		XXX
Deelgebied 2b	0		XXX
Deelgebied 2c	0,6		XXX
Deelgebied 3	1,73		0
Deelgebied 4	0		0
Deelgebied 5	1,89		Ca. 15 ha
Totaal	14,68	83,7 ha (12%)	

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Tabel 0-28. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitattypen 4030 Droge Europese heide

4030	BE2100019	
Habitatstructuur	<i>Indicator</i> dwergstruiken: struikheidevegetaties zijn soms vergrast soms is struikheide dominant aanwezig	overwegend gedegradeerd
	<i>Indicator</i> ouderdomsstructuur Door een gebrek aanbeheer komen vaak enkel de oudere stadia voor	overwegend gedegradeerd
Vegetatie	<i>Indicator</i> aantal sleutelsoorten: Er is in feite maar één gebied waar meerdere sleutelsoorten voorkomen, voor de rest is het nagenoeg enkel struikheide	overwegend gedegradeerd
Verstoring	<i>Indicator</i> vergrast/verruigd: Pijpestrootje houdt vaak gelijke tred met Struikheide → C	overwegend gedegradeerd
	<i>Indicator</i> verbossing: een probleem door de vele kleine heidegebieden die niet alle gericht worden beheerd	overwegend gedegradeerd
Faunabeoordeling	Ondanks de eerder beperkte oppervlakte van de heiderelicten (< 5ha) aanwezigheid van typische faunawaarden. Levendbarende hagedis is in alle deelgebieden algemeen aanwezig. Adder is enkel historisch gekend. Typische broedvogels zijn Boompieper, Boomleeuwerik (zeldzaam), Roodborsttapuit en Nachtzwaluw. Deze laatste soort verdween in 1993 als broedvogel uit het gebied. Voorkomen van Heispanner, Groentje, Snortikker, Heidesabelsprinkhaan, Veldkrekkel, Mierenleeuw.	deels voldoende tot goed

Conclusie actuele staat van instandhouding

De heiderelicten zijn vaak vergrast met Pijpestrootje en kleiner dan 5 ha, zodat ook verbossing dreigt. In verschillende deelgebieden wordt ondertussen actief beheer gevoerd, gericht op de ontwikkeling van habitattypen 4030. Daarom komt lokaal nog vrij goed ontwikkelde droge heide voor. Door de kleine aaneengesloten oppervlakten van het habitat zijn typische soorten zeldzaam (Groentje, Boomleeuwerik) of ontbreken ze (Nachtzwaluw).

Er wordt geconcludeerd dat het habitat zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding bevindt.

Voor de concrete beoordeling van de **lokale staat van instandhouding** voor deelgebieden en/of habitatvlekken wordt verwezen naar onderstaande tabellen.

Tabel 0-29. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitattypen 4030 (Droge Europese heide) in Deelgebied 1. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	Indicator LSVI-tabel: dwergstruiken: Struikheide is $\geq$ codominant aanwezig $\rightarrow$ B	B
	Indicator LSVI-tabel: ouderdomsstructuur Struikheide, 2 tot 3 stadia aanwezig, veelal oude(re) struiken $\rightarrow$ B-C	C
Vegetatie	Indicator LSVI-tabel: aantal sleutelsoorten: enkel Struikheide $\rightarrow$ C	C
Verstoring	Indicator LSVI-tabel: vergrast/verruigd: grote delen van het gebied (30-50%) zijn vergrast en/of verruigd (Pijpenstrootje) $\rightarrow$ B-C	C
	Indicator LSVI-tabel: verbossing: terreindelen met een (te) hoge recreatiedruk zijn vrij van bosopslag (droge heide rond ontginningsplas), op andere plaatsen treedt door gebrek aan gericht beheer verbossing op (gemeentebos, 10-30%) $\rightarrow$ B	B

Tabel 0-30. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitattypen 4030 (Droge Europese heide) in Deelgebied 2a. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	Indicator LSVI-tabel: dwergstruiken: Struikheide is $<$ codominant aanwezig $\rightarrow$ C	C
	Indicator LSVI-tabel: ouderdomsstructuur Struikheide, één tot twee stadia aanwezig, veelal oude(re) struiken $\rightarrow$ B-C	C
Vegetatie	Indicator LSVI-tabel: aantal sleutelsoorten: Struikheide en Klein Warkruid (eigen waarnemingen juni 2009) $\rightarrow$ B	B
Verstoring	Indicator LSVI-tabel: vergrast/verruigd: grote delen van het gebied zijn vergrast en/of verruigd ($>$ 50% Pijpenstrootje) $\rightarrow$ C	C
	Indicator LSVI-tabel: verbossing: door gebrek aan gericht beheer treedt verbossing op (10-30%) $\rightarrow$ B-C (lokaal wordt achterstallig beheer opgehaald, Abtsheide).	C

Tabel 0-31. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitattypen 4030 (Droge Europese heide) Deelgebied 2c. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	Indicator LSVI-tabel: dwergstruiken: Struikheide is $\geq$ codominant aanwezig $\rightarrow$ A-B	A
	Indicator LSVI-tabel: ouderdomsstructuur Struikheide, alle stadia aanwezig $\rightarrow$ A	A
Vegetatie	Indicator LSVI-tabel: aantal sleutelsoorten: Struikheide, Klein Warkruid, Stekelbrem en Kruipbrem (eigen waarnemingen) $\rightarrow$ A	A
Verstoring	Indicator LSVI-tabel: vergrast/verruigd: $<$ 30% door aanvullend kleinschalig maaibeheer op begrazing $\rightarrow$ A	A
	Indicator LSVI-tabel: verbossing: $<$ 10% door aanvullend kleinschalig maaibeheer of begrazing $\rightarrow$ A	A

Tabel 0-32. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitattypen 4030 (Droge Europese heide) in Deelgebied 3. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	Indicator LSVI-tabel: dwergstruiken: Struikheide is $\geq$ codominant aanwezig (eigen veldwaarnemingen juni 2009) $\rightarrow$ A	A
	Indicator LSVI-tabel: ouderdomsstructuur Struikheide: recent in maaibeheer genomen, enkel jonge Struikheide aanwezig $\rightarrow$ C	C
Vegetatie	Indicator LSVI-tabel: aantal sleutelsoorten: enkel Struikheide (eigen veldwaarnemingen juni 2009) $\rightarrow$ C	C
Verstoring	Indicator LSVI-tabel: vergrast/verruigd: delen zijn weinig vergrast, andere meer dan 30%; lokaal braam en pijpenstrootje $\rightarrow$ A-B	A
	Indicator LSVI-tabel: verbossing: door intensief maaibeheer is er van enige verbossing geen sprake $\rightarrow$ A	A

Tabel 0-33. Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitattype 4030 (Droge Europese heide) in Deelgebied 5. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden

Naam habitat	Naam gebied
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> dwergstruiken: Struikheide is $\geq$ codominant aanwezig → B B
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> ouderdomsstructuur Struikheide, alle stadia aanwezig → A A
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> aantal sleutelsoorten: Struikheide, Klein warkruid en Stekelbrem → A A
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> vergrast/verruigd: grote delen van het gebied (30-50%) zijn vergrast en/of verruigd (Pijpenstrootje) → B B
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> verbossing: door lokaal gebrek aan gericht beheer (Klokkeven, enkel soortbeheer ifv jacht) treedt verbossing op (10-30%) → B B

INFORMATIEF DOCUMENT

Tabel 0-34. Samenvatting en conclusies van de lokale staat van instandhouding voor 4030 - Droge Europese heide

	Deelgeb. 1	Deelgeb. 2a	Deelgeb. 2b	Deelgeb. 2c	Deelgeb. 3	Deelgeb. 4	Deelgeb. 5	Conclusie gebied
Actuele oppervlakte	2,16 ha	8,3 ha		0,60 ha	1,73 ha	0 ha	1,89 ha	
Actueel oppervlakteaandeel voor weging	%	%		%	%		%	100%
Habitatstructuur								
– dwergstruiken	B	C		A	A-B		B	overwegend gedegradeerd
– ouderdomsstructuur dwergstruiken	C	C		A	C		A	
Verstoring								
– vergrast/verruigd	C	C	Niet aanwezig	A	A-B	Niet aanwezig	B	overwegend gedegradeerd
verbost	B	C		A	A		B	overwegend gedegradeerd
Vegetatie								
– aantal sleutelsoorten	C	C		A	C		A	overwegend gedegradeerd
Faunabeoordeling	Ondanks de eerder beperkte oppervlakte van de heiderelicten (< 5ha) aanwezigheid van typische faunawaarden. Levendbarende hagedis is in alle deelgebieden algemeen aanwezig. Adder is enkel historisch gekend. Typische broedvogels zijn Boompieper, Boomleeuwerik (zeldzaam), Roodborsttapuit en Nachtzwaluw. Deze laatste soort verdween in 1993 als broedvogel uit het gebied. Typische soorten zoals Heispanner, Groentje, Snortikker, Heidesabelsprinkhaan, Veldkrekkel, Mierenleeuw komen voor.							deels voldoende tot goed

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

populatie-doelstelling Versterking vanuit bestaande kernen van droge heide en/of kernen van andere habitats in de heidesfeer (vochtige heide, stuifduinen). Het doel is in totaal 18-23 ha droge heide die gelegen zijn binnen dergelijke kernen in de heidesfeer (momenteel is er circa 14,5 ha van dit habitat verspreid over vele habitatvlekken).

kwaliteits-doelstelling Met het oog op een hoge structuurrijkdom moeten alle ouderdomsstadia (van pionier- tot degeneratiestadium) aanwezig zijn. Het aandeel Pijpenstrootje moet beperkt zijn.

6230 - Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems

Dit habitat komt in het habitatrictlijngebied voor in slechts zeer kleine oppervlakten, verweven met habitats in de heidesfeer. Om die reden wordt er voor dit gebied geen specifiek doel naar voren geschoven.

Niettemin worden de gekende gegevens voor dit habitat hieronder kort opgelijst.

Recent terreinbezoek aan het heideterreintje van de Hoofsweer wees uit dat dit door maai-beheer naar habitattype 6230_hn (droog heischraal) werd omgezet. Ook in het privaat gedeelte van de Hoofsweer zit nog een stukje 6230. Aanwezige typische soorten in beide terreintjes: Tormentil, kruipganzerik, Tandjesgras (terreinbezoek november 2009); samen 0,81 ha.

In de Bonte klepper komt een groter stuk 6230_hmo (nat heischraal grasland voor), echter net buiten het SBZ.

9190 - Oude zuurminnende eikenbossen met Quercus robur op zandvlakten

Het actuele voorkomen

Omdat de bossen in het gebied niet tegelijk voldoen aan (a) de vereiste ouderdom (>100 jaar) en (b) het dominant voorkomen van (inheemse) eiken, kunnen we in feite niet stellen dat dit habitat momenteel voorkomt.

Desalniettemin zijn er duidelijk bossen aanwezig met een grote affiniteit tot het habitattype. Het betreft in totaal ca. 52 ha bos verdeeld over de verschillende deelgebieden. O.m. valt een groot aandeel inheems loofhout op. Grote aaneengesloten entiteiten komen niet voor.

Voor de actuele verspreiding van bossen die reeds een belangrijke affiniteit vertonen met het habitat verwijzen we naar Kaart 5-1 tot 5-7.

Potenties

We zien dat opschietend bos op de iets drogere gronden in dit habitatrictlijngebied gelijkenissen vertoont met dit habitattype. Ook op verstoorde bodems (aan de rand van kleiontginningsgebieden) blijkt dat het geval te zijn. De naaldbossen in de deelgebieden 1 (Kievitsheide), 2a (Blak-Abtsheide) en 2b (Hoge Bergen-Ekstergoor) kunnen - mits gepast beheer - wellicht allemaal evolveren in de richting van oude, zuurminnende eikenbossen.

Voor de potentiekaart van dit habitat verwijzen we naar Kaart 5-11. Deze kaart suggereert dat de kans op dit habitat zich beperkt tot het oostelijk gedeelte van het gebied, namelijk deelgebied 1 (Kievitsheide) en deelgebied 2 (Blak, Abtsheide, Hoge Bergen). Dit wordt slechts ten dele bevestigd

door het actueel voorkomen op het terrein. Het vergraven karakter in verschillende deelgebieden is wellicht de oorzaak van de onderschatting van het potentieel voorkomen van het habitat. Voor delen van het gebied die vergraven zijn, doet de potentiekaart immers geen voorspelling.

Trends

De evolutie is, zeker op kwalitatief vlak, positief. Aan de rand van de ontginningsputten schiet vaak inheems loofhout op (berken, eiken) en bij het ouder worden van deze opslag ontstaat steeds meer het beeld van zuurminnende eikenbossen.

Aan de rand van de ontginningsputten schiet vaak inheems loofhout op (berken, eiken). Bij het ouder worden van deze opslag ontstaat steeds meer het beeld van zuurminnende eikenbossen. De trend is dus positief.

Tabel 0-35. Actuele oppervlakte **VAN BOS MET AFFINITEIT TOT HET HT 9190** (in ha) en aangemelde oppervlakte (in % t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) en potenties van habitat (in ha) 4030 Droge Europese heide

	Actuele opp. (ha)	Aanmelding (%)	Potenties (ha)
Deelgebied 1	9,56		20-30 ha
Deelgebied 2a	5,7		60-80 ha
Deelgebied 2b	7,48		50-70 ha
Deelgebied 2c	7,9	Niet aangemeld	10-20 ha
Deelgebied 3	20,4		30-40 ha
Deelgebied 4	1,5		10-20 ha
Deelgebied 5	0,49		<5 ha
Totaal	52,0		180 – 220 ha

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Aangezien het habitat volgens de strikte zin van de definitie momenteel (nog) niet voorkomt wordt er geen uitspraak gedaan over de actuele staat van instandhouding.

Toch hebben we voor de bossen met affiniteit met dit habitatype een beoordeling gedaan van de verschillende criteria en daaraan gekoppelde indicatoren. Op die manier wordt duidelijk welke werkpunten er zijn om effectief tot de ontwikkeling van dit habitatype te komen.

Tabel 0-36. Beoordeling van criteria en indicatoren voor bossen met affiniteit met habitat 9190 (Oude zuurminnende bossen op zandvlakten met *Quercus robur*) in SBZ-H BE2100019

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> het betreft versnipperd voorkomend bos. Van het habitatype zijn nergens aaneengesloten entiteiten aanwezig van meer dan 50 ha. Ook in het totaal is de oppervlakte van het habitatype slechts ca. 51 ha.	Overal gedegradeerd
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> het gaat vaak om spontaan ontwikkelde bossen waardoor de verticale structuur ook goed scoort.	Overal voldoende tot goed
	<i>Indicator LSVI-tabel:</i> horizontale structuur voldoende, de afwisseling van waterpartijen met boszones speelt in op de horizontale structuur	Overal voldoende tot goed

	<i>Indicator LSVI-tabel: reeds behoorlijk in verschillende deelgebieden (4-10%)</i>	Deels voldoende tot goed
	<i>Indicator LVSI-tabel: het gaat vaak om jonge bestanden, dus dik stamhout komt nog niet veel voor</i>	Overwegend gedegradeerd
	<i>Indicator LSVI-tabel: jong bos, boomconstantie < 100 jaar</i>	Overal gedegradeerd
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel: invasieve soorten komen voor maar slechts beperkt (< 10%)</i>	Overwegend voldoende tot goed
	<i>Indicator LSVI-tabel: her en der is duidelijk aanwezig (10-30% braam)</i>	Overwegend voldoende tot goed
	<i>Indicator LSVI-tabel: niet geruderaliseerd</i>	Overal voldoende tot goed
	<i>Indicator LSVI-tabel: in twee deelgebieden is veel Pijpestrootje aanwezig, in andere dan weer niet</i>	Deels voldoende tot goed
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten boomlaag met een presentie tussen 70 en 90%</i>	Overwegend voldoende tot goed
	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten kruidlaag zijn opvallend zeldzaam, dit heeft wellicht te maken met het feit dat het om jonge bossen gaat</i>	Overwegend gedegradeerd
Faunabeoordeling	Op dit moment zijn de bossen wellicht nog niet echt geschikt voor soorten als Zwarte specht, Wespendif en Bonte Vliegenvanger. In het gebied werden wel meerdere soorten vleermuizen vastgesteld die in mindere of meerdere mate bosgebonden zijn. Met betrekking tot de ongewervelden vermelden we Bont dikkopje en Rode bosmier.	Overwegend gedegradeerd

Conclusies actuele staat van instandhouding

Geen globale beoordeling aangezien het habitatype in strikte zin nog niet voorkomt.

Hieronder wel de concrete beoordeling op niveau van de deelgebieden waar bossen voorkomen met **affiniteit tot** dit habitatype wordt verwezen naar onderstaande tabellen.

Tabel 0-37. Beoordeling van criteria en indicatoren voor bossen met affiniteit met habitat 9190 (Oude zuurminnende bossen op zandvlakten met *Quercus robur*) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 1. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel: < 50 ha → C (zeer kleine bestanden)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: vegetatielagen → B (lokaal bestanden die qua soorten en uitzicht aansluiten bij HT)</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: horizontale structuur → B</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: < 4% dood hout → C (jonge bestanden)</i>	C
	<i>Indicator LVSI-tabel: < 1 exemplaar/ha → C (veelal jonge bestanden, weinig dik dood hout)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: boomconstantie < 100 jaar → C (in oude groeves, vergraven gronden, andere bestanden recent verboste heide)</i>	C
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel: Am. Vogelkers → B (vooral in privé-terreinen)</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: verruigd (10%-30% braam) → B (in randen)</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: niet geruderaliseerd → A</i>	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: vergrast (≤30% Pijpenstrootje) → A-B</i>	A
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten boomlaag → B (zomereik, zachte berk)</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten kruidlaag: < 30% bedekking of < 4 soorten → C</i>	C

Tabel 0-38. Beoordeling van criteria en indicatoren voor bossen met affiniteit met habitat 9190 (Oude zuurminnende bossen op zandvlakten met *Quercus robur*) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 2a. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied
---------------------	--------------------

Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel: < 50 ha → C (beperkte, versnipperde oppervlaktes)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: vegetatielagen → B</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: horizontale structuur → B</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: < 4% dood hout → C (jonge bestanden, weinig dood hout)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: < 1 ex./ha → C</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: boomconstantie < 100 jaar → C (in oude groeves, vergraven gronden)</i>	C
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel: ≥ 10% Am. Vogelkers, Am. Eik, Robinia → C (Pomp-Poelberg, Abtsheide: achterstallig exotenbeheer)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: verruigd (> 30% braam) → C (randeffecten)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: niet geruderaliseerd → A</i>	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: vergrast (>30% Pijpenstrootje) → C</i>	C
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten boomlaag → B</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten kruidlaag: < 30% bedekking of < 4 soorten → C</i>	C

Tabel 0-39. Beoordeling van criteria en indicatoren voor bossen met affiniteit met habitat 9190 (Oude zuurminnende bossen op zandvlakten met *Quercus robur*) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 2b. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel: < 50 ha → C (beperkte oppervlaktes, verspreid in deelgebied)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: vegetatielagen, kerngebied te Ekstergoor heeft een goede verticale ontwikkeling → B</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: horizontale structuur, zekere afwisseling tussen open plekken met grasland en waterpartijen en bos → B</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: < 4% dood hout → C (jonge bestanden, historisch kaal-slagbeheer)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: 0 tot 1 ex/ha met diameter groter dan 40 cm → C</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: boomconstantie < 100 jaar → C (jonge bestanden, veelal verboste heide)</i>	C
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel: < 10% Am. Vogelkers → B (door achterstallig beheer, (rodendron en naaldhout aangeplant ifv jacht))</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: verruigd (< 10% braam) → A</i>	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: niet geruderaliseerd → A</i>	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: vergrast (>30% Pijpenstrootje) → C</i>	C
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten boomlaag → B</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten kruidlaag → A</i>	A

Tabel 0-40. Beoordeling van criteria en indicatoren voor bossen met affiniteit met habitat 9190 (Oude zuurminnende bossen op zandvlakten met *Quercus robur*) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 2c. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel: < 50 ha → C (beperkte opp.)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: vegetatielagen → A (goed ontwikkelde verticale structuur, ook in privé-terrein)</i>	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: horizontale structuur → B</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: 4-10% dood hout → B (o.a. door klapstoelbeheer privé-terrein)</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: hoeveelheid dik dood hout → C (veelal jonge bestanden)</i>	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: boomconstantie < 100 jaar → C (jong bos, opstaan op heide)</i>	C
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel: < 10% Am. Vogelkers, rododendron, naaldhout → B (rodendron en naaldhout aangeplant ifv jacht)</i>	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: verruigd (<10% braam) → A</i>	A

	<i>Indicator LSVI-tabel: niet geruderaliseerd</i> → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: vergrast (≤30% Pijpenstrootje)</i> → A-B	A
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten boomlaag</i> → C	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten kruidlaag</i> → C	C

Tabel 0-41. Beoordeling van criteria en indicatoren voor bossen met affiniteit met habitat 9190 (Oude zuurminnende bossen op zandvlakten met *Quercus robur*) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 3. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel: < 50 ha</i> → C (kleine bestanden)	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: alle vegetatielagen aanwezig</i> → A (in Kooldries lokaal goed ontwikkelde bestanden)	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: mozaïekstructuur</i> → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: > 10% dood hout</i> → A ('klapstoelbeheer': niets doen)	a
	<i>Indicator LSVI-tabel: 1-3 ex/ha of >3</i> → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: boomconstantie < 100 jaar</i> → C (in oude groeves, vergraven gronden)	C
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel: Am. Eik en Am. Vogelkers</i> → B (in randen Kooldries, voldoende exotenbeheer terrein ANB)	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: verruigd (10-30% braam, brandnetel)</i> → B (in randen)	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: geruderaliseerd (vlier)</i> → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: vergrast (≤30% Pijpenstrootje)</i> → A-B	A
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten boomlaag: ≥ 90% grondvlak waarvan ≥ 2 boomsoorten ≥ 10%</i> → A (zomereik, zachte en ruwe berk, lijsterbes)	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten kruidlaag: < 30% bedekking of < 4 soorten</i> → C	C

Tabel 0-42. Beoordeling van criteria en indicatoren voor bossen met affiniteit met habitat 9190 (Oude zuurminnende bossen op zandvlakten met *Quercus robur*) in SBZ-H BE2100019 Deelgebied 5. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Naam habitat	Naam gebied	
Habitatstructuur	<i>Indicator LSVI-tabel: < 50 ha</i> → C (zeer beperkte oppervlaktes, vnl. 'Qb' in Klokkeven)	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: alle vegetatielagen aanwezig, minstens één minder dan abundant</i> → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: mozaïekstructuur</i> → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: < 4% dood hout</i> → C ('jong' bos)	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: 1-3 ex/ha of >3</i> → C	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: boomconstantie < 100 jaar</i> → C (in oude groeves, vergraven gronden)	C
Verstoring	<i>Indicator LSVI-tabel: Am. Vogelkers</i> → B (in randen, vooral in privé-terreinen)	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: 10-30% verruigd (vnl. braam)</i> → B	B
	<i>Indicator LSVI-tabel: niet geruderaliseerd</i> → A	A
	<i>Indicator LSVI-tabel: vergrast (≤30% Pijpenstrootje)</i> → A-B	A
Vegetatie	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten boomlaag: < 70% grondvlak</i> → C (zomereik, zachte berk, lijsterbes, spork)	C
	<i>Indicator LSVI-tabel: sleutelsoorten kruidlaag: < 30% bedekking of < 4 soorten</i> → C (vnl. Pijpenstrootje in kruidlaag)	C

Tabel 0-43. Samenvatting en conclusies voor bossen met affiniteit met habitatype 9190 (Oude zuurminnende bossen op zandvlakten met Quercus robur)

	Deelgeb. 1	Deelgeb. 2a	Deelgeb. 2b	Deelgeb. 2c	Deelgeb. 3	Deelgeb. 4	Deelgeb. 5	Conclusie gebied
Actuele oppervlakte	9,56	5,7	7,48	7,9	20,4	1,5	0,4	
Actueel oppervlakteaandeel voor weging	4,1 %	11,4 %	22,3 %	18,4 %	39,9 %	2,9 %	0,9 %	100%
Habitatstructuur								
- oppervlakecat.	C	C	C	C	C		C	Overal gedegradeerd
- verticale structuur	B	B	B	A	A		B	Overal voldoende tot goed
- horizontale structuur	B	B	B	B	A		B	Overal voldoende tot goed
- aandeel dood hout	C	C	C	B	A		C	Deels voldoende tot goed
- hoeveelheid dik hout	C	C	C	C	B	Geen beoordeling	C	Overwegend gedegradeerd
- boomconstantie	C	C	C	C	C		C	Overal gedegradeerd
Verstoring								
- invasieve exoten	B	C	B	B	B		B	Overwegend voldoende tot goed
- verruigd	B	C	A	A	B		B	Overwegend voldoende tot

- geruderaliseerd	A	A	A	A	B	A	goed
- vergrast	A-B	C	C	A-B	A-B	A-B	Overal voldoende tot goed
Vegetatie							
- sleutelsoorten in de boomlaag	B	B	B	C	A	C	Deels voldoende tot goed
- sleutelsoorten in de kruidlaag	C	C	A	C	C	C	Overwegend voldoende tot goed
Faunabeoordeling	Op dit moment zijn de bossen wellicht nog niet echt geschikt voor soorten als Zwarte specht, Wespandief en Bonte Vliegenvanger. In het gebied werden wel meerdere soorten vleermuizen vastgesteld die in mindere of meerdere mate bosgebonden zijn. Met betrekking tot de ongewervelden vermelden we Bont dikkopje en Rode bosmier.						Overwegend gedegradeerd

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

populatie-doelstelling Het doel is om door natuurgericht beheer van bestaand bossen het habitat te laten uitbreiden door de omvorming van 40 ha naaldbos in de grotere aaneengesloten boscomplexen van de Blakheide (deelgebied 2a) en Hoge Bergen-Ekstergoor (deelgebied 2b).

Samen met de bestaande oppervlakte waar reeds bossen voorkomen met affiniteit tot dit habitat wordt circa 90 ha tot doel gesteld.

kwaliteits-doelstelling Voor de bestaande bossen met reeds een belangrijke affiniteit met dit habitatype (circa 50 ha) is het doel te komen tot goed ontwikkelde, oude inheemse bosbestanden met voldoende structuurrijkdom. Voor de bijkomende 40 ha worden gemengde bestanden beoogd met oude bomen (toekomstbomen), open plekken,

geleidelijke bosranden.

INFORMATIEF DOCUMENT

91E0 - Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Het actuele voorkomen

Habitat 91E0 komt in vier van de vijf deelgebieden voor: 2a (Blak), 2b (Hoge Bergen-Ekstergoor), 2c (Duivelskuil), 3 (Kooldries-Hoofsweer), 4 (De Leeuwerik) en 5 (Klokkeven-Volharding). Gezien het beperkte voorkomen van het habitatype wordt het habitatype *an sich* besproken en niet de verschillende voorkomende subtypen. De voorkomende alluviale bossen zijn elzenbroekbossen die tot ontwikkeling zijn gekomen in voormalige kleigroeves, ontgonnen in de eerste helft van vorige eeuw, op periodiek overstromde plaatsen of plaatsen met stagnerend aangerijkt water.

Voor de actuele verspreiding van de elzenbroekbossen verwijzen we naar bijlage 5, kaarten 5.2 t.e.m. 5.7.

Actuele staat van instandhouding

Grote aaneengesloten entiteiten komen niet voor. Het habitatype komt fragmentair en in kleine oppervlaktes voor. Ook wat soortensamenstelling van boom- en struiklaag en aanwezigheid van typische fauna betreft, zijn de bestaande habitatvlekken allemaal gedegradeerd. Het gaat vaak echter om spontaan ontwikkelde bossen waardoor de verticale structuur, ondanks de beperkte oppervlaktes, relatief goed scoort. Door het spontane karakter van de elzenbroekbossen zijn deze veelal ongelijkjarig en individueel gemengd.

Potenties

Voor de potentiekaart van dit habitatype verwijzen we naar bijlage 5, kaart 5.12. Opvallend is dat de potenties voor dit habitatype (van matig tot goed) zich grotendeels buiten de verschillende deelgebieden van het habitatrictlijngebied bevinden. Immers, alle deelgebieden liggen op de rug of het front van de cuesta van de Kleien van de Kempen. De cuesta vormt de waterscheiding tussen het Schelde-Netebekken (ten zuiden) en het Beneden-Maasbekken (ten noorden). De potenties voor alluviale bossen situeren zich hoofdzakelijk, zo niet uitsluitend, in de beekvalleien ten noorden of ten zuiden van de cuesta.

De potentiekaart suggereert echter zeer matige, versnipperde potenties in het deelgebieden 2a (Het Blak), 2b (Hoge Bergen-Ekstergoor) en 2c (Duivelskuil). Binnen deelgebied 2c zijn de potenties meer uitgesproken, hoewel nog steeds matig. De Duivelskuil ligt in het historische oorsprongsgebied van de Diepteloop en sluit in het oosten aan op de vallei van de Laakbeek. De Laakbeek snijdt er niet noordwaarts in het cuestafront, maar buigt oostwaarts af en schuurde een vallei aan de rand van het front uit.

Voor delen van het gebied die vergraven zijn, doet de potentiekaart geen voorspelling. Het vergraven karakter van verschillende deelgebieden leidt echter niet tot onderschatting van het potentieel voorkomen van het habitatype. Het actuele voorkomen van het habitatype in dit habitatrictlijngebied is immers gelinkt aan antropogene milieus.

Tabel 0-44 Potentiële oppervlakte 91E0 binnen de deelgebieden 2a, 2b en 2c in SBZ-H BE2100019

Potentiële opp. (in ha) per subtype per deelgebied	Deelgebied 2a (Het Blak)	Deelgebied 2b (Hoge Bergen-Ekstergoor)	Deelgebied 2c (Duivelskuil)	TOTAAL
91E0_va (Vogelkers-Essenbos)	0,14			0,14
9191E0_vo (Oligotroof Elzenbroek)	2,47	0,61		3,08
9191E0_vn (eutroof Elzenbroek)			4,66	4,66

TOTAAL 91E0				7,88
--------------------	--	--	--	-------------

Trends

De kwaliteit van de aanwezige elzenbroekbossen is over het algemeen vrij laag. De lokale evolutie is, zeker op kwalitatief vlak, positief. De spontaan ontwikkelde elzenbroekbossen zullen door rijping alleszins aan ecologische waarde winnen. Daarnaast is het zo dat langdurig droogvallende oevers rond voormalige ontginningsplassen door gebrek aan gericht beheer verbossen, o.a. met Zwarte elzen. In diverse kleiputten evolueren bestaande wilgenstruwelen (rbb) tot elzenbroekbos. De trend is dus positief.

Tabel 0-45 Actuele oppervlakte HT 91E0 (in ha) en aangemelde oppervlakte (in %) t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) in SBZ-H BE2100019

	Actuele opp. (ha)	Aanmelding (%)	Potenties (ha)
Deelgebied 1			
Deelgebied 2	3,2		7,88
Deelgebied 3	3,77	Niet aangemeld	
Deelgebied 4	0,58		
Deelgebied 5	0,66		
Totaal	8,21		7,88

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Tabel 0-46 Geïntegreerde beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat 91E0 in SBZ-H BE2100019

Habitat 91E0	BE2100019	
Habitatstructuur	<i>Indicator oppervlakte:</i> het betreft kleine, versnipperd voorkomende elzenbroekbosjes. Van het habitatype zijn nergens aaneengesloten entiteiten aanwezig van meer dan 4 ha. De totale oppervlakte van het habitatype is slechts 8,21 ha	Overal gedegradeerd
	<i>Indicator verticale structuur:</i> het gaat vaak om spontaan ontwikkelde bossen waardoor de verticale structuur relatief goed scoort ondanks de beperkte oppervlaktes	Deels voldoende tot goed
	<i>Indicator horizontale structuur:</i> door het spontane karakter van de elzenbroekbossen zijn deze veelal ongelijkjarig en individueel gemengd	Overal voldoende tot goed
	<i>Indicator groeiklassen:</i> minder dan 3 groeiklassen aanwezig en zeer dik hout afwezig	Overal gedegradeerd
	<i>Indicator dood hout:</i> aandeel dood hout reeds behoorlijk in verschillende deelgebieden (4-10%), vooral in de elzenbroekbosjes die zich ontwikkelden onder populier spec.	Deels voldoende tot goed
	<i>Indicator aandeel dik dood hout:</i> vooral in de elzenbroekbosjes die zich ontwikkelden onder populier spec. is dik dood hout aanwezig	Deels voldoende tot goed
Verstoring	<i>Indicator bosconstantie:</i> jong bos, boomconstantie 30-100 jaar	Overal voldoende tot goed
	<i>Indicator invasieve exoten:</i> < 10%	Overal voldoende tot goed
	<i>Indicator ruderalisering:</i> < 10%	Overal voldoende tot goed
Vegetatie	<i>Indicator verruiging:</i> 10-30 %	Overal voldoende tot goed
	<i>Indicator sleutelsoorten boomlaag:</i> <70%	Overal gedegradeerd

	<i>Indicator sleutelsoorten kruidlaag: < 30 % bedekking</i>	Overall gedegradeerd
Faunabeoordeling	De elzenbroekbosjes zijn door hun beperkte oppervlakte weinig tot niet geschikt voor typische en meer kritische broedvogelsoorten zoals Wielewaal, Nachtegaal en Goudvink. Blauwborst (vogelrichtlijnsoort) komt in verschillende van de deelgebieden tot broeden, maar is niet specifiek gebonden aan dit habitatype. In het gebied komen wel meerdere soorten vlermuizen voor die in mindere of meerdere mate bosgebonden zijn.	Overall gedegradeerd

Conclusie actuele staat van instandhouding

Voor de concrete beoordeling van de **lokale staat van instandhouding** voor deelgebieden en/of habitatvlekken wordt verwezen naar onderstaande tabellen.

a. Habitat 91E0 in deelgebied 2 (Blak, Hoge Bergen-Ekstergoor, Duivelskuil)

Tabel 0-47 Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat 91E0 in deelgebied 2 in SBZ-H BE2100019. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden.

Habitat 91E0	BE2100019, deelgebied 2	
Habitatstructuur	<i>Indicator oppervlakte: < 20 ha (in deelgebied 2 komt in totaal slechts 3,2 ha voor)</i>	C
	<i>Indicator verticale structuur: niet alle vegetatielagen aanwezig</i>	C
	<i>Indicator horizontale structuur: het gaat vaak om spontaan ontwikkelde bossen waardoor de verticale structuur relatief goed scoort ondanks de beperkte oppervlakte. De habitatvlekken in Hoge Bergen-Ekstergoor liggen onder een hoogspanningslijn en worden strikt beheerd i.f.v veiligheid door de beheerder van het hoogspanningsnet (intensief hakhoutbeheer)</i>	B
	<i>Indicator groeiklassen: < 3 groeiklassen aanwezig. De habitatvlekken in Hoge Bergen-Ekstergoor liggen onder een hoogspanningslijn en worden strikt beheerd i.f.v veiligheid</i>	C
	<i>Indicator dood hout: < 4%. Staand en liggend dood hout ontbreekt in Hoge Bergen-Ekstergoor. Hakselhout (zie boven) wordt op hopen door de beheerder van het hoogspanningsnet ter plaatse gelaten</i>	C
	<i>Indicator aandeel dik dood hout: < 1 exemplaar/ha (in de elzenbroekbosjes onder populier spec. is wel dik dood hout aanwezig). Indicator bosconstantie: 30-100 jaar</i>	C
Verstoring	<i>Indicator invasieve exoten: lokaal beperkt acacia aanwezig (< 10%)</i>	B
	<i>Indicator ruderalisering: < 10%</i>	A
	<i>Indicator verruiging: 10-30% (waar hakselhout ter plaatse wordt gelaten door de beheerder van het hoogspanningsnet, dreigt verruiging)</i>	B
Vegetatie	<i>Indicator sleutelsoorten boomlaag: < 70%</i>	C
	<i>Indicator sleutelsoorten kruidlaag: < 30 % bedekking</i>	C

b. Habitat 91E0 in deelgebied 3 (Kooldries-Hoofsweer)

Tabel 0-48 Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat 91E0 in deelgebied 3 in SBZ-H BE2100019. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden

Habitat 91E0	BE2100019, deelgebied 3	
Habitatstructuur	<i>Indicator oppervlakte: < 20 ha (de totale oppervlakte in deelgebied 3 bedraagt 3,77 ha)</i>	C
	<i>Indicator verticale structuur: alle vegetatielagen aanwezig</i>	B
	<i>Indicator horizontale structuur: het gaat vaak om spontaan ontwikkelde bossen waardoor de verticale structuur relatief goed scoort ondanks de beperkte oppervlaktes</i>	A
	<i>Indicator groeiklassen: minder dan 3 groeiklassen aanwezig en zeer dik hout afwezig</i>	C
	<i>Indicator dood hout: 4-10 %. Aandeel dood hout wordt vooral bepaald door geringde populieren en populieren die door frequente peilschommelingen sterfende zijn</i>	B
	<i>Indicator aandeel dik dood hout: > 3 exemplaren/ha (vnl. populier)</i>	A

Verstoring	<i>Indicator bosconstantie</i> : 30-100 jaar	B
	<i>Indicator invasieve exoten</i> : Am. Vogelkers, Rhododendron beperkt aanwezig (gericht exotenbeheer op terreinen ANB)	B
	<i>Indicator ruderalisering</i> : 10-30 %	B
Vegetatie	<i>Indicator verruiging</i> : < 10 % (Grote brandnetel en Kleefkruid, lokaal verruiging door instroom landbouwwater)	A
	<i>Indicator sleutelsoorten boomlaag</i> : < 70%	C
	<i>Indicator sleutelsoorten kruidlaag</i> : < 30 % bedekking	C

c. Habitat 91E0 in deelgebied 4 (Leeuwerik)

Tabel 0-49 Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat 91E0 in deelgebied 4 in SBZ-H BE2100019. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden

Habitat 91E0	BE2100019, deelgebied 4		
Habitatstructuur	<i>Indicator oppervlakte</i> : < 20 ha (de totale oppervlakte in deelgebied 4 bedraagt slechts 0,58 ha)	C	
	<i>Indicator verticale structuur</i> : niet alle vegetatielagen aanwezig	C	
	<i>Indicator horizontale structuur</i> : het gaat vaak om spontaan ontwikkelde bossen waardoor de verticale structuur relatief goed scoort ondanks de beperkte oppervlaktes	A	
	<i>Indicator groeiklassen</i> : minder dan 3 groeiklassen aanwezig en zeer dik hout afwezig	C	
	<i>Indicator dood hout</i> : < 4%.	C	
	<i>Indicator aandeel dik dood hout</i> : < 1 exemplaar/ha	C	
	<i>Indicator bosconstantie</i> : 30-100 jaar, jong bos	B	
	Verstoring	<i>Indicator invasieve exoten</i> : < 10% (echter historische aanplant van streekvreemde struiken en bomen op aanpalende terreinen)	B
		<i>Indicator ruderalisering</i> : 10-30 %	B
	Vegetatie	<i>Indicator verruiging</i> : 10-30% (Grote brandnetel en Kleefkruid)	B
<i>Indicator sleutelsoorten boomlaag</i> : < 70%		C	
	<i>Indicator sleutelsoorten kruidlaag</i> : < 30 % bedekking	C	

d. Habitat 91E0 in deelgebied 5 (Klokkeven-Volharding)

Tabel 0-50 Beoordeling van criteria en indicatoren voor habitat 91E0 in deelgebied 5 in SBZ-H BE2100019. Afzonderlijke habitatvlekken binnen dit deelgebied worden niet onderscheiden

Naam habitat	BE2100019, deelgebied 5		
Habitatstructuur	<i>Indicator oppervlakte</i> : < 20 ha (de totale oppervlakte in deelgebied 3 bedraagt slechts 0,66 ha)	C	
	<i>Indicator verticale structuur</i> : niet alle vegetatielagen aanwezig	C	
	<i>Indicator horizontale structuur</i> : het gaat vaak om spontaan ontwikkelde bossen waardoor de verticale structuur relatief goed scoort ondanks de beperkte oppervlaktes	A	
	<i>Indicator groeiklassen</i> : minder dan 3 groeiklassen aanwezig en zeer dik hout afwezig	C	
	<i>Indicator dood hout</i> : < 4%.	C	
	<i>Indicator aandeel dik dood hout</i> : < 1 exemplaar/ha	C	
	<i>Indicator bosconstantie</i> : 30-100 jaar, jong bos	B	
	Verstoring	<i>Indicator invasieve exoten</i> : < 10%	B
		<i>Indicator ruderalisering</i> : 10-30 %	B
	Vegetatie	<i>Indicator verruiging</i> : 10-30%	B
<i>Indicator sleutelsoorten boomlaag</i> : < 70%		C	
	<i>Indicator sleutelsoorten kruidlaag</i> : < 30 % bedekking	C	

INFORMATIEF DOCUMENT

Tabel 0-51 Samenvatting en conclusies van de lokale staat van instandhouding voor habitatype 91E0 5 in SBZ-H BE2100019

Habitat 91E0	Deelgebied 2	Deelgebied 3	Deelgebied4	Deelgebied 5	Conclusie indicator
Actuele oppervlakte	3,20	3,70	0,58	0,66	8,14
Actueel oppervlakteaandeel	39,91	45,45	7,13	8,11	100%
Habitatstructuur					
– Min. structuurareaal	C	C	C	C	Overal gedegradeerd
– Verticale structuur	C	B	C	C	Deels voldoende tot goed
– Horizontale structuur leef-tijdsopbouw	B	A	A	A	Overal voldoende tot goed
– Horizontale structuur Groeiklassen	C	C	C	C	Overal gedegradeerd
– Aandeel dik dood hout	C	B	C	C	Deels voldoende tot goed
– Hoeveelheid dik dood hout	C	A	C	C	Deels voldoende tot goed
– Bosconstantie	B	B	B	B	Overal voldoende tot goed
Verstoring					
– Invasieve exoten	B	B	B	B	Overal voldoende tot goed
– Ruderalisering	A	B	B	B	Overal voldoende tot goed
– Verruiging	B	A	B	B	Overal voldoende tot goed
Vegetatie					
– Sleutelsoorten boomlaag	C	C	C	C	Overal gedegradeerd
– Sleutelsoorten kruidlaag	C	C	C	C	Overal gedegradeerd
Faunabeoordeling					Overal gedegradeerd

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor dit habitattypen worden volgende ecologische doelen vooropgesteld:

Oppervlakte-doelstelling	<p>Op Vlaams niveau wordt een behoud van het huidige areaal en een uitbreiding van de totale oppervlakte vooropgesteld. Het realiseren van een goede staat van instandhouding is moeilijk realiseerbaar in de verschillende deelgebieden. De habitatvlekken zijn ofwel te klein, te versnipperd, de potenties afwezig of reeds grote oppervlaktes ingenomen door andere waardevolle habitats.</p> <p>Het voorkomen van het habitattypen is in dit habitatrictlijngebied bovendien gelinkt aan antropogene milieus (voormalige kleigroeves uit de eerste helft van vorige eeuw).</p>
Kwaliteitsdoelstelling	<p>Verbeteren van de bestaande kwaliteit door verdere omvorming (populier) en hanteren code duurzaam bosbeheer. Uitschakelen van factoren die verdroging veroorzaken of dit habitattypen op enige andere manier negatief beïnvloeden (verruiging, ruderalisering, vermessing).</p> <p>De spontaan ontwikkelde elzenbroekbossen zullen door rijping alleszins aan ecologische waarde winnen.</p>

De soorten van bijlage II en III

In deze paragraaf worden de verschillende voorkomende Europees te beschermen soorten opgelijst en worden daarvoor volgende aspecten toegelicht:

- Het actueel voorkomen;
- De potenties voor de soort binnen het gebied dat het rapport beslaat;
- De trend;
- De beoordeling van criteria en indicatoren aan de hand van de LSVI-tabellen.

Voor het actueel voorkomen van een soort wordt vertrokken van de beschikbare gegevens (zie hoger). Hierbij wordt in het rapport indicatief aangegeven, via zogenaamde kwartierhokkaarten, aangegeven waar de verschillende populaties zich bevinden. Kwartierhokkaarten geven aan dat de soort voorkomt in het aangeduide hok van 1 km op 1 km. Vlaanderen werd daartoe in een raster van dergelijk hokken opgedeeld.

Voor de potenties voor de soort binnen het gebied wordt vertrokken van de gegevens die beschikbaar zijn over het leefgebied van dergelijke soort. Vertrekkend van de ecologie van de soort wordt dan aangegeven waar verwacht wordt dat de soort in kwestie nog zou kunnen voorkomen.

De trend is de evolutie van het voorkomen van de soort in de tijd. Vaak zullen er geen monitoringsgegevens aanwezig zijn en zal een inschatting gebeuren op basis van de evolutie van het voorkomen van het de ecotopen die onderdeel uitmaken van de leefgebieden van de soort.

Voor verschillende criteria zal aan de hand van bepaalde indicatoren nagegaan worden wat de leefgebiedgeschiktheid voor de soort is. De evaluatie van de criteria en indicatoren wordt per soort beschreven in voor alle leefgebieden in het habitatrictlijngebied samen. Enkel indien zulks relevant geacht wordt, worden in deze tabel specificaties van bepaalde deelgebieden opgenomen. Beoordeling van criteria en indicatoren leidt tot een conclusie aangaande de actuele staat van instandhouding.

Bepaalde soortengroepen worden samengenomen omwille van hun sterk gelijkend leefgebied (bijvoorbeeld de vleermuizen die foerageren boven water) of omdat de gegevens niet toelaten om een onderscheid toe te laten tussen de verschillende soorten (bijvoorbeeld het dwergvleermuizencomplex).

Bij het uitwerken van de bovenstaande punten wordt vertrokken van voor Vlaanderen algemeen basismateriaal. Omwille van de schaal of het detailniveau van dit basismateriaal wordt dit gecontroleerd en aangevuld door lokale experts uit onder andere het Agentschap voor Natuur en Bos en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Omwille van dit expertoordeel kunnen de conclusies afwijken van het basismateriaal, waarop ook de kaarten zijn gebaseerd.

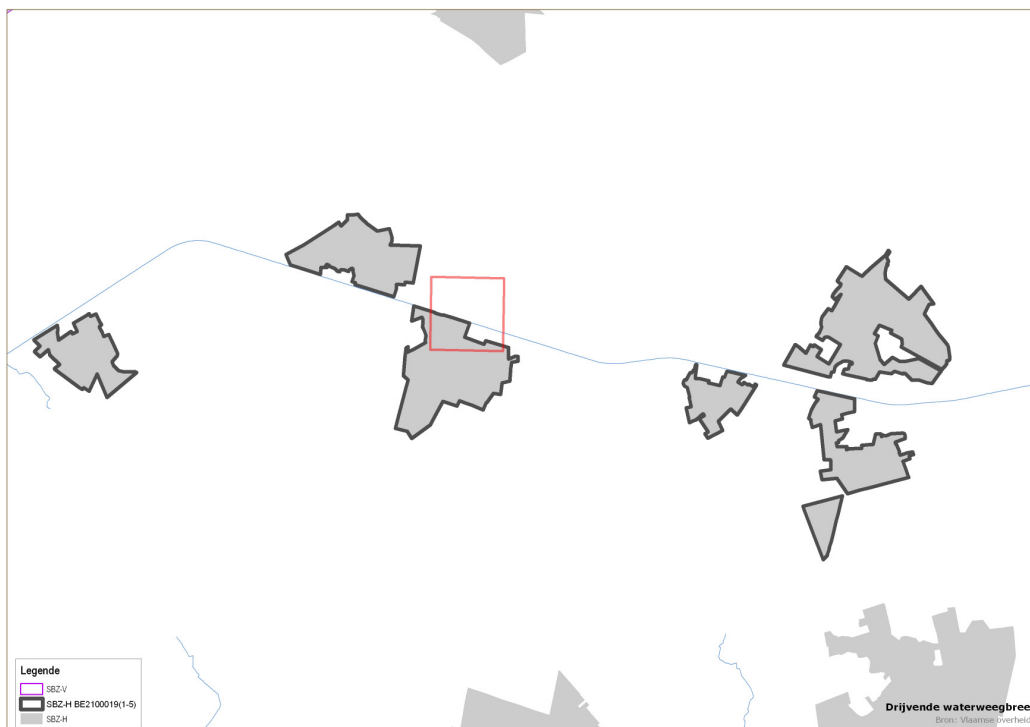
Afgesloten wordt met een eerste formulering van ecologische doelen voor de habitats vertrekkend van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en de analyses uit deze bijlage.

Drijvende waterweegbree - *Luronium natans*

Het actuele voorkomen

De enige plaats waar de soort is aangetroffen is deelgebied 5 Klokkeven – Volharding. De soort is specifiek aangetroffen in Vlaams Natuurreservaat De Volharding.

Voor de verspreidingsgegevens, zie figuur 0-43.

Tabel 0-52. Verspreiding van Drijvende waterweegbree – *Luronium natans*

Potenties

De soort komt momenteel enkel voor in deelgebied 5 Klokkeven-Volharding en er kan van worden uitgegaan dat ze hier ook de beste potenties kent. Mogelijk zijn er voor deze soort ook kansen elders in het habitatrictlijngebied. Vergelijkbare omstandigheden als in deelgebied 5 lijken voor te komen in deelgebied 4 De Leeuwerik.

De trend

Geen gegevens beschikbaar.

Tabel 0-53. Actuele populatie (in ha) en aangemelde oppervlakte (in % t.o.v. oppervlakte van de speciale beschermingszone) en potenties van habitat (in ha) <code> <naam>

	Actuele pop. (#)	Aanmelding (%)	Potenties
Deelgebied 4	/	Niet aangemeld	Op basis van de karakteristieken van de waterpartijen zijn er ook hier kansen.
Deelgebied 5	Meerdere groeiplaatsen		Wellicht zou de soort ook op andere plaatsen kunnen voorkomen.
Totaal	Enkele vierkante meter		

INFORMATIEF DOCUMENT

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Tabel 0-54. Beoordeling van criteria en indicatoren voor de soort Drijvende waterweegbree – *Luronium natans*

	Algemeen	Specificaties op deelgebiedniveau
Toestand populatie		
- ruimtelijke populatiestructuur	Meerdere populaties binnen het deelgebied, meestal geen details bekend -> B	
- populatiegrootte	Geen specifieke gegevens bekend. -> onbekend.	
- populatiestructuur	Bloeiende planten aanwezig -> A	Er zijn foto's beschikbaar van bloeiende planten op één van de vindplaatsen.
Habitatkwaliteit		
- pionierscondities	Verstoring door menselijke invloed die nieuwe kolonisatie mogelijk maakt -> A	Een sloot waar de populatie aanwezig is kent wisselend waterpeil doordat stuw regelmatig wordt opengetrokken.
- sliblaag	Geen specifieke gegevens bekend. -> onbekend	
- pH	Meetgegevens niet bekend maar vermoedelijk – op basis van het voorkomen van vegetaties in de nabijheid - in de goede range -> A	
- waterstand	Wellicht is deze niet altijd voldoende hoog tijdens het vegetatie seizoen -> C	Er is op de vindplaats van de sloot geen gericht beheer en het opentrekken van de schotten kan dus ook tijdens het vegetatie seizoen plaatsvinden.
- lichtritme	Gedeeltelijk beschaduwd -> B	
- transparantie waterkolom	Geen specifieke gegevens bekend. -> onbekend.	
- eutrofiëring	Eutrofiëringsindicatoren tussen 10 en 30%. In het deelgebied Volharding is gekend dat er water wordt aangevoerd dat afkomstig is van (bemeste) landbouwgronden -> C	

Conclusies

In de waterpartijen van de Volharding waar de soort voorkomt wordt eutroof water aangevoerd vanuit aanpalende landbouwgebieden. Er wordt geconcludeerd dat het habitat zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding bevindt.

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

populatie-doelstelling Eén grote aaneengesloten populatie of verschillende structureel samenhangende groeiplaatsen, samen meer dan 50m² en met meer 1.000 planten per populatie. Deze doelstelling dient behaald in deelgebied 5 'Klokkeven-Volharding' of in deelgebied 4 'De Leeuwerik'.

kwaliteits-doelstelling Introductie van dynamische processen en gericht beheer van zones waarbij voldoende zonlicht wordt gegarandeerd. Vermijden van eutrofiëring huidige vindplaatsen voor potentieel geschikte waterpartijen in deelgebied 5.

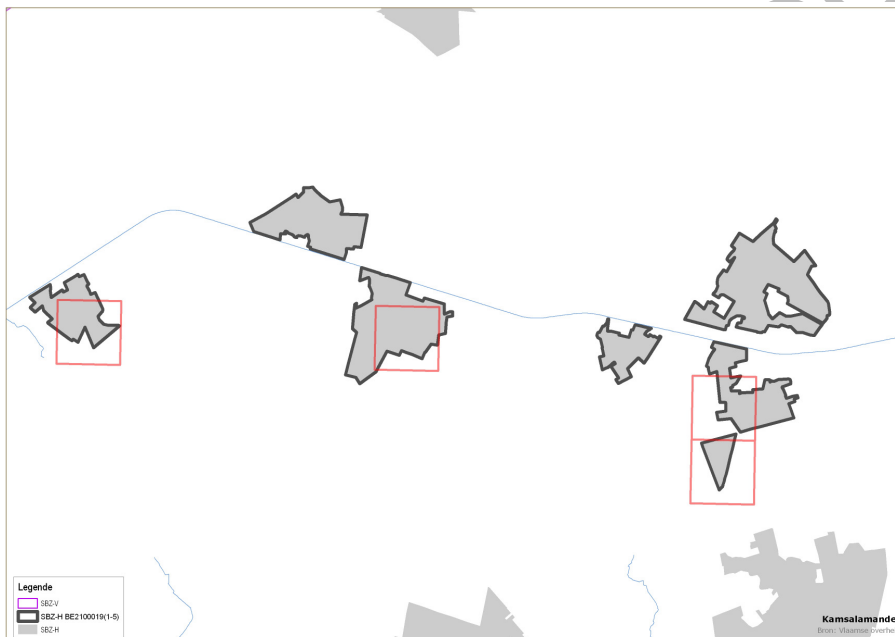
Kamsalamander - Triturus cristatus

Het actuele voorkomen

De soort is wijd verbreid binnen het habitatrictlijngebied. Ze is bekend van deelgebied 3: Kooldries-Hoofswaer, deelgebied 5 Klokkeven-Volharding, deelgebied 2a Blak-Abtsheide en deelgebied 2b Hoge Bergen-Ekstergoor. Het is mogelijk dat de soort ook in de andere deelgebieden voorkomt. Vooral het voorkomen in deelgebied 4 De Leeuwerik is erg waarschijnlijk gezien de rijke afwisseling van waterpartijen en (vochtig) loofbos.

Voor de verspreidingsgegevens, zie [Tabel 0-55. Verspreiding van Kamsalamander \(Triturus cristatus\)](#).

Verwijderd: Tabel 0-55. Verspreiding van Kamsalamander (Triturus cristatus)

Tabel 0-55. Verspreiding van Kamsalamander (Triturus cristatus)

Potenties

Er zijn nog grote uitbreidingsmogelijkheden voor de populaties van Kamsalamander. Er zijn nog heel wat vennen, poelen en kleine plasjes, die momenteel niet geschikt zijn (bijvoorbeeld door te sterke beschaduwning), die geschikt habitat kunnen worden gemaakt.

Daarnaast kan het realiseren van nieuwe poelen op de meeste plaatsen, omdat ondiep steeds kleilagen aanwezig zijn. Op die manier leiden natuurgerichte graafwerken gemakkelijk tot waterhoudende poelen.

De trend

Ondanks het feit dat deze soort reeds lang bekend is van dit gebied en zeker nog voorkomt, zijn er zeker een aantal geschikte waterbiotopen verdwenen in de afgelopen decennia (Bauwens en Claus 1996).

INFORMATIEF DOCUMENT

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Tabel 0-56. Beoordeling van criteria en indicatoren voor de Kamsalamander *Triturus cristatus*

	Algemeen	Specificaties op deelgebiedniveau
Toestand populatie		
- populatiegrootte	Populatieschattingen zijn niet beschikbaar. Her en der zijn bemonsteringen doorgevoerd in de afgelopen jaren die regelmatig het voorkomen van deze soort bevestigd maar specifieke gegevens over aantallen en populatiegrootte werden niet achterhaald (Sanders, 1986; mond. med. Machielsens in 2005 en 2006). -> onbekend.	Van omgeving Pomp-Poelberg is de vangst bekend van 4 mannetjes op 23 april '86 en 1 vrouwtje op 27 mei '86 (Sanders, 1987). W. Machielsens ving in 2006 in Poelberg in verschillende poelen respectievelijk 5 mannetjes, 1 vrouwtje en mannetje. De soort werd in 2005 door Machielsens opnieuw waargenomen in het gebied. Van de omgeving Hoge Bergen-Ekstergoor is de vangst bekend van 10 mannetjes op 25 mei '86 (Sanders, 1987). In 1994 werden tijdens overzetacties 19 ex. overgezet aan de Oostmalsesteenweg (Josten, 1998). De soort werd in 2000 nog waargenomen vastgesteld in een poel nabij de Oostmalseweg. Tijdens een recente bemonstering (2009) in de Kooldries (deelgebied 3) werden 5 ex. – waarvan 4 vrouwtjes en 1 mannetje – aangetroffen (Provincie Antwerpen, 2009). Soort met zekerheid ook in deelgebied 4 (Leeuwerik) vastgesteld maar populatiegrootte onbekend. (Van Gulck, T., Van Liefferinge, C. & Vermeersch, G.; 1998).
- voortplanting	Geen specifieke gegevens bekend. -> onbekend.	
- nabije populatie	Er zijn poelen aanwezig waar de soort voorkomt en die op korte afstand (enkele honderden meter) van elkaar gelegen zijn. -> A	Dit geldt bv. voor deelgebied 2b. Hoge Bergen-Ekstergoor en voor Pomp-Poelberg (deelgebied 2a)
Habitatkwaliteit		
Waterhabitat		
- aantal en grootte van de waterpartijen	Verspreid in het gebied liggen geschikte wateropervlakken. Lang niet alle waterpartijen in SBZ (of hieraan grenzend zijn geschikt en kunnen in rekening worden gebracht (zie verder). Waar aangenomen kan worden dat vroeger complexen voorkwamen van poelen waar minstens 3 geschikte poelen in elkaars nabijheid lagen kan zulks nu niet meer met zekerheid worden gesteld. -> C	In de omgeving van Ekstergoor-Hoge Bergen (deelgebied 2b) en Pomp-Poelberg (deelgebied 2a) – ruimtelijk geïsoleerd van elkaar – zijn telkens nog twee geschikte poelen aanwezig. In de Kooldries (deelgebied 3) is het voorkomen van deze soort gekend van één poel.
- voedselrijkdom	Een aantal grotere plassen – ontstaan als gevolg	De voedselarme vennen van de Duivelskuil (deelgebied 2c) en de

	van kleiontginning – vertonen de juiste voedselrijkdom. Door hun grootte zijn ze echter meestal niet geschikt. Anderzijds zijn ook niet alle natuurlijke of speciaal voor natuur ingerichte vennen voldoende voedselrijk. Een aantal vennen/poelen is wel geschikt. -> A	Bonte Klepper (deelgebied 5) zijn onvoldoende voedselrijk.
- pH	Belangrijke parallel met voedselrijkdom. -> A	Belangrijke parallel met voedselrijkdom. Er is een meting bekend van 5.76 in een Kamsalamanderhoudende poel te Poelberg (Sanders, 1987). Er is een meting bekend van 6.73 in een Kamsalamanderhoudende poel te Hoge Bergen-Ekstergoor (Sanders, 1987). Machielsen bemonsterde in 2006 in Poelberg 3 poelen met Kamsalamander en stelde respectievelijke pH's vast van 5, 5.5 en 5.
- vegetatie	Het aandeel van ondergedoken of drijvende watervegetatie is bij de meeste waterpartijen relatief beperkt (<10%). Hoogstens 1/5 ^{de} van de waterpartijen scoort hier tussen de 10 en 50% -> --> A	In de Kooldries (deelgebied 3) vertoont één ven (historische ondiepe klei-ontginning) een perfecte watervegetatie. Hier komt de soort ook voor.
- beschaduwing	Ook weer zeer afhankelijk van de beschouwde waterpartij. Enkele vennen/poelen zijn niet beschaduwed maar verschillende van deze zijn ook te zuur en komen niet in aanmerking. -> A	In de Kooldries geraakt één gekende vindplaats voor Kamsalamander steeds meer beschaduwed (meer dan 33%). In Duivelskuil (deelgebied 2c) en de Bonte Klepper is nauwelijks schaduw rond de vennen/poelen maar deze zijn veelal te zuur en dus ongeschikt. In de omgeving van Pomp-Poelberg zijn in 2004-2005 vennen opnieuw vrijgesteld die daardoor opnieuw voldoende zonbeschenen zijn.
- permanentie	Het leeuwendeel van de vennen scoort hier goed en zijn jaarrond waterhoudend. -> A	Een zeldzame uitzondering vormt enkele vennetjes in Abtsheide-noord (deelgebied 2a) die in de zomer kunnen droogvallen. Deze zijn echter ook te zuur en te voedselarme en in feite sowieso niet geschikt.
- vissen	Ook weer zeer afhankelijk van de beschouwde waterpartij. De kleinere plassen – die doorgaans op dit criterium goed scoren – komen echter niet allemaal in aanmerking op vlak van waterkwaliteit (te zuur).	Kleine waterpartijen in de omgeving van Hoge Bergen-Ekstergoor en Pomp-Poelberg zijn wellicht niet visrijk en dus geschikt.
Landhabitat		
- biotoop	Een aantal poelen is gelegen binnen een gevarieerd landschap waar agrarisch gebied, bosjes en historische graverijen elkaar afwisselen. -> A	
- afstand tot water	Waterpartijen en bosjes zijn nagenoeg altijd gele-	

biotoop	gen op een afstand van < 300 m -> A	
- verkeerswegen in/grenzend aan habitat	Ook weer zeer afhankelijk van de beschouwde waterpartij. Waar een aantal (meer geschikte) poelen een verkeersluwe omgeving kennen is dat elders minder het geval. -> A	De westelijke deelgebieden (3 tot 5) scoren vrij goed. Deelgebied 2a wordt aangesneden door een belangrijke verkeersader (tussen Abtsheide enerzijds en Blak en Lage heide anderzijds). Deelgebieden 2b en 2c worden gescheiden door de Oostmalseweg die momenteel nog relatief verkeersluw is. Deelgebied 6b wordt bedreigd door nieuwe weginfrastructuur (zie verder onder hfst. 7).

Conclusies

De Kamsalamander komt voor in meerdere delen van het habitatrictlijngebied. Zowel voortplantingshabitat (poelen) als landhabitat (bosjes en bossen) komen geregeld voor. Niet alle waterpartijen zijn echter even geschikt. Vele waterpartijen vertonen wel een of ander tekort (bijvoorbeeld te zuur, te veel beschaduwing, te weinig waterplanten, te veel vis, te diep, ...). Op dit moment is er dus nog geen ideaaltypische cluster van poelen of waterpartijen aanwezig in het gebied.

De soort bevindt zich momenteel in een **goede tot uitstekende staat van instandhouding**.

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

populatie-doelstelling Minimaal 3 populaties moeten uitgroeien tot voldoende grote kernpopulaties. Op basis van de potenties komen meerdere gebieden in aanmerking. Daarnaast worden de bestaande gekende populaties behouden.

kwaliteits-doelstelling Er worden minstens drie complexen beoogd van 3 tot 5 geschikte poelen. Hierbij zijn de poelen ingebed in een kleinschalig landschap met bossen, ruigtevegetaties, houtwallen en niet tot weinig bemeste graslanden.

In de kernpopulaties dient eutrofiëring te worden vermeden.

Heikikker - *Rana arvalis*

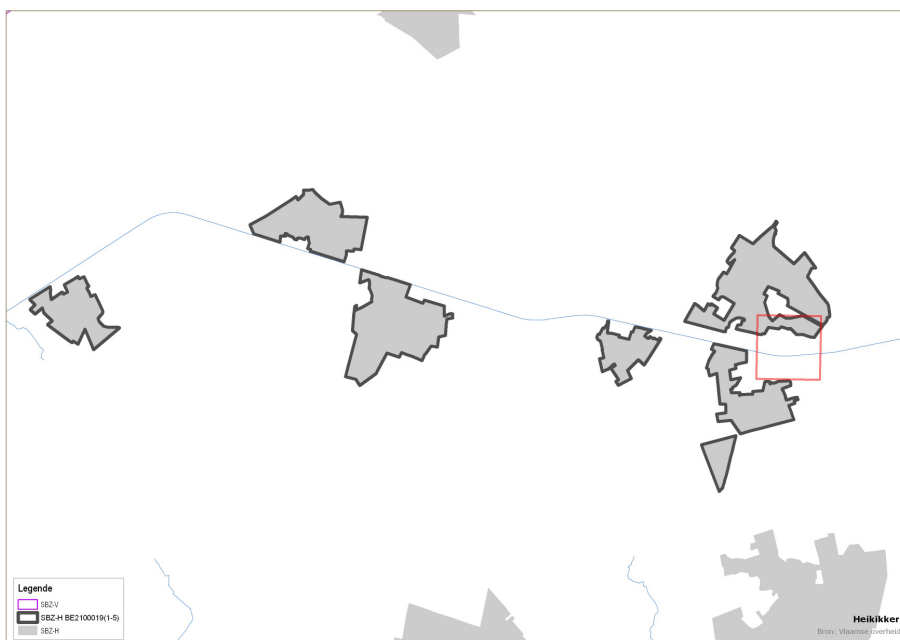
Het actuele voorkomen

Tot voor kort was de soort enkel bekend van het oostelijk deel van het habitatrictlijngebied. De soort is met zekerheid (nog) aanwezig in deelgebied 2b (omgeving startbaan te Beerse) en mogelijk (nog) aanwezig in deelgebied 2a.

Dit voorjaar was er een melding van 'blauwe kikkers' in een geschikte biotoop in de Volharding, dus waarschijnlijk zit hier ook een populatie. Er is echter geen nadere informatie bekend.

Voor de verspreidingsgegevens (met zekerheid), zie [Figuur 0-1](#).

Verwijderd: Figuur 0-1

Figuur 0-1. Verspreiding van Heikikker – *Rana arvalis* in uurhokken.

Potenties

De potenties voor de soort dient in eerste instantie gezocht in de directe omgeving van de bestaande populaties. De mogelijkheden op uitbreiding worden beperkt door de aanwezigheid van harde barrières zoals het Kanaal Dessel - Schoten. Ook de specifieke vereisten van de soort, zoals niet te zuur, enigszins gebufferd water en de aanwezigheid in de nabijheid van vochtig loofbos (landhabitat) zijn beperkend voor de uitbreidingsmogelijkheden. Aangezien een duurzaam leefgebied echter niet heel groot moet zijn (grootteorde van een tiental hectares), zijn er wel mogelijkheden om duurzame populaties te realiseren.

De trend

Hierover zijn geen specifieke gegevens bekend. In het algemeen gaat de soort in de Antwerpse kempen echter achteruit.

Beoordeling op basis van de criteria en indicatoren in de LSVI-tabellen

Opmerking: zoals hoger aangegeven zijn recent 'blauwe kikkers' vastgesteld in deelgebied 5 Klokkeven-Volharding. Het betreft wellicht Heikikkers maar omdat er geen nadere informatie bekend is, is er geen beoordeling mogelijk. De beoordeling van criteria en bijhorende indicatoren in onderstaande tabel is dan ook enkel van toepassing op de populatie in deelgebied 2b Hoge Bergen – Ekstergoor.

Tabel 0-57. Beoordeling van de criteria en indicatoren voor de Heikikker (*Rana arvalis*)

	Algemeen	Specificaties op deelgebiedniveau
Toestand populatie		
- populatiegrootte	De populatie is meer dan waarschijnlijk klein. ->C	Er is in 2008 en 2009 melding gemaakt van enkele tientallen Heikikkers in één poel tijdens de eiafzet in Hoge Bergen-Ekstergoor (deelgebied 2b.) door L. Van Assche.
- voortplanting	Er is recent nog eiafzet aangetroffen in een poel gelegen in Hoge Bergen-Ekstergoor, net westelijk van deelgebied 6a in de gemeente Beerse. ->B	
- nabije populatie	Het betreft een geïsoleerde populatie binnen de Noorderkempen. Populaties oostelijk en westelijk liggen op meerdere km van de enige gekende locatie in het voorliggende SBZ. ->C	
Habitatkwaliteit		
Waterhabitat		
- aantal en grootte van de waterpartijen	De zone waar de soort voorkomt, kent slechts een beperkt aantal waterhoudende zones ->C	
- voedselrijkdom	Slechts enkel vencomplexen vallen onder de categorie oligo- tot mesotroof. ->A De meeste waterpartijen in het SBZ zijn te mineralen- en voedselrijk. ->C	Geschikte zones zijn in principe Duivelskuil (deelgebied 2c), Hoge Bergen-Ekstergoor (net ten oosten van deelgebied 2b), mogelijk fragmentarisch zones in de omgeving van Abtsheide-Lage heide (deelgebied 2a) en de Bonte Klepper (deelgebied 5).
- pH	Slechts enkel vencomplexen zijn effectief zwakgebufferd. ->A De meeste waterpartijen in het SBZ worden gekenmerkt door een iets te hoge pH. ->B-C	Zie onder 'voedselrijkdom'.
- oeverzone	De meer geschikte waterpartijen hebben een ondiepe oeverzone. ->A De grotere waterpartijen – oude kleiontginningen – worden vrij snel diep. ->C	Zie onder 'voedselrijkdom'.
- beschaduwing	De meer geschikte waterpartijen hebben een beperkte beschaduwing. ->A	Zie onder 'voedselrijkdom'.

- permanente	De meer geschikte waterpartijen zijn minstens tot midzomer waterhoudend. -> A	Zie onder 'voedselrijkdom'.
- vissen	In de meer geschikte waterpartijen komt hoogstens weinig vis voor. -> B	Zie onder 'voedselrijkdom'.
Landhabitat		
- biotoop	De omgeving van de meer geschikte waterpartijen kan inderdaad geplaatst worden onder de noemer 'vochtige heide'. Slechts in één geval zijn in de nabijheid ook vochtige bossen aanwezig. -> B	Het betreft de vindplaats in Hoge Bergen (startbaan vliegveld) met de voedselarme, vochtige bossen van Ekstergoor.
- grondwaterstand	De omgeving van de meer geschikte waterpartijen kent waarschijnlijk ook in de zomer een relatief hoge grondwaterstand maar meetgegevens specifiek van deze zones zijn ons niet bekend. -> A	In de omgeving van de vindplaats te Hoge Bergen-Ekstergoor werd in de zomer 2009 vastgesteld dat sloten parallel aan de landingsbaan een hoge waterstand kennen.
- oppervlakte (aaneengesloten gebied)	Duidelijk minder dan 50 ha. -> C	De omgeving van de vindplaats kent – ruwe schatting slechts een 5 tot 15 ha (potentieel) geschikt water- en landhabitat.
- afstand tot waterbiotoop	De afstand tussen de meest vochtige, voedselarme bossen en het waterhabitat bedraagt ca. 400 m. -> B	Vochtig bos is – in tegenstelling tot gekend waterhabitat voor Heikikker – wél gelegen in SBZ, nl. in de vochtige bossen van Ekstergoor.
- verkeerswegen in/grenzend aan habitat	In de directe omgeving van alle potentieel geschikte water- en landhabitats liggen geen verkeersaders. -> A	

Conclusies

De populatie in deelgebied 2b Hoge Bergen – Ekstergoor is een kleine populatie die voorkomt in een klein leefgebied (slechts enkele hectares). De populatie is geïsoleerd van andere populaties in de Antwerpse Kempen, enerzijds door de grote afstand met naburige populaties en anderzijds door het aanwezig zijn van barrières (wegen, kanalen,...) in de directe omgeving.

Er wordt geconcludeerd dat het habitat zich in een gedeeltelijk aangetaste actuele staat van instandhouding.

Het voorkomen van Heikikkers in deelgebied 5 Volharding-Klokkeven is nog niet bevestigd. Enkel wanneer er meer kennis beschikbaar is, kan de conclusie voor wat betreft de staat van instandhouding voor deze soort anders luiden..

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

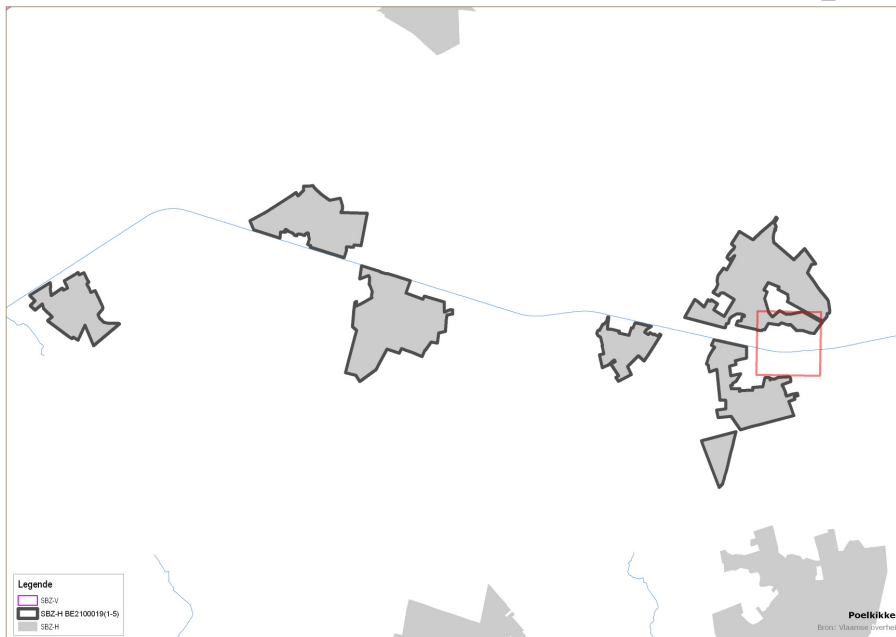
populatie-doelstelling Uitbreiding van de huidige (zekere) populatie van Hoge Bergen – Ekstergoor (deelgebied 2b) tot een kernpopulatie (=minimaal 200 roepende mannetjes). Realisatie van satelietspopulaties hierrond. In geval dat bevestigd wordt dat de soort ook voorkomt in deelgebied 5 Volharding – Klokkeven: daar dezelfde doelstelling.

kwaliteits-doelstelling Er dient een complex van geschikte waterhabitats te worden gerealiseerd in de omgeving van Hoge Bergen-Ekstergoor. Dit dient een complex te zijn van vochtige heide, vochtig bos en oligotrofe wateren (minstens 5 geschikte poelen). Als richtcijfers moeten al deze habitats, inclusief het complex aan vennen, gelegen zijn op een afstand van minder dan 1km. Een oppervlakte van ongeveer 10 ha dient optimaal ingericht te worden ten behoeve van deze soort. Uitbreidingskansen naar andere potentiële leefgebieden (satelietspopulaties) dienen behouden te worden (geen versnipperende ingrepen op een afstand van minder dan 1 km rond het leefgebied).

Poelkikker - *Rana lessonae*

Voor de verspreidingsgegevens, zie [Figuur 0-2](#).

Verwijderd: Figuur 0-2

Figuur 0-2. Verspreiding van Poelkikker (*Rana lessonae*)

Het is niet zinvol om voor Poelkikker de lokale staat van instandhouding te beoordelen op basis van de beoordelingscriteria die zijn vermeld in Adriaens e.a. (2008). Hiervoor is te weinig cijfermateriaal voor het gebied beschikbaar.

Zowel oudere (Sanders 1986) als recente waarnemingen (Hyla-databank) vermelden meestal dieren van het 'groene kikkercomplex' (respectievelijk *Rana esculenta*-complex, *Rana esculenta synklepton* of *Pelophylax esculenta synklepton*). De soort is echter vastgesteld in de omgeving van

Abtsheide (oost), Lage Heide en Ekstergoor (soortgegevens INBO en Hyla-databank). Er zijn geen specifieke gegevens bekend over aantallen en populatiegrootte. Onduidelijk is in welke waterpartij(en) de soort in dit gebied werd waargenomen. Binnen het kwartierhok waar de soort werd vastgesteld, zijn een aantal mogelijk geschikte voortplantingsplaatsen aanwezig. Mogelijk zijn er in het kwartierhok meerdere waterpartijen gekoloniseerd. Feit is dat de soort waargenomen werd in de omgeving van de bedrijven Metallo-Chimique en Wienerberger (grotendeels buiten gebied). Het betreft voormalige fabriekssites met ruderaal natuurland. Recente fuikvangsten in het gebied in functie van het MER over de omleidingsweg (zie verder) bevestigen aanwezigheid van individuen van het Groene kikkercomplex. In deze omgeving spelen heel wat mogelijk negatieve ruimtelijke ontwikkelingen voor de soort. Zo zijn mogelijk geschikte poelen ten noorden van het kanaal recent verdwenen door uitbreiding van het specifiek regionaal watergebonden bedrijventerrein Beerse Kanaal-West (Wienerberger). Uitbreiding was mogelijk op basis van het gewestelijk RUP voor de afbakening van het regionaalstedelijk gebied Turnhout. Verlies aan natuurwaarden werd hierbij gemilderd en gecompenseerd. Ten noorden van het bedrijventerrein bevinden zich in het gebied (Abtsheide, Lage Heide) nog complexen van permanente kleine en grote(re) plassen (historische graverijen) die geschikt zijn voor de soort. Mogelijk leefgebied ten zuiden van het kanaal staat eveneens onder druk. Zo verdween recent geschikt leefgebied door aanleg van nieuwe bedrijfsgebouwen op de terreinen van Metallo-Chimique en zijn er nog plannen om een containeroverslag te realiseren. Ten zuiden van deze zone liggen nog een aantal zeer geschikte voortplantingsplaatsen.

Ook in de Volharding-Bonte klepper-Klokkerven zitten Poelkikkers, waarschijnlijk een vrij grote populatie gezien er meerder geschikte waterpartijen voorkomen verspreid over het deelgebied.

Het leefgebied van de soort is sterk versnipperd, zo wordt de Abtsheide van de Lage Heide gescheiden door de druk gebruikte Rijkeworselseweg en zijn deze terreinen op hun beurt gescheiden van Ekstergoor (omgeving Metallo) door het kanaal Dessel-Schoten. Over het leefgebied is bovendien een nieuwe omleidingsweg met vaste oeververbinding over het kanaal geprojecteerd.

De kennis over de verspreiding van de soort in de omgeving van het habitatrictlijngebied is zeer onvolledig. Uit beschikbare gegevens blijkt de soort voor te komen op het Groot Schietveld, de Brechtse heide, in het Turnhouts Vennengebied, in het landschap De Liereman en in de omgeving van Grotenhout en Tielensheide. Al deze gebieden liggen op meer dan 5 km van deze vindplaats. Het betreft met quasi zekerheid een geïsoleerde populatie.

Conclusie. Het betreft meerdere populaties die voorkomen in de deelgebieden 2a Blak-Abtsheide, 2b Hoge Bergen-Ekstergoor en deelgebied 5 Volharding - Klokkeven. Er is wellicht sprake van een negatieve trend en barrièrewerking tussen populaties speelt wellicht ook een rol. Vooralsnog lijkt de situatie duurzaam en wordt geconcludeerd tot een 'goede tot uitstekende' actuele staat van instandhouding.

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

populatie-doelstelling Uitbreiding van de huidige populatie tot een duurzame kernpopulatie (minimaal 200 roepende mannetjes) in de omgeving van deelgebied 2a Blak-Abtsheide. Meer specifiek zijn de Abtsheide en Lage Heide (respectievelijk ten noorden en ten zuiden van de Rijkeworselseweg) aangewezen. Behoud van de populatie in deelgebied Volharding - Klokkeven.

kwaliteits-doelstelling Er dienen maatregelen getroffen op de locaties waar de soort voorkomt zoals aanleg van nieuwe of de herstel van bestaande voortplantingsbiotopen. Een cluster van minimaal 3 tot 5 geschikte poelen dient gerealiseerd worden beoogd.

Binnen het complex mogen geen onoverkomelijke barrières aanwezig zijn.

Rosse vleermuis - *Nyctalus noctula*, Ruige dwergvleermuis - *Pipistrellus nathusii*, Watervleermuis - *Myotis daubentonii*, Franjestaart - *Myotis natterii*

Het is niet zinvol voor deze soorten de staat van instandhouding te beoordelen op basis van de beoordelingscriteria die zijn vermeld in Adriaens e.a. (2008). Hiervoor is onvoldoende informatie en cijfermateriaal beschikbaar.

Het betreft allemaal soorten die gebonden zijn aan waterpartijen als foerageergebied. Bovendien zijn de zomerverblijfplaatsen bij elk van deze soorten oude bomen met holten en spleten.

Hieruit kan worden afgeleid dat het gebied intrinsiek erg geschikt is voor deze soorten.

Dit wordt bevestigd door de beschikbare inventarisatiegegevens:

- Rosse vleermuis is bekend in de deelgebieden Kooldries-Hoofsweer, Klokkeven-Volharding en Blak-Lage heide (databankgegevens INBO);
- Ruige dwergvleermuis is bekend in Kooldries-Hoofsweer, Klokkeven-Volharding, Blak-Lage heide, Hoge Bergen-Ekstergoor en Duivelskuil (databankgegevens INBO);
- Watervleermuis is bekend in Kooldries-Hoofsweer (inventarisaties Natuurpunt), Blak-Lage heide en Hoge Bergen-Ekstergoor (waarnemingen Ben Van Der Wijden);
- Franjestaart is bekend in Kooldries-Hoofsweer (inventarisaties Natuurpunt) en Blak-Lage heide (waarnemingen Ben Van Der Wijden).

Aangenomen kan worden dat deze soorten voorkomen over het volledige habitatrichtlijngebied, omdat hier in elk deelgebied waterpartijen en bossen gecombineerd voorkomen.

De belangrijkste vragen bij een feitelijke beoordeling van de staat van instandhouding stellen zich naar het voorkomen van winterverblijfplaatsen en het voorkomen van voldoende oude bomen voor de zomerverblijfplaatsen.

De meeste van de genoemde vleermuissoorten overwinteren op grote afstand van de zomerleefgebieden zodat dit geen element is dat zwaar moet doorwegen in de beoordeling. Het habitatrichtlijngebied kent geen echt oude bossen, wel jonge loofbossen met her en der oudere bomen. Het gegeven dat deze vleermuissoorten relatief talrijk voorkomen in het gebied is een goede indicatie dat ook voldoende zomerverblijfplaatsen aanwezig zijn.

Het Kanaal Dessel-Schoten is wellicht een verbindingssas waarlangs de soorten kunnen 'uitstappen' om de aanpalende delen van het gebied aan te doen.

Voor de Watervleermuis staat bekend om zijn lichtgevoeligheid (Verkem e.a., 2003), maar ingeschat wordt dat dit op dit moment geen probleem stelt.

De staat van instandhouding van deze soortgroep wordt als goed tot uitstekend geschat door de aanwezigheid van bosgebieden die fungeren als zomerverblijfplaats en waterpartijen die fungeren als jachtgebied.

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

**populatie-
doelstelling** Behoud van de bestaande populaties

**kwaliteits-
doelstelling** Gericht beheer van bossen volgens de Criteria voor Duurzaam Bosbeheer voor privé-bosseigendommen en via de beheervisie waar ANB het beheer voert.

Bijzondere aandacht dient gegeven aan oude bomen (toekomstbomen), open plekken en geleidelijke bosranden, vooral nabij open waterpartijen. Behoud kwaliteit aanwezige waterpartijen.

Gewone dwergvleermuis - Pipistrellus pipistrellus

Dit is een zeer algemene soort in Vlaanderen.

Binnen het gebied is de soort bekend in Kooldries-Hoofsweer, Klokkeven-Volharding, Blak-Lage heide, Hoge Bergen-Ekstergoor en Duivelskuil (databankgegevens INBO). Met zekerheid kan echter gesteld worden dat ze in het volledige gebied voorkomt.

De soort is weinig kieskeurig voor wat betreft haar zomerverblijfplaats en aangenomen kan worden dat ze de nodige schuilplaatsen vindt in de bestaande gebouwen.

De staat van instandhouding van deze soort wordt als goed tot uitstekend geschat door het talrijke voorkomen van geschikt leefgebied.

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

**populatie-
doelstelling** Behoud van de bestaande populaties

**kwaliteits-
doelstelling** Behoud van de bestaande kwaliteit van de leefgebieden, behoud van de connectiviteit tussen de gebieden.

Laatvlieger - Eptesicus serotinus

Dit is een algemene soort in Vlaanderen.

Binnen het gebied is de soort bekend in Kooldries-Hoofsweer (gegevens Natuurpunt), aan te vullen met gegevens uit de soortendatabank van het INBO. Waarschijnlijk vertoef de soort wel eens in de meeste van de deelgebieden. De soort verkiest volgende jachtgebieden: (a) loofbos zonder bodemvegetatie of parken, (b) extensief begraasde weilanden en hooilanden, (c) opgaande lineaire landschapselementen. Overlopen we de verschillende deelgebieden dan kan ruwweg het voorkomen van volgende jachtgebieden worden toegekend:

- Deelgebied 3 Kooldries-Hoofsweer: b, c
- Deelgebied 4 De Leeuwerik: b, c
- Deelgebied 5 Klokkeven-Volharding: a, b, c
- Deelgebied 1 Kievitsheide: a, b, c
- Deelgebied 2a Blak-Lage heide: a
- Deelgebied 2b Hoge Bergen-Ekstergoor: a, b, c
- Deelgebied 2c Duivelskuil: a, b, c

De staat van instandhouding van deze soort wordt als goed tot uitstekend geschat door het talrijke voorkomen van geschikt leefgebied.

Ecologische doelstellingen

Gelet op de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen en bovenstaande analyse voor deze soort worden volgende ecologische doelen vooropgesteld.

**populatie-
doelstelling** Behoud van de bestaande populaties

**kwaliteits-
doelstelling** Behoud van de bestaande kwaliteit van de leefgebieden, behoud van de connectiviteit tussen de gebieden.

Vogelsoorten van Bijlage I

Onderstaande soorten zijn niet aangemeld voor het gebied en zijn ook niet naar voren geschoven vanuit de G-IHD. Ze worden hieronder in eerste instantie voor de volledigheid meegegeven. Om de situatie voor de soorten in het gebied te duiden wordt wel een staat van instandhouding bepaald.

Sommige soorten zullen later in het rapport wél nog worden vermeld, indien ingeschat wordt dat ze kunnen profiteren van herstelmaatregelen voor tot doel gestelde habitats van Bijlage I of soorten van Bijlage II en Bijlage III.

Blauwborst - *Luscinia svecica*

In het kleiputtencomplex Klokkeven-Volharding & Leeuwerik wordt het aantal broedparen geschat op één tot drie. In het gebied Blak-Meergoor werden er in de periode 2000-2002 vier broedparen geteld. Blauwborst verkiest verruigde rietvelden, sloten met opgaand riet en structuurrijke moerassen. Binnen het gebied lenen oeverzones van oude ontginningsplassen zich als mogelijk broedhabitat. Een broedpaar vereist anderhalf tot twee hectares moerassige vegetatie als geschikt habitat. Oppervlakte-uitbreiding in actieve groeves die afgewerkt gaan worden met het oog op een nabestemming als natuur is reëel (Meergoor-Noord te Beerse).

De populaties zijn echter momenteel klein. Dit heeft te maken met het beperkt areaal aan rietmoeras in het gebied.

Dit oppervlak geschikt leefgebied kan heel wat groter zijn (potentie), indien de talrijk aanwezige waterpartijen zouden worden gekenmerkt door geleidelijke oevers.

Gezien de zeer lage aantallen van de soort in het gebied, lijkt dit echter geen doelsoort. Mochten specifieke maatregelen nodig blijken om habitattype 3130 uit te breiden, kan Blauwborst daar wel van profiteren.

Boomleeuwerik - *Lullula arborea*

De soort vereist zandige terreinen (heiden, kapvlakten, open plaatsen in bos) met verspreide opslag. Boomleeuwerik komt verspreid in het gebied tot broeden (zeldzaam). Het aantal broedparen wordt voor het complex klokkeven-Volharding & Leeuwerik geraamd op één broedpaar. De soort broedde in het verleden (één broedpaar, onregelmatig, tweede helft jaren '90) in het deelgebied Duivelskuil (kort na de inrichtingswerken voor habitats 4010 en 4030). De soort komt ook tot broeden in Hoge Bergen-Ekstergoor: één broedpaar, in de omgeving van het vliegveld (INBO, 2004).

De soort zal profiteren indien maatregelen voor de verschillende (drogere) heidehabitats (2330, 4030) nodig zouden blijken te zijn. Ook maatregelen ten aanzien van het boshabitat 9190 (open plekken) kunnen gunstig uitpakken voor deze soort.

Nachtzwaluw - *Caprimulgus europaeus*

De soort vereist structuurrijke heiden met geleidelijke overgangen naar open tot halfopen bos met brede zandpaden. Nachtzwaluw kwam tot eind jaren '90 tot broeden in de Abtsheide (2 tot 3 broedparen). De soort verdween onder andere door biotoopdegradatie. Er zijn buiten Abtsheide geen recente broedgevallen bekend voor andere (deel)gebieden in het Habitatrichtlijngebied. De soort komt nog wel tot broeden in Beerse (onregelmatig, echter buiten het Habitatrichtlijngebied).

Zie verder onder Boomleeuwerik.

IJsvogel - *Alcedo atthis*

Het voorkomen van IJsvogel is gebonden aan beschikbaarheid van zuiver, visrijk en traag stromend tot stilstaand water. De soort komt tot broeden in verticale zandwanden of wortelgestellen van omgevallen bomen langs beken, vijveroevers, en dergelijke.

Het aantal broedparen wordt voor het kleiputtencomplex Klokkeven-Volharding & Leeuwerik geschat op 7 tot 15. In deelgebied 2a Blak-Abtsheide komt de soort eveneens tot broeden (één broedpaar vastgesteld in atlasperiode 2000-2002). Soortgerichte maatregelen omvatten behoud van voortplantingsplaatsen (steile natuurlijke oevers, wortelgestellen langs beken en vijvers) en verbetering van de waterkwaliteit voor een toename van het prooiaanbod.

Zwarte specht - *Dryocopus martius*

Er zijn waarnemingen van Zwarte specht in alle deelgebieden. De soort profiteert van het ouder en structuurrijker worden van bestaande bossen in het gebied. Zwarte specht komt tot broeden in het gebied. In het complex Volharding-Leeuwerik zijn wellicht enkele broedparen aanwezig. Voor de andere (deel)gebieden zijn geen broedgegevens bekend.

Zwarte specht kan duurzaam profiteren van omvorming van bestaande (naald)bossen naar habitat 9190. Voor zwarte specht worden geen specifieke doelen gesteld. Een broedpaar vereist al snel enkele honderden ha bosgebied.

Doortrekkende en overwinterende vogels

Voorkomen van de soortgroep in het algemeen

De voormalige ontginningscomplexen van Brecht, Rijkevorsel en Beerse zijn belangrijke overwinteringsgebieden voor watervogels.

Het kleiputtencomplex van Brecht-Rijkevorsel is vooral belangrijk voor overwinterende eenden. Opvallend zijn de wintermaxima van Smient (*Anas penelope*), een Bijlage IV-soort, met een maximum van 1.230 vogels in het afgelopen winterhalfjaar (2008-2009), waarbij in de laatste 4 winterhalfjaren telkens meer dan 1.000 overwinterende Smienten werden geteld..

Naast smient overwinteren nog andere soorten zwemeenden in kleinere aantallen (soorten met vermelding van hoogste vastgestelde wintermaxima in de periode 1990-2009): Wintertaling (*Anas crecca*) (877 in 1998-1999), Krakeend (*Anas strepera*) (321 in 2006-2006), Slobeend (*Anas clypeata*) (157 in 2007-2008) en Pijlstaart (*Anas acuta*) (52 in 2005-2006). Kuifeend (*Aythya fuligula*) en Tafeleend (*Aythya ferina*) zijn ook gekend als overwinteraars met respectievelijk wintermaxima van 269 vogels in 2007-2008 en 373 vogels in 2000-2001. Genoemde eendensoorten zijn jaarlijkse overwinteraars.

Nonnetje (*Mergellus albellus*), een Bijlage IV-soort, is een regelmatige wintergast, vnl. op de Hoofsweer, de Leeuwerik en de Volharding. Maximum van 28 vogels op de Hoofsweer (winter '03-04).

Overwintering van wilde ganzen in de omgeving van het SBZ is een redelijk recent fenomeen. Hierbij zijn 2 belangrijke pleisterplaatsen die frequent gebruikt worden, één ten noorden van de Leeuwerik (omgeving De Hees) en één ten westen van de Volharding-Klokkeven (weilanden tussen St. Lenaartsebaan en kanaal). De ganzen pendelen vaak tussen deze twee gebieden. Het betreft vooral grote aantallen Toendrarietganzen en Kolganzen. Sporadisch pleisterden tussen deze groepen ook enkele Kleine rietganzen (max. 13 ex.). Het aantal overwinterende ganzen lijkt toe te nemen, met de laatst 3-4 jaar telkens maxima van meer dan 1000 ganzen. Maximum (tot hiertoe) van + 2000 ganzen in winter 2009-2010 met ca. 1100 Toendrarietganzen en 900 Kolganzen. Groepen van deze overwinterende ganzen verblijven ook geregeld korte tijd op de grote plas van de Volharding om te rusten, zich te wassen, ...

Jaarlijks overwintert een klein aantal zwanen in de omgeving van het habitatrichtlijngebied, ze pleisteren veelal in de Brechtse heide of in de weilanden langs de St. Lenaartsebaan. Het betreft meestal Wilde zwanen (*Cygnus cygnus*, Bijlage IV soort Natuurdecreet), de laatste jaren ook regelmatig Kleine zwanen (*Cygnus columbianus*), eveneens een Bijlage IV-soort van het Natuurdecreet. De zwanen overnachten regelmatig op de Volharding.

Hoewel uitgesproken steltloperhabitats ontbreken, zijn er regelmatige waarnemingen van diverse steltlopers. Hier richten we ons op de soorten die van belang zijn in de context van NATURA2000, Wintermaxima van overwinterende Wulpen (*Numenius arquata*) (601 in 2008-2009) en Goudplevieren (*Pluvialis apricaria*) (134 in 2002-2003) zijn vermeldenswaard. Regenwulp (*Numenius phaeopus*), Bosruiter (*Tringa glareola*) en Kempphaan (*Philomachus pugnax*) zijn eerder sporadische doortrekkers en/of overwinteraars. Van de hoger genoemde soorten zijn Goudplevier, Kempphaan en Bosruiter Bijlage IV-soorten.

Situatie voor het Blak

Op basis van het groot aantal overwinterende wintertalingen *Anas crecca* werd het Blak opgenomen op de lijst van "waterrijke gebieden van nationale betekenis voor watervogels" (Kuijcken 1984). Het belang van het Blak voor overwinterende Wintertalingen daalde echter sterk door het droogleggen van het Meergoorven. Het Blak is echter nog steeds belangrijk voor Wintertaling *Anas crecca* met bijvoorbeeld 227 overwinterende vogels in 1998-1999. Kleinere aantallen zijn er voor andere soorten zumeenden zoals: Krakeend *Anas strepera*, Pijlstaart *Anas acuta*, Slobeend *Anas clypeata* en Smient *Anas penelope*. Ook duikeenden zoals Kuifeend *Aythya fuligula* en Tafeleend *Aythya ferina* overwinteren jaarlijks. Bergeend *Tadorna tadorna* werd overwinterend vastgesteld met tot 7 individuen. De soort komt ook in het gebied tot broeden.

Steltlopers maken veelal gebruik van de zandige oevers van het Blak om te pleisteren. Wulp *Numenius arquata* wordt frequent waargenomen.

De grootte van de waterplas en relatieve toegankelijkheid van het Blak (> 25 ha) is één verklaring van het belang van dit gebied. De oevers zijn doorgaans steil waardoor broedende watervogels tot op heden toch eerder schaars zijn.

We wensen in algemene zin te spreken over de 'staat van instandhouding' voor doortrekkende en overwinterende vogels.

Positief is dat grote oppervlakken aan waterpartijen aanwezig zijn en dat de recreatiedruk voor de meeste van de grote waterpartijen relatief beperkt zijn. Rond vele van de waterpartijen treden echter meer en meer boomopslag op zodat ze steeds meer in een gesloten landschap gelegen zijn. Dit is negatief voor bepaalde watervogels zoals Kleine en Wilde zwaan.

Feit is dat mits veel geleidelijker verlopende oevers van de grote waterpartijen zeker nog grotere aantallen overwinterende en doortrekkende vogels te verwachten zouden zijn, zeker voor zumeenden en steltlopers.

Regionaal belangrijke biotopen

Regionaal belangrijk biotopen zijn vegetaties of habitats die weliswaar niet Europees te beschermen zijn, maar die van belang zijn voor het Vlaamse natuurbehoud. Deze vegetaties worden beschermd door de Vlaamse natuurbehoudwetgeving in brede zin.

Voor deze habitats zullen verderop op zich geen doelen worden geformuleerd, maar het is van belang voor het Vlaamse natuurbeleid om te weten waar deze liggen en er bij het formuleren van doelen rekening mee te kunnen houden. Bovendien zijn deze regionaal belangrijke biotopen vaak een leefgebied van een Europees te beschermen soort.

In onderstaande tabel wordt de actuele oppervlakte van de regionaal belangrijke biotopen weergegeven, wordt aangegeven voor welke Europees te beschermen soorten dit biotoop deel uitmaakt van het leefgebied en de potentiële oppervlakte ervoor is in het gebied.

Tabel 0-58. Samenvattende tabel met het voorkomen van de regionaal belangrijke biotopen, de Europees te beschermen soorten waarvoor dit biotoop leefgebied is en de potentiële oppervlakte ervoor.

Actuele opp. (ha)		Leefgebied voor:	Potenties (ha)
Moerassen (Mr)	Check	Actueel voorkomend in moerassen binnen het gebied: Blauwborst	Alle waterpartijen zouden – mits aangepaste inrichting – kunnen evolueren in de richting van moerasbiotoop. Het zou dan maximaal gaan om een oppervlakte van 150 tot 200 ha.
		Potentieel voorkomen in moerassen binnen het gebied: Porseleinhoen, Bruine kiekendief, eventueel zelfs Zwarte stern.	
Wilgenstruweel (Sf)	Check	Actueel voorkomend in wilgenstruwelen binnen het gebied: Blauwborst, wellicht ook Kamsalamander (landbiotoop).	Zie hoger.

Algemeen

De gebieden te Brecht, Rijkevorsel en Beerse worden gekenmerkt door talrijke kleiputten. Afhankelijk van de beschikbaarheid van klei werden deze diep (-10 tot -15 meter) of ondiep (slechts tot een 6-tal meter diep) ontgonnen. Vooral de ondiepe ontginningen ontwikkelden zich vaak tot waardevolle vlakvormige habitats met wilgenstruwelen (Sf) en rietlanden (Mr). Diepe ontginningen vulden zich met opstuwend grondwater en oppervlaktewater en bleven als diepe plas bewaard met slechts beperkte vegetatieontwikkeling op de oevers.

Hieronder een bespreking per deelgebied voor de regionaal belangrijke biotopen (rbb) 'rietland' en 'vochtig, meso- tot eutroof wilgenstruweel'.

Specificaties per deelgebied

Deelgebied 1. Kievitsheide

In de Kievitsheide komen geen rietvegetaties of wilgenstruwelen voor, evenmin in de rand van de bestaande waterplas.

Deelgebied 2a. Blak-Abtsheide

In de Pomp komen in de postelijke helft van de waterplas beperkte wilgenstruwelen voor. Ten zuiden van Pomp-Poelberg kwamen langsheen de zgn. Kruisdreef wilgenstruwelen voor (in voormalige groeve). Deze struwelen evolueerden tot habitattype 91E0.

In Abtsheide-west komen in de depressie ten noorden van het centrale stort van Campine beperkte wilgenstruwelen voor.

Rietland of rietmoeras komt voor in Abtsheide-oost (in historische groeves). Delen van het rietmoeras verdwenen door uitbreiding van het specifiek regionaal bedrijventerrein met watergebonden

den karakter Beerse kanaal-West (Wienerberger). Uitbreiding van dit regionaal belangrijk biotoop zal gerealiseerd worden als gevolg van het gewestelijk RUP afbakening regionaalstedelijk gebied Turnhout. Door Wienerberger dienen in dat kader compenserende maatregelen uitgevoerd tussen het bedrijventerrein en de Rijkvorselseweg (herstel natte biotopen). Blauwborst komt o.a. in dit gebied van het gebied tot broeden. Bruine Kiekendief is in dit gebied van het gebied een historische broedvogel.

Deelgebied 2b en 2c. Hoge Bergen-Ekstergoor en Duivelskuil

In dit gebied komen geen rietvegetaties of wilgenstruwelen voor.

Deelgebied 3. Kooldries-Hoofsweer

In de Hoofsweer en Kooldries zijn de meeste plassen klein en ondiep (gem. 1,5 tot 2 meter). Langs de oevers komen verspreid vochtige voedselrijke wilgenstruwelen (Sf) voor, variërend in oppervlakte. Door peilschommelingen en langer droogvallen van oeverzones en ondiepe plassen, maar vooral door het ontbreken van gericht beheer breiden deze struwelen in zowel Kooldries als Hoofsweer door spontane successie sterk uit. Wilgenstruwelen zijn een belangrijk broedhabitat voor meer algemene vogelsoorten, maar met een voldoende open structuur kan Blauwborst tot broeden komen.

Deelgebied 4 en 5. Leeuwerik-Volharding

In het kleiputtencomplex van Volharding, Bonte Klepper en Klokkeven komen weinig tot geen wilgenstruwelen voor. Dit is een rechtstreeks gevolg van de dominantie van open watervlakken binnen het complex. Ook in de Volharding zijn er door peilschommelingen wijzigingen aan watervlakken en oevers. In de eerste helft van de jaren '90 waren er zeven afzonderlijke watervlakken met oeverzones aanwezig. Door een stijging van het waterpeil zijn er nog maar drie afzonderlijke watervlakken met respectieve oeverzones waarneembaar.

In de Leeuwerik komt in het zuidwesten van de kleiputtenzone van een beperkte oppervlakte wilgenstruweel voor.

In bepaalde waterplassen van de Volharding werd in uitvoering van het beheerplan in de tweede helft van de jaren '80 riet aangeplant om de oevers te beschermen tegen afslag. Verschillende rietvogels waaronder Blauwborst komen er voor. De bestaande oppervlaktes zijn echter te klein en te fragmentair voor kritische moerasvogelsoorten zoals Bruine Kiekendief en Roerdomp (de laatste soort werd in het winterhalfjaar 2002-2003 pleisterend vastgesteld).

Bijlage 3 – De aanmeldingsgegevens

Artikel 8, §1, eerste lid 2° van het besluit dat de procedure regelt, stelt dat er bij de bepaling van de actuele staat van instandhouding rekening moet worden gehouden met de aan de Europese Commissie aangemelde gegevens bij de eerste vaststelling.

De aangemelde gegevens van habitats en soorten bij de eerste vaststelling van de habitatrichtlijngebieden had tot doel deze vaststelling en afbakening van gebieden te argumenteren. Het gaat hierbij om de gegevens die, ten gevolge van de beslissing van de Vlaamse Regering op 4 mei 2001, werden aangemeld bij de Europese Commissie als in aanmerking komend als speciale beschermingszone. De commissie wil dat deze gegevens bij de definitieve aanwijzing van het gebied als speciale beschermingszone, in de praktijk dus op basis van het IHD-proces, worden geüpdate.

In deze bijlage wordt eerst de aanmeldingsgegevens zelf aangegeven, waarbij in dezelfde tabel de nieuwe gegevens voor de aanmelding aan de commissie worden beschreven. Daarna wordt dieper ingegaan op de betekenis, rol en interpretatie van deze gegevens.

De habitats van bijlage I

2330	Open grasland met <i>Corynephorus</i>- en <i>Agrostis</i>-soorten op landduinen	
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Europees prioritair	nee	nee
Oppervlakte	ca. 3%	
Aandeel ten opzichte van de Belgische oppervlakte	15% $\geq p > 2\%$	
Beschermingsstatus	goede instandhouding	
Representativiteit	beduidende representativiteit	
Algemeen	waardevol	
3130	Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de <i>Littorelletalia uniflora</i> en/of de <i>Isoëtes-Nanojuncea</i>	
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Europees prioritair		nee
Oppervlakte		
Aandeel ten opzichte van de Belgische oppervlakte		
Beschermingsstatus		
Representativiteit		
Algemeen		

3140	Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische Chara spp. Vegetaties	
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Europees prioritair		nee
Oppervlakte		
Aandeel ten opzichte van de Belgische oppervlakte		
Beschermingsstatus		
Representativiteit		
Algemeen		
3150	Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition	
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Europees prioritair		nee
Oppervlakte		
Aandeel ten opzichte van de Belgische oppervlakte		
Beschermingsstatus		
Representativiteit		
Algemeen		
4010	Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix	
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Europees prioritair	nee	nee
Oppervlakte	ca. 1%	
Aandeel ten opzichte van de Belgische oppervlakte	2% $\geq p > 0\%$	
Beschermingsstatus	goede instandhouding	
Representativiteit	goede representativiteit	
Algemeen	uiterst waardevol	

4030	Droge Europese heide	
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Europees prioritair	nee	nee
Oppervlakte	ca. 12%	
Aandeel ten opzichte van de Belgische oppervlakte	2% >= p > 0%	
Beschermingsstatus	goede instandhouding	
Representativiteit	goede representativiteit	
Algemeen	uiterst waardevol	

7150	Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Rhynchosporion	
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Europees prioritair		nee
Oppervlakte		
Aandeel ten opzichte van de Belgische oppervlakte		
Beschermingsstatus		
Representativiteit		
Algemeen		

9190	Oude zuurminnende eikenbossen met Quercus robur op zandvlakten	
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Europees prioritair		nee
Oppervlakte		
Aandeel ten opzichte van de Belgische oppervlakte		
Beschermingsstatus		
Representativiteit		
Algemeen		

91E0	Alluviale bossen met <i>Alnion glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>)	
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Europees prioritair		ja
Oppervlakte		
Aandeel ten opzichte van de Belgische oppervlakte		
Beschermingsstatus		
Representativiteit		
Algemeen		

De soorten van bijlage II

Triturus cristatus - Kamsalamander		
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Aandeel ten opzichte van de Belgische populatie	ca. 15% $\geq p > 2\%$	
Bescherming	goede instandhouding	
Algemeen	waardevol	

Luronium natans - Drijvende waterweegbree		
	Oude gegevens (2001)	Nieuwe gegevens
Aandeel ten opzichte van de Belgische populatie		
Bescherming		
Algemeen		

Het criterium voor isolatie is bij alle soorten hetzelfde, meer bepaald 'niet-geïsoleerde, door de rest van het areaal omsloten populatie'. Let wel, dit criterium betreft de mate van isolatie van de populatie ten opzichte van het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort in Europa en niet op lokale versnipperingsverschijnselen.

Interpretatie van de aanmeldingsgegevens

De aangemelde gegevens van habitats en soorten bij de eerste vaststelling van de habitatrictlijngebieden had tot doel deze vaststelling en afbakening van gebieden te argumenteren. Vlaanderen heeft hierbij gekozen de voor de betreffende Habitatrictlijngebied belangrijkste habitattypen en soorten aan te melden.

Habitattypen 3130, 31401 3150, 7150, 9190 en 91E0 en de Drijvende waterweegbree komen nu, en waarschijnlijk ook toen, wel voor, maar zijn bij aanmelding niet opgegeven omdat ze minder relevant zijn voor de argumentatie van de vaststelling en de afbakening van dit habitatrichtlijngebied. De instandhoudingsdoelstellingen en de prioriteitstelling dient echter alle aanwezige soorten en habitattypen te omvatten zodat de Europese databank ter zake dient aangepast.

Habitats

Oppervlakte (gegeven in % ten opzichte van de totale oppervlakte van de SBZ-H)

Voor habitatype 4010 ligt de in de nu vastgestelde oppervlakten in dezelfde grootte-orde als deze van de aanmelding, zeker als we ermee rekening houden dat er op de aanmeldingsgegevens een niet-gekende foutenmarge zit;

Voor habitattypen 2330 en 4030 lijkt er een grotere oppervlakte aangemeld, waarbij evenwel moet rekening gehouden worden met het feit dat de foutenmarges op de aanmeldingsgegevens niet gekend zijn en de aanmelding gebeurd is op basis van expertoordeel met een niet naar habitattypen vertaalde Biologische Waarderingskaarten (BWK) (grotendeels of geheel dan nog de BWK versie 1) als beschikbare bronnen;

Relatieve oppervlakte (in percentageklasse ten opzichte van de totale Belgische oppervlakte)

Hoewel voor de prioriteitstelling in de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen dezelfde drempelwaarden gehanteerd worden is er geen rechtstreekse vergelijking mogelijk, gezien het in de IHD gehanteerd percentage ten opzichte van het Vlaamse grondgebied is, en deze van de aanmelding aan Europa diende verrekend te worden ten opzichte van het totale Belgische grondgebied en dus rekening houdende met de door Wallonië en Brusselse Hoofdstedelijk gewest ingeschatte oppervlakten.

Mogelijke relevante verschillen of overeenkomsten, dit wil zeggen deze die enkel zouden verklaard moeten worden op basis van de situatie in Vlaanderen, zijn reeds geduid onder oppervlakte.

Behoud

Deze op de AGIV-website weergegeven term heet in de officiële Europese regelgeving "**beschermingsstatus**" en wordt verkregen door de integratie van drie subcriteria:

- mate van instandhouding van de structuur (te vergelijken met lokale staat van instandhouding); deze kan "uitstekend", "goed bewaard" of "passabel of gedeeltelijk aangetast" zijn;
- de vooruitzichten (potenties en slaagkans) voor de instandhouding van de structuur; deze kan "uitstekend", "goed" of "passabel/ongunstig" zijn;
- de herstelmogelijkheid; deze kan "gemakkelijk", "mogelijk zonder buitensporige inspanningen" of "moeilijk of onmogelijk" zijn.

Verder is de officiële weergaven van de beoordeling verwarrend door verwijzing naar de term "instandhouding", gezien deze in een andere regeling (de verplichte zesjaarlijkse rapportage van de regionale staat van instandhouding van de habitattypen en habitatrichtlijnsoorten) een andere betekenis heeft.

Hou bij de interpretatie van de beoordeling in de aanmeldingsgegevens rekening met de reële betekenis ervan, met name⁴⁸:

- **uitstekende "instandhouding"** = uitstekende beschermingsstatus:
  - o uitstekende structuur, ongeacht de vooruitzichten of de herstelmogelijkheden; of
  - o goed bewaarde structuur en uitstekende vooruitzichten, ongeacht de herstelmogelijkheden
- **goede "instandhouding"** = goede beschermingsstatus:
  - o goed bewaarde structuur en goede vooruitzichten, ongeacht de herstelmogelijkheden; of

---

⁴⁸ Zie REF website

- o goed bewaarde structuur en passabele/ongunstige vooruitzichten, waarbij herstel gemakkelijk of zonder buitensporige inspanningen mogelijk is; of
  - o passabele of gedeeltelijk aangetaste structuur, goede vooruitzichten en gemakkelijk herstel;
- Een goede beschermingsstatus is dus mogelijk met een slechte structuur (slechte lokale staat van instandhouding) zolang de vooruitzichten **of** de herstelmogelijkheden maar gemiddeld tot goed zijn.
- **passabele of verminderde "instandhouding"** = passabele of verminderde beschermingsstatus:
    - o goed bewaarde structuur, maar passabele/ongunstige vooruitzichten **en** herstel moeilijk of onmogelijk; of
    - o passabele of gedeeltelijk aangetaste structuur met gemiddelde tot slechte vooruitzichten **en** gemiddelde tot slechte herstelmogelijkheden.

Bij de aanmelding is in Vlaanderen vooral gekeken naar de vooruitzichten en de herstelmogelijkheden. Bij gemakkelijk herstel en goede tot uitstekende vooruitzichten is dan, onafhankelijk van de toestand van de structuur gekozen voor een uitstekende instandhouding (ondanks bovenvermelde richtlijn).

Ermee rekening houdende dat in de instandhoudingsdoelstellingen herstel vooropgesteld wordt voor de meeste habitattypen, zijn, rekening houdende met bovenstaande, de aanmeldingsgegevens conform met de huidige bevindingen.

Representativiteit

Mogelijke waarden zijn: uitstekende, goede of beduidende representativiteit en "aanwezig maar verwaarloosbaar". Deze laatste categorie slaat dan op een kwantitatief aspect.

Dit criterium geeft weer in hoeverre er overeenstemming is met de, zij het zeer globale, omschrijving in de interpretatiegids van de Europese Commissie (European Commission, DG Environment (1999)). Gezien het globale karakter van die interpretatiegids, het zeer onvolledig zijn op vlak van regionale variatie van een habitatype, ... telt in de beoordeling ervan de mate van instandhouding van de structuren (en dus de lokale staat van instandhouding) mee. Gezien dit overlapt met het vorige criterium wordt ermee niet verder rekening gehouden in de instandhoudingsdoelstellingen.

In de aanmelding is dit gegeven vooral belangrijk omwille van de beoordelingscategorie "aanwezig maar verwaarloosbaar", omdat dan de overige criteria (oppervlakte, relatieve oppervlakte, behoud niet beoordeeld worden).

Algemeen (Algemene beoordeling)

Mogelijke waarden zijn: uiterst waardevol, waardevol en beduidend.

Dit criterium is een integratie van alle voorgaande.

Soorten

Populatie (in percentageklasse ten opzichte van de totale Belgische populatie)

Mogelijke waarden: $100\% \geq p > 15\%$, $15\% \geq p > 2\%$; $2\% \geq p > 0\%$; populatie verwaarloosbaar.

Hoewel voor de prioriteitstelling in de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen dezelfde drempelwaarden gehanteerd worden, is er geen rechtstreekse vergelijking mogelijk, gezien het in de instandhoudingsdoelstellingen gehanteerde percentage ten opzichte van de totale Vlaamse populatie is, en deze van de aanmelding aan Europa diende verrekend te worden ten opzichte van de totale Belgische populatie en dus rekening houdende met de door Wallonië en Brusselse Hoofdstedelijk gewest ingeschatte populaties.

Behoud

Deze op de AGIV-website weergegeven term heet in de officiële Europese regelgeving "**bescherming**" en wordt verkregen door de integratie van 2 subcriteria:

- mate van instandhouding van de elementen van de habitat die van belangrijk zijn voor de betrokken soort; mogelijke waarden zijn "elementen volkomen gaaf", "elementen goed geconserveerd" en "elementen in matige conditie of gedeeltelijk aangetast"
- herstelbaarheid; deze kan "gemakkelijk", "mogelijk zonder buitensporige inspanningen" of "moeilijk of onmogelijk" zijn.

Het "behoud" of de bescherming is:

- **uitstekend bewaard:**
  - o elementen volkomen gaaf, ongeacht de beoordeling van de herstelbaarheid
- **goed bewaard:**
  - o elementen goed geconserveerd, ongeacht de beoordeling van de herstelbaarheid; of
  - o elementen in matige conditie of gedeeltelijk aangetast **en** herstel gemakkelijk;
- **matig of minder goed bewaard:**
  - o elementen in matige conditie of gedeeltelijk aangetast **en** herstel mogelijk zonder buitensporige inspanningen of herstel moeilijk of onmogelijk

Bij gemakkelijk herstel, wat vaak is vooropgesteld bij de aanmelding is de bescherming per definitie goed of zelfs uitstekend, onafhankelijk van mate van instandhouding van de elementen.

Ermeë rekening houdende dat in de S-IHD herstel vooropgesteld wordt voor alle/de meeste habitattypen, zijn, rekening houdende met bovenstaande, de aanmeldingsgegevens conform met de huidige bevindingen.

Isolatie

Mogelijke waarden zijn: "(vrijwel) geheel geïsoleerde populatie" (hoogste score!); "niet-geïsoleerde populatie aan de rand van het areaal"; "niet-geïsoleerde, door de rest van het areaal omsloten populatie".

Dit criterium is een manier om bij benadering zowel de kwetsbaarheid van de beschouwde populatie als de bijdragen van die populatie aan de genetische diversiteit van de soort te bepalen. Sterk vereenvoudigd kan men stellen dat hoe meer een populatie geïsoleerd is, hoe belangrijker haar bijdrage tot de genetische diversiteit van die soort. De term slaat zowel op soorten (endemismen, ondersoorten, variëteiten en rassen) zelf, als op deelpopulaties van een metapopulatie.

Algemeen (Algemene beoordeling)

Mogelijke waarden zijn: uiterst waardevol, waardevol en beduidend.

Dit criterium is een integratie van alle voorgaande.

Referenties

- Decler, K. (red.), 2007. *Europees beschermde natuur in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee. Habitattypen, Dier- en plantensoorten. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.M.2007.01, Brussel, 584 p.*
- European Commission, DG Environment (1999). *Interpretation manual of European union habitats EUR 15/2*
- Europese Commissie, 1996, *beschikking van de Commissie van 18 december 1996 betreffende het informatieformulier voor als natura2000-gebieden voorgestelde gebieden (97/266/EG), Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen*
- Paelinckx D., Adriaens D., Louette G. & Hoffmann M., 2009. *Vergelijking van de gegevensbank habitatrichtlijngebieden met de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen (G-IHD). Advies van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.A.2009.66. Brussel, 53 pp.*

Bijlage 4 –De expertgroep

Voor het aanboren van de lokale ecologische kennis binnen de Vlaamse overheid en wetenschappelijke instellingen werd een expertgroep opgericht. Deze expertgroep werd samengesteld uit leden van het Agentschap voor Natuur en Bos, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek en andere administraties en instellingen. Deze experts beschikken over kennis over het gebied, de daar voorkomende soorten en habitats en ecologische kennis in het algemeen, noodzakelijk voor de correcte opmaak van dit rapport.

Samenstelling

- *Steven De Saeger*
- *Erwin De Meyer*
- *Klaas Rykaert*
- *Guy Laurijssens*
- *Marc Schuermans*
- *Patrick Engels*
- *Daniël Josten*
- *Guy Heutz*
- *Werner Vanhove*
- *Jos Peeters*
- *Stijn Leestmans*
- *Luc Vanassche*

INFORMATIEF DOCUMENT

Bijlage 5 – Kaartenbijlage

Kaarten in bijlage:

OVERZICHTSKAART

Kaart 3.1: Situering van het gebied ten opzichte van het gehele Natura2000-netwerk in Vlaanderen

Kaart 3.2: Situering van het SBZ en zijn deelgebieden

HABITATKAARTEN

- 5.1 Indicatieve kaart van de voorkomende Europees te beschermen Habitats en Regionaal Belangrijke Biotopen in deelgebied 1
- 5.2 Indicatieve kaart van de voorkomende Europees te beschermen Habitats en Regionaal Belangrijke Biotopen in deelgebied 2A
- 5.3 Indicatieve kaart van de voorkomende Europees te beschermen Habitats en Regionaal Belangrijke Biotopen in deelgebied 2B
- 5.4 Indicatieve kaart van de voorkomende Europees te beschermen Habitats en Regionaal Belangrijke Biotopen in deelgebied 2C
- 5.5 Indicatieve kaart van de voorkomende Europees te beschermen Habitats en Regionaal Belangrijke Biotopen in deelgebied 3
- 5.6 Indicatieve kaart van de voorkomende Europees te beschermen Habitats en Regionaal Belangrijke Biotopen in deelgebied 4
- 5.7 Indicatieve kaart van de voorkomende Europees te beschermen Habitats en Regionaal Belangrijke Biotopen in deelgebied 5

POTENTIEKAARTEN

- 5.8 Indicatieve potenties van het habitat 2330 Open grasland met Coynephorus- en Agrostissoorten op landduinen
- 5.9 Indicatieve potenties van het habitat 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Erica tetralix
- 5.10 Indicatieve potenties van het habitat 4030 Droge Europese Heide
- 5.11 Indicatieve potenties van het habitat 9190 Oude zuurminnende Eikenbossen met Quercus Robur op zandvlakten
- 5.12 Indicatieve potenties van het habitat 91^{F0} Alluviale bossen met Alnion glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

BESCHRIJVING VAN DE MAATSCHAPPELIJKE CONTEXT

- 6.1 Ruimtelijke Bestemmingscategorieën
- 6.2 VEN
- 6.3 Oppervlakedelfstoffenplannen
- 6.4 Onroerend erfgoed
- 6.5 eigendomssituatie
- 6.6 Bostypen
- 6.7 Eigendomssituatie bos
- 6.8 drinkwaterwinning – vergunde waterwinning
- 6.9 waterleidingen
- 6.10 Recreatief gebruik
- 6.11 Wonen
- 6.12 Industrie
- 6.14 Transportinfrastructuur
- 6.15 Nutsleidingen

WEERGAVE VAN DE PRIORITAIRE INSPANNINGEN

- 8.3 Prioritaire inspanningen

Bijlage 6 – Rapportage landbouwgevoeligheidsanalyse

INFORMATIEF DOCUMENT

Bijlage 7 – Methodiek waardering drinkwaterwinnings voor de openbare drinkwatervoorziening

Het betreft enerzijds oppervlaktewaterwinnings en anderzijds grondwaterwinnings die instaan voor de openbare drinkwatervoorziening. Particulier vergunde winnings worden niet meegenomen in de analyse.

Voor oppervlaktewaterwinnings zijn de percelen waarop de installaties zijn gelegen, inclusief de watervangens, infiltratievoorzienings en waterbekkens, van waarde. De waarde voor de percelen waarop deze installaties staan wordt vastgesteld op 5.

Voor grondwaterwinnings zijn niet alleen de percelen met installaties van belang, maar ook de percelen die bijdragen aan de kwantiteit en kwaliteit van het opgepompte water. Percelen waarop de installaties gelegen zijn, inclusief infiltratievoorzienings en waterbekkens, krijgen de waarde 5. Concreet betekent dit dat alle percelen binnen de beschermingszone I een waarde 5 krijgen, aangevuld met percelen met installaties gelegen buiten zone I.

Voor grondwaterwinnings speelt ook de mate waarbij het perceel bijdraagt aan de winning. Om die waarde te bepalen voor grondwaterwinnings is van de bovenste watervoerende laag de afpompingskegel van de winning bij de vergunde capaciteit berekend. Percelen met een grote afpompings dragen veel bij aan de winning en zullen een hogere waarde krijgen. Percelen met een lage afpompings krijgen een lagere waarde. Afpompingskegels worden berekend op basis van het vergund jaardebiet.

Het kan gebeuren dat een waterwinning niet gelegen is in een gebied, maar dat een aantal percelen van het gebied bijdragen tot de kwantiteit en kwaliteit van de winning. Ook van deze waterwinnings wordt de afpompingskegel bepaald zodat de overlap met het gebied inzichtelijk gemaakt kan worden. Er wordt van uitgegaan dat voor artesische winning de bijdrage van de omliggende percelen gering zal zijn gezien die weinig of niet bijdragen aan de winning. Toch zal voor de volledigheid ook hiervan de afpompingskegel bepaald worden.

Waardeschaal grondwaterwinnings

Waarde = 5 voor de percelen waarop de installaties gelegen zijn, inclusief infiltratievoorzienings en waterbekkens, de percelen gelegen binnen beschermingszone I en voor de percelen met een afpompings > 1m

Waarde = 4 voor de percelen met een afpompings > 0.75 m en < 1 m

Waarde = 3 voor de percelen met een afpompings > 0.50 m en < 0.75 m

Waarde = 2 voor de percelen met een afpompings > 0.20 m en < 0.50 m

Waarde = 1 voor de percelen met een afpompings > 0.10 m en < 0.20 m

Afpompingskegels van verschillende winnings kunnen overlappen. De mogelijke impact en waarde op de overlappende percelen kan hierdoor hoger zijn. Het gecumuleerde 'effect/waarde' wordt bepaald door een 'som' te maken van de afzonderlijke waarden van de afpompingskegels van de verschillende betrokken winnings. Aan deze 'som' wordt de waarde toegekend die zo goed mogelijk overeenkomt met de afpompingsrange zoals hierboven bepaald en met een maximum score van 5. Twee overlappende zones met waarde 1 (= afpompings > 0.10 m en < 0.20 m), geven bijvoorbeeld een gecumuleerde waarde 2 (= afpompings > 0.20 m en < 0.50 m) voor die overlappende zone).

Tabel 0-50. Overzicht van de vergunde waterwinningen in of nabij het gebied. Deelgebieden 2a, 2b en 2c werden in dit overzicht samengenomen.

Deel- gebied	Code	Omschrijving activiteit via NACEBEL	klasse	gemeente	Ligging	Begindatum vergunning	Einddatum vergunning	Vergund dagde- biet (m ³)	Vergund jaar- debiet (m ³)	grondwater	regime
2	ANT- Z1001595	Metallurgie	B	Beerse		31/10/1991	31/10/2011	1800,00	300000,00	Centrale zanden van de Kempen, freatisch	niet-freatisch

Bijlage 8 - Landschapsecologie: theorie en principes

De landschapsecologie richt zich op de studie van de samenhang tussen enerzijds de abiotische en biotische processen op landschapsniveau en anderzijds de manier hoe de mens dit landschap mee vorm heeft gegeven.

De landschapsecologie integreert verschillende wetenschappelijke disciplines: de fysische geografie en de ecologie.

De fysische geografie bestudeert de niet-levende wereld: geologie, geomorfologie, bodemkunde en de waterhuishouding van het landschap. De ruimtelijke verspreiding van deze verschijnselen is een belangrijk onderzoeksonderwerp. Deze verschillende abiotische kenmerken en hun ruimtelijke configuraties stellen een eerste belangrijke basisvoorwaarde voor het functioneren van een habitat.

De ecologie bestudeert het geheel aan levenloze en levende natuur en bijhorende processen. De nadruk wordt gelegd op de functies die de verschillende componenten voor elkaar vervullen.

De landschapsecologie integreert de ruimtelijke benadering van de fysische geografie met de functionele benadering van de ecologie.

Een belangrijke ontwikkeling in de landschapsecologie was de aandacht voor versnippering van populaties in het landschap en dit geïnspireerd door de 'eilandtheorie'. Een wetmatigheid die vanuit deze theorie naar voren werd geschoven luidt: 'hoe groter het eiland, des te groter het aantal soorten' en 'hoe geïsoleerder het eiland des te kleiner het aantal soorten'. De eilandtheorie werd overgeheveld naar het vasteland, waar habitatplekken als eilanden in een voor een soort niet geschikte matrix ('zee') werden beschouwd.

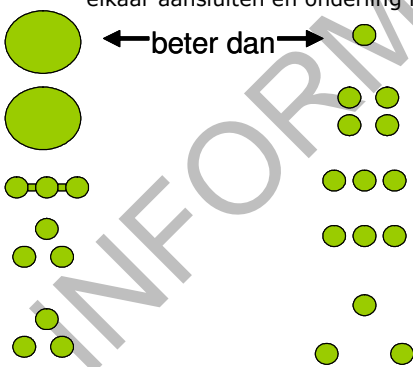
Een belangrijk begrip is ook de 'netwerkpopulatie'. Verscheidene habitatplekken die voor de individuen van een welbepaalde soort onderling overbrugbaar zijn vormen samen een netwerk. Of habitatplekken onderling overbrugbaar zijn is soortafhankelijk. In dat verband wordt gesproken over de 'dispersieafstand'. Een individu van een soort met een kleine dispersieafstand kan enkel habitatplekken bereiken op korte afstand van de habitatplek waar het leeft.

In een netwerk zijn grotere en kleinere habitatplekken gelegen. Het voorkomen van één of enkele grote plekken, groot en goed genoeg voor een zogenaamde 'kernpopulatie', die slechts een geringe kans heeft om uit te sterven, verhoogt de overlevingskans van de totale netwerkpopulatie van de soort.

1) Basiswetmatigheden in de landschapsecologie

In de landschapsecologie wordt vertrokken van bepaalde wetmatigheden (zie Figuur 0- 1) zoals:

- Een grote habitatplek is beter dan een kleine habitatplek;
- Een grote habitatplek is beter dan vele kleine habitatplekken;
- Onderling verbonden habitatplekken zijn beter dan niet verbonden habitatplekken;
- De configuratie van habitatplekken is des te beter naarmate de habitatplekken nauwer op elkaar aansluiten en onderling makkelijker bereikbaar zijn.

Figuur 0- 1. Wetmatigheden in de landschapsecologie.

2) Metapopulatietheorie

Heel wat soorten en soortgroepen functioneren in West-Europa en in Vlaanderen in metapopulatieverband. Een metapopulatie van een soort is een verzameling van populaties, waarbij de onderlinge uitwisseling tussen de populaties de kans op uitsterven van de totale metapopulatie op lange termijn tot een minimum beperkt.

Vaak wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen kernpopulaties en satelietpopulaties. Een kernpopulatie komt voor waar een ruime oppervlakte aanwezig is van het geschikte leefgebied van de soort. Kernpopulaties zijn de grootste populaties in een netwerk en de soort kan er elk jaar worden aangetroffen.

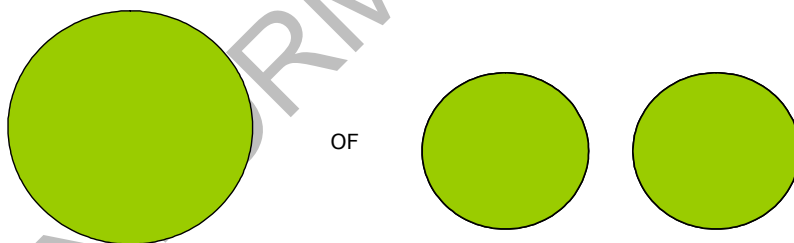
De satelietpopulaties zijn veel kleinere populaties, die niet afzonderlijk kunnen blijven bestaan op lange termijn. De habitat is er immers te klein om lange termijn garanties te bieden voor het voortbestaan van de soort. Doordat zij echter in verbinding staan met andere sateliet- en kernpopulaties, kunnen zij na een tijdelijk verdwijnen van de soort opnieuw gekoloniseerd worden. Omgekeerd kunnen zij na jaren van succesvolle voortplanting zorgen voor populatiegroei in andere satelietpopulaties of kernpopulaties. Essentieel voor het functioneren van een metapopulatie is dat de onderlinge uitwisseling tussen de kern- en de satelietpopulaties steeds mogelijk blijft. Dit kan doordat de kwaliteit van het tussenliggende landschap geleidelijke migratie toelaat tussen de populaties (via verbindingen en stapstenen) of doordat de afstand tussen de populaties direct overbrugbaar is voor de soort, zonder gebruik van stapstenen en verbindingselementen.

In het bijzonder in een zeer sterk versnipperd landschap, zoals in de meeste regio's van Vlaanderen het geval is, is het van belang om bij het formuleren van doelen, rekening te houden met de randvoorwaarden voor het functioneren van metapopulaties van soorten.

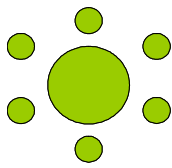
3) Landschapsecologisch functioneren van soorten en soortgroepen, nuances op vlak van mobiliteit en schaalniveau

Het dient wel opgemerkt te worden dat soorten en soortgroepen onderling verschillen vertonen. Sommige soorten zijn meer gebaat bij het voorkomen van meerdere habitatplekken i.p.v. één grote habitatplek. Dit geldt bij voorbeeld in het bijzonder voor soorten die op microschaal van een heel complexe combinatie van abiotische en ecologische randvoorwaarden afhankelijk zijn. De kans dat op deze schaal – zelfs op natuurlijke wijze – iets fout loopt en het lokale uitsterven tot gevolg heeft is immers erg groot (vb vroegtijdige droogte, laattijdige vorst, nauwelijks bloeien van een waardplant, etc...). Ook de behoefte aan onderlinge verbondenheid van habitatplekken verschilt van soort tot soort. Over de grond kruipende soorten hebben meer behoefte aan continue corridors waarlangs andere habitatplekken kunnen worden bereikt. Vliegende soorten – zoals vlinders – behoeven eerder kleine habitatplekken tussen de grotere leefgebieden. Deze worden dan in het vakjargon 'stapstenen' genoemd. Vogelsoorten behoeven op het eerste zicht helemaal geen stapstenen noch corridors, alhoewel alles weer afhangt van de schaal van het landschap dat we beschouwen. Op een grote schaal behoeven alle soorten tussenliggende leefgebieden.

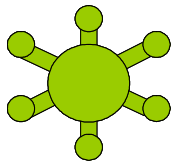
Hieronder trachten we dit te illustreren met figuren die verschillende modellen voorstellen naargelang de beschouwde ideaaltypische soort.

(a) Leefgebiedmodel voor soorten met grote territoria die zeer mobiel zijn: vogels; 1 of enkele grote kerngebieden.

(b) leefgebiedenmodel voor kleinere soort, met kleinere ruimtebehoefte, kan zich verplaatsen over kleine afstanden door gebied dat geen typisch leefgebied is: vele vlindersoorten; kernpopulatie en meerdere satelietpopulaties. Wanneer dit model op een heel ruime landschapsschaal wordt toegepast (bv. schaal van een hele ecoregio), geldt dit type model ook voor bepaalde diersoorten met vrij grote territoria zoals een Kwartelkoning of Roerdomp.

(c) leefgebiedenmodel voor kleinere soort, met kleinere ruimtebehoefte, kan zich moeilijk of niet verplaatsen door gebied dat geen typisch leefgebied is: vele amfibieënsoorten; kernpopulatie en meerdere satelietpopulaties, onderling verbonden

Uit hoger staande tekst blijkt duidelijk dat het denken rond soorten een belangrijke plaats inneemt binnen de landschapsecologie. Niettemin zijn de principes die naar voren worden gedragen even-goed nuttig wanneer doelen worden geformuleerd op niveau van Europese habitattypes. Het is immers duidelijk dat het streven naar een goede of uitstekende staat van instandhouding voor het habitatype ook rekening moet houden met de soorten die aan het habitatype verbonden zijn (de habitattypische soorten).

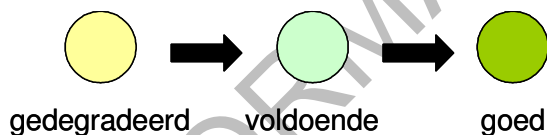
4) Concrete invulling van de verbeteropgaven op basis van de landschapsecologische principes en kenmerken van de habitattypische soorten.

Als in een S-IHD-rapport tot de conclusie wordt gekomen dat habitattypes of soorten voor een verbeteropgave staan, dan helpen landschapsecologische overwegingen om te bepalen HOE en WAAR deze versterking dient te worden gerealiseerd.

De manier HOE in de behoefte van versterking moet worden voorzien, kan worden gespecificeerd via de drie V-termen:

1. Verbeteren (= werken aan kwaliteit);
2. Versterken (=uitbouwen van bestaande kernen);
3. Verbinden.

'Verbeteren' refereert naar het werken aan de kwaliteit van bestaande ecotopen. Dit wordt geïllustreerd in onderstaande figuur.

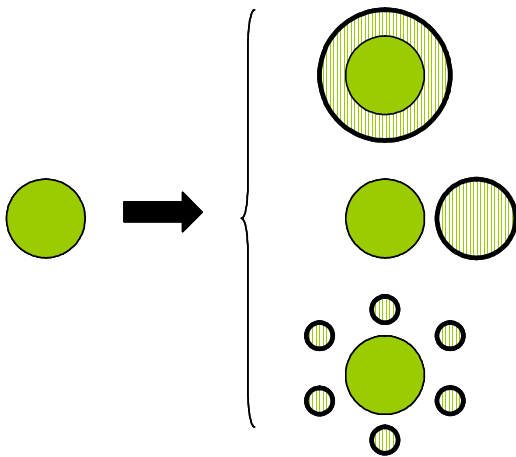
Omvorming is een term die in dit verband gebruikt wordt en waarbij specifiek wordt bedoeld dat niet habitatwaardige ecotopen door gericht beheer worden omgezet in Europese habitattypes. Voorbeelden zijn:

- Gericht beheer van Pijpestrootjesgraslanden om natte heiden te realiseren;
- Gericht beheer om populierenbossen om te vormen tot elzenbroekbossen.

Verbeteren is ook een belangrijk issue wanneer habitatvlekken of leefgebieden belangrijke vormen van verstoring vanuit hun omgeving zouden ondervinden (eutrofiëring, verdroging, geluidsverstoring, visuele verstoring, ...). Bufferstroken omheen habitatvlekken kunnen bijdragen aan verbetering.

'Versterken' refereert naar de effectieve uitbreiding van bestaande habitatvlekken van Europese habitattypes of leefgebieden van soorten door aansluitend op deze gebieden actief nieuwe ecotopen te gaan creëren die resp. als habitattype of leefgebied gelden. 'Versterken' kan verschillende vormen aannemen. Naast het vergroten van een bestaande habitatvlekken kan ook een habitatvlek worden bijgemaakt of kunnen rond een habitatvlek kleine nieuwe habitatvlekken worden gerealiseerd. Dit wordt geïllustreerd in onderstaande figuur.

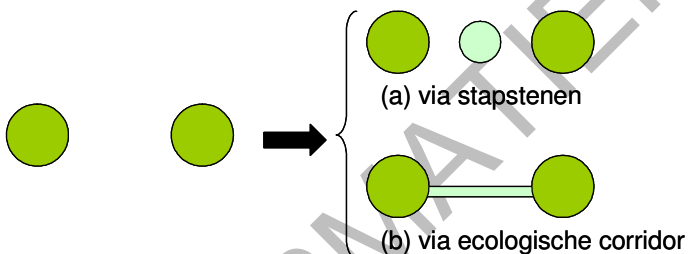

Vergroten is bijvoorbeeld een voor de hand liggende optie wanneer geïsoleerde boskernen – ingebed in een intensief landbouwlandschap - steeds kleiner blijken te zijn als het Minimum Structuur Areaal, dat het voorkomen van natuurlijke processen kan garanderen.

'Verbinden' refereert naar het overbrugbaar maken van naburige habitatvlekken / leefgebieden. Hierin kunnen twee verschillende mogelijkheden worden onderscheiden;

- a. Werken met stapstenen;
- b. Realisatie van ecologische corridors.

Dit wordt geïllustreerd in onderstaande figuur.

Het werken met stapstenen impliceert dus het overbrugbaar maken van habitatvlekken (leefgebieden) door in het weefsel tussen bestaande habitatvlekken nieuwe habitatvlekken te gaan realiseren. Werken met stapstenen is relevant wanneer in een richtlijngebied habitatvlekken voorkomen waar habitattypische vlindersoorten voorkomen (bv. Gentiaanblauwtje, Aardbeivlinder) die echter op een te grote afstand van elkaar gelegen zijn om overbrugd te kunnen worden.

De realisatie van ecologische corridors betekent dat er in het landschap duidelijk herkenbare, lijn-vormige elementen tussen bestaande habitatplekken (leefgebieden) worden gerealiseerd. Aanleg van houtkanten of houtwallen om bossen met elkaar te verbinden doorheen een open landschap zijn het klassieke voorbeeld. Omgekeerd kunnen ook open corridors worden gerealiseerd in bossen om open landschappen (met habitattypes/leefgebieden van Europese soorten) met elkaar te verbinden.

De vraag WAAR versterking dient te worden voorzien hangt van verschillende factoren af:

1. Het ecologisch doel dat wordt nagestreefd en zijn ecologische en abiotische kenmerken/randvoorwaarden;
2. Maatschappelijke afwegingen.

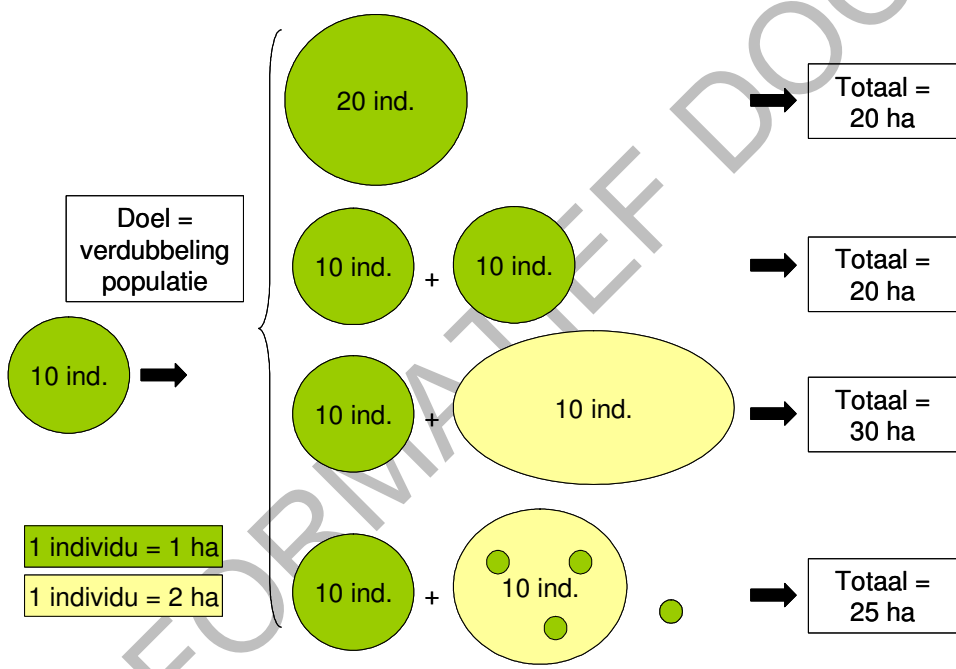
Het ecologisch doel:

Als het ecologisch doel is om de laatste populatie – vaak relictpopulatie genoemd - van een zeldzame amfibiëensoort te versterken dan spreekt het voor zich dat dit in de nabijheid dient te gebeuren van deze relictpopulatie. Zouden nieuwe leefgebieden vele kilometers van de relictpopulatie gerealiseerd worden, dan zouden deze niet bereikt kunnen worden. De eigenheid van de tot doel gestelde soort determineert dus al in hoge mate WAAR actie ondernomen dient te worden.

Ook de abiotiek van een gebied determineert in hoge mate WAAR welke habitattypes of leefgebieden tot stand kunnen komen. In feite hebben we het hier over de fysisch geografische component van de landschapsecologie. Nemen we als voorbeeld een vallei die omgeven wordt door heuvels met op de koppen arme zandgronden en met op de hellingen een lemige ondergrond. Het spreekt dan voor zich dat versterking van uitgebreide natte ecotopen (broekbossen, moerassen, ...) nergens kan gelokaliseerd worden dan in de vallei. Eiken-haagbeukenbossen worden bereikt op de hellingen van de heuvels. Voor eiken-berkenbossen en eiken-beukenbossen dienen de kansen gezocht op de koppen van de heuvels.

Maatschappelijke afwegingen

Vaak zijn er – gegeven een welbepaald ecologisch doel - verschillende ruimtelijke keuze mogelijkheden waarop de verbeteropgave kan worden ingevuld. Belangrijk is te noteren dat de keuzes die worden gemaakt sturend kunnen werken op het ruimtebeslag dat samenhangt met het gestelde doel. In onderstaande figuur trachten we dit te illustreren.

In de figuur wordt gewerkt met het hypothetisch voorbeeld van een soort die 1 ha behoeft voor 1 individu. 20 individuen worden voor het gebied tot doel gesteld, er zijn er nu 10. Om het doel te bereiken kan een leefgebied worden vergroot of er kan één worden bijgemaakt. Dit betekent al dat

er verschillende ruimtelijke mogelijkheden, met elk hun ruimtelijke repercussies, zijn. Er kan ook voor gekozen worden om een deel van de doelstelling te realiseren in voor de soort suboptimale ecotopen of gebieden. Gezien hier echter lagere dichtheden worden bereikt (1 individu heeft 2 ha i.p.v. 1 ha) is de ruimtebehoefte groter. Dit zou bv. het geval kunnen zijn als beslist wordt dat een deel van de doelstelling gerealiseerd wordt in een gebied met een andere hoofddoelstelling dan natuur (dus in multifunctionele ruimten).

Zoals duidelijk zal worden in de doelenformulering in dit hoofdstuk zullen ruimtelijke keuzes voor het bereiken van doelen niet altijd worden gemaakt. Doelen worden gelokaliseerd indien:

- Er geen andere ruimtelijke mogelijkheden zijn om het doel te realiseren;
- Er een voor de hand liggende verkiesbare mogelijkheid is om het doel te realiseren.

Voor andere doelen zullen verschillende mogelijke ruimtelijke scenario's naar voren worden gedragen. Hierop kan worden aangegrepen in het maatschappelijk debat over de vraag waar doelen gerealiseerd zullen worden.

INFORMATIEF DOCUMENT

Bijlage 9 - Afkortingen- en begrippenlijst

Afkortingen:

SBZ:	Speciale Beschermingszone
N2000:	Natura-2000
SBZ-H:	Habitatrichtlijngebied - speciale beschermingszones in het kader van de Habitatrichtlijn
SBZ-V:	Vogelrichtlijngebied - speciale beschermingszones in het kader van de Vogelrichtlijn
VEN:	Vlaams Ecologisch Netwerk
IVON:	Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk
GEN:	Grote Eenheden Natuur
GENO:	Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling
NVWG:	Natuurverwevingsgebieden
NVBG:	Natuurverbindingsgebieden
ANB:	Agentschap Voor Natuur en Bos
RBB:	Regionaal Belangrijke Biotopen
BBP:	Bekkenbeheerplan

Begrippenlijst:

Agentschap Voor Natuur en Bos: Het Agentschap voor Natuur en Bos is het Agentschap van de Vlaamse Overheid dat instaat voor het beleid, het duurzaam beheren en versterken van natuur, bos en groen in Vlaanderen, samen met alle partners

Bekkenbeheerplan: Het bekkenbeheerplan bepaalt het integraal waterbeleid voor het desbetreffende bekken. Het is een beleidsplan dat tevens de voorgenomen acties, maatregelen, middelen en termijnen bepaalt om de doelstellingen ervan te bereiken. Het geeft nadere uitvoering aan de waterbeleidsnota en, in voorkomend geval, het toepasselijke stroomgebiedbeheerplan

Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk: Voor de instandhouding, ondersteuning en versterking van de natuurkernen wordt voorzien in de afbakening van Natuurverwevingsgebieden. Zij vormen als het ware een beschermende jas voor de natuurkernen. Voor de verbinding van de verschillende natuurkernen worden natuurverbindingsgebieden afgebakend. Samen vormen deze gebieden het IVON: het Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk. In deze gebieden worden bijkomende kansen gegeven aan planten en dieren. Andere functies zoals landbouw, recreatie, bosbouw, wonen, ... mogen hierdoor niet in het gedrang komen.

Grote Eenheden Natuur: Een grote eenheid natuur is een aaneengesloten gebied met hoge biologische waarde en hoge biologische potentie, waar de natuurfunctie bovengeschied is aan de andere functies. Deze gebieden vormen samen met de 'Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling' het Vlaams Ecologisch Netwerk

Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling: Een grote eenheid natuur is een aaneengesloten gebied met minder hoge biologische waarde of een sterk versnipperde natuur met hoge waarde, maar steeds met een hoge biologische potentie. De natuurfunctie is bovengeschied is aan de andere functies. Door geschikt beheer kan dit gebied evolueren naar een gebied met hoge biologische waarde. Deze gebieden vormen samen met de 'Grote Eenheden Natuur' het Vlaams Ecologisch Netwerk

Habitatrichtlijn: Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.

Deze richtlijn is gericht op het waarborgen van de biologische diversiteit door het in stand houden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna op het Europese grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie.

Aan de lidstaten wordt opgelegd om speciale beschermingszones aan te duiden voor bepaalde habitats en soorten van communautair belang, die worden opgesomd in de Bijlagen I en II van de richtlijn. Deze zones worden Habitatrichtlijngebieden genoemd of, afgekort, SBZ-H (speciale beschermingszones in het kader van de Habitatrichtlijn)

Habitatrichtlijngebied: Zie Habitatrichtlijn

Habitats van de Bijlage I: Dit zijn de natuurlijke habitats van Bijlage I van het decreet Natuurbehoud waarvoor de aanwijzing van speciale beschermingszones vereist is (= Bijlage I van de Habitatrichtlijn)

Natura-2000: Alle speciale beschermingszones (SBZ) samen vormen een Europees ecologisch netwerk, 'Natura 2000' genaamd. In deze Speciale Beschermingszones moeten deze Europees te beschermen soorten en habitats op een duurzame manier in stand gehouden worden, zo mogelijk in harmonie met de traditionele vormen van landgebruik waaraan hun aanwezigheid niet zelden te danken is. In Vlaanderen werden 104.888 ha speciale beschermingszone op basis van de Habitatrichtlijn en 98.423 ha op basis van de Vogelrichtlijn aangemeld bij Europa. Door de overlap vormt dit samen een netwerk van 166.187 ha

Natuurverbindingsgebieden: De natuurverbindingsgebieden worden aangeduid in die gebieden die van belang zijn voor de migratie van dieren en zelfs planten tussen de gebieden van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN). Vaak zijn ze lijnvormig of strookvormig. Ze bestaan vooral uit een aaneenschakeling van kleine landschapselementen zoals houtkanten en hagen, beken en poelen. Vleermuizen bijvoorbeeld volgen netwerken van hagen, bomenrijen en dergelijke terwijl ze 's nachts van hun slaappleatsen naar hun jachtterreinen vliegen. Het beleid van de overheid is er dan ook vooral opgericht om die verbindingfunctie te bewaren en te verbeteren. Zo kan ze stimulerende maatregelen treffen om die kleine landschapselementen en kleine natuurelementen beter te onderhouden, te herstellen of opnieuw aan te leggen. De afbakening en invulling van deze natuurverbindingsgebieden is de verantwoordelijkheid van de provincies

Natuurverwevingsgebieden:

In natuurverwevingsgebieden kan de natuur duurzaam in stand gehouden worden zonder dat dit zware gevolgen heeft voor andere functies zoals landbouw, bosbouw of recreatie. Deze functies verdringen op hun beurt de bestaande natuurwaarden niet. In natuurverwevingsgebieden is de natuur dus evenwaardig aan de andere functies. Voorbeelden hiervan zijn recreatiebossen, overstromingsgebieden, weidevogelgraslanden en kleinschalige landbouwlandschappen met verspreide, meestal kleinere natuurgebieden.

Vaak sluiten deze natuurverwevingsgebieden aan op de gebieden van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN). Door hun ligging vormen ze dan een buffer tegen nadelige invloeden van buitenaf voor de belangrijkste en/of kwetsbaardere gebieden van het VEN.

De natuurverwevingsgebieden vormen samen met de natuurverbindingsgebieden het Integraal Verwevend en Ondersteunend Netwerk (IVON)

Regionaal Belangrijke Biotopen: Biotopen die niet opgenomen zijn in de Bijlage I van de habitatrichtlijn maar die in Vlaanderen wel een bescherming genieten, ondermeer via de regelgeving rond het verbod en de vergunningsplicht voor vegetatiewijziging

Soorten van de Bijlage II: Dit zijn de dier- en plantensoorten van Bijlage II van het decreet Natuurbehoud die voorkomen in Vlaanderen (= Bijlage II van de Habitatrichtlijn)

Soorten van de Bijlage III: Dit zijn de Europees bedreigde plant- en diersoorten van Bijlage III van het decreet Natuurbehoud die over het hele grondgebied moeten worden beschermd (= soorten uit de bijlage IV van de habitatrichtlijn)

Soorten van de Bijlage IV: Vogelsoorten van Bijlage IV van het decreet Natuurbehoud waarvoor speciale beschermingszones moeten worden aangewezen (=Vogelsoorten uit de Bijlage I van de Vogelrichtlijn)

Speciale Beschermingszone: Zie Natura-2000

Vlaams Ecologisch Netwerk: De Vlaamse overheid neemt op dit moment tal van initiatieven voor het behoud en de ontwikkeling van onze omgeving. Om de open ruimte in de toekomst veilig te stellen, wordt door de Vlaamse overheid onder meer een Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) uitgetekend. Een geheel van de mooiste plekjes natuur in Vlaanderen waar de natuur extra beschermd wordt en gebruikers en eigenaars bijkomende middelen en mogelijkheden krijgen om mee te bouwen aan een natuur- en mensvriendelijke omgeving. Het VEN vormt met haar grote aaneengesloten gebieden de ruggengraat van de toekomstige natuurlijke structuur (netwerken) in Vlaanderen. Het bestaat uit de Grote Eenheden Natuur (GEN) en Grote Eenheden Natuur in Ontwikkeling (GENO)

Vogelrichtlijn: Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand.
In 1979 zag een eerste Europese richtlijn inzake natuurbehoud het levenslicht: de Vogelrichtlijn. Deze richtlijn is gericht op de instandhouding van alle vogelsoorten die natuurlijk in het wild voorkomen op het Europese grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Zij heeft betrekking op de bescherming, het beheer, de regulering en de exploitatie van deze soorten. Europa legt haar lidstaten op om speciale beschermingszones aan te duiden voor bepaalde soorten die worden opgesomd in Bijlage I van de richtlijn. Deze zones worden Vogelrichtlijngebieden genoemd of, afgekort, SBZ-V (speciale beschermingszones in het kader van de Vogelrichtlijn)

Vogelrichtlijngebied: Zie Vogelrichtlijn

INFORMATIEF DOCUMENT